

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A. S.O.U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934: 21

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1933 ÅRS TEATERUTREDNINGS BETÄNKANDE

DEL II

**UTREDNING RÖRANDE
TEATERFÖRHÅLLANDENA
I RIKET**

AVGIVET DEN 4 JUNI 1934

S T O C K H O L M

1 9 3 4

Statens offentliga utredningar 1934

Kronologisk förteckning

1. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2. Finanspolitikens ekonomiska verkningar. Av G. Myrdal. Norstedt. xij, 279 s. S.
2. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3. Löneutvecklingen och arbetslösheten. Av A. Johansson. Norstedt. vj, 162 s. 1 bil. S.
3. 1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatrarna. Norstedt. 164 s. E.
4. Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. Kihlström. 198 s. Jo.
5. Betänkande med förslag angående frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. Idun. 208 s. H.
6. Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. Lindström. 56 s. Jo.
7. Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. Marcus. 54 s. Fi.
8. Betänkande med förslag till sjöarbetstidslag. Norstedt. 130 s. H.
9. Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser angående statsbidrag till avlöning åt distrikts-sköterskor m. m. Marcus. 66 s. S.
10. Utlåtanden över utredningen angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. Norstedt. 214 s. S.
11. Utredning angående åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. Beckman. (2), 176 s. S.
12. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 4. Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet. Av B. Ohlin. Norstedt. viij, 176 s. S.]
13. Stadshypotekssakkunnigas betänkande med förslag till förordningar angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m. Marcus. 102 s. Fi.
14. Undersökningar angående det sociala hjälpklientelet. Av T. Jacobsson. Norstedt. 228 s. S.
15. Betänkande med förslag till bestämmelser angående upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens och kommunala inrättnings behov. Marcus. 88 s. Fi.
16. Betänkande med förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. Norstedt. 106 s. S.
17. Statliga cement- och betongbestämmelser av år 1934. Norstedt. 56 s. K.
18. 1928 års pensionsförsäkringskommitté. Betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. Beckman. vij, 362 s. S.
19. Pensionsförsäkringsreformen. Kortfattad framställning av 1928 års pensionsförsäkringskommittés förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. Beckman. 26 s. S.
20. Betänkande med förslag till bestämmelser angående upphandling av inhemskt bränsle för statens stationära anläggningar m. m. Marcus. 54 s. Fi.
21. 1933 års teaterutrednings betänkande. Del 2. Utredning rörande teaterförhållandena i riket. Norstedt. 139 s. 8 pl. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934: 21

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1933 ÅRS TEATERUTREDNINGS BETÄNKANDE

DEL II

UTREDNING RÖRANDE TEATERFÖRHÅLLANDENA I RIKET

AVGIVET DEN 4 JUNI 1934

STOCKHOLM 1934

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

341402

STÄLLS ÖFVERHÖRNING OCH UPPRÄTTANDE

TEATERFÖRHÅLLANDENA I LÄNDET

1883 ÅRS TEATERFÖRHÅLLANDEN I LÄNDET

DEL II

UTREDNING ÖFRÅNDE

TEATERFÖRHÅLLANDENA I LÄNDET

AVGIFTE DEN 1 JUNI 1883

STOCKHOLM 1883
STEN. FORSKBERG & SÖNER
BOKFÖR. 1883

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet	5
<i>Teaterförhållandena i landet</i>	7
<i>Skådebanan</i>	18
<i>Folkparksteatern</i>	23
<i>Publikorganisation</i>	27
<i>Riksverksamhet av statsunderstödda och privata teaterföretag</i>	38
A. De kungliga teatrarna	38
Kungl. Dramatiska teatern	39
Kungl. teatern	46
B. De privata statsunderstödda teatrarna	53
Hälsingborgs stadsteater	53
A.-B. Göteborgs teater	54
Göteborgs Lyriska teater	54
C. De privata sällskapen	55
D. Nya produktionsformer	56
<i>Kretsteatern</i>	59
<i>Amatörteatern</i>	65
<i>Översikt över landets teaterlokaler</i>	67
<i>Dramatiska teaterns byggnadsfråga och folkteatertanken</i>	71
<i>Koncessionsfrågan</i>	80
<i>Teaterrådet</i>	86
<i>Elevutbildningen</i>	95
<i>Bilagor:</i>	
Bilaga I: Publikorganisationens produktionsutskott	107
Bilaga II: Utredning rörande Dramatiska teaterns byggnadsfråga	114
Bilaga III: Folkteatern som nationalscen	128
Bilaga IV: Utredning rörande koncessionsfrågan	132
Bilaga V: Utkast till Lag om rätt att bedriva yrkesmässig teaterverksamhet	138

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Skrivelse till H. H. Sveriges och Östern för Kongl. Majestätens befallning	5
Teaterförhållanden i landet	10
Ständens	15
Folkpartiet	20
Publikation	25
Riksräkenskapsutskottets utredning om rikets förhållanden	30
A. De kongliga teatern	35
Kongl. Dramatiska teatern	35
Kongl. teatern	35
B. De privata teaterns förhållanden	40
Hälsingborgs teater	40
A. B. Göteborgs teater	40
Göteborgs teater	40
C. De privata teaterns	45
D. Nya produktionsformer	50
Kritik	55
Analys	60
Översikt över landets teaterförhållanden	65
Dramatiska teaterns betydelse för folket	70
Konstnärernas	75
Teaterbild	80
Förhållanden	85
Bilagor:	
Bilaga I: Riksräkenskapsutskottets utredning	90
Bilaga II: Utredning rörande Dramatiska teaterns förhållanden	95
Bilaga III: Folkteaterns som nationsteater	100
Bilaga IV: Utredning rörande konsten	105
Bilaga V: Utkast till lag om ett teaterinstitut i Stockholm	110

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Genom beslut den 20 januari 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av frågan om teaterförhållandena i landet. De sakkunniga avlämnade den 29 januari d. å. första delen av sitt betänkande, upptagande utredning rörande de fasta statsunderstödda teaternas organisation, ekonomi och konstnärliga verksamhet. I föreliggande del ha sakkunniga upptagit samtliga de frågor, vilka i Herr Statsrådets direktiv berördes men ej blivit behandlade i första delen av sakkunnigas betänkande.

På framställning av de sakkunniga medgav Kungl. Maj:t den 17 november 1933 de sakkunniga att tillkalla arkitekten Eskil Sundahl för utredning rörande Kungl. Dramatiska teaterns byggnadsfråga. Som bilaga till de sakkunnigas betänkande följer en sammanfattning av arkitekt Sundahls undersökning.

På framställning av de sakkunniga medgav Kungl. Maj:t den 10 februari 1933 de sakkunniga att tillkalla en genom Svenska Teaterförbundets styrelse utsedd expert för utredning av landsortsteaterns reglering på statlig väg, eventuellt genom koncessionssystem. I enlighet härmed utsåg Svenska Teaterförbundets styrelse regissör Gunnar Klintberg, vilken senare efterträtts av regissör Per-Axel Branner. Förslag till införande av koncessionssystem, utarbetat av de sakkunnigas expert i samarbete med Svenska Teaterförbundets verkställande ledamot advokat Ulf von Konow medföljer betänkandet som bilaga. På framställning av de sakkunniga har Kungl. Maj:t den 4 maj d. å. bemyndigat chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet att tillkalla en juridisk expert för koncessionsfrågan. Såsom de sakkunnigas expert har härvid utsetts hovrättsassessor J. A. E. Nordenfalk, vilken för de sakkunniga utarbetat ett lagförslag i frågan, meddelat i särskild bilaga.

En av de sakkunniga, herr Lindberg, har på de sakkunnigas anmodan företagit särskild utredning rörande elevskolefrågan, till vilken de sakkunniga ansluta sig. Likaså har en av de sakkunniga, herr Collijn, utrett frågan om teaterlokalerna i landet. Sakkunniga ansluta sig till de av honom framställda förslagen. Den statistiska utredningen av denna fråga har på grund av dess omfattning ej medtagits i betänkandet utan bifogas i maskinskrivet skick.

De sakkunniga få härmed vördsamt, sedan utredningen avslutats, till Herr Statsrådet överlämna andra och sista delen av sitt betänkande.

Stockholm den 4 juni 1934.

MARTIN LAMM.

NILS CHRISTIERNSSON.

GUSTAF COLLIJN.

PER LINDBERG.

FREDRIK STRÖM.

HARALD ÅKERBERG.

Gösta M. Bergman.

TEATERFÖRHÅLLANDENA I LANDET.

Teaterverksamheten i Sverige är tämligen ojämnt fördelad. Endast Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg ha fast verksamhet av professionell typ. Alltså är utom huvudstaden blott södra Sverige försett med stående teater. Hela det övriga landet måste tillgodoses genom den ambulerande teaterverksamheten.

Denna ambulerande teaterverksamhet stod tidigare mycket högt, och flera av våra ännu verk samma skådespelare och teaterledare ha inom densamma fått sin utbildning.

Under de senaste decennierna av föregående århundrade och det första av innevarande stod ju landsortsteatern vid vissa tillfällen, trots att den helt var utlämnad åt den privata företagsamheten, tidvis lika högt som huvudstads-scenerna, också de statsunderstödda, och räknade lika betydande skådespelare. Man kan erinra om att flera av det moderna dramat's huvudverk fått sina urpremiärer för Sverige vid ambulerande teaterföretag, verk sådana som Ibsens Brand, Per Gynt, Gengångare, Byggmästare Solness och dramer av Hauptmann o. s. v. Numera är läget ett annat. Det har länge talats om landsortsteaterns förfall. Rapporterna från olika städer rörande antalet givna föreställningar och besökareantalet visa en år från år och över hela linjen fortgående tillbakagång. Statistiken är på sina håll ofullständig och sträcker sig framför allt ej långt tillbaka i tiden på grund av att det uppkomna siffermaterialet ej bevarats. Men uppgifterna från de städer, där detta skett, kompletterade med trovärdiga omdömen från andra håll, avspeglar en allmän likformig tillbakagång, vittnande om att samma orsaker överallt varit bidragande vid raserandet av den kulturinstitution, som landsortsteatern i forna dagar dock varit. Denna kan numera varken rent materiellt eller konstnärligt sägas fylla sin uppgift. De resande sällskapen kämpa en alltmera hopplös strid mot övermakten. För närvarande torde endast ett par av dem kunna sägas tillfredsställa kraven på ekonomisk soliditet och konstnärlig ambition.

De sakkunniga tänka då närmast på vinterverksamheten, eftersom i Sverige med dess långa vintrar tyngdpunkten i nöjes- och kulturlivet sedan gammalt varit förlagd till den mörka årstiden. Särskilt har detta gällt teatern, som i äldre tider helt vilade under sommarmånaderna. Under de två senaste årtiondena har emellertid i detta avseende en märklig förskjutning ägt rum. Sedan Skådebanan under Walter Stenströms ledning bröt isen, har i Sverige en livskraftig sommartheater vuxit fram, som inte bara förenklat och revolu-

Teaterföreställningar i vissa

P l a t s	1929—1930			1930—1931		
	Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare	Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare
Arboga	8	1 045	131	9	1 185	132
Avesta	5	1 063	213	10	1 947	195
Borås	46	12 283	267	25	6 174	247
Eksjö	9	1 416	157	9	1 155	128
Enköping	4	—	—	6	—	—
Eskilstuna	40	15 081	377	26	8 323	320
Eslöv	25	3 843	154	16	2 007	125
Falun	23	—	—	27	—	—
Gränna	4—5	—	—	4—5	—	—
Gävle	46	—	—	54	18 173	336
Halmstad	13	—	—	15	—	—
Haparanda	1	60	60	3	315	105
Hedemora	1930 9	recett 2 932 kr.	medelrecett 326 kr.	1931 5	recett 1 463 kr.	medelrecett 293 kr.
Hudiksvall	1930 16	—	—	1930 23	4 049	176
Kalmar	39	10 267	263	26	7 333	282
Karlshamn	22	4 092	186	16	2 969	186
Karlskrona	28	recett 24 907 kr.	medelrecett 890 kr.	18	recett 17 717 kr.	medelrecett 984 kr.
Karlstad	52	—	—	37	—	—
Katrineholm	14	—	—	14	—	—
Kristianstad	25	8 129	325	24	8 225	343
Kristinehamn	1930 23	4 436	193	1931 24	3 559	148
Köping	5	—	—	5	—	—
Laholm	5	—	—	4	—	—
Landskrona	24	6 208	259	18	4 988	277
Linköping	36	10 163	282	27	8 322	308
Ludvika	10	1 867	187	7	1 273	182
Luleå	—	—	—	14	3 676	262
Lund	23	7 296	317	24	8 406	350
Lysekil	20	—	—	6	—	—
Malmö (Malmö teater) . .	178	38 260	215	154	37 010	240
Mariefred	6	—	—	5	—	—

landsortsstäder åren 1929—1933.

1931—1932			1932—1933			Antal platser i teatern (inkl. stå- platser)	Folkmängd 1 jan. 1933
Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare	Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare		
6	790	132	8	1 020	127	325	4 777
9	1 425	158	3	404	135	300	5 163
35	8 605	246	—	—	—	453	39 700
7	777	111	2	—	—	320	6 782
7	660	94	—	—	—	360	5 957
32	9 476	296	23	5 625	244	590	33 081
13	1 996	154	5	1 150	230	250	5 956
19	—	—	22	—	—	405	13 481
4—5	—	—	—	—	—	—	1 258
66	18 052	274	34	10 666	314	672	39 115
10	—	—	5	1 272	254	512	24 520
—	—	—	1	63	63	—	2 521
1932 6	recett 1 028 kr.	medelrecett 171 kr.	1933 2	—	—	300—350	3 946
1932 21	2 265	108	1933 5	—	—	289	7 344
21	5 247	250	23	5 841	254	500	20 275
9	1 919	213	10	2 011	201	465	7 653
18	recett 17 897 kr.	medelrecett 994 kr.	15	recett 12 881 kr.	medelrecett 858 kr.	516	25 863
45	—	—	25	—	—	450	2 287
5	663	133	—	—	—	410	7 831
19	6 319	333	23	7 722	335	476	14 197
1932 11	1 530	139	—	—	—	311	12 769
3	—	—	2	—	—	475	6 227
3	—	—	5	—	—	300	2 687
15	3 934	262	14	4 216	301	472	18 879
32	8 786	275	28	5 727	204	506	31 005
3	657	219	—	—	—	492	5 349
7	1 829	261	4	861	215	426	13 437
15	4 467	298	—	—	—	651	25 404
12	—	—	9	2 365	262	346	5 935
140	26 180	187	139	c. 42 000	300	669	131 249
5	—	—	2	—	—	209	1 409

Teaterföreställningar i vissa lands-

P l a t s	1929—1930			1930—1931		
	Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare	Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare
Mariestad	14	3 049	218	15	2 420	161
Mjölby	1930 12	1 723	144	1931 6	665	111
Motala	1	200	200	3	370	123
Nyköping	1930 24	—	—	1931 26	—	—
Oskarshamn	13	3 169	244	12	2 274	190
Piteå	11	—	—	6	—	—
Ronneby	14	2 981	213	9	1 677	186
Simrishamn	10	2 201	220	7	1 027	147
Skellefteå	13	—	—	12	—	—
Skövde	—	—	—	—	—	—
Strömstad	—	—	—	—	—	—
Sundbyberg	—	—	—	10	3 125	312
Sundsvall	38	recett 35 539 kr.	medelrecett 935 kr.	20	recett 18 391 kr.	medelrecett 920 kr.
Söderköping	9	—	—	3	recett 390 kr.	medelrecett 130 kr.
Tidaholm	8—10	—	—	8—10	—	—
Torshälla	9	1 330	148	2	175	88
Trollhättan	14	recett 8 665 kr.	medelrecett 619 kr.	10	recett 3 043 kr.	medelrecett 304 kr.
Umeå	14	—	—	9	—	—
Uppsala	55	17 847	324	40	11 608	290
Varberg	19	—	—	10	—	—
Vetlanda	8	—	—	6	—	—
Vimmerby	—	—	—	8	—	—
Vänernborg	15	—	—	10	—	—
Västervik	1930 7	—	—	1931 3	—	—
Västerås	1930 16	5 670	354	1931 17	5 750	338
Växjö	38	9 333	246	25	6 625	265
Ystad	22	—	—	18	—	—
Åmål	—	—	—	—	—	—
Ängelholm	9	1 651	184	11	2 436	221
Örebro (A. B. Örebro teater)	45	—	—	36	—	—
Östersund	23	recett 22 420 kr.	medelrecett 975 kr.	17	recett 14 830 kr.	medelrecett 872 kr.

ortsstäder åren 1929—1933 (forts.).

1931—1932			1932—1933			Antal platser i teatern (inkl. stå- platser)	Folk mängd 1 jan. 1933
Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare	Antal förest.	Antal åskådare	Medeltal åskådare		
17	2 562	151	10	2 410	241	350	6 308
1932 2	423	212	1933 4	187	47	343	5 964
0	—	—	0	—	—	600	6 005
1932 16	—	—	1933 17	—	—	320	11 976
2	182	91	12	2 761	230	450	8 513
4	—	—	2	—	—	250	3 193
5	1 211	242	6	1 442	240	304	5 871
10	1 698	170	6	878	146	322	2 521
6	—	—	—	—	—	320	6 058
2	445	223	6	1 629	271	511	11 071
1	—	200	—	—	200	287	3 193
10	2 910	291	5	—	—	425	8 876
20	recett 19 025 kr.	medelrecett 951 kr.	—	—	—	669	18 549
4	recett 920 kr.	medelrecett 230 kr.	5	654	130	396	2 836
8—10	—	—	—	—	—	580	4 837
2	125	63	2	225	112	300	1 767
11	recett 4 496 kr.	medelrecett 409 kr.	—	—	—	510	14 961
6	—	—	3	—	—	227	11 782
31	9 669	312	41	12 041	294	475	31 309
11	—	—	8	—	—	388	8 892
4	—	—	—	—	—	267	3 586
3	—	—	—	—	—	250	3 586
9	—	—	6	—	—	569	9 232
1932 1	—	—	1933 1	313	313	313	12 568
1932 11	4 065	370	1933 13	6 025	463	598	30 913
13	3 263	251	13	3 921	302	497	9 824
17	—	—	23	—	—	508	11 336
—	—	—	4	718	179	407	6 821
9	1 415	157	—	—	—	300	5 891
35	—	—	13	3 038	233	409	38 185
18	recett 18 410 kr.	medelrecett 1 023 kr.	13	recett 12 200 kr.	medelrecett 938 kr.	797	14 849

tionerat formerna utan även skapat en helt ny, för teatern tidigare i stort sett främmande publik. Efter att från början doktrinärt ha fasthållit vid den rena naturmiljön med scen och åskådareplatser så gott som helt i saknad av utbyggnad, blev även sommarteatern så småningom allt mera bofast. Dess kulmen hittills har nåtts genom folkparksteatern, vilkens byggnader och scenarrangemang i fråga om soliditet börja närma sig vinterteaterns och vilkens utrymmen genomsnittligt vida överträffa den senares. Till dessa förhållanden och deras betydelse för nutida svensk teater återkomma de sakkunniga i ett senare sammanhang.

Emellertid är det uppenbart, att detta nya skott på teaterns träd kunnat växa fram endast därför att stammen trots allt behåller ett visst om ock tydande liv. Sommarteatern kan aldrig övertaga vinterteaterns uppgifter eller ens existera oberoende av densamma. Den tvinsot, varav vinterteatern sedan många år varit lidande, måste därför trots vissa hoppgivande tecken framstå som ett dödligt hot mot svensk teater överhuvud taget. Hur utvecklingen fortskridit under de senaste fyra åren framgår av bifogade tablå, sammansatt av uppgifter från olika svenska landsortsstäder.

Man kan ur dessa siffror avläsa en kontinuerligt fortskridande tillbakagång, som stegras till fullständig katastrof under spelåret 1932—33. Det är den rådande ekonomiska depressionen, som redan tidigare gjort sig gällande. Utvecklingen är naturligtvis ej likformig men några typiska siffror kunna påpekas. Eskilstuna, en teaterintresserad stad med 33,000 invånare och med en utmärkt teater, hade spelåret 1929—30 40 föreställningar med ett sammanlagt antal besökare av 15 000. 1932—33 hade antalet föreställningar nedgått till 23 stycken och antalet åskådare till 5 625, alltså en tredjedel av det tidigare. Tager man en mindre stad som Växjö med inemot 10 000 invånare är proportionen densamma. 1929—30 gavs 38 föreställningar med 9 333 besökare och 1932—33 13 föreställningar med 3 921 besökare. Väljer man en ännu mindre stad som Ludvika med 5 349 invånare, konstaterar man en minskning från 10 till 3 föreställningar och från 1 867 till 657 åskådare.

Som man ser, har antalet föreställningar minskat mycket kraftigare än medeltalet åskådare per föreställning, vilket på sina ställen något stigit. Detta är dock en klen tröst, om man tar kännedom om arten av de föreställningar, vilka givits och dragit fulla eller goda hus. Det visar sig, att det oftast är revy företagen och ej minst de halvprofessionella revyerna, som behållit valplatsen. Den goda teatern har ofta rymt fältet, och då den givit några föreställningar, ha de ofta varit bedrövligt klen besökta. Icke ens de så kallade stjärnturnéerna ha längre lyckats. Det förundrar under sådana förhållanden ej, att ett flertal sällskap upphört med sin verksamhet, och att de ännu befintliga ej våga taga risken av att giva flera föreställningar på samma plats. En följd av det minskade antalet föreställningar är att teaterhyrorna på ett flertal ställen höjts, vilket ytterligare inskränkt vinstmöjligheterna för ambulerande sällskap.

Man kunde tänka sig, att den här förekommande statistiken i allt för hög grad påverkas av tillfälliga ekonomiska förhållanden. Emellertid visar det

sig, att landsortsteaterns nedgång har äldre orsaker än den nu pågående ekonomiska krisen. Från längre bort liggande år återgivas siffrorna för antalet föreställningar i två av våra mera representativa mellanstora landsortsstäder, vilken statistik torde vara signifikativ för den allmänna utvecklingen. Uppgifterna från Norrköping äro hämtade från Viggo Loos' arbete »Kulturteater—Provinsteater»; siffrorna från Sundsvall ha ställts till förfogande av Sundsvalls teater.

År	Antalet föreställningar	
	Sundsvall	Norrköping
1908	—	187
1909	—	221
1916	81	125
1917	88	150
1918	79	157
1919	99	166
1920	58	105
1921	53	73
1922	38	66
1923	41	69
1924	35	83
1925	34	105
1926	36	77
1927	37	80
1928	37	67
1929	30	75
1930	29	73
1931	22	55
1932	18	50

Utvecklingskurvorna avspegla den allmänna utvecklingen. En utpräglad tendens till tillbakagång fanns redan före världskriget och fortsatte även under dettas första år. Under den s. k. inflationstiden, då varje form av nöjesliv hade högkonjunktur, kom ett tillfälligt uppflammande, men sedan 1920 har utvecklingen nedåt gått desto kraftigare. Även om de relativt goda åren efter 1925 i någon mån höjt siffrorna, kvarstår det allmänna intrycket av en hopplös tillbakagång.

Denna har givetvis i främsta rummet sin grund i de mångahanda nya möjligheter till kulturell och annan förströelse, som den tekniska utvecklingen skapat. De främsta konkurrenterna äro filmen och under de senaste åren även radion. Filmdramat betraktades till en början som ett relativt ofarligt surrogat för den verkliga teaterns prestationer. Men utvecklingen på detta område har fullständigt omkastat styrkeförhållandena. Stödd på kapitalstarka, hela världen omfattande företag gör filmen, särskilt sedan den även lärt sig taga ordet i sin tjänst, för varje år allt större landvinningar på talscenens bekostnad. Den utvecklar en lyx och ett raffinemang, som teatern ej kan bjuda motstycken till, och den terräng, taldramat behärskar tack vare sin större verklighetsillusion och den mera personliga kontakten mellan publik och skådespelare, hotas allt mer genom ständigt nya uppfinningar. Även i fråga om lokalernas ut-

styrrel och utrymmesförhållanden har filmen vant publiken vid en standard, som särskilt landsortsteatern med sina små ekonomiska resurser och sina sjunkande recetter ej har någon möjlighet att efterlikna.

Också den alltmer växande smaken för sport och utomhusliv har bidragit till att avfolka teatrarna. En yngre generation håller på att vänja sig av med att besöka teatrarna, och för att locka sin publik tillbaka ha dessa måst sänka sin nivå. Det framgår påtagligt av den statistik, som sakkunniga förebragt, att revy och lättare operett överallt vinna terräng på operans och det högre taldramats bekostnad.

Ehuru det naturligtvis är svårt att draga några säkra konklusioner av ett så begränsat statistiskt material, kan man ej undgå att observera den fruktansvärda nedgången i antalet föreställningar mellan åren 1919 och 1920 i de båda städerna. Antalet föreställningar i Norrköping minskades inom loppet av ett år med nära hälften och i Sundsvall med mer än en tredjedel för att påföljande år uppgå till mindre än hälften av 1919 års siffra. I samband med de nedåtgående konjunkturerna hade nöjesskatteförfordningen antagits. Den trädde i kraft hösten 1919 och torde rätt snart ha visat sina ödesdigra verkningar för teaterkonsten. En ökning av 10 % på biljettpriserna eller vad som är detsamma en minskning med samma procent av teatrarnas vinstmöjligheter, spelar en stor roll för ambulerande företag. *Det synes också egendomligt, att en konst, som både stat och kommun anse värd pekuniärt understöd, samtidigt belägges med skatt.* Denna borde uteslutande drabba teaterväsendets avarter. Då det ju numera är kommunerna själva som äga fritaga företag från nöjesskatt, bör det vara de lokala publikföreningarna synnerligen angeläget att utverka dylik befrielse från nöjesskatt, ej blott för de statsunderstödda företag och privata sällskap, som arbeta i deras tjänst, utan överhuvud taget för *all* god teaterkonst.

Att det allmänna ger teatern sitt stöd i dess ojämna kamp kan därför ej avisas som ett oberättigat krav. Denna stödverksamhet torde ej heller behöva arbeta i lufttomt rum. Den har att räkna med medverkan av många frivilliga krafter, vilkas hjälp hittills ej påkallats, men vilkas villighet torde kunna anses konstaterad. Att ett livligt teaterintresse alltjämt existerar i vårt land, därom vittnar främst sommaraternas raska utveckling, dokumenterad framför allt i den verksamhet, som utvecklas av Folkparkernas centralorganisation. Dessa sommarföreställningar, som kunnat draga fördel av en redan förut existerande folklig publik i parkerna och som ej behöva befara någon egentlig konkurrens från vare sig film eller radio, befinna sig som ovan nämnts i en mycket rask utveckling. I städer som Eskilstuna, Västerås, Falun m. fl. givas föreställningar med ett medeltal av cirka 1 000 åskådare, under det att man vid teaterbesök på vintern i motsvarande städer kan räkna med en tredjedel därav. Folkparkerna förfoga ju också över åskådarutrymmen, som möjliggöra hållandet av vida lägre biljettpriser än vinterteatrarnas.

Även den nya inriktning, som amatörteaterverksamheten under senare åren fått, ger stöd för den uppfattningen, att i större utsträckning än vad de fåtaliga professionella landsortsföreställningarna låta förmoda ett ambitiöst och

initiativkraftigt teaterintresse för närvarande existerar ute i landet. Amatör-teaterns närmande till det folkliga bildningsarbetet är ett tecken på att teaterns kulturuppgift alltmer vinner förståelse inom de folkliga organisationerna. Intresset för den sceniska självverksamheten i samband med praktiska studier av olika teaterämnen kan ses som en naturlig reaktion mot den alltför passiva form av konsthjutor, som genom film och radio kommer den nutida publiken till del. Till denna kulturrörelse hör också den studieverksamhet, som bedrivs inom de till Radiotjänst knutna teatercirkulärna.

Det torde vara av yttersta vikt, att detta teaterintresse beredes tillfälle att odlas och kultiveras genom att god scenkonst bjudes på landsortsteatrarna ej bara under den korta sommartiden utan även under vintermånaderna, då teaterns kulturuppgift måste anses vara särskilt stor. I vår tid, då stora kulturvärden på olika håll stå på spel, och då teatern som ett gemensamt samlade intresse har sin speciella betydelse, kräves, att den goda scenkonsten med alla medel värnas och understödes. Det har också visat sig att de länder, som lidit mest av världskriget, ansett det vara angeläget att utveckla, utbygga och popularisera sitt teaterväsende och göra det tillgängligt för nya publikkategorier. För stora samhällslager har teatern i olika länder blivit det naturligaste medlet att komma i kontakt med litterär kultur.

I grunden är det meningslöst att klaga över publikens bristande intresse för teater, då man tagit kännedom om den teaterkonst, som i regel bjudits allmänheten utanför våra två största städer och Hälsingborg. Man kan ej begära, att denna publik, som står på samma kulturella nivå som huvudstadens och kanske på grund av sällsyntheten av goda föreställningar ställer ännu större fordringar på den konstnärliga valutan av ett teaterbesök, skall hålla till godo med den kost, som vinterteatrarnas repertoar hittills bjudit på. Att de statsunderstödda scenerna och i främsta hand de kungl. teatrarna, ha en ofrånkomlig plikt att här göra en insats, har med styrka betonats i ekklesiastikministerns direktiv. »Skall nationen vidkännas dryga kostnader för dem, så har den också en naturlig rätt till en motprestation från deras sida. Men en slik motprestation kan icke åstadkommas på annat sätt än att dessa teatrar gå till nationen, då icke nationen har möjlighet att gå till dem.»

För att utreda möjligheten för dessa teatrar att utan ökade kostnader för staten åstadkomma vad som föreskrivits i det kungl. direktivet ha sakkunniga igångsatt den försöksverksamhet, för vilken nedan redogöres.

En riksomfattande publikorganisation har grundlagts. De statsunderstödda teatrarna ha på sakkunnigas initiativ företagit turnéer, varvid det visat sig att just konstnärligt lödiga och allvarliga stycken hos den publik, som genom de nybildade teaterföreningarna fått ett språkrör, glädjande nog haft stor framgång.

Sakkunniga måste från början betona, att det vid sidan av de former, som av dem hunnit prövas, finnas andra, vilka kunna tänkas höja landsortens teaterliv. En dylik utväg är kretsteatern, åt vilken ägnas ett särskilt kapitel. En annan är en från publikorganisationerna i samband med privata sällskap och statsunderstödda teatrar igångsatt produktion, som tänkes ingripa i samma

mån som statsunderstödda och privata turnéer ej räcka till för att fylla landsortens behov. Att de av hela landet betalade lotterisubventionerna enbart skulle komma teaterpubliken i tre av landets större städer till godo, kan icke synas riktigt.

De nuvarande statsunderstödda teatrarnas och deras personals besvärligheter vid en omläggning av verksamheten till gagn för hela landet få ej vara avgörande gentemot kraven på delaktighet i dessa teatrars konst.

Den försöksmässigt prövade verksamheten har i stort sett utfallit lyckligt, även om sakkunniga haft tillfälle draga lärdom av vissa brister under dess första försöksstadium. I varje fall uppmuntrar den till ett fortsättande på den inslagna vägen. I föregående del av sitt betänkande ha de sakkunniga sökt påvisa möjligheten för de fasta statsunderstödda teatrarna att med mindre kostnader och bättre konstnärligt resultat kunna driva sin verksamhet. De besparingar som därvid göras böra i möjligaste mån komma det övriga landet till godo. Man kan ej blunda för det faktum, att i nuvarande stund god teater i landsorten, för att kunna vinna terräng, behöver statligt stöd om också i vida mindre omfattning än man vid startandet av försöksverksamheten tyckes ha trott.

Man kan hoppas att genom det nyväckta teaterintresse, som bör vara huvudmålet för publikföreningarnas verksamhet, landsortsteatrarna på nytt gå en uppgångstid till mötes. Betecknande är att under det att de åtta första föreställningarna i Stockholm av Klaga månde Elektra gingo med en medelrecett av 1 330 kr., de åtta föreställningar, vilka Dramatiska teatern gav på egen risk men i samarbete med publikorganisationerna i landsorten, uppvisade en medelrecett av nära 2 100 kr. Därvid är att märka, att flera av de större landsortsteatrarna tagit garanterade föreställningar och alltså ej äro medräknade, att biljettpriserna, ehuru något höjda över landsortsteatrarnas nivå, genomgående legat under de vid Dramatiska teaterns föreställningar av Elektra tillämpade och att rabatt givits åt föreningsmedlemmar.

Det genom organisationerna nyväckta publikintresset förfelar emellertid sitt mål, om det ej inriktar sig på att kraftigt stödja de ledare för privata ambulerande företag, som sträva efter en hög konstnärlig standard. Ovan har framhållits en del av de svårigheter, med vilka dessa ha att kämpa, särskilt konkurrensen från film och radio samt den ogynnsamma inställning mot litterär kultur, som utmärker hela det moderna nöjeslivet.

För att kunna åstadkomma konstnärliga föreställningar är det emellertid också nödvändigt att göra hela skådespelareutbildningen, såväl den lyriska som den dramatiska, till en angelägenhet, som ej blott rör de kungl. teatrarna. Man kan ej blunda för att det för litet sörjes för återväxten efter de stora skådespelare, som fulländat sin bana eller stå vid slutet av den. Den ofta påtalade arbetslösheten bland skådespelare har sin grund i att det finnes allt för många dylika av genomsnitt och däremot allt för få, som höja sig över denna nivå och förmå fängsla publiken. Utan dylika skådespelare av rang torde i längden varje teaterverksamhet, ambulerande liksom fast, komma att arbeta med förlust och utan konstnärliga resultat. Det är därför en ytterst

viktig sak, att elevskolorna upprätthållas med tanke på hela landets behov. Sakkunniga behandla detta problem i ett av deras ledamot herr Lindberg utfört avsnitt.

Om man på detta sätt sörjer för utbildningen av goda scenkonstnärer, måste man också giva dem möjlighet att vinna arbete. Arbetslösheten inom skådespelarkåren torde ej kunna undvikas, ehuru man kan hoppas, att ett stärkt intresse för teatern också kan framkalla en livligare produktion än den nu existerande och därmed också ett flitigare användande av de goda krafter, som länge gått lediga.

Viktigast synes dock vara att bereda de scenkonstnärer, som fått anställning, någon grad av trygghet för att utfå sina löner. Till följd av oberäkneligheten i all teaterverksamhet kan även en teaterledare, som börjat med tillräckligt driftskapital, på en mycket kort tid se detta försvinna och stå utan möjligheter att honorera sina förbindelser. Då skådespelarna ej omgärdats och ej böra omgärdas med några skråförordningar, äro, särskilt i fråga om ambulerande sällskap, kontrakten, där dylika överhuvud taget finnas, ytterst lösliga. Att med allt för hård hand ingripa på laglig väg skulle helt säkert vara detsamma som att omintetgöra många tillfällen till förtjänst för skådespelarna och att lamslå teaterlivet. Enda vägen synes vara att införa en skyldighet för teaterledare att begära och erhålla koncession. Även om det kan tänkas att en dylik skyldighet i regel blir av mera formell art och endast får praktisk betydelse, då samme teaterledare på nytt anhåller om tillstånd att driva verksamhet, torde redan själva koncessionstvånget inverka på ett hälsosamt sätt. En lagbestämmelse härom behöver varken leda till censur, till monopolisering av teaterverksamheten eller till ansvarsskyldighet för staten vid inträffade konkurser för teaterledare.

Redan av denna orsak torde ett teatteråd vara behöfvligt, vilket också av samtliga de av teatern intresserade parterna vitsordats. Det bör dessutom kontrollera de statsunderstödda scenernas och institutionernas drift. Den gällande misstron mot teatrarnas ekonomi beror till en icke ringa grad därpå, att man för kontrollen av de till teatrarna utgående lotterianslagen saknar varje motsvarighet till de instanser, som finnas för kontrollen av till andra ändamål anvisade lotterianslag.

Lika litet som de inom olika konstområden verksamma akademierna kan det föreslagna teatterådet skapa konst. Men det kan skapa förutsättningarna därför genom att bereda goda utbildningsmöjligheter för scenkonstnärer och giva dem något mer ekonomisk säkerhet än de f. n. äga i sitt arbete. På samma gång skulle genom inrättandet av ett dylikt teatteråd de olika parter, som medverka vid den konstnärliga tillblivelsen av en föreställning, erhålla en med deras förhållanden förtrogen instans, till vilken de skulle kunna vända sig med sina krav. Inrättandet av ett dylikt teatteråd innebär i flera avseenden en förutsättning för genomförandet av sakkunnigas förslag.

SKÅDEBANAN.

Andelsföreningen Skådebanan u. p. a. konstituerades 1910. Som andelsägare inträdde dels enskilda personer, dels folkliga föreningar och förbund av olika slag såsom Arbetarnas bildningsförbund, Kooperativa förbundet, nykterhetsloger och fackföreningar. Andelskapitalet, vilket förbrukats, uppgår till 24 100 kr. Från och med 1926 har Skådebanan för sin landsortsverksamhet åtnjutit årligt bidrag av lotterimedel av växlande storlek (se nedan) samt från och med 1928 för sin Stockholmsverksamhet ett anslag från Stockholms stad varierande mellan 12 000 och 30 000 kr.

Efter mönster av Freie Volksbühne i Berlin har Skådebanan satt som sin uppgift att »inom vårt land skapa rikligare tillfällen att för ringa kostnad komma i åtnjutande av god teaterkonst». Härvid har man gått fram efter i huvudsak tre olika linjer: förmedling av redan bestående god teater åt ekonomiskt mindre bärkraftiga samhällsmedlemmar genom publikorganisation, popularisering av teatern genom föredrag och artiklar i press och i publikationer, landsortens tillgodoseende med litterärt värdefull teater medelst kvalificerade sällskap. Den första verksamhetsgrenen består av den publikorganisation, som Skådebanan uppbyggt i Stockholm. I viss utsträckning ha också under föreningens tidigare skede gjorts försök att skapa publikförbindelser i landsorten genom tillsättandet av lokalkommittéer på ett antal platser, vilka 1928 uppgingo till 7 länskommittéer och 47 lokalkommittéer, men vilka nu äro ur funktion. En lokalavdelning av Skådebanan existerar dock ännu i Malmö. Även Skådebanans upplysningsverksamhet genom föredrag och skrift har under de senare åren kommit i skymundan för övriga uppgifter. De orienterande föreläsningar, som tidigare anordnades i samband med Skådebanans landsortsturnéer, ha av ekonomiska skäl måst uppgivas. Däremot har Skådebanan sedan 1927 gett ut en omfattande årsbok för teater jämte en tidskrift, speciellt avsedd för Stockholmsverksamheten.

Av de tre verksamhetsgrenarna intager landsortsverksamheten sålunda främsta rummet. Denna har sedan 1923 systematiskt bedrivits med ett för varje år växlande antal turnéer och föreställningar under såväl sommar som vinter. Under vintermånaderna ha vanligtvis utsänts en till tre turnéer och under sommaren en friluftsturné samt en parkturné. Antalet landsortsföreställningar, som tidigare uppgick till 500—600, har under senaste femårsperioden successivt sjunkit, under det att förlusten per föreställning, täckt med lotterimedel, i proportion härmed ökats. Förhållandet framgår av följande tablå.

Å r	Förlust täckt med lotterimedel Kr.	Antal föreställningar			Förlust pr föreställn. Kr.
		Vinter	Sommar	S:a	
1928	106 534: —	397	204	601	177: —
1929	105 227: —	252	188	440	239: —
1930	90 412: —	273	186	459	197: —
1931	115 708: —	226	173	399	290: —
1932	92 953: —	126	91	217	428: —
1933	102 644: —	151	173	324	317: —

Föreställningarnas antal har sålunda de två sista åren sjunkit till ungefär hälften. Denna minskning har i främsta rummet gått ut över vinterverksamheten, vilken reducerats med nära två tredjedelar, under det att sommarverksamheten i stort sett bibehållits i sin tidigare omfattning. Sommarverksamheten har visserligen givit för företaget ekonomiskt fördelaktigare resultat, men har dock varje år lämnat ett icke obetydligt underskott, som måst täckas med lotterimedel. Den ena av sommarturnéerna, den s. k. parkturnéen, har delvis förmedlats genom Folkets parkers centralstyrelse. Då emellertid Folkets parkers centralstyrelse med privata och statsunderstödda sällskap i tillräcklig utsträckning torde tillgodose parkernas eget behov, måste Skådebanans parkturnéer ej för detta ändamål anses behövliga. Däremot torde Skådebanans lyriska turné, som medverkat vid hembygdsmöten och liknande folkliga fester, kräva en ersättning. Sakkunniga hänvisa här till herr Lindbergs bilaga (I).

För några år sedan täcktes ännu den procentuellt större delen av omkostnaderna för Skådebanans landsortsverksamhet med inspelade recetter. Under kalenderåret 1932 belöpte sig inkomsterna till endast 62 137 kr., medan statsanslaget utgick med 92 953 kr. Kalenderåret 1933 voro motsvarande siffror 80 096 kr. och 102 644 kr. Recetterna ha sålunda sjunkit till 40 % av utgifterna, medan statsanslaget täckt de övriga 60 %.

Skådebanans inkomster och utgifter av olika turnéer under åren 1931—1933 framgå av vidstående tablå.

Av tablå framgår att medelrecetten för vinterturnéerna har sjunkit från 248 kr. resp. 293 kr. 1931 till 228 kr. 1932 och 1933, för friluftsturnéerna från 357 kr. 1931 till 283 kr. 1933 samt parkturnéerna från 272 kr. 1931 till 249 kr. 1933.

Utgifterna ha återigen stigit sedan 1931 från 390 kr. resp. 550 kr. per vinterföreställning, exkl. centrala administrationskostnader, till 613 kr. hösten 1933. Kostnaderna för friluftsturnéerna ha hållit sig mera konstanta, omkring 550 kr. per föreställning, medan parkföreställningarnas utgifter stigit från 366 kr. 1931 till 446 kr. 1933.

En granskning av tablå ger vid handen, att det framför allt är på teaterkostnads- och reklamkontot, som utgiftsökningen skett. Även turnéutgifterna ha emellertid ökats från 305 kr. resp. 442 kr. per vinterföreställning 1931 till 464 kr. 1933.

Skådebanans turnéer 1931—1933.

	Vårturné 1931 Avd. 1 82 förest.	Vårturné 1931 Avd. 2 71 förest.	Park- turné 1931 78 förest.	Friluft- turné 1931 95 förest.	Vinter- turné 1931—32 132 förest.	Friluft- turné 1932 91 förest.	Vinter- turné 1932—33 156 förest.	Park- turné 1933 89 förest.	Friluft- turné 1933 84 förest.	Höst- turné 1933 65 förest.
Inkomster.										
Garanterade förest.	10 965	8 980	14 725	13 775	18 528	10 775	8 075	14 375	11 050	5 425
Fria förest.	8 754	11 386	5 743	19 646	13 761	20 697	26 746	7 677	11 761	8 986
Program m. m.	603	492	769	514	737	536	770	113	965	407
Medelrecett	248	293	272	357	250	352	238	249	283	228
Utgifter.										
Löner	16 723	18 199	14 829	27 916	28 787	27 656	34 112	18 237	22 274	16 335
Regiarode	250	450	1 300	800	1 025	600	900	1 200	1 200	1 500
Kostymmer	500	415	1 985	2 540	3 308	3 950	9 990	3 225	3 284	2 148
Dekorationer	375	750		1 745		1 000				
Författartantien	1 575	1 595	1 933	1 522	2 768	1 381	2 949	1 894	1 499	1 459
Resor och transport	3 807	8 005	3 150	2 799	6 279	8 003	14 509	8 363	7 576	6 695
Diverse omkostnader	1 740	1 948	973	1 668	2 418	1 605	2 295	871	2 690	2 051
Summa kronor	24 970	31 362	24 170	38 990	44 585	44 195	64 745	33 790	38 523	30 188
Turnéutgift per förest. . . .	305	442	310	410	338	486	415	380	458	464
Teaterkostnader	4 474	5 002	1 970	6 143	7 681	6 450	14 010	3 042	4 209	5 775
Reklankostnader	2 134	2 290	1 764	2 687	3 846	3 365	8 485	2 346	3 772	3 566
Program	400	400	120	500	637	500	730	120	400	350
Tantien till Folkets parkers centralstyrelse	—	—	503	—	—	—	—	431	—	—
Summa kronor	7 008	7 692	4 857	9 330	12 164	10 315	23 225	5 939	8 351	9 691
Totalutgift per förest. . . .	390	550	366	509	430	599	564	446	558	613

Skådebanans för varje år allt mer försämrade ekonomiska resultat måste givetvis ses i samband med de lokala organisationernas svårigheter under inverkan av den ekonomiska depressionen att erbjuda garanti för Skådebanans gästspel. Kontakten med de folkliga bildningsorganisationerna har under senaste år alltmer måst släppas, och Skådebanan har därmed övergått till att giva föreställningar på egen risk. Medan antalet garanterade föreställningar under tidigare år uppgick till det dubbla mot antalet fria, har under senaste åren proportionerna förbytts, så att av 217 föreställningar 1932 endast 73 voro garanterade eller en tredjedel, och av 324 föreställningar 1933 endast 99 voro garanterade. Garantisumman vid abonnerade vinterföreställningar har sjunkit från tidigare i genomsnitt 325 kr. till 275 kr. Vid de fria föreställningarna, vilkas medelrecett legat 50—150 kr. under nyssnämnda belopp har Skådebanan själv stått för platskostnaderna, d. v. s. teaterhyra, scenpersonal och reklam, vilka vid garanterade föreställningar fallit på garanten. Dessa platskostnader uppgå till 100 å 200 kr. Av recetten kvarstår, sedan platskostnaderna täckts, sålunda endast cirka 50—100 kr. För Skådebanan har varje fri föreställning, jämförd med garanterad sålunda betytt en förlust på ej mindre än 200—300 kr.

Av meddelade tablå framgår också, att Skådebanans turnékostnader vid garanterade föreställningar belöpa sig till omkring 450 kr., vartill komma centrala administrationskostnader. Den garanti, som olika folkliga organisationer visat sig kunna ställa, inskränker sig såsom redan framhållits, till omkr. 275 kr. Även om man utgår från, att lokalavdelningarna av Riksteaterns publikorganisation på mindre platser skulle kunna ställa en något högre garanti för sällskap av Skådebanans kvalitet, måste dock räknas med ett tillskott på omkr. 150 kr. av statsmedel för varje garanterad föreställning.

Skådebanans dagskostnader äro relativt låga. Den ambulerande teaterverksamhet, som här är fråga om, ställer sig avsevärt mycket billigare än en krets-teaterverksamhet av den typ som Hälsingborgs stadsteater företräder. Medan Skådebanans dagskostnader inklusive de centrala administrationskostnaderna uppgå till 600—700 kr., slukar Hälsingborgs stadsteater ungefär det dubbla eller bortåt 1 300 kr. Den största skillnaden ligger givetvis i skådespelarkontot. Skådebanans sällskap omfatta i allmänhet endast åtta å tolv skådespelare, medan Hälsingborgs stadsteater för att upprätthålla en omväxlande och konstnärligt lödig repertoar måste ha en ensemble på tolv skådespelare förutom de åtta artister, som samtidigt fungera som regissörer, sekreterare o. s. v. Medan Hälsingborgs stadsteaters lönekonto 1931—32 per föreställning uppgick till 648 kr. (inberäknat teaterchef, regissörer, kamrer och sekreterare), har samma konto (skådespelare och regiarvode) för Skådebanan belöpt sig till endast 200—250 kr. För att siffrorna skola bli fullt jämförbara torde till sistnämnda summa läggas cirka 50 kr. i centrala administrationskostnader. Medellönen per skådespelare var vid Skådebanans vinterturné 1932—33 med sju månaders speltid 3 411 kr., eller omräknad med åtta månaders speltid 3 898 kr. Denna medellön ligger cirka 500 kr. lägre än den vid Hälsingborgs stadsteater tillämpade, varjämte Skådebanans artister ej åtnjuta dagtraktamente. Den spar-

samma lönepolitik som Skådebanan fört vad beträffar artistpersonalen har i vissa fall måst inverka ofördelaktigt på föreställningarnas konstnärliga halt, som ej alltid kan anses fullt ha motsvarat de krav, som kunna uppställas på en av statsmedel understödd teaterverksamhet.

Till följd av den begränsade skådespelarensemblen och nödvändigheten att anlita en ej alltför vidlyftig scenisk apparat, har repertoarvalet måst inriktas på en viss typ av pjäser. Tyvärr är denna pjästyp ganska sparsamt företrädd inom den moderna dramatiken. Skådebanan har utan tvivel fått känna av denna svårighet. Å andra sidan har Skådebanan under sista åren upptagit några pjäser, vilka knappast kunna anses motiverade på en statsunderstödd teaters repertoar.

Besöksfrekvensen vid Skådebanans vinterföreställningar har i genomsnitt varit påfallande dålig. Särskilt gäller detta föreställningar, som anordnats i större och medelstora städer av typen Norrköping, Gävle, Sundsvall o. s. v. På dessa orter med teatersalonger på 500—600 platser ha Skådebanans sällskap ofta spelat inför till $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{5}$ besatt salong (inkl. fribiljetter). Skådebanans prestationer ha här blivit bortskymda av stjärnturnéer, som påkallat uppmärksamheten, och filmen. En helt annan popularitet ha Skådebanans sällskap förvärvat sig i industrisamhällen och mindre städer, där också flertalet garanterade föreställningar ha givits.

Det konstnärliga resultatet av Skådebanans turnéverksamhet har utan tvivel blivit starkt lidande av det flackande mellan teatrar och samhällen av alla storlekstyper, som varit utmärkande för Skådebanan såväl som olika privata turnéer.

Då nya former för ett tillgodoseende av landsortsteaterns behov skapas genom en samverkan mellan olika organ, som sakkunniga i följande kapitel komma att beröra, synes det sakkunniga riktigt att Skådebanans landsortsverksamhet avvecklas. Andelsföreningen Skådebanan har därmed för landsortsteaterns vidkommande fyllt sin historiska uppgift och bör kvarstå närmast som en lokalavdelning för Stockholm av Riksteaterns publikorganisation med uppgift att samla och organisera ett folkligt teaterintresse i huvudstaden.

FOLK PARK STEATERN.

Folkets parkers centralorganisation konstituerades 1905 och utgör en sammanslutning av landets folkparker. Antalet anslutna parker uppgick år 1933 till 137. Centralorganisationen har till uppgift att tillvarataga parkernas gemensamma intressen framför allt genom att ställa till förfogande en förmedlingscentral, genom vilken inköp av material och varor samt engagemang av teatersällskap och solister sker. För uppehållet av teaterverksamheten åtnjuter centralorganisationen sedan år 1931 bidrag av lotterimedel, som utgått med belopp varierande mellan 25 000 kr. och 50 000 kr., varav i senare fallet 25 000 kr. disponerats för teaterbyggnadsändamål.

90 av de anslutna parkerna äga för närvarande scenbyggnad för teaterändamål. Deras scenutrymmen äro stundom av mindre dimensioner än vinterteatrarnas på motsvarande platser. Parkteatrarna ha dock visat sig vara fullt användbara även för turnéer med större ensemble, t. ex. operettsällskap.

En del av dessa parkteatrar, 42 stycken, äro även utrustade med tak över åskådarplatserna, varigenom föreställningarna bli mindre beroende av väderleken. I ett och annat fall förekommer även att skjutbara väggar kunna dragas för åskådarrummets sidopartier, varigenom en sluten salong erhålles. Då parkteatrarna emellertid i allmänhet äro förlagda på något avstånd från respektive samhällen, torde de knappast i sitt nuvarande skick vara brukbara även för vinterändamål.

Den teaterverksamhet, som i stor utsträckning bedrives i de svenska folkparkerna, saknar motsvarighet i andra länder och förtjänar därför särskilt beaktande.

Det egenartade uppsving, som folkparksteatern trots all depression fått under de sista fem åren, får delvis sin förklaring i den fasta organisation, som förebildligt byggts upp för verksamheten. De lokala folkparkerna stå i stor utsträckning själva som anordnare av teaterföreställningarna och erhålla genom centralstyrelsens förmedling ett lämpligt urval av program och sällskap. Med överblick över de olika folkparkernas önskemål beträffande antalet föreställningar planläggas av centralstyrelsen kontraherade turnéer över landet. Härvid bedriver centralstyrelsen själv teaterverksamhet endast i ringa utsträckning. Den samarbetar i stället med en rad privata sällskap av olika typ. Tack vare detta fasta system har erhållits en planmässigt ordnad sommarteatrerverksamhet, varvid den privata företagsamheten har stimulerats. Det för-

tjänar dock påpekas att sällskapen vid sidan av antalet av centralstyrelsen garanterade föreställningar måste giva visst antal föreställningar på egen risk, motsvarande några föreställningar i veckan.

Under den sista femårsperioden ha givits omkring 1 000 kontraherade föreställningar varje sommar i folkparkerna. På de största platserna, där folkparksteatern blivit särskilt populär, givas ett femtiotal garanterade föreställningar, eller cirka fyra i veckan. Spelsäsongen tager sin början i slutet av maj och sträcker sig fram emot slutet av augusti.

Av följande tabell framgår antalet föreställningar under de sista fem åren, antalet spelande sällskap, gagebelopp, som utbetalats, samt genomsnittliga gaget per föreställning.

År	Antal sällskap	Antal kontr. förest.	Gage Kr.	Gage per förest. Kr.
1928	15	1 000	416 860:—	416:—
1929	15	964	433 529:—	449:—
1930	15	972	467 062:—	480:—
1931	18	1 158	540 605:—	467:—
1932	15	993	475 040:—	478:—
1933	16	1 019	532 112:—	522:—

Naturligtvis representera de sällskap, som centralstyrelsen förfogar över, alla olika smakriktningar och äro också av olika kvalitet. En särskilt framskjuten plats i folkparksteaterns repertoar intager operetten, som visat sig ha speciella förutsättningar att komma till sin rätt i ifrågavarande miljö. I beståndet av sällskap bruka varje år ingå tre å fyra operettsällskap, av vilka ett par sättas upp av centralstyrelsen själv, ett par revy- och kabaretrupper samt ett tiotal dramatiska sällskap, av vilka tre å fyra framföra konstnärligt fullödiga verk ur modern och klassisk repertoar, medan övriga företräda den lättare underhållningsteatern. Under senare år har kunnat iakttagas en viss förskjutning mot den konstnärligt mer vägande repertoaren. Sålunda ha på spellistan förekommit flera av de tyngst vägande succépjäserna från vintersäsongen, såsom Rudolf Värnlunds Den heliga familjen, Herbert Grevenius' Sonja, Ernst Didrings Vilddjuret och Tor Hedbergs Johan Ulfstjerna. Medan en del av repertoaren utföres på ett ur konstnärlig synpunkt tillfredsställande sätt, torde vissa anmärkningar däremot kunna göras mot framförandet av andra stycken.

De operaturnéer, som tre somrar anordnats genom folkparkerna, förtjäna särskilt beaktande. Denna operaverksamhet har givetvis dragit dryga kostnader, vilka måst täckas med ansevärliga gager. Här ha emellertid också centralstyrelsens bidrag av lotterimedel kommit till användning genom att centralen tillskjutit visst belopp till varje föreställning. Tack vare denna operaverksamhet i folkparkerna ha några av de mest kända verken i operarepertoaren kunnat presenteras för en stor och bred publik i landet till överkomliga priser.

Att folkparkerna i så stor utsträckning kunnat inträda som garanter med genomsnittligt gage av 400—500 kr. exklusive alla lokala kostnader, beror på sommarteatrarnas speciella möjligheter att mottaga en stor publikmassa. Antalet sittplatser uppgår på sina håll till 700—800, vartill kommer ett ännu större antal ståplatser runt det för parketten inhägnade området. Folkparksföreställningarna kunna på detta sätt i några större städer samla en publik på 1 500 personer. Medeltalet besökare vid parkföreställningarna var sommaren 1932 706 och 1933 699. Denna medelfrekvens motsvarar det platsantal, som de största vinterteatrarna förfoga över. Man torde kunna räkna med att parkföreställningarna i allmänhet samla en tre gånger så stor publik som vinterföreställningarna under senare år.

Parkteatrarnas stora platsantal har återigen möjliggjort synnerligen låga biljettpriser, varigenom en stor, folklig publik kunnat knytas till teatrarnas verksamhet. Det är emellertid ej enbart de billiga biljettpriserna, som utgöra förklaringen till folkparksteatrarnas popularitet och den starka publiktillströmningen. Själva formerna för sommarteatern torde vara en väsentlig faktor att räkna med. Den omedelbara kommunikationen med det övriga nöjeslivet gör naturligtvis teaterverksamheten mera lättillgänglig. Folkparksteatrarna ligga i centrum av ett rörligt folkliv. Den entréavgift, som betalas, gäller nöjesområdet i dess helhet och det är endast för sittplatserna vid teaterföreställningarna, som särskild avgift måste erläggas. Folkparksteatern har på detta sätt ur olika synpunkter förutsättningar att bli en folkteater i ordets egentliga mening.

Det stora flertalet av folkparkerna garanterade föreställningar gives utan tillskott av statsmedel. Dessa komma till användning vid särskilt dyrbara föreställningar såsom de nyssnämnda operaturnéerna eller vid föreställningar av särskilt litterär kvalitet. Sammanlagt belöpte sig dessa gagetillskott sommaren 1933 till 16 570 kr. De i centralstyrelsens egen regi drivna operettsällskapen lämnade samma år ett underskott av 15 070 kr., vilket delvis täckts med lotteribidrag.

Folkparksteatern har under årens lopp haft en viktig och väsentlig uppgift att till teatern överhuvud taget samla en stor och bred publik och knyta dess intresse till denna konstform. Härigenom är det nu möjligt för folkparkerna att väcka denna publiks kulturella ambition med stöd av ett förhöjt lotteribidrag och avsevärt förbättra kvaliteten av repertoar och sällskap. Just tack vare sin förtroendefulla kontakt med breda publikskikt har folkparksteatern stora möjligheter att åstadkomma en förädling av smaknivån och skapa förståelse för den goda scenkonsten.

Sakkunniga ifrågasätta huruvida det ej vore en lämplig åtgärd, att en teaterfackman knötes till centralorganisationen med uppgift att övervaka produktionen i dess helhet samt även medverka vid uppsättningen av de operaturnéer, som centralstyrelsen själv sänder ut på egen ekonomisk risk. Därigenom finge de konstnärliga hänsynen särskilt beaktande och en viss konstnärlig kontroll över verksamheten erhöles.

Det synes vidare sakkunniga angeläget, att en del av de fasta, statsunder-

stödda teatrarnas landsortverksamhet förläggas till sommarmånaderna, då folkparkerna stå öppna för en större publikmassa.

De operaturnéer, som genom centralstyrelsens förmedling ett par somrar gått ut, ha med stor framgång begagnat sig av solister ur Kungl. teaterns ensemble. Dessa turnéer, som även om de dragit dryga kostnader slagit synnerligen väl ut ur publiksynpunkt, förtjäna att med statligt bidrag fortsättas. Även Lorensbergsteatern och Hälsingborgs stadsteater liksom Lyriska teatern i Göteborg skulle kunna utvidga sin landsortsverksamhet till att omfatta några av sommarmånaderna, då speciellt med tanke på folkparksteaterns krav utvalda verk ur det gångna spelårets repertoar framföras. Med turnéer från de statsunderstödda dramatiska och lyriska scenerna bör folkparks-teatern erhålla värdefulla tillskott av förnämlig repertoar och förstklassig skådespelarkonst. Dessa turnéer böra dock planläggas så att de ej förorsaka teaterföretagen några förluster. Samtliga turnékostnader, inbegripet löner och uppsättningskostnader, böra täckas av de gager, som genom centralstyrelsens förmedling utbetalas för föreställningarna. I den händelse de ifrågavarande gagerna ställa sig för höga för de lokala folkparksföretagen, kunna tillskott ske ur den fond av lotteribidrag, som centralstyrelsen förfogar över. Efter dessa linjer har redan den turnéverksamhet, som instundande sommar genom sakkunnigas förmedling igångsatts, blivit upplagd. Såväl Lorensbergsteatern som Lyriska teatern förbereda till sommaren kontraherade turnéer genom folkparkerna.

För åstadkommandet av en samordning av vinter- och sommarteatern synes det sakkunniga vara av största vikt att ett förtroendefullt och intimt samarbete inledes mellan centralstyrelsen för Folkets parker och Riksteaterns publikorganisation.

De båda centralorganisationerna torde sålunda genom överenskommelse gemensamt kunna utnyttja goda privata sällskap och sätta dessa i tillfälle att framföra dyrbarare program i folkparkerna under sommaren och på inomhus-scenerna på platser utan folkpark under vintersäsongen. Likaså böra de kostsamma operettuppsättningar, som Folkets parkers centralstyrelse under senare år anskaffat endast med tanke på sommarmånaderna, kunna komma till användning även under vintern. De båda organisationerna böra också i sitt organisatoriska arbete kunna bli varandra till ömsesidig hjälp, så att publikorganisationerna på olika sätt verka stödjande för folkparkernas konstnärligt vägande program och söker skapa intresse kring dessa och samtidigt erhåller kontakt med folkparkernas stora teaterpublik. Även torde kunna tagas under övervägande, huruvida ej ett gemensamt tidskriftsorgan för de båda rörelserna skulle kunna befordra en åsyftad samverkan mellan vinter- och sommarteatern.

PUBLIKORGANISATION.

Genom sammanslutning och organisering har under 1900-talet det konstnärliga teaterintresset inom skilda samhällskategorier blivit en faktor, som kunnat verka reformerande och sanerande på teaterlivet i ett flertal länder. Dessa initiativ av teaterpubliken både i Europa och Amerika ha tagit sig olika uttryck. De ha bl. a. framträtt i på bred basis lagda publikorganisationer, vilkas funktion närmast blivit att popularisera den goda scenkonsten och göra den tillgänglig för nya publikskikt genom att skapa möjlighet till överkomliga priser på de professionella teatrarna. Uppsamlad i publikorganisationer har teaterintresset visat sig kunna framträda med bjudande krav på god repertoar och konstnärlig spelstil. Speciellt i en tid av ekonomisk depression, då osäkerheten i teaterdriften är större än vanligt, ha publikorganisationerna verkat stabiliserande genom att erbjuda ekonomisk garanti för den konstnärliga repertoaren.

På samma gång har spontant inom de mest intresserade publikkretsarna världen runt sedan världskriget sprungit fram en konstnärlig självverksamhet, som tagit form av studiecirklar, dramatiska klubbar och på sina håll även lett till aktningvärd och konstnärligt betydande amatörteaterföretag av lokalt slag. De spridda insatserna i olika länder samla sig, sedda i stort, till en kulturrörelse, som utan tvivel måste betecknas som ett av de intressantaste dragen i tidens teater.

De bästa exemplen på effektiv publikorganisation lämna *Tyskland* och *Ryssland*. Även om hela den tyska rörelsen under den nationella revolutionens grepp står under radikal ombildning, förtjänar den dock särskilt beaktande. Den har fått utgöra mönstret för liknande organisationer i ett flertal andra länder. De båda förbunden Verband der Deutschen Volksbühnenvereine och Bühnensvolksbund omslöt, innan de upplöstes, bortåt 500 större och mindre lokalföreningar med en total medlemskrets av över 500,000 personer i alla samhällsklasser. De lokala föreningarna ha i främsta rummet fungerat som abonnentsammanslutningar, varvid medlemmarna genom besöksvång måst binda sig för ett visst antal program per säsong, åtta till tolv stycken, till nedsatta priser. Sin demokratiska ståndpunkt har den tyska folkteaterföreningen i motsats till vanliga abonnemangsföreningar hävdat genom tillämpande av enhetliga priser. Den tyska folkteaterföreningen har också utgjort ett värdefullt stöd för den konstnärliga filmen, till vars popularisering den kraftigt bidragit. Även konserter, föredrag, teaterutställningar, biblioteksverksamhet, studiereor ha i olika kombinationer ingått i publikorganisationernas arbetsfält.

Folkteaterföreningarna arbeta naturligtvis på platser med vitt skilda lokala förutsättningar och möjligheter. Ej mindre än två tredjedelar av samtliga föreningar ha varit hänvisade till resande sällskap, tillfälliga gästspel av närbelägna städers teatrar eller teatertåg. Den tyska folkteater rörelsen har själv genom uppsättning av en rad turnerande trupper övertagit produktionen på förut teaterlösa områden. Trupperna arbeta inom bestämt fixerade kretsar och verksamheten har så gott som fullständigt varit knuten till platser, där en publikorganisation varit i funktion och som garant kunnat övertaga föreställningarna.

Av stort intresse för organisationsteaterns utveckling är också det ryska teaterlivet, sådant det mångskiftande och nyskapande gestaltat sig efter revolutionen. Hela det ryska teaterlivet är intimt knutet till organisationer av alla slag. Det teaterintresse, som på ett så egenartat sätt med eruptiv styrka bröt sig fram under åren närmast efter revolutionen, har haft sitt underlag i de fackliga organisationerna, verkstadsklubbarna o. s. v., där man i en konstnärlig självverksamhet manifesterade sin revolutionära tro. Denna amatör-rörelse, som under årens lopp alltmer centraliserats och givit upphov till större arbetarteatrar, kompletteras av en synnerligen effektiv organisering av det passiva publikintresset. Genom en central teaterkassa i de större städerna förmedlas teaterproduktionen till olika konsumentkretsar såsom abonnemangsgrupper, fackliga organisationer, verkstadsklubbar. Av 30 föreställningar per månad på varje teater beräknas alltså ej mindre än 20 reserveras för den centrala teaterkassan.

I Norge förekommer en något annan form av publikorganisation. Oslos stora folkteaterförening, som omfattar cirka 8,000 medlemmar, är nämligen uppbyggd på bredast möjliga basis genom kollektiv anslutning till föreningen av inemot 200 större och mindre funktionärs- och arbetarorganisationer i staden. Föreningen abonnerar varje år på ett 60-tal föreställningar, framför allt på nationalscenen men även på olika privata teatrar. En särskild folkteater av imponerande dimensioner håller på att uppföras för den livskraftiga rörelsen.

En rad mindre sammanslutningar ha under sista åren spirat upp i den norska landsorten, framför allt i Västlandet. Föreningarna, som endast sporadiskt abonnerat på tillfälliga turnéföreställningar, ha för något år sedan gjort en framstöt för att erhålla kontinuerliga gästspel från Den nationale scene i Bergen. Av ekonomiska skäl har verksamheten ännu ej kommit i gång. Själva planen innebär dock ett värdefullt initiativ till organiserat samarbete mellan publik och teaterföretag inom delar av landet, som annars få nöja sig med tillfälliga gästspel. Publikssammanslutningarna arbeta också med konserter, filmföreställningar och utgöra på så sätt små kulturhårdar vid de svåråtkomliga norska västfjordarna.

Ingenstädes framstår den prestation, som utförts av publiken, så markant som i *England* och *Amerika*. Här ha de tendenser som antytts resulterat i en kulturrörelse, som står i bjärtaste kontrast till den kommersialiserade teatern. Hur omfattande denna ideella rörelse är, framgår bäst av det faktum att British Drama League, som i England söker samla alla de skilda teaterintressena kring

en central, för närvarande räknar ej mindre än 2 500 anslutna föreningar. Enligt en för ett par år sedan företagen beräkning bäres åter den amerikanska teaterkulturen upp av ungefär 1 200 fristående lokala teaterföretag och ej mindre än 12 000 klubbar vid »high-schools». Antalet teaterintresserade personer, som deltaga i detta kulturarbete på den amerikanska kontinenten, uppskattades till 335 000. Dessa lokala ansträngningar att väcka och vidmakthålla intresset för teaterns kulturuppgift ha ej bara tagit sig uttryck i lokala amatörteatrar, som framföra en litterär repertoar inför ett mindre auditorium året runt, utan också i sällskap och klubbar av mer publikorganiserande slag, föreningar som huvudsakligen anordna föreläsningar om teater, uppläsningar och teaterbesök.

Såsom sakkunniga redan i det inledande kapitlet antytt, ha även i vårt land under senare år framträtt initiativ, varigenom ett vaknande intresse för den goda scenkonsten inom vida publikkretsar trätt i dagen. På annan plats lämnas en redogörelse för den märkliga nyorientering, som den svenska amatörteatern just nu håller på att genomgå och som måste ses som en parallellföreteelse till de aktuella rörelser i utlandet, för vilka ovan redogjorts. Även i vårt land ha ansatser gjorts till publikorganisationer. Efter mönster av de tyska folkteaterföreningarna arbetar sedan länge i Stockholm Skådebanans publikorganisation, som genom abonnemang av föreställningar på Stockholms olika teatrar till avsevärt reducerade priser förmedlar biljetter till den mindre köpkraftiga publiken. Även bör nämnas den under spelåret 1927—28 till Dramatiska teatern knutna och på en av de sakkunnigas, hr Lindbergs, initiativ igångsatta s. k. klubbteatern, vars verksamhet stöddes av en abonnemangskrets på 2 750 medlemmar. I Malmö existerar en lokalavdelning av Skådebanan, vilken abonnerar på olika föreställningar givna av Hälsingborgs stadsteater och Hippodromteatern. En teatersammanslutning av något olikartad karaktär är Malmö teaterförening, vilken sedan 1927 inträtt som förhyrare av Malmö teater och med ett kommunalt anslag av 31 000 kr. understött gästande turnétrupper med garantier av olika slag. Teaterföreningar av växlande karaktär förekomma också i andra städer, t. ex. i Karlstad och Skövde.

Organisationsföreställningar ha förekommit i den svenska landsorten i ganska stor utsträckning. Föreläsningsföreningarna, ABF:s lokalavdelningar och Folkets husföreningarna ha på olika håll sporadiskt uppträtt som arrangörer av teaterföreställningar med kvalitativa program. Såsom sakkunniga i annat kapitel framhållit, har andelsföreningen Skådebanans ideellt inriktade turnéverksamhet under senare år alltmer förlorat sitt stöd i de lokala folkliga organisationer, som tidigare i stor utsträckning, särskilt i mindre samhällen, ställde sig som ekonomiska garantier för och anordnare av Skådebanans föreställningar. Orsaken till att dessa organisationsföreställningar blivit allt mer sällsynta är givetvis den ekonomiska depressionen, som tvingat föreningarna att skjuta en verksamhet av ifrågavarande slag i bakgrunden. Erfarenheten visar, att dessa organisationsföreställningar ofta måst givas för endast halvbesatta hus och ej sällan lämnat förlust. De mindre tillfredsställande resultaten bero på att organisationernas teaterintresserade medlemskrets i mindre samhällen ej

har varit tillräckligt stor för att fylla salongen, och föreställningarna ha sålunda erhållit en alltför sluten karaktär.

I statsrådet Engbergs diktamen heter det: »Det gäller att göra teatern till ett betydelsefullt led i det folkliga bildningsarbetet. Det gäller att anknyta till och nyttiggöra allt det stora och glädjande intresse för scenkonsten, den må ha dramatikers eller musikens gestalt, som onekligen lever inom de vidaste kretsar utav vårt folk. Och här finnas folkliga organisationer, som med den största beredvillighet stå till förfogande för att främja och befästa den utveckling, jag här antytt.» Statsrådet Engberg framhåller vidare att en av huvudförutsättningarna för ett framgångsrikt förverkligande av folkteaterns idé är »åstadkommandet av en ändamålsenlig publikorganisation. I det stycket kan emellertid en anknytning ske till de publikorganisationer, som redan uppvuxit som ett led i folkbildningsarbetet. Jag tänker här särskilt på den i anslutning till olika folkbildningsorganisationer skapade löftesrika amatörteaterverksamheten och framför allt på vad andelsföreningen Skådebanan i det stycket åstadkommit.» Redan förut hade en av de sakkunniga, hr Lindberg, framkastat tanken på en riksomfattande publikorganisation samt även gjort vissa förundersökningar rörande möjligheterna att förverkliga en dylik.

Då de sakkunniga togo initiativ till startandet av en försöksverksamhet i landsorten för de statsunderstödda teatrarna, syntes det dem önskvärt att samtidigt söka få till stånd grunden för den riksomfattande publikorganisation, som i statsrådet Engbergs direktiv antydes som en av huvudförutsättningarna för ett förverkligande av folkteatertanken. De sakkunniga skulle på så sätt under utredningsarbetets gång erhålla en mätare på det i olika delar av landet befintliga teaterintresset och samtidigt få tillfälle att praktiskt pröva publikorganisationernas bärkraft och möjligheter att medverka till utbyggandet av en ny mera planmässigt ordnad landsortsteaterverksamhet.

I anslutning till ecklesiastikministerns direktiv riktade de sakkunniga på våren 1933 en förfrågan till andelsföreningen Skådebanan, huruvida denna vore villig att under det kommande spelåret påtaga sig uppgiften att i görigaste mån skapa publikorganisationer i främsta rummet på de platser, som vore avsedda att beröras av de statsunderstödda teatrarnas turnéer. Skådebanan hade tidigare i framställning till Kungl. Maj:t angående lotterimedel för spelåret 1933—34 framhållit, att man som led i en utvidgning av landsortsverksamheten under kommande vinter hade planerat ett återupplivande och en nyorganisation av publikförbindelserna i landsorten. Styrelsen förklarade sig nu villig att åtaga sig den föreslagna uppgiften, för vars genomförande 25 000 kr. av de för spelåret 1933—34 tilldelade lotterimedlen å 90 000 kr. reserverades. Inom denna kostnadsram har det av Skådebanan bedrivna organisationsarbetet hållits.

Organisationsarbetet inriktades omedelbart på det trettioåttio större och medelstora städer, som voro avsedda att under hösten beröras av Dramatiska teaterns planerade turnéer. Därjämte togs också från organisationscentralen initiativ till bildandet av publikorganisationer i samtliga städer i övre Norrland. Intresset

för publikorganisationstanken har senare under vinterns lopp spritt sig så att den teaterintresserade publiken i ett flertal mindre städer och industrisamhäl- len själv tagit initiativ till bildandet av lokala föreningar. Det sammanlagda antalet publikorganisationer uppgår nu till 52. På ytterligare sex platser äro lokalföreningar under bildande, avsedda att träda i funktion vid början av nästa spelår. Teaterföreningarnas styrelser ha från början erhållit en allsidig sammansättning med representanter såväl för olika folkliga bildnings- och nyk- terhetsorganisationer som för det privata teaterintresset. Förbindelse har här- vid också lyckats knytas med ortspressen och med inflytelserika kommunala organ. Medlemsvärvningen har under vintern fortgått på flertalet platser med gott resultat, varvid rekryteringen från de folkliga organisationerna dock ej skett i önskvärd grad. Medlemskretsen i resp. teaterförening är naturligtvis av synnerligen varierande struktur. Publikorganisationerna i Malmö, Eskilstuna och de norrländska städerna äro starkt arbetarbetonade, medan återigen andra föreningar äro påtagligt orienterade åt den teaterintresserade medelklassen. Det totala medlemsantalet uppgår för närvarande till 9 000, inberäknat Skådebanans tidigare redan befintliga publikorganisation i Stockholm. Härvid är att ob- servera att medlemskap i fråga om föreställningar gäller för två personer. Av följande tablå framgår antalet av föreningar.

Boden	Nyköping
Bollnäs	Nynäshamn
Borås	Oskarshamn
Eskilstuna	Piteå
Falkenberg	Ronneby
Falun	Simrishamn
Gävle	Skara
Göteborg	Skellefteå
Halmstad	Skövde
Hudiksvall	Sollefteå
Hälsingborg	Stockholm
Härnösand	Sundsvall
Jörn	Sävsjö
Kalmar	Söderhamn
Karlskrona	Tranås
Kinna	Trollhättan
Kiruna	Uddevalla
Kristianstad	Umeå
Kristinehamn	Uppsala
Linköping	Varberg
Luleå	Vänersborg
Lund	Västerås
Malmfälten ¹	Växjö
Malmö	Ystad
Mariestad	Örebro
Norrköping	Östersund

¹ Malmfälten = Gällivare, Koskullskulle och Malmberget.

Förutom här nämnda färdigbildade teaterföreningar äro på följande platser tillsatta interimskommittéer.

Alingsås
Landskrona
Lysekil

Norrsundet
Rimbo
Åmål

Som resultat av vinterns organisationsarbete har sålunda över hela landet spänts ut ett nät av samlingspunkter för teaterintressets bevarande, av intressentraler, varifrån publikorganisationen lokalt kan byggas ut i vidare kretsar till olika samhällskategorier och i vidare geografiska cirklar till näraliggande orter.

Då det tämligen allmänt ute i landet uttalades önskemål om att teaterföreningarna skulle få tillfälle att i en självständig centralorganisation tillvarata sina intressen, inkallade andelsföreningen Skådebanan i samförstånd med de sakkunniga ett 60-tal ombud för de olika publikorganisationerna till en konferens i Stockholm i januari detta år. Härvid konstituerades den avsedda centralorganisationen under namnet Riksteaterns publikorganisation. Enligt de vid konferensen antagna stadgarna utses ordförande i centralstyrelsen jämte två representanter för landets folkbildningsorganisationer av Kungl. Maj:t.

I samband med startandet av de statsunderstödda teatrarnas turnéverksamhet ha teaterföreningarna trätt i funktion. Om verksamheten har den nybildade centralstyrelsen meddelat följande:

»Genom organisationscentralens förmedling ha lokalavdelningarna av Riksteaterns publikorganisation under det gångna spelåret medverkat vid anordnandet av sammanlagt 151 teaterföreställningar givna av Operan, Dramatiska teatern, Lorensbergsteatern, Hälsingborgs stadsteater, Lyriskä teatern, Blancheteatern och Skådebanan samt 12 uppläsningar av lyrik av Anders de Wahl och Gerda Lundequist. Av dessa föreställningar ha 85 givits på resp. teaters egen ekonomiska risk, varvid publikorganisationerna i möjligaste mån bidragit till att aktualisera intresset kring föreställningarna genom reklam och personlig propaganda samtidigt som medlemmarna vid dessa fria föreställningar erhållit en rabatt av 75 öre per biljett i prislägen uppåt fr. o. m. kr. 1: 75 exkl. nöjesskatt. Med lokalavdelningarna såsom anordnare och garantier ha åter givits 66 föreställningar, varvid gage av varierande storlek utgått till det turnerande sällskapet och samtliga lokala kostnader åvilat den engagerande publikorganisationen.

Samtliga ifrågavarande föreställningar ha givits utan något ekonomiskt stöd i form av statsbidrag från organisationscentralen.

I detta sammanhang bör påpekas, att frånvaron av en till organisationscentralen bunden fond under det gångna spelåret tyvärr omöjliggjort ett mer omfattande samarbete med privata sällskap av god kvalitet, då ett tillräckligt antal garantier av nödvändig storlek för utfyllandet av en hel turné ej stått att uppbringa bland lokalavdelningarna själva, vilka ännu ej haft tillräckliga tillgångar att möta eventuella risker.

Vid de av publikorganisationerna själva anordnade föreställningarna har särskild försäljning brukat äga rum för medlemmarna, medan återstående biljetter sedan utsåts till allmänheten. De vid försäljningen till allmänheten tillämpade priserna ha varit desamma, som under de senare åren brukat komma till användning vid teaterföreställningar på platsen. I några fall har dock en höjning av priserna företagits. Medlemmarna av teaterföreningarna ha vid dessa garanterade föreställningar åtnjutit en rabatt, som i allmänhet uppgått till mellan 50 öre och 1:25 kr. I de fall, då rabatten varit större, ha priserna för allmänheten höjts, varigenom en större mellanskillnad erhållits. Centralstyrelsen har för avsikt att till kommande spelår bistå lokalavdelningarna vid prissättningen och härigenom söka åvägabrunga mer likformiga prisskalor på olika orter. Den allmänhet, som ej är förtrogen med de olikartade lokala förhållandena, har ofta då det gäller garanterade föreställningar bibragts en felaktig uppfattning om de tillämpade priserna och rabatterna. Då i vissa fall rabatt lämnats även på de billigaste platserna har detta föranlett vissa reflexioner i pressen. De platser det här varit fråga om äro emellertid sådana som på grund av att varje inblick på scenen omöjliggöres, vid vanliga föreställningar aldrig bruka försälas och vilkas värde i själva verket ej torde kunna taxeras till högre pris än de av publikorganisationerna tillämpade. En felaktig uppfattning angående prislägena har allmänheten även erhållit genom att den vilseletts av de i Ortsorganen annonserade priserna. Det har sålunda förekommit, att det högsta annonserade priset för allmänheten i själva verket ej varit priset på de bättre platserna, vilka redan slutsåts till medlemmarna, utan betecknat platser i en betydligt billigare kategori.

De lokalt anordnade föreställningarna ha ofta tack vare sin organisationsform visat sig erhålla en speciell lokal slagkraft och ha tillvunnit sig särskilt intresse. I några fall ha särskilda arrangemang i samband med föreställningarna vidtagits, vilka varit ägnade att ytterligare stimulera intresset och höja feststämningen. I såväl Gävle som Norrköping ha sålunda de lokala orkesterföreningarna medverkat med uvertyr och mellanaktsmusik. Med publikorganisationen på platsen som anordnare har också publikfrekvensen visat sig kunna avsevärt ökas beroende på att den arrangerande teaterföreningen naturligtvis har speciella möjligheter att med utnyttjande av alla tänkbara förbindelseleder till folkliga organisationer, privata teaterintresserade, myndigheter och icke minst pressen driva upp ett kraftigt lokalintresse. Då det gäller stickföreställningar, har det visat sig vara av största betydelse, att publikorganisationerna med överblick över platsens allmänna nöjesalmanacka kunnat välja eller åtminstone föreslå lämplig tidpunkt för gästspelet, då andra nöjestillställningar ej konkurrera. För de turnerande företagen har det varit en lättnad, då alla lokala förberedelser och arrangemang kunnat avlastas på en engagerande publikorganisation.

Publikorganisationerna ha under det gångna året genom olika åtgärder sökt komma i kontakt med nya publikgrupper i samhället och vinna deras intresse för den goda scenkonsten. På publikorganisationernas initiativ och

med deras ekonomiska garanti ha exempelvis ett större antal välbesökta skolföreställningar av Mäster Olof kunnat ordnas. På några håll har man även knutit förbindelse med näraliggande samhällen och landsbygden, varifrån publik med olika kommunikationsmedel tillförts teatern. Skövde lokalavdelning har sålunda för sin verksamhet värvat ett visst antal medlemmar i Hjo. Växjö lokalavdelning har organiserat förbindelser med ett flertal kringliggande samhällen, och ett större antal lokalavdelningar förbereda till nästa spelår enligt uppgift en utvidgning av teaterföreningens verksamhetskrets till närbelägna områden för att bereda befolkningen i kringliggande samhällen möjlighet att för överkomligt pris övervara olika föreställningar.

I möjligaste mån ha teaterföreningarna också under sitt första verksamhetsår sökt driva upplysningspropaganda genom anordnande av orienterande föredrag vid möten inom olika föreningar samt direkt för medlemmarna av publikorganisationen. Ett viktigt stöd i detta upplysningsarbete ha föreningarna haft i den tidigare av Skådebanan och nu av centralorganisationen utgivna teatertidskriften Skådebanan, vilken kostnadsfritt tillställts medlemmarna. Även har man på olika sätt sökt tillvarata de lokala initiativen. På en del platser med lokal orkesterverksamhet har samarbete inletts med musikföreningen. Amatörteaterns intresserade krafter ha välvilligt ställt sig i publikorganisationernas tjänst. På några platser, t. ex. Halmstad och Kristinehamn, ha i samband med tillkomsten av teaterföreningen frågan om reparation eller ombyggnad av teatern aktualiserats.

Flertalet teaterföreningar har f. n. ej en större medlemskrets än att vid garanterade föreställningar en à två tredjedelar av salongen kan säljas till allmänheten utanför medlemskretsen till något högre priser. Då man givetvis bör räkna med att under kommande år medlemsantalet i föreningarna kommer att stiga, torde speciellt publikdragande program i vissa fall komma att behöva dubbleras, i den händelse medlemmarnas efterfrågan helt skall kunna tillgodoses och samtidigt allmänheten skall få tillfälle bevista föreställningen.

Det synes centralstyrelsen av vikt att framhålla, att publikorganisationerna böra fortsätta på den inslagna vägen att genom anordnande av olika slags specialföreställningar vinna nya fästen inom publikkretsar, vilka ännu ej ingått som medlemmar i teaterföreningen. Härigenom kan ett nytt intresse stimuleras, och publikföreningarna kunna så småningom vänta sig en nyrekrytering av medlemskretsen och tillskott från samhällskategorier, vilka tidigare stått främmande för teaterns kulturuppgift.

Centralstyrelsen har även inlett samarbete med Folkets parkers centralstyrelse. Folkparkerna såväl som publikorganisationerna på olika platser i landet ha från centralerna i Stockholm uppmanats att träda i förbindelse med varandra och redan till instundande sommar genomföra ett samarbete. Alternativa former för ett sådant samarbete ha samtidigt föreslagits.

Centralstyrelsen har nyligen företagit en undersökning av det inom olika publikorganisationer förefintliga behovet av föreställningar under nästa spelår. Lokalavdelningarna ha härvid haft tillfälle att till centralstyrelsen insända förslag till spelplan med uppgift om det önskvärda antalet före-

ställningar, deras fördelning på olika spelmånader samt programmens fördelning på skådespel, lustspel, operett samt specialarrangemang (opera, uppläsning o. s. v.). Av undersökningen framgår, att på större platser ett tjugotal föreställningar för publikorganisationen torde vara tillräckligt för att under nästa spelår tillgodose resp. teaterförenings behov. I genomsnitt ungefär en föreställning var fjortonde dag synes sålunda vara önskvärd. På något mindre platser av exempelvis Växjö, Skövde och Mariestads storlek äro sex till åtta föreställningar eller en föreställning per spelmånad tillräckliga. Vid en sammanställning av lokalavdelningarnas önskemål beträffande antalet föreställningar framgår, att sammanlagt ett antal av cirka 400 föreställningar skulle behövas för det nuvarande antalet lokalavdelningar. Därtill bör man räkna med ett visst antal skol- och folkföreställningar. Likaså bör ett antal föreställningar reserveras för de nya lokalavdelningar på mindre platser, som kunna väntas bli bildade på lokalt initiativ under kommande spelår.»

*
*
*

Sakkunniga utgå från den förutsättningen, att Riksteaterns publikorganisation betraktar det som sin huvuduppgift att vårda och stödja god scenkonst och framställa i anslutning härtill några önskemål rörande den kommande utvecklingen.

Det gäller i första rummet att uppmuntra den konstnärliga teatern i motsats till den enbart kommersiellt inriktade, och det är ett gott vittnesbörd om publikföreningarnas ideella intresse att just tungt vägande program som *Klaga månde Elektra* och *Mäster Olof* vunnit en sådan framgång på bekostnad av lättare dramatisk konst. Också den upplysningsverksamhet, som en del publikföreningar börjat med, synes vara värd att fortsättas och utvecklas.

En annan viktig sak är att ekonomiskt stödja både teaterverksamhet och skådespelare, och sakkunniga hälsa därför med tillfredsställelse centralstyrelsens beslut att för ett kommande år bistå lokalföreningarna i deras prissättning. Om priserna sänkas till en sådan grad, att de privata ambulerande teaterföretagen ej kunna bära sig, förfelas ett av publikorganisationernas syftemål, att öka tillfällena till njutande av god dramatisk konst, och man riskerar att de fåtaliga sällskap, vilka under de senaste årens vidriga förhållanden gjort sitt bästa för att uppehålla en artistisk standard, antingen tvingas att upphöra med sin verksamhet eller att sänka sin konstnärliga nivå.

Den tredje icke mindre viktiga synpunkten är att bereda tillfälle för den publik, som numera tvungits till rätt stora inskränkningar i fråga om sina utgifter för teaterbesök, att till överkomliga priser se en rad intressanta program, framförda av landets bästa sceniska krafter. Det vore ytterst lyckligt om man på de platser, där sådant låter sig göras, kunde kombinera föreställningarna med ett abonnemangssystem och därigenom knyta en fast publik till dem samt motverka de ovan anförda nackdelarna av alltför starka prisreduktioner vid enstaka föreställningar. För att kunna åstadkomma

ett sådant abonnemangssystem och för att överhuvud taget i största möjliga utsträckning kunna ernå att lokalföreningarna själva taga hand om föreställningarna, torde det vara av genomgripande betydelse att de olika teaterföretagen och centralstyrelsen i mycket god tid samråda om programval, turnéer, turnérouter o. s. v.

Centralstyrelsen kommer på detta sätt i tillfälle att i samförstånd med sina lokalavdelningar göra upp spelplaner på resp. orter. Först med sådana i god tid och i stora drag fixerade spelplaner kunna föreställningarna på ett effektivt sätt förberedas av lokalorganisationen och sinsemellan planmässigt ordnas.

Det tillstånd, vari de ambulerande teaterföretagen under trycket av tidsomständigheterna råkat, torde göra det ofrånkomligt att åtminstone till att börja med genom subventioner stödja den goda teaterkonsten ute i landet. Sakkunniga ha därför tillstyrkt centralstyrelsens lotteriansökan, i vilken nära fyra femtedelar av den äskade summan beräknas åtgå för gagetillskott, d. v. s. ett direkt understödjande av den produktiva verksamheten. I första rummet böra naturligtvis dessa gagetillskott begagnas för föreställningar på mindre platser, vilka ej under några förhållanden kunna tänkas bära sina kostnader, för specialföreställningar för mindre bemedlade åskådare, för sådana föreställningar, vilka på grund av personalens storlek eller dyrbara uppsättningar måste komma att ställa sig särskilt betungande för publikföreningarna, samt sådana, vilka kunna anses utgöra en kulturell gärning av betydenhet. Dessutom torde det vara nödvändigt att begagna dessa gagetillskott för att stödja de med publikorganisationerna samarbetande privata sällskap, vilka önska framföra en konstnärlig repertoar.

Det kan ej betraktas som orättmätigt att dylika sällskap under nu rådande svåra teaterförhållanden genom ett gagetillskott sättas mera i likställighet med de statsunderstödda teatrarnas turnéer.

Ifrågavarande anslag böra emellertid ej genom centralorganisationen utgå i form av årsbidrag till resp. lokalavdelning. Anslaget bör, såsom framhålles av centralstyrelsen, lämpligast bindas till en fond, ur vilken bidrag vid behov givas för föreställningar, där dylika gagetillskott anses nödvändiga. De böra emellertid utdelas med största försiktighet, och vid föreställningar med gagetillskott är kontroll över biljettpriserna särskilt nödvändig.

Prisreduktionerna vid lokalavdelningarnas biljettförsäljning till medlemskretsen får enligt sakkunnigas mening ej göras större än 50 öre à 1 kr. under de gängse priserna. Vid turnéer från Dramatiska teatern, Lorensbergsteatern o. s. v. bör en förhöjd prisskala kunna komma till användning, dock så att föreningsmedlemmarna erhålla en rabatt av ovannämnda storlek.

Gagerna böra avvägas i proportion till inkomstmöjligheterna på olika orter (beroende på platsantal i salongen, biljettpriser o. s. v.) samt till de med föreställningen förknippade utgifterna, såsom teaterhyra, reklamkostnader etc.

Såsom redan nämnts finna sakkunniga det lämpligast, i likhet med vad centralstyrelsen framhållit i sin lotteriansökan, att föreställningarna i största möjliga utsträckning anordnas av lokalavdelningarna själva. Dels kan man

härvid räkna med ett lokalt initiativ och ett lokalt intresse, som ej alltid kan förutsättas komma på annat sätt organiserade föreställningar till del, dels kan man även genom de lokala organisationerna få anvisningar om lämplig tidpunkt för olika föreställningar.

Emellertid böra publikorganisationerna ej blott taga hänsyn till sina egna medlemmars teaterbehov, utan efter bästa förmåga söka stödja och organisera hela teaterverksamheten på platsen. Framför allt böra de förmedla speciella föreställningar till folkliga bildnings- och nykterhetsorganisationer, kooperativa organisationer etc., vilka kunna tänkas ställa sig som garantier för dessa föreställningar. Vid sidan av dessa folkföreställningar böra skolföreställningarna alltid förekomma på publikorganisationernas arbetsschema.

Lokalavdelningarna böra i möjligaste mån sträva efter att uppbära sin egen verksamhet utan några tillskott från centralstyrelsen. Genom återhållsamhet härutinnan giva de ett värdefullt stöd åt styrelsens naturliga strävan att förankra rörelsen själv icke i första rummet i ett statsbidrag utan i det så småningom upparbetade teaterintresset. I viss utsträckning torde också dessa publikorganisationer kunna räkna med kommunala bidrag i form av restituerad nöjesskatt eller nedsatta teaterhyror, i de fall då kommunerna äro ägare av teaterlokalerna. Redan under sitt första verksamhetsår ha några lokalavdelningar kommit i åtnjutande av dessa förmåner.

Beträffande ordnandet av ett samarbete mellan publikorganisationerna och folkparkerna hänvisa sakkuninga till kapitlet om Folkparksteatern.

RIKSVERKSAMHET AV STATSUNDERSTÖDDA OCH PRIVATA TEATERFÖRETAG.

De kungliga teatrarne.

I statsrådet Engbergs direktiv för de sakkunniga påyrkas, att de kungl. teatrarne skola bli en scen för hela nationen och icke endast för huvudstadens befolkning. Det påpekas, att den ambulerande teaterverksamheten stagnerat och att landsorten börjat känna sig styvmoderligt behandlad i jämförelse med huvudstaden, vars scener den i lika mån som huvudstaden bekostar. »Vill man förstå och göra rättvisa åt det, som djupast ligger under mycket av den kritik, som under de senaste åren både genom press och statsrevision riktats mot de kungl. teatrarne, så synes man mig böra ägna den största uppmärksamhet åt detta faktum. Skall nationen vidkännas dryga kostnader för dem, så har den också en naturlig rätt till en motprestation från deras sida. Men en slik motprestation kan icke åstadkommas på annat sätt än att dessa teatrar gå till nationen, då icke nationen har möjlighet att gå till dem. Det problem, som främst bör lösas är sålunda, att till de kungl. teatrarnas verksamhet knyta så mycket som möjligt av det levande teaterintresse, som finnes i olika delar av vårt land. Jag ser ingen annan utväg till förverkligande härav än att åt dessa teatrar och deras verksamhet ge en organisation, som gör dem till hela nationens teatrar, en organisation, som öppnar möjligheten att från dem tillgodose teaterbehovet i olika delar av riket. Jag räknar därför med att genom en dylik organisation av de kungl. teatrarnas verksamhet direkt och positivt ställa även landsortens teaterintresse i deras tjänst.»

Med Kungl. Maj:ts tillstånd har på sakkunnigas initiativ under innevarande spelår en försöksverksamhet inletts, som avsett att utröna möjligheten av att förverkliga de i direktivet angivna riktlinjerna. I samförstånd med ecklesiastikministern har denna försöksverksamhet också utsträckts till de övriga statsunderstödda fasta teatrarne, då det visat sig att deras möjligheter till riksverksamhet varit lika stora som de kungl. teatrarnas, och det från allmänhetens sida ställes samma anspråk på dem som på de kungl. teatrarne.

Ecklesiastikministern har påpekat det viktiga i att för de kungl. teatrarne organisera en rationell arbetsfördelning. »En av de största svagheterne i den nuvarande ordningen har otvivelaktigt varit det ojämna utnyttjandet av disponibla krafter. Verksamhetens isolering till huvudscenerna i Stockholm har givetvis i detta avseende varit till största förfång. Skapas däremot en teater-

organisation, fotad på principen om nationalscenerna såsom scener för hela nationen, så löses så vitt jag kan förstå detta problem praktiskt och enkelt av sig självt. De krafter, som vid en given tidpunkt icke utnyttjas på huvudscenerna i Stockholm, komma då till användning på scener ute i landsorten. Fördelen härav ligger i öppen dag. För det första utvinnes en vida större effektivitet ur kostnaderna och för det andra bevaras ensemblen vid oavbruten aktivitet, något som tvivelsutan måste vara gagneligt för dess prestationsduglighet överhuvud.»

Dramatiska teatern. Då det främst är för Dramatiska teatern som ecklesiastikministern påyrkat landsortsverksamhet, ha sakkunniga redan från början ägnat sin uppmärksamhet åt lösningen av detta problem. Av regissör Molander utarbetades på uppdrag av de sakkunniga ett förslag till kontinuerlig turnéverksamhet, bedriven vid sidan om Dramatiska teaterns arbete i huvudstaden. Detta förslag förelåg i färdigkalkylerat skick den 31 mars 1933 och avsåg den för kommande spelår beräknade turnéverksamheten. Förslaget räknade med 236 speldagar, vilket ungefär motsvarar vad de utom Stockholm befintliga statsunderstödda teaterföretagen bruka prestera. Av dessa föreställningar skulle 87 förläggas till folkparkerna, under det att vinterverksamheten skulle räkna inemot 150 speldagar, fördelade på fyra turnéer med cirka 35 föreställningar vardera. Det hade för sakkunniga varit av stort värde att på detta sätt få se, hur en till Dramatiska teatern knuten produktionscentral för den svenska landsorten kommit att verka.

För att kunna bestrida denna turnéverksamhet utan att skada huvudscenens verksamhet föreslog regissör Molander engagerandet av ett inkom för detta ändamål bildat sällskap, i de betydelsefullare rolluppgifterna förstärkt med framstående förmågor från moderscenen. Det borde enligt hans mening bestå av en kamrer, vilken samtidigt skulle tjänstgöra som kassör och sufflör, en inspicient (även skådespelare för mindre roller), sex manliga och kvinnliga skådespelare, en garderobiär och en chaufför för transporten av dekorationerna. »Vid detta sällskaps sammansättning torde anställning först och främst böra ifrågakomma för personer, som detta år uppsagts från sin anställning vid Dramatiska teatern, för såvitt det överensstämmer med sällskapets behov och ekonomiska förutsättningar.» Tanken var sålunda ej att belasta Dramatiska teaterns ensemble med helt nyengagerade personer utan tvärtom att på ett humant sätt avlasta en del av den för huvudscenen onödigt stora personalen och överföra den till turnéstaten.

Sakkunniga tillstyrkte (med reservation av hr Lindberg) i skrivelse till Kungl. Maj:t ett bemyndigande för Dramatiska teatern att under spelåret 1933—34 företaga en försöksverksamhet i huvudsak efter den av regissör Molander uppgjorda planen. Dramatiska teaterns styrelse ställde sig i sitt svar på remissen av denna skrivelse i princip sympatisk till denna plan, men räknade med en så hög underskottsrisk för enbart vinterverksamheten som 55 000 kr. Man föreslog Kungl. Maj:t att alternativt bemyndiga teatern att endast före-

taga två höstturnéer med beräknad riskmarginal av 30 000 kr. Sommarverksamheten i folkparkerna tog styrelsen ej ställning till. Ehuru Kungl. Maj:t endast medgav teatern att utsända två höstturnéer, ingingos efter detta beslut helårskontrakt med för turnéerna avsedda tjänstemän och skådespelare, vilka tillerkändes en särskild kompensation, om de endast komme att begagnas under ett halvt år. Sakkunniga ifrågasätta, om det ej varit mer ekonomiskt att endast engagera denna personal för halvt år med eventuell rätt till prolongation. Nu kom att till den engagerade personalen utbetalas en sammanlagd summa av 4 450 kr. såsom kompensation för förlorat vårengagemang.

Då den av sakkunniga förordade turnéplanen sålunda beskars till en tredjedel, hade det riktigaste varit att helt frångå den och endast för de två turnéerna tillfälligt engagera behövliga krafter. Av de fyra skådespelare, som engagerades, kommo två aldrig att gå ut på turné, i det att utsändningen av Strindbergs Oväder på grund av det ogynnsamma mottagandet inhiberades. I stället utskickades det såsom andra program avsedda stycket Drinkwaters En fågel i handen, där de övriga två turnéskådespelarna deltog tillika med sex av Dramatiska teaterns egna sujetter. Om resultatet av denna turné skall senare talas.

Såsom program för den andra höstturnén valde man i stället Galsworthys Rättvisa. Det var till stor del inrepeterat, då huvudskådespelaren insjuknade och turnén inställdes.

Att Dramatiska teatern genom sina mindre lämpliga engagemang och övriga utgifter i och för turnéverksamheten kommit att lida förluster är obestriddigt. Men dessa drabba egentligen de ej utsända programmen. Huru stora dessa förluster varit, torde knappast exakt kunna angivas, då naturligtvis de för turnéverksamheten anställda tjänstemännen ända till årets slut arbetade vid huvudscenen med undantag av de 35 dagar, då de voro ute på turnén En fågel i handen. I vilken grad de vid huvudscenen varit behövliga kunna sakkunniga ej avgöra. Den nye regissör, som delvis med tanke på turnéverksamheten engagerats, kom att huvudsakligen arbeta vid huvudscenen, där han varit behöfvlig vid uppsättningarna. Av de fyra halvårsanställda skådespelarna uppträdde två i föreställningarna av Oväder och de två andra, utom vid turnén, i de 23 föreställningar, som stycket upplevde på huvudscenen, varjämte en deltog i repetitionerna för den aldrig utsända turnén med Galsworthys Rättvisa.

Vill man ha en föreställning om i vilken grad den enda under hösten utsända turnén En fågel i handen medverkade till den lidna förlusten, torde det vara lämpligt att endast räkna med de kostnader, som förorsakats av just denna turné. Enligt en av Dramatiska teaterns nuvarande kamrer uppgjord kalkyl ställer sig resultatet sålunda:

Utgifter:

Tjänstemän	kr. 2 872: 82
Skådespelare	» 2 451: 67
Teaterbetjänte	» 5: —
Dörrvaktnästare	» 618: 75
Författaretantième	» 2 130: 56
Musik	» 15: —
Påkläderska (garderobiär)	» 401: —
Möbelavdeln., möbelbärare och rekvisitautlägg	» 713: 40
Scenmaskineriavdeln.	» 2 321: 58
Belysningsavdeln.	» 1 010: 75
Uppvärmning av lokaler	» 557: 15
Renhållning	» 243: —
Brandvakt	» 369: 25
Expenser (trycksaker, por- to, telegram etc.)	» 391: 31
Reklam	» 3 191: 18
Telefon	» 111: 90
Dagtraktamenten	» 4 290: —
Allm. omkostn. inkl. pre- mier för assurans	» 1 338: 95
Programtryck och provision	» 774: 70
Lokalhyror	» 3 136: 32
Järnvägsresor och gods- transport per bil	» 3 489: 23

Kronor 30 433: 52

Inkomster:

Recetter	kr. 26 632: 03
Nöjesskatt	» 705: 15
Programförsäljning samt annonser	» 2 115: 16
	kr. 29 452: 34
<i>Utgifter utöver inkomster</i>	<i>» 981: 18</i>

Kronor 30 433: 52

Man ser därav, att turnén gått med en förlust av 981:18 kr. Därvid ha dock lönerna såväl för hela repetitionstiden (25 dagar) som speltiden (35 dagar) räknats för de två tjänstemän, kamrer och inspicient, som deltog i turnén liksom för de två extra engagerade skådespelare, vilka uppträdde i stycket, ehuru detta också gavs vid 23 föreställningar på Dramatiska teatern. Räknar man repetitionstiden för samtliga skådespelare och tjänstemän på huvudscenens konto, såsom skett vid tidigare utsändningar av turnéer från Dramatiska teatern, visar turnén ett överskott av 1 239:20 kr. Naturligtvis hade man ej, om man från början inriktat sig blott på en enda turné, behövt anlita dessa extra krafter, vilka tillsammans drogo en kostnad av 4 637:51 kr. I denna summa är också inberäknad resp. del av ovannämnda kompensationspengar. Såsom en oproportionerlig utgift måste också betraktas den premie (avbrottsförsäkring å 1 100 kr.), vilken betalades för denna turné. Om man ej tagit dylik försäkring — den togs sedermera ej för vårturnén — hade turnén En fågel i handen gått med vinst.

Då ju försöksturnén företagits för att sätta sakkunniga i tillfälle att bedöma de ekonomiska och konstnärliga resultaten av en till Dramatiska teatern knuten riksverksamhet, synes det lämpligt, att vid sidan om denna tablå, som återgiver de för själva turnén En fågel i handen *faktiskt* gjorda utgifterna och de för densamma influtna inkomsterna, även räkna ut, hur det skulle ha ställt sig, om Dramatiska teatern företagit turnén med sina för året vid

huvudscenen engagerade skådespelarekrafter till då gällande löner och dagtraktamenten. Då stycket räknade åtta skådespelare och blott två dekorationer av ej särdeles komplicerad beskaffenhet är det tydligt, att man i stället för att särskilt engagera en turnékamrer skulle kunna ha givit uppdraget att leda turnén åt en skådespelare med en mindre roll i likhet med vad som sedermera skedde med den betydligt mera svårskötta Elektraturnén. Ävenså kunde inspicientuppdraget under turnén ha anförtratts åt någon av de mindre krävande rollernas innehavare. Man förutsätter därvid att pjäsen, som ju hade sin premiär på Dramatiska teatern och spelades där en tid före utsändandet, inövats av en av huvudscenens regissörer och att såsom inspicient under repetitionstiden skulle ha tjänstgjort en av teaterns tvenne ordinarie inspicienter. Sakkunniga ha uträknat dagtraktamenten för de två skådespelarna och därvid valt krafter, vilka synas fullt likvärdiga med de för turnén särskilt engagerade. Man får då en ökning i summan av dagtraktamentena, uppgående till 1 225 kr. Resultatet av denna turné skulle enligt en uppställning efter dessa principer te sig på följande sätt:

<i>Utgifter:</i>		<i>Inkomster:</i>	
Tjänstemän	kr. 686: 98	Recetter	kr. 26 632: 03
Teaterbetjänte	» 5: —	Nöjesskatt	» 705: 15
Dörrvaktmästare	» 618: 75	Programförsäljn. samt an-	
Författaretantième	» 2 130: 56	nonser	» 2 115: 16
Musik	» 15: —		
Påkläderska (garderobiär)	» 401: —		
Möbelavdeln., möbelbärare			
och rekvisitautlägg	» 713: 40		
Scenmaskineriavdeln.	» 2 321: 58		
Belysningsavdeln.	» 1 010: 75		
Uppvärmning av lokaler	» 557: 15		
Renhållning	» 243: —		
Brandvakt	» 369: 25		
Expenser (trycksaker, porto, telegram etc.)	» 391: 31		
Reklam	» 3 191: 18		
Telefon	» 111: 90		
Dagtraktamenten	» 5 515: —		
Allm. omkostn., inkl. premier för assurans	» 1 338: 95		
Programtryck och provision	» 774: 70		
Lokalhyror	» 3 136: 32		
Järnvägsresor och gods-transport per bil	» 3 489: 23		
	kr. 27 021: 01		
<i>Inkomster utöver utgifter</i>	<i>» 2 431: 33</i>		
	Kronor 29 452: 34		
			Kronor 29 452: 34

Enligt styrelsens beslut ha på turnéerna ej lagts de fast engagerade skådespelarnas löner, då teatern samtidigt haft andra program och skådespelarna skulle ha uppburit sin avlöning från Dramatiska teatern, även om de hela

tiden gått sysslolösa där. Såsom ett experiment kan det emellertid vara av intresse att se, hur resultatet skulle ställt sig, om Dramatiska teatern i likhet med privata företag haft att för turnén bestrida samtliga skådespelarlöner. Dessa uppgå enligt en av teatern gjord uppställning till 6 078 kr., räknat efter de 35 dagar, som turnén varade. Härtill borde komma 995 kr. för ytterligare de två vid Dramatiska teatern engagerade skådespelarna, för vilka man fått räkna dagtraktamente, varigenom sammanlagda lönebeloppet skulle uppgått till 7 073 kr. Under sådana förhållanden skulle turnéns förlust ha uppgått till 4 642 kr. Det är emellertid att märka, att om turnén utsänts under instundande höst med samma inkomster och utgifter för övrigt, utgången skulle ställt sig något gynnsammare. Dels äro skådespelarlönerna nedsatta, dels äro dagtraktamentena, enligt vad som påyrkats i första delen av sakkunnigas betänkande, minskade, varvid de skådespelare, som förut haft 20 kr. i dagtraktamente fått 15 kr. samt de skådespelare, som förut haft 15 kr. fått 10 kr. Därigenom kommer sammanlagda siffran för de åtta skådespelarnas dagtraktamenten att enligt staten för innevarande år uppgå till 4 115 kr.

Ehuru turnén enligt vid Dramatiska teatern tidigare tillämpade beräkningsmetoder i fråga om turnéer gått med någon vinst, måste man dock beklaga, att den ej vann väntad publikanslutning. Orsaken till att stycket, som såväl vid framförandet i Stockholm som även i landsortspressen fått lovordande recensioner, dock ej drog fulla hus, får till en del sökas i det ännu bristfälliga samarbetet mellan teatern och publikorganisationerna. Propagandan för publikföreningarnas organisationer hade av praktiska skäl först kunnat börjas i slutet av augusti, och turnén utgick den 25 september. Därigenom kommo de nyinträdande föreningsmedlemmarna på många ställen ungefär samtidigt att få betala årsavgifter och lösa teaterbiljetter. Dessutom tillämpades ett olämpligt rabattsystem, som blott ställde en viss del av salongen till publikorganisationernas förfogande. Detta förhindrade mångenstädes teaterföreningarna från att i önskvärd grad agitera för anskaffandet av nya medlemmar. Den övriga publiken fick mångenstädes intryck av att föreställningarna ej voro ämnade också för den utom publikorganisationen stående allmänheten, varjämte namnet »försöksturné» på många håll torde ha verket avskräckande. Pjäsvalet torde ej heller ha motsvarat de höga förväntningar, vilka man i landsortsstäderna hade skapat sig rörande den tilltänkta riksteaterverksamheten.

Den förlust på inemot 1 000 kr., som Dramatiska teatern ådragit sig genom höstturnén, inbesparades emellertid redan genom de sex stickföreställningar, vilka vid slutet av förra året och början av detta givits i närgränsande städer och tillsammans inbragt en nettobehållning av 1 146 kr. Då Dramatiska teatern under mars månad gick ut med O'Neills Klaga månde Elektra fick man ett kraftigt intryck av den styrka, som teaterföreningarna under mellantiden vunnit och av det djupgående teaterintresse, som de framkallat. Denna turné gavs trots programmets längd och ytterst krävande art överallt för utsålda hus och av de sexton turnéföreställningarna voro åtta garanterade, under det att de övriga med undantag av Hälsingborg, gävos med ett rabattsystem på 75 öre för föreningsmedlemmar. Vid denna turné tillämpades genomgående för icke

medlemmar av publikföreningar högre priser än de vid ordinarie föreställningar förekommande.

Enligt en *preliminär* efterkalkyl över Elektraternén ställa sig inkomster och utgifter på följande sätt, varvid dock är att beakta, att samtliga utgifter hittills bestritts, medan däremot en ej så liten sammanlagd inkomstsumma väntas inflyta genom i olika städer restituerade nöjesskattebelopp.

<i>Utgifter:</i>		<i>Inkomster:</i>	
Tjänstemän	kr. 432: 25	Recetter (inkl. $\frac{1}{3}$ av netto	
Skådespelare	» 493: 48	i Linköping, Malmö,	
Dörrvaktmästare	» 111: —	Halmstad)	kr. 22 174: 59
Författare och översättare	» 2 050: —	Nöjesskatt	» 214: 05
Biblioteket	» 91: 20	Programförsäljn. samt an-	
Kostymavdeln.	» 304: 50	nonser	» 2 331: 92
Möbel- och attributavd.	» 110: 49		Kronor 24 720: 56
Dekorationsavd.	» 24: 49		
Scenmaskineriavd.	» 1 784: 56		
Belysningsavd.	» 460: 18		
Uppvärmning av lokaler	» 148: —		
Renhållning	» 30: 50		
Eldsläckningsavd.	» 69: 75		
Expenser	» 32: 30		
Reklam	» 1 815: 32		
Telefon	» 15: 65		
Dagtraktamenten	» 3 965: —		
Allmänna omkostnader (in-			
kl. återbäring till Riks-			
teaterns Publikorganisa-			
tions lokalavdelningar			
200: 25)	» 313: 70		
Program	» 737: 21		
Lokalhyror	» 3 406: —		
Järnvägsresor och gods-			
transp. per bil och tåg	» 2 757: 35		
	Kronor 19 152: 93		
<i>Inkomster utöver utgifter</i>			
	cirka kr. 5 567: 63		
	Kronor 24 720: 56		

För denna turné uppgingo enligt en uppställning, som lämnats från Dramatiska teatern, kostnaderna för de fast engagerade skådespelarnas löner till 4 467: 60 kr. Det är alltså tydligt, att turnén med nu influtna inkomster visat sig kunna bära skådespelarlönerna och t. o. m. givit ett överskott av 1 100: 03 kr. (Antagligen kommer överskottet att ytterligare ökas med ett belopp av cirka 1 000 kr.)

För den Norrlandsturné, som gjorts i april månad med Christiansens En resa i natten, voro redan före utsändandet alla föreställningar med undantag av fem garanterade. Någon direkt vinst av denna turné hade styrelsen ej räk-

nat med. Trots de långa resorna och transportererna inbragte dock denna turné cirka 1 000 kr. vinst. Det torde få betraktas som en kulturgärning att förse det i teaterhänseende synnerligen vanlottade övre Norrland med god teaterkonst.

Dessa tvenne vårturnéer ha givits med Dramatiska teaterns egen personal; vid Elektraturnén har en skådespelare särskilt engagerats. Det torde också vara mest praktiskt att tillsvidare hålla Dramatiska teaterns turnéverksamhet inom en sådan ram, att den ej kräver större extraengagemang. Också riksdagens önskan om en maximering av det till Dramatiska teatern utgående lotterianslaget till 300 000 kr. torde göra en dylik begränsning lämplig.

Erfarenheterna från Dramatiska teaterns turnéverksamhet under spelåret 1933—34 giva följande slutresultat:

1. Att planerandet av denna turnéverksamhet åsamkat teatern förluster, vilkas storlek icke kan exakt uträknas, då utgiftsposterna delvis blivit förda på teaterns ordinarie stat, delvis på turnéstaten. Det skall därför här endast erinras om, att dessa förluster berott på onödiga engagemang samt bristen på lämpliga program. Artist- och tjänstemannapersonalen har mer eller mindre i samband med planerandet av turnéverksamheten utökats på ett sätt, som icke svarat mot turnéernas behov och kapacitet. Två turnéer ha inhiberats och en turné utsänts på sådan tidpunkt att den menligt inverkat på teaterns förmåga att utnyttja en succé på moderscenen.

2. Att själva turnéerna däremot tillfört Dramatiska teatern ökade inkomster, vilka överstiga de direkta merutgifterna för dem.

3. Att, om man skulle på turnéernas konto slå ut de skådespelares löner, vilka deltagit i turnéerna men avlönats på ordinarie stat, dessa i vissa fall skulle ha burit sig.

Dylika turnéer från Dramatiska teatern böra därför anses vara i högsta grad berättigade, då de giva landsorten del av Stockholms subventionerade teaterkonst utan att de behöva åsamka teatern några extra kostnader. Erfarenheterna från denna säsong visa emellertid också de risker, som kunna medfölja en dylik turnéverksamhet och därmed nödvändigheten att den planlägges med den allra yttersta omsorg.

För teaterns egen repertoar torde det vara en fördel om turnéerna göras mindre långvariga. Dramatiska teaterns turnéer böra enligt sakkunnigas mening utgöra kvalitetsföreställningar och vid besök i landets större städer helst giva sådana program, som ej kunna presteras av andra talscener.

Under kommande spelår ämnar Dramatiska teatern ge fyra turnéer å vardera fjorton dagar i olika delar av Sverige.

Det synes vara av vikt att så vitt det är möjligt vid turnéerna giva de stora konstnärliga succéerna från huvudscenen och i görligaste mån framföra dem i originaluppsättning. Vid behov kunna i stället tillfälliga engagemang göras vid huvudscenen, då det ju alltid visat sig lättare att knyta skådespelare av värde till verksamhet i Stockholm. Dessutom beräknar Dramatiska teatern

att kunna företaga femton à tjugo stickföreställningar till de städer, som ha sådana kommunikationer, att de med fördel kunna besökas från Stockholm. Det har hittills visat sig att dylika stickföreställningar givits med ekonomisk vinst såväl för teatern som för den garanterande publikorganisationen, vilken ju i detta fall själv kan välja program bland de på Dramatiska teaterns spellista stående verken.

En turné för Norrland torde alltid böra företagas varje år från Dramatiska teatern.

Någon egentlig risk för att Dramatiska teaterns omkostnader skulle väsentligt ökas genom dessa turnéer synes knappast föreligga. Ehuru den första försöksturnén på grund av ovannämnda egenartade förhållanden kom att gå med 981 kr. förlust, ha alla senare från Dramatiska teatern utsända turnéföreställningar gått med vinst. Därvid bör man givetvis ej begära, att Dramatiska teaterns fasta kostnader genom turnéerna bli täckta, då teatern samtidigt med dessa turnéer spelar på huvudscenen. Däremot böra naturligtvis alla av turnéerna vållade omkostnader föras på deras utgiftssida.

Kungl. teatern. I ecklesiastikministerns direktiv påpekas, att Dramatiska teatern enligt sakens natur har större möjligheter att vidga sin verksamhet i landsorten än Operan. »Denna senares oundgängliga behov av orkesterutrymme samt vanskligheten av orkesterkrafternas uppdelning mellan huvudstaden och landsorten gör, att man får räkna med större begränsning i dess landsortsverksamhet än vad fallet behöver bliva med talscenen. Det bör i detta sammanhang jämväl observeras, att Operan på ett helt annat sätt än Dramatiska teatern kan betjäna sig av radion för att med sina prestationer nå ut till den stora allmänheten.»

I första delen av sitt betänkande (sid. 73—75) ha också sakkunniga i anslutning till dessa riktlinjer sökt finna nya utvägar för Kungl. teatern att med radions tillhjälp utöka sin riksverksamhet. Dessa förslag ha gillats av Kungl. teaterns styrelse, och genom överenskommelse med Radiotjänst har under våren dels en Verdiafton med vokala och instrumentala inlägg under ledning av Leo Blech utsänts dels dessutom en för radioutsändning bearbetad version av Lohengrin. Bådadera utsändningarna ha visat sig konstnärligt synnerligen värdefulla. Det ankommer nu närmast på Radiotjänst att under instundande spelår ytterligare förmedla dylika radioutsändningar från Kungl. teatern, varigenom Radiotjänst skulle erhålla ett viktigt tillskott till sina musikaliska program och allmänheten landet runt tillfälle att i större utsträckning än nu taga del av Kungl. teaterns prestationer.

Det torde emellertid vara en allmän önskan att Kungl. teatern också på annat sätt låter sin verksamhet komma det övriga landet till godo. I överensstämmelse med det förslag, som sakkunniga gjort i förra delen av sitt betänkande om att Kungl. teaterns solistensemble borde vara en central för såväl lyrisk scenskönst som vokalmusik i hela landet, har Kungl. teatern med sina artister ingått sådana kontrakt, att de skola vara skyldiga att, då styrelsen så önskar, uppträda utanför Kungl. teatern i samarbete med genom

statsmedel understödda orkesterföreningar eller vid statsunderstödda lyriska scener.

I samband härmed framkastade sakkunniga ett förslag om att de operauppföranden av mer ovanlig art, vilka under de senaste åren brukat arrangeras av Malmö orkesterförening och de statsunderstödda orkestrarna i Norrköping och Gävle, skulle företagas i samband med en ensemble av solister och korister från Kungl. teatern. I själva verket är det på denna väg, som Kungl. teatern rönt den största framgången vid sina bemödanden att utvidga sin verksamhet till landsorten.

De av ecklesiastikministern angivna hindren för bedrivandet av operaverksamhet i landsorten samtidigt med spelandet å moderscenen äro riktiga. Orkestern är en i alla operor och särskilt i alla moderna sådana så viktig beståndsdel, att Kungl. teatern knappast kan förverkliga sitt åliggande att »på ett konsten i allo värdigt sätt utöva musikalisk scenisk verksamhet», om den under eget namn utsänder operaföreställningar med åtta å tio mans orkester till landsortsstäderna. Dylika föreställningar torde ej heller giva dessa städers invånare något riktigt begrepp om Kungl. teaterns konstnärliga ståndpunkt. Därmed är ej sagt, att ej operasolister med styrelsens medgivande kunna deltaga i dylika föreställningar, vilka på många ställen på grund av salongens och orkesterdikets litenhet äro de enda möjligheterna för framställandet av lyrisk scenkonst. De böra emellertid enligt sakkunnigas mening ej givas under Kungl. teaterns namn. Däremot synes man på de ställen, där ej Kungl. teatern spelar operor med egen orkester, kunna nå tillfredsställande resultat genom att begagna sig av de lokala orkesterföreningarna. Möjligheten att ur hovkapellet avdela en för turnéändamål avsedd orkesterstyrka sammanhänger naturligtvis med hovkapellets numerär och det antal, som erfordras för samtida föreställningar å huvudscenen.

På anmodan av sakkunniga ha hovkapellets dirigenter upprättat vidstående tablå över minimiuppsättningar för under spelåret 1932—33 vid Kungl. teatern uppförda musikverk. Med minimiuppsättning menas här de stämmor, som enligt partituret äro föreskrivna vid framförandet av verken i fråga och den orkesterstyrka, som anses vara den minsta för operasalongen erforderliga. Det är emellertid att märka, att enligt en av Kungl. teatern lämnad redogörelse för hovkapellets tjänstgöring musikverken i regel på grund av estetiska skäl utrustats med större orkesterstyrka än den här angivna, något som sakkunniga också ur konstnärlig synpunkt anse önskvärt.

Det kunde vid ett första ögonkast tyckas som om det skulle vara relativt lätt att med ledning av här angivna minimisiffror ur hovkapellet avdela en orkester, vilken kunde företaga riksomfattande turnéer, medan återstoden uppehöll operaverksamheten på moderscenen med egna verk. Vid en närmare granskning finner man emellertid att så ej är fallet. Det är naturligtvis ej samma instrument, som fordras vid de verk, vilka kräva en mindre orkesterstyrka. Särskilt måste man observera, att en del blåsare i hovkapellet förekomma i så ringa antal, att ett utsändande av en mindre orkester ur hovkapellet på en riksomfattande turné högst väsentligt skulle förminska möjlig-

O p e r a	Orkester	Kör	Anm. Balett = B. Statister = S.
Aida	45	alla	B. S.
Arnljot	44	»	S.
Barberaren i Sevilla	31	6	—
Bohème	50	20	B. S.
Bellman	29	24	B. S.
Carmen	45	alla	B. S.
Csardasfurstinnan	43	24	B. S.
Den fagra Fregona	54	30	B.
Den flygande Holländaren	47	alla	S.
Den sköna Galathea	35	—	—
Den sköna Helena	33	28	B. S.
Den vilseförda	45	16	B.
Don Juan	38	12	B. S.
Eugen Onegin	40	32	B.
Fidelio	40	20	S.
Furst Igor	alla	alla	B. S.
Figaros bröllop	31	12	B.
Hoffmanns äventyr	44	26	B.
Kavaljererna på Ekeby	54	alla	B.
Kärleksdrycken	31	24	B. S.
Lilla Helgonet	24	8	B.
Lille Petters resa	20	—	B. S.
Lohengrin	55	alla	S.
Louise	50	»	B. S.
Madame Butterfly	49	16	—
Manon Lescaut	51	48	B. S.
Mefistofeles	46	alla	B. S.
Mignon	38	32	B. S.
Mästersångarne i Nürnberg	44	alla	S.
Orfeus i underjorden	40	30	B. S.
Pajazzo	48	32	S.
Parsifal	56	alla	B. S.
På Sicilien	45	32	S.
Ragnarök	56	36	S.
Regementets dotter	38	24	—
Rhenguldet	56	—	—
Rigoletto	45	12	B. S.
Romeo och Julia	38	45	B. S.
Salome	alla	—	—
Saul och David	50	alla	B. S.
Siegfried	60	—	—

O p e r a	Orkester	Kör	Anm. Balett = B. Statister = S.
Spaderdam	50	32	B. S.
Tannhäuser	55	alla	B. S.
Tiggarestudenten	40	20	B. S.
Tosca	49	20	—
Tristan och Isolde	56	8	—
Trollflöjten	35	24	B. S.
Trubaduren	45	20	B. S.
Valkyrian	60	20	—
Wilhelm Tell	45	alla	B. S.
Zoraima	50	35	—

heten att på moderscenen uppehålla en attraktiv repertoar. Ett extra engagerande av musiker för turnéns vidkommande läte sig naturligtvis göra, men skulle medföra avsevärda kostnader.

De tre förutsättningar, under vilka Kungl. teatern skulle kunna företaga turnéer i landsorten äro:

1. Utsändandet av hela personalen med samtidigt uthyrande eller begagnande av huvudscenen till annat ändamål;

2. Utsändandet av en del av personalen för uppförandet av därför lämpade musikverk, varvid den återstående delen av hovkapellet finge disponeras för beledsagande av sådana verk av Dramatiska teaterns ensemble, som fordra orkesterackompanjemang.

3. Utsändandet av solister och korister för att på olika ställen i samverkan med lokala orkestrar uppföra operaverk.

Allt sedan sistlidna vår har Kungl. teaterns ledning prövat dessa tre alternativ, och de sakkunniga äro därför i tillfälle att konstatera resultatet av dess försöksverksamhet. Det bör från början betonas, att endast det tredje alternativet prövats på initiativ av sakkunniga, men att icke desto mindre också de andra av Kungl. teatern förut gjorda försöken måste anses vara synnerligen vägledande för sakkunniga och på grund av sin konstnärliga behållning väl värda de utgifter, som de dragit.

1. Den 1 maj 1933 reste Kungl. teatern ut på en halv månads turné, som utom Köpenhamn berörde Malmö, Hälsingborg, Lund och Kristianstad. Sakkunniga ha för sitt vidkommande endast att behandla besöken i de svenska städerna, men tillåta sig i förbigående att betona, att Kungl. teaterns gästspel i Köpenhamn blev en synnerligen stor framgång, befäste dess internationella anseende och ur reklamsynpunkt även visade sig mycket lyckligt för dess fortsatta verksamhet å moderscenen. Det var också detta besök, som bildade den ekonomiska grundvalen för den övriga turnén. De fyra operaföreställningarna i Köpenhamn inbragte tillsammans med en konsert och ett bidrag från Stats-

radiofonien en sammanlagd inkomst av 35 000 kr., uppgående till mer än hälften av hela inkomstbeloppet 69 500 kr. Från de 34 000 kr., som föreställningarna i de svenska städerna inbragte, måste dragas ett särskilt bidrag av Malmö stad å 6 000 kr. för de där givna fyra föreställningarna. Omkostnaderna för turnén i dess helhet uppgingo till 43 000 kr. Det är svårt att beräkna hur mycket av dessa omkostnader, som rätteligen bör föras på de i Sverige givna föreställningarna. Emellertid är det tydligt, att de 28 000 kr., vilka turnén inspelade i de svenska städerna, icke skulle ha räckt för att täcka den stora personalens kostnader för resor, dagtraktamenten, scenarbetare, reklam o. s. v. Om ej Köpenhamn besökts, hade Kungl. teatern naturligtvis ej medfört så stor personal. Tack vare Köpenhamnsbesöket uppstod för Kungl. teaterns räkning ett överskott av 25 600 kr. Därvid ha emellertid på utgiftssidan ej räknats de för turnén särskilt förfärdigade dekorationerna, vilka utfördes till ett sammanlagt belopp av 12 000 kr. Dessa ha förts på huvudscenens utgiftskonto i enlighet med den fastställda förslagsstaten för spelåret, och ha också vid samtliga Kungl. teaterns senare turnéer kommit till användning. Operascenen var under denna tid uthyrd till ett operetteföretag mot en kvällshyra av 500 kr. och torde dessutom, på grund av att Kungl. teatern ej spelade där under de dagar turnén varade, ha gått med mindre driftskostnader. Å andra sidan har man naturligtvis att räkna med bortfallandet av dagsrecetterna under den tid, som personalen befinner sig på turnéverksamhet. På grund av den långt framskridna säsongen torde man emellertid ej böra räkna dessa dagsrecetter synnerligen högt.

Såsom en nackdel för de svenska städer, som Kungl. teatern besökte, måste man beteckna de synnerligen höga biljettpriserna från 12 kr. å parkett. Det är emellertid Kungl. teaterns avsikt att vid kommande besök i skandinaviska huvudstäder samarbeta med teaterföreningarna i de svenska städer, som erhålla föreställningar under dit- och hemresan. Dylika hade ännu ej bildats vid företagandet av Köpenhamnsturnén. Möjlighet är därigenom given också för en publik med begränsade tillgångar men med ett livligt och verksamt teaterintresse att besöka Kungl. teaterns föreställningar. Självfallet är emellertid, att dylika turnéer till de skandinaviska huvudstäderna med huvudparten av Kungl. teaterns ensemble och orkester ej kunna upprepas med samma framgång år efter år.

2. Under tiden den 14—18 november 1933 företog Kungl. teatern en mindre turné till Norrköping och Jönköping, varvid samtidigt på huvudscenen spelades Flickan från Arles med Dramatiska teaterns ensemble och återstoden av hovkapellet. En föreställning gavs i Jönköping samt tre i Norrköping. Resultatet blev en förlust av 1 600 kr. Det torde få betecknas såsom ett misstag, att tre föreställningar med så korta mellanrum gavs i Norrköping, och att ej den där existerande, synnerligen livskraftiga teaterföreningen fick tillfälle till samarbete med Kungl. teatern vid någon av dessa föreställningar. Själva förlustsiffran är kanske mindre att beklaga än den omständigheten, att de tre Norrköpingsföreställningarna gavs för halvbesatt salong, och att därför själva ändamålet med turnén endast delvis uppfylldes.

3. Den 13 mars detta år gjorde Kungl. teatern ett försök att med biträde av Gävleborgs läns orkesterförening uppföra Barberaren i Sevilla. Detta besök blev både en konstnärlig och ekonomisk framgång och torde ha visat den väg, som för Kungl. teatern är mest framkomlig vid turnéföreställningar i landsorten.

Genom att Operans kapellmästare uppskickades i förväg, behövde solistensemblen jämte fyra korister först samma dag som föreställningen ägde rum inträffa i Gävle och kunde före kvällsföreställningen samrepetera med orkestern. Teaterföreställningen, som långt i förväg var utsåld till sista plats, be-tecknades av lokalpressen såsom den märkligaste i Gävle teaters historia. Ehuru biljettprisen voro avsevärt lägre än de vid Kungl. teaterns tidigare turnéer tillämpade, erhöll Kungl. teatern med ett gage av 1 000 kr. en nettovinst av 300 kr., under det att publikorganisationen och orkesterföreningen vardera delade överskottet på föreställningen, vilket uppgick till 540 kr.

Det är påtagligt, att föreställningar av detta slag samtidigt med spelande på huvudscenen kunna ges av Kungl. teatern i de övriga städer, som ha av professionella musiker sammansatta orkestrar, alltså i Gävle, Norrköping, Hälsingborg och Malmö.

I samråd med Kungl. teaterns ledning ha sakkunniga genomgått de verk, som härvid kunna komma till uppförande. De äro dels sådana operor, som fordra mycket liten kör och kunna ges med en relativt fåtalig orkester, såsom Barberaren i Sevilla, Figaros bröllop, Konung för en dag, Butterfly, Tosca, Galatea, Nürnbergerdockan och Rigoletto. Dels kunna också sådana operor uppföras, vilka fordra större kör- och statistpersonal än som lämpligen kan sändas från Kungl. teatern, men där återstående korister samt statister kunna ersättas genom lokala krafter. Sålunda kan man tänka sig följande operor uppförda med lokal kör, tillökad med en kärna av korister från Kungl. teatern: Hoffmanns äventyr, Bohème, Tannhäuser, Mignon och Fra Diavolo.

Naturligtvis torde man vid en närmare granskning av Kungl. teaterns repertoar kunna uppleta ytterligare verk, där varken solistantalet eller körpartierna fordra avsändandet av en så stor ensemble, att det blir ekonomiskt omöjligt för den lokala teaterföreningen att garantera föreställningen, men de nu nämnda torde säkerligen räcka för den närmaste framtiden.

Mera ekonomiskt krävande blir det givetvis om en på så sätt inövad opera-föreställning tillsammans med den lokala orkesterföreningen skall förflytta sig till annan plats, men utgiften torde dock vara överkomlig. Sålunda kan man tänka sig att från Gävle besöka Sundsvall, Östersund och möjligen Västerås samt från Norrköping Linköping, Eskilstuna och Örebro. Då det givetvis med den begränsade solistensemble, som Kungl. teatern förfogar över, kan vara svårt att avvara besättningen för en opera under en följd av dagar och dessutom samma artister ej kunna sjunga ett flertal kvällar å rad, då de ha krävande partier, torde det mest praktiska vara att besöka två orter åt gången. De ökade resekostnaderna torde för de platser, som ligga någorlunda nära Stockholm, motvägas därav, att turnén i så fall endast behöver påräkna dagtraktamente för de effektiva speldagarna.

Svårare ställer det sig givetvis, då södra Sverige skall besökas, men å andra sidan torde en stad sådan som Malmö kunna ge tillfälle till uppförande av åtminstone ett par program och de närbelägna städerna erhålla var sin föreställning. Då Kungl. teatern ju har för avsikt att under nästkommande år ge en eller ett par korta säsonger i Göteborgs nya Stadsteater, kan man i samband därmed tänka sig stickföreställningar i städer som Vänersborg, Borås och Skövde. En speciell svårighet bereder västra Sverige, då det ej har någon av yrkesmusiker sammansatt orkesterförening.

Kungl. teatern beräknar att på detta sätt i samverkan med orkesterföreningar och lokala körsällskap kunna giva femton å tjugoförställningar i landsorten — Göteborgsföreställningarna ej inräknade. De lämpligaste perioderna för dessa föreställningar torde från Kungl. teaterns sida vara början av december och slutet av april, men även dessemellan torde strödda föreställningar kunna komma till stånd.

Sakkunniga tillåta sig att betona, vilken stor konstnärlig vinst det skulle vara för landsortsstäderna att på detta sätt få del av Kungl. teaterns repertoar till priser, som även för den mindre köpkraftiga publiken ställa sig överkomliga. Det av Kungl. teaterns ledning accepterade samarbetet med lokala musikföretag är också ägnat att i hög grad befördra deras popularitet och tillvinna dem ökad uppmärksamhet från lokalpublikens sida.

Såsom ett oeftergivligt villkor måste emellertid betecknas, att Kungl. teaterns egen kapellmästare får dirigera orkestern, då annars lätt slitningar mellan orkester och sångare uppstå.

Vidare bör framhållas, att önskemål från publikorganisationerna om dylika operaföreställningar böra framföras i god tid före höstterminens början, så att de kunna inordnas i Kungl. teaterns generalplan.

Några betydande extrakostnader för Kungl. teatern torde ej dessa landsortsföreställningar komma att draga med sig. Då de emellertid komma att bli relativt dyrbara för de garanterande publikorganisationerna, särskilt i de fall då man måste låna orkester från annan närbelägen stad, torde det lämpligaste vara att de för landsortsscenerna särskilt tillverkade dekorationerna liksom förut bekostas av Kungl. teatern, men det gäller ju här dekorationer för stående repertoarpjäser, vilka även kunna komma till användning vid teaterns på egen risk företagna turnéer. De torde för övrigt utan allt för stora kostnader kunna förfärdigas vid tillfällena, då teaterns dekorationsateljé ej är mycket sysselsatt.

På grund av Kungl. teaterns rätt begränsade solistensemble torde det understundom bli nödvändigt med tillfälliga engagemang, antingen för turnéföreställningar eller för huvudscenen. Därvid torde närmast f. d. debutanter eller i mindre krävande roller elever ur Operaskolan kunna anlitas. Man kan också tänka sig att anordna dylika landortsföreställningar, då Kungl. teatern har tillfälliga gästspel av framstående solister, vilka ju i viss utsträckning, särskilt då det gäller svenska sångkonstnärer, måste anses behöfliga för att draga publik till huvudscenen.

De privata statsunderstödda teatrarna.

Beträffande dessa teatrar turnémöjligheter ha sakkunniga redan angivit riktlinjer i sitt förra betänkande. De erfarenheter, som under mellantiden gjorts, giva ingen anledning att väsentligen förändra dessa. Det torde emellertid vara lämpligt att redogöra för den turnéverksamhet, som dessa teatrar på sakkunnigas uppmaning företagit, i den mån den vid denna tidpunkt är avslutad och dess ekonomiska resultat kan överskådas.

Hälsingborgs stadsteater. Då denna teater redan delvis är avsedd för ambulerande drift och sakkunniga ansett att man åtminstone tills vidare bör bibehålla det nuvarande antalet föreställningar i Hälsingborg, behöver man ej här räkna med de fasta kostnaderna, vilka förbli desamma, om teatern spelar i Malmö och ett par andra Skånestäder eller utsträcker spelkretsen över hela Sverige. Sakkunniga ha endast att jämföra den extra förlust, som föreställningarna i Malmö under förra spelåret dragit med det resultat, som åstadkommits genom att spela på andra platser i Sverige. Redan i sitt förra betänkande omnämnde sakkunniga den turné, som Hälsingborgs stadsteater företog tiden den 10—21/11 1933 och vilken omfattade städerna Norrköping, Nyköping, Linköping, Jönköping, Växiö, Oskarshamn, Kalmar, Karlskrona, Ronneby, Karlshamn, Kristianstad, Ystad och Malmö. Denna turné gick med en dagsförlust av genomsnittligt 135 kr. mot 312 kr. extra dagsförlust vid föreställningarna i Malmö under spelåret 1932—33. Man måste alltså säga, att det för teatern visat sig ekonomiskt förmånligare att företaga en dylik turné än att såsom hittills giva motsvarande antal föreställningar i Malmö. Emellertid kunde man förmoda, att det relativt gynnsamma resultatet var tillfälligt. Den nya turné som företogs den 6—25/2 1934 med samma stycke, Mäster Olof, och som omfattade städerna Halmstad, Falkenberg, Varberg, Trollhättan, Vänersborg, Uddevalla, Åmål, Karlstad, Kristinehamn, Grängesberg, Borlänge, Falun, Gävle, Uppsala, Västerås, Eskilstuna, Örebro, Mariestad och Borås har emellertid givit bättre resultat. Vid dessa föreställningar uppstod nämligen en dagsvinst för teatern av 62 kr. per dag, alltså en täckning av teaterns fasta kostnader med 1 242 kr. Då föreställningarna i Malmö under spelåret 1932—33 givits med en genomsnittsförlust av 312 kr. per dag, uppvisar alltså februariturnén en inkomstökning för Stadsteatern gentemot Malmöföreställningarna av 374 kr. per dag. Fjorton av dessa föreställningar voro garanterade av publikorganisationerna. Fullständig redovisning för dessa föreställningar från publikorganisationernas sida föreligger tyvärr ej, men att döma av de hittills inkomna uppgifterna ha föreställningarna i flera fall givits med vinst för publikorganisationen.

Alla skäl synas tala för att Hälsingborgs stadsteater sättes i tillfälle att fortfara med sin riksverksamhet, som av sakkunniga i det förra betänkandet beräknats omfatta tills vidare sammanlagt 87 föreställningar utanför Häl-

singborg, men som i mån av efterfrågan torde kunna utsträckas till inemot 100. Hälsingborgs stadsteater har ju möjlighet att skicka ut hela sin ensemble och kan därigenom upptaga mer personrika stycken på sin landsorts-repertoar än vad de privata sällskapen i allmänhet förmå samt även än vad Dramatiska teatern utan utökning av sin ensemble kan åstadkomma. Efter allt att döma kommer denna utvidgade verksamhet ej att vålla teatern några ökade utgifter annat än den rimliga höjning av dagtraktamentena med två kronor, vilken sakkunniga i sitt förra betänkande föreslog. Även om någon turné skulle komma att visa mindre gott resultat än de under detta spelår givna, synes dock denna riksverksamhet vara den form, som ger Hälsingborgs stadsteater dess egentliga fortsatta existensberättigande.

A.-B. Göteborgs teater (Göteborgs Stadsteater, f. d. Lorensbergsteatern). Sakkunnigas förslag i det förra betänkandet, sid. 99, att Lorensbergsteatern borde använda de f. n. fria onsdagskvällarna till stickföreställningar i Göteborgs omnejd har under våren försöksvis tillämpats, då Vi Hallams utsänts till ett antal städer, tillvidare Borås, Falkenberg, Mariestad, Skara, Skövde, Varberg, Lysekil, Vänersborg och Åmål. Det har visat sig, att Lorensbergsteatern på de ställen, varifrån redogörelse influtit, spelat för utsålt eller så gott som utsålt hus och mötts av en entusiastisk publik. Tydligt har man i Göteborgs omnejd haft en stark känsla för Lorensbergsteatern såsom provinsens egen teater. Enligt de redogörelser, som från teatern kommit sakkunniga tillhanda, ha också föreställningarna inbragt en vinst av 460:04 kr. Ledningen för A.-B. Göteborgs teater har förklarat sig villig att utnyttja alla de dagar, då orkesterföreningen disponerar lokalen för konserter, till stickföreställningar. Dessa dagar ha emellertid enligt det nya kontraktet med Göteborgs orkesterförening minskats till 27. Teatern anser det emellertid möjligt att utom dessa föreställningar även giva dylika, då lokalen på annat sätt är förhyrd eller då någon del av ensemblen kan utskickas under samtidigt spelande på huvudscenen. Man kan alltså beräkna ett antal av minst 30 landsorts-föreställningar från Göteborgs stadsteater under instundande säsong.

Då konsertverksamheten i Göteborg inom en nära framtid får egen byggnad, kommer antagligen A.-B. Göteborgs teater att spela på huvudscenen alla veckodagar. Möjligheten till ett antal stickföreställningar med en del av ensemblen, under det att återstoden spelar i Göteborg, torde emellertid kvarstå. Dessutom böra de gästspel, som Kungl. teatern planerar å stads-teatern, stundom giva tillfälle till samtidigt utsändande av ensemblen på turnéer. Också i framtiden bör alltså A.-B. Göteborgs teater kunna uppehålla sin av omnejden så uppskattade riksverksamhet.

Göteborgs Lyriska teater. Sedan sakkunniga framlagt första delen av sitt betänkande, har Kungl. teaterns ekonomiinspektör, kamrer Hilton, med Kungl. Maj:ts medgivande för sakkunnigas räkning gjort en undersökning av Lyriska teaterns ekonomi och administration. Resultatet av denna, som i en särskild

promemoria ingivits till sakkunniga och överlämnats till Kungl. Maj:t, är att Lyriska teatern, om den återfår sitt anslag av 225 000 kr., kan giva ett antal av 60 turnéföreställningar. Under våren har också Lyriska teatern företagit en turné med Madame Butterfly, vilken dock vid betänkandets avfattning ej är avslutad och varom sakkunniga ej fått redovisning. Viktigt är emellertid att Lyriska teaterns turnéer ej förläggas till sådana tidpunkter, att de komma i alltför nära grannskap till folkparkernas säsong. Sakkunniga finna det därför riktigt, att Lyriska teatern, vars repertoarutskott uttalat sin avsikt att utsända de föreslagna 60 föreställningarna i två repriser, ej placerar dessa till september månad eller till tiden 15 april—30 maj.

Det sammanlagda resultatet av de, med utgångspunkt från det kungl. direktivet, på sakkunnigas initiativ och i samband med publikorganisationerna företagna turnéerna av statsunderstödda teatrar uppvisar för detta spelår en icke obetydlig merinkomst utöver utgifterna. Även om ett par turnéer lämnat någon förlust, kan det ej anses annat än rättmätigt, att hela landet får del av de teaterföretags föreställningar, till vilka det bidrager genom lotterianslag. Det kan ej heller såsom rimligt motskäl anföras att resp. huvudorter Stockholm, Göteborg och Hälsingborg genom denna turnéverksamhet få ett mindre antal föreställningar eller måhända i vissa fall ej under viss tid få se teaterns främsta krafter i de bärande rollerna.

Emellertid är det ganska tydligt att endast en del av landets teaterbehov kan tillfredsställas genom de föreställningar, vilka sakkunniga föreslagit att under de närmaste åren givas av de statsunderstödda teatrarna i landsorten. En annan sak att observera är, att dessa av de statsunderstödda företagen utsända föreställningarna ej alltid torde komma att äga rum under högsäsongperioderna. Såväl de kungl. teatrarna som de privata statsunderstödda teatrarna förbereda ofta till dessa högsäsongperioder stycken, vilka erfordra stor personal, lång repetitionstid och försvåra för teatrarna att just då avhända sig en större del av sina skådespelarkrafter. Av dessa orsaker måste man tänka sig, att riksteaterproblemet löses med anlitande även av andra vägar, något som också ur allmän synpunkt är önskvärt.

De privata sällskapen.

Det är sakkunniga angeläget att understryka att på inga villkor den konstnärligt goda privata ambulerande teaterverksamheten genom utsändandet av turnéer från statsunderstödda företag får skadas. Sakkunniga betona också att Riksteaterns publikorganisation ej bör eftersträva någon sorts monopol utan betrakta det som sin plikt att väcka och vidmakthålla hela landets teaterintresse. De ambulerande sällskap, som önska fortsätta utan samarbete med publikorganisationerna, böra kunna draga fördel av det ökade teaterintresse, som redan kommit till synes under innevarande år. Å andra sidan böra givet-

vis de konstnärligt kvalificerade trupper, som önska samarbeta med Riksteaterns publikorganisation, få stöd av denna. För att möjliggöra för publikorganisationen att genom garantier eller på annat sätt bära upp deras föreställningar är det nödvändigt, att de i likhet med de statsunderstödda scenerna i god tid lämna anbud på gager och i samråd med publikorganisationens centralstyrelse bestämma reseroute och program.

Då teaterföreningarna äro nybildade och därför flerstädes ej hunnit samla några fonder och centralstyrelsen å sin sida ännu ej haft tillräckliga medel för att genom gagetillskott stödja garanterandet av privata föreställningar ha, trots erbjudanden, endast få dylika ännu kunnat utsändas. Det är att hoppas, att centralstyrelsen nästa spelår erhåller ett anslag, som möjliggör utnyttjande av de ambulerande privata företag, som kunna ge värdefull repertoar.

Ett samarbete med de privata teaterledarna kan naturligtvis tänkas efter olika linjer. En lämplig form torde vara att såsom fallet är vid samarbetet mellan folkparkerna och de privata sällskapen under sommaren ett visst antal föreställningar under turnén garanteras, medan övriga givas på ledarens egen risk, antingen på platser, där publikorganisation ej finnes, eller där sådan bildats, varvid medlemmarna i senare fallet tillerkännas rabatt. Antalet garanterade föreställningar kan härvid utgöra en fast stomme i turnén och sätta sällskapet i stånd att taga risken med ett konstnärligt vägande program, som under andra omständigheter ej kunde ha framförts. Det kan också tänkas, att turnén i dess helhet garanteras med en viss vinstmarginal för teaterledaren, vilken eventuellt skulle kunna beräknas genom andel i uppkommen vinst. Ur flera synpunkter torde dock vara att föredraga att föreställningar helgaranteras och att den engagerande föreningen sålunda för dessa påtager sig hela förlusten eller hela vinsten, eventuellt med bistånd från organisationscentralen.

Nya produktionsformer.

Då man ju ej i närvarande stund kan bedöma publikorganisationens utvecklingsmöjligheter, resp. lokalavdelningarnas konsumtionskraft och tillgången till kvalificerade privata sällskap, som äro villiga att företaga turnéer för deras räkning, tillåta sig sakkunniga att fästa uppmärksamheten på herr Lindbergs i bilaga I framförda förslag om inrättandet av ett publikorganisationens produktionsutskott. Det skulle i sin tjänst taga sådana privata teaterledare, vilka icke önska driva egen rörelse, och »taga initiativ till teaterverksamhet ute i landet i den mån de privata teaterledarnas initiativkraft icke förslår.» En dylik verksamhet skulle dessutom kunna lindra den svåra arbetslöshet, varunder landets skådespelarkår för tillfället lider.

Herr Lindberg tänker sig, att detta produktionsutskott vid vissa tillfällen, särskilt då de fasta statsunderstödda teatrarna på grund av komplikationer av olika slag måste uppskjuta en turné, skulle kunna låna ett par av deras dragande krafter. Tanken förefaller mycket rimlig. Även vid Dramatiska tea-

tern torde under högsäsongperioderna ej alla förstarangsskådespelare vara sysselsatta med bärande roller i repertoaren eller konstant behövliga för denna. Teaterns genomsnittsskådespelare uppträda ofta i stycke efter stycke, under det att de främsta skådespelarna i ett helt spelårs repertoar ofta blott finna för dem lämpade uppgifter i två eller högst tre under säsongen givna stycken och under mellantiden gå lediga eller sysselsättas med småroller. Villkoren för ett dylikt utlånande av teaterns artister är naturligtvis, att i deras kontrakt samma bestämmelser införs, som redan vidtagits i Kungl. teaterns. De skulle alltså åtaga sig skyldighet att efter styrelsens beslut deltaga i av det tilltänkta produktionsutskottet anordnade turnéer. Herr Lindbergs förslag, att deras löner under repetitionstiden betalas av Dramatiska teatern, vilken då har tillfälle att utnyttja dem till aftonföreställningar, förefaller riktigt.

För Dramatiska teatern skulle ett dylikt arrangemang ofta betyda en fördel genom att för en tid avlasta lönerna för några av de dyraste krafterna och i stället lämna tillfälle till gästspel för där ej engagerade. Produktionsutskottet behövde för sin del endast räkna med dessa skådespelares dagslön och med det dagtraktamente av 15 kr., som de från och med nästa år uppbära enligt sina kontrakt med Dramatiska teatern.

Av de av herr Lindberg föreslagna olika arterna av turnéer fästa sig sakkunniga särskilt vid de s. k. sammansatta turnéerna, där en viss samverkan med lokala krafter förutsättes, alltså ett motstycke till vad som från Kungl. teatern föreslagits angående samverkan med lokala körföreningar. På grund av de dyra rese- och dagtraktamentskostnaderna kan en del ytterst värdefull dramatik, som förutsätter stor personal, för närvarande ej alls uppföras vid ambulerande föreställningar eller, då den uppföres, blott med en beskärning av personlistan, som vanställer verket och stundom kommer föreställningarna att verka parodiska. Då dylika stycken, på vilka herr Lindberg ger flera belysande exempel, ej heller i Stockholm kunna uppföras utan anlitande av statister eller amatörer, synes någon betänklighet ej finnas mot att acceptera denna turnéform, som ju dessutom alltid kommer att giva sysselsättning åt ett osedvanligt stort antal yrkesskådespelare. Riksteaterns publikorganisation skulle genom förmedling av dylika turnéer bli i stånd att bjuda på verk, särskilt lämpade för en bredare publik. Även om det blott är ett fåtal av landets vinter-teatrar, som äga utrymmen för dylika med folkmassor arbetande stycken, skulle de som herr Lindberg framhåller vara ägnade att uppföras på friluftsteatrar, vid hembygdsfester o. s. v.

Ytterst tilltalande är också herr Lindbergs tanke, att ett dylikt produktionsutskott skulle kunna utsända små grupper av två eller tre skådespelare, vilka kunde bjuda på smärre sceniska underhållningsprogram, sketcher, situationsbilder och enaktare. Man skulle med dessa utsändningar också kunna nå sådana småorter, vilka ej ha någon egentlig teaterlokal, men där intresset för teater likafullt kan finnas eller upparbetas.

Även andra uppslag i herr Lindbergs bilaga synas sakkunniga synnerligen värda att beaktas och försökas av Riksteaterns publikorganisation. Landsortsteaterns nuvarande lägervall torde i någon grad bero på att den under se-

nare decennier tagit för få nya initiativ och nöjt sig med att med svagare krafter reproducera de fasta teatrarnas program.

Det är emellertid sakkunniga angeläget att betona, att turnéer av den art herr Lindberg föreslagit också kunna företagas av privata teaterledare och att produktionsutskottet, vilket han tänkt sig anslutet till publikorganisationens kansli, avsiktligt av honom givits en provisorisk karaktär för att tjänstgöra som en övergångsform till dess den privata företagsamheten på nytt blir tillräckligt stark för att i samband med olika former av utsändningar från de statsunderstödda scenerna kunna fylla landets behov av god teaterkonst.

KRETSTEATERN.

Kretsteatern i dess olika former har i ett flertal länder visat sig kunna lämna en rationell och tillfredsställande lösning på teaterproblemet för den stora mängden medelstora landsortsstäder.

De förutvarande tyska teaterförhållandena, till vilka nedanstående uppgifter i allmänhet hänföra sig, erbjödo en provkarta på olika typer av krets-teater med ett varierande antal spelplatser inom kretsar av olika storlek. Åtskilliga av de fast arbetande stadsteatrarna bedrevo viss kretsteaterverksamhet i så måtto att de sökt tillgodose teaterbehovet på närbelägna platser genom att giva avstickareföreställningar några gånger i månaden. Teatrarna i Sachsen (Leipzig, Dresden, Chemnitz) gävo varje månad fyra å fem föreställningar på olika platser i provinsen. Industristäderna Solingen och Remscheid erhöilo från teatern i Wupperthal fyrtio föreställningar om året, varvid tidigare resp. kommuner inträdde som garantier för föreställningarna. Deutsches Nationaltheater i Weimar spelade regelbundet fyra å fem gånger i månaden i Jena och Apolda.

En mer utpräglad och i viss mån alltjämt fungerande kretsteaterverksamhet bedriva de s. k. Städtebundtheater. Dessa stödjade sig på teaterintresset i ett flertal närliggande orter och fördela sin verksamhet någorlunda jämnt mellan dessa. Denna kretsteatertyp har på ett naturligt sätt kommit till användning i provinser med ett flertal tätliggande större eller medelstora städer, vilka var och en för sig ej kunna erbjuda ett teaterintresse, som är tillräckligt stort för upprätthållande av en teaterverksamhet under åtta spelmånader. Som ett exempel kan nämnas Oberschlesisches Landestheater, vilken med garanti dels från lokala publikorganisationer dels i vissa fall från kommunerna tillgodosett teaterintresset i sammanlagt fem städer (Beuthen, Gleiwitz, Hindenburg, Kattowitz och Königshütte). Teaterdriften har lämnat en årlig recett av cirka 300 000 RM. och uppehålles medelst subventioner, vilka under spelåret 1931—32 uppgingo till 235 000 RM.

De till de båda riksomfattande publikorganisationerna Verband der deutschen Volksbühnenvereine och Bühnenvolksbund tidigare knutna folkteatertrupperna representera återigen en något annan form av kretsteater. Kretsen är här vidgad så att de största avstånden kunna uppgå till fyrtio mil. Antalet spelplatser är också avsevärt större, medan däremot föreställningarnas antal per spelplats har sjunkit i proportion till spelplatsernas folkmängd. Under spelåret 1931—32 voro tio sällskap av denna typ i verksamhet. Verksamheten bedrives under konstant samarbete med spelplatsernas lokala publik-

föreningar, vilka uppträda som garanter och vid årliga repertoarkonferenser uttrycka sina önskemål och utöva kritik över pjäsvalet. Denna provinsiella kretsteater söker sålunda i möjligaste utsträckning anknyta till lokalpatriotismen och hembygdskänslan. En sådan utbyggnad av den tyska teaterkulturen över förut i stort sett teaterlösa städer och samhällen har möjliggjorts endast tack vare statliga subventioner av 25 000—40 000 RM. per år till varje sällskap.

Även i Finland ha under de senare åren olika former av kretsteaterverksamhet praktiserats. Detta har i viss mån skett under trycket av den ekonomiska krisen, då vissa medelstora städer ej längre ansett sig kunna ensamma uppehålla fasta teaterföretag. Teatern i Kotka har så småningom övergått till att bli en provinsteater för Kymmene älvdal genom att successivt utöka antalet gästföreställningar på olika platser i provinsen. Halva antalet föreställningar gives för närvarande utanför centralorten. I olika städer inom spelkretsen ha tillsatts teaterstyrelser, vilka fungera som kretsteaterns ombud på respektive platser utan att därför stå några ekonomiska risker. Tillsammans med den centrala direktionen i Kotka bilda dessa teaterstyrelser en förstärkt kretsteaterstyrelse. Det till teatern utgående statliga understödet har höjts på samma gång som teatern vidgat sin spelkrets och därigenom låtit sin konst komma en större publik till godo. Recetterna uppgingo spelåret 1931—32 till 250 000 Fmk. medan understödet belöpte sig till 90 000 Fmk. En särskild inkomst på cirka 70 000 Fmk. har teatern haft av anordnade soaréer och lotterier.

Även arbetarteatern i Tavastehus verkar som en kretsteater av mera anspråkslöst slag. Halva antalet föreställningar gives på olika platser i provinsen. Teatern söker knyta allt fastare förbindelser med kommunerna inom spelkretsen för att på så sätt erhålla ekonomiskt understöd. Teatern erhåller för närvarande ett mindre anslag från Tavastehus kommun samt ett mindre statsanslag sammanlagt uppgående till 35 000 Fmk.

Kretsteatertanken har även i Sverige omfattats med stort intresse och som lösning för landsortens teaterproblem har den dryftats ivrigare än alla andra. Det ligger något bestickande i planen att låta några av våra stora städer få en av det lokala intresset uppburen fast teaterverksamhet, vilken sedan kan utnyttjas under en viss växelverkan mellan de på detta sätt skapade ensemblerna. Det kan också hända att om Sverige en gång åter får ett verkligt blomstrande teaterliv just kretsteatern blir den naturliga utvecklingsformen. Att utan större visshet om de verkliga förutsättningarna skapa dylika centra för svensk teater redan nu torde emellertid innebära, att man i allt för hög grad kan bli tvingad att taga både statligt och kommunalt bidrag i anspråk.

Redan före det betydelsefulla året 1927 hade frågan om landsortsteaterns framtid varit livligt diskuterad vid de särskilt av teaterledare mycket talrikt besökta sammanträdena, som anordnades på Svenska Teaterförbundet 1914—1915. Då togs ett mycket viktigt steg fram mot kollektivt planläggande av teaterverksamheten och hela frågan började äntligen behandlas från större synpunkter än den privata konkurrensens snäva gränsmärken.

Efter alla olika framstötter som gjorts även i riksdagen av bl. a. nuvarande utrikesminister Sandler (1913) ansåg man våren 1927 tiden vara inne för att på allvar utarbeta ett förslag till kretsteatrars införande. Svenska Teaterförbundets styrelse tillsatte en kommitté, som framlade sina åsikter i skriften »Några tankar i stadsteaterfrågan». I november samma år avhölls en konferens i Stockholm, till vilken representanter för bl. a. lokala stadsteaterkommittéer i Norrköping, Gävle och Eskilstuna voro inbjudna. De kommitterade, till vilkas synpunkter konferensen i stort sett anslöt sig, tänkte sig till att börja med inrättande av tre kretsteatrar förlagda till exempelvis Norrköping, Eskilstuna och Gävle. Teatrarnas spelkretsar skulle ej göras allt för stora och ensemblen skulle behärska såväl den dramatiska som i någon mån den lyriskas repertoaren.

Norrköpingskretsen skulle omfatta Linköping, Motala, Finspång, Mjölby, Söderköping, Åtvidaberg eventuellt Jönköping. Eskilstunakretsen skulle sträcka sig över Västerås, Nyköping, Katrineholm, Örebro, Köping, Arboga, Södertälje och Strängnäs. Gävlekretsen skulle slutligen inrama Falun, Sandviken, Söderhamn, Hudiksvall och Uppsala. Den ekonomiska planen för de tilltänkta kretsteaterföretagen räknade med utgångspunkt från Hälsingborgs stadsteaters erfarenheter att ett lotteribidrag av 100 000 kr. och ett kommunalt bidrag av 30 000 kr. jämte 120 000 kr. i recettmedel skulle kunna uppehålla varje kretsteaters drift. I förslaget ingick också tanken på en viss organiserad samverkan mellan de olika kretsteaterföretagen och landets övriga teatrar via en till Stockholm förlagd central. Samarbetet skulle framför allt ske i form av gemensamma inköp av pjäser och material samt gästspelsutbyten och lån av enstaka skådespelare. I december 1927 ingingo stadsteaterkommitterade till Kungl. Maj:t med en framställning om bidrag av lotterimedel å 300 000 kr. för upprättandet av tre kretsteatrar i de föreslagna städerna. Framställningen, vilken stöddes av 200 personer i kulturellt framskjuten ställning, blev senare avslagen.

I Norrköping föreföllo förarbetena att ha fortskridit så långt att man där närmast hade förhoppning om att få en kretsteater till stånd. Tyvärr uppstodo svårigheter genom att de planerade enskilda och kommunala bidragen ej först blev garanterade. Man trodde sig kunna avvakta det statliga anslaget, vilket torde ha bidragit till Kungl. Maj:ts avslag.

Vid en ny konferens den 9 december 1928 mellan representanter för de stats- och kommunalunderstödda teatrarna i landet framhölls också livligt, under hänvisning till hur såväl Lorensbergsteatern i Göteborg som Hälsingborgs stadsteater tillkommit, att lokala initiativ i form av subventioner från privat och kommunalt håll måste principiellt föregå varje framställning om statligt understöd.

Om Norrköpingsprojektet förverkligats, hade man fått ytterligare erfarenheter att bygga på utom Hälsingborg, vilken stad ej kan anses ha varit tillräckligt betydande för den speciella kretsteaterdriftens fördelar och nackdelar. Som framhävdes i den till Kungl. Maj:t riktade, och av herrar Wettergren, Malm och Christiernsson undertecknade, skrivelsen av den 27 februari 1929 rö-

rande »Den svenska teaterns tillstånd och behov», kan Hälsingborgs teater icke anses som någon kretsteater i detta ords egentliga mening. En sådan teater, betonar man, skulle tämligen jämnt fördela sin verksamhet på ett flertal städer och andra orter med tillräcklig folkmängd och teaterintresse. Städerna Hälsingborg och Malmö ha i den skånska stadsteaterns fall i alltför stor utsträckning fått lägga beslag på verksamheten. Kommitterade räknade med att en sådan kretsteater som den i Norrköping planerade skulle på ett helt annat sätt bli ett föredöme för andra kretsteatrar, och att just därför detta experiment borde följas med största uppmärksamhet och lämnas allt möjligt understöd. Man trodde sig också i det sammanhanget kunna utröna, i vad mån tillgången på kvalificerade ledare och artister vore tillräckligt stor för ytterligare utökande av kretsteaterverksamheten.

Kretsteatern i den form som den under dessa år dryftades, hade den fördelen, såsom framhölls i diskussionen, att den skulle komma att anknyta till landskapet och hembygdskänslan på ett fullt naturligt sätt. Man var övertygad om att den lokalpatriotiska entusiasmen på ett helt annat sätt skulle känna sig manad att omhulda »sin teater», än ett företag som så att säga skapats utifrån. En kretsteater har ju speciella möjligheter, att med en fast centralort under lugnare och mindre improviserade former bedriva repetitionsarbete och sammanhålla en konstnärligt mer homogen och samspelt ensemble.

Uppehållandet av en kretsteaterdrift är å andra sidan ovillkorligen förenat med särskilda kostnader, som endast kunna tänkas täckta med hjälp av ett rikligt tilltaget statligt jämte kommunalt understöd. Kretsteatern har att taga hänsyn till behovet av en ganska skiftande repertoar med jämförelsevis täta programbyten, då varje program endast kan tänkas bli framfört ett mindre antal gånger. Härtill fordras en fast, ej alltför liten ensemble, som kan träda in i repertoarens varierande uppgifter. Även uppsättningskontot ställer sig relativt högt. Kretsteatern måste dessutom räkna med dagtraktamenten för artistpersonalen under samtliga speldagar utanför centralorten. Ytterligare måste man räkna med att eventuella dubbla lokalhyror belasta teaterns utgiftskonto de dagar, då sällskapet ej spelar på moderscenen och denna ej kunnat uthyras till annat sällskap. Ser man åter till kretsteaterns inkomstmöjligheter äro dessa relativt små. En fara för all kretsteaterdrift är naturligtvis att programmen behöva spelas för många gånger på olika platser, för att en åtta månaders spelsäsong skall kunna utfyllas med ett tillräckligt antal föreställningar utan ett alltför stort antal program.

Kretsteaterdriften i den form, som här närmast diskuterats, är sålunda förenad med avsevärda kostnader, som visserligen kunna anses i viss mån motsvara de konstnärliga och ideella fördelar, som denna teaterform erbjuder, men som icke desto mindre ställa betydande krav på såväl statliga som kommunala subventioner.

En form för kretsteater, som direktör Allan Ryding upptagit till ingående prövning, är den ambulerande kretsteatern. Undersökningen har välvilligt ställts till sakkunnigas förfogande. Man utgår här från en betydligt vidgad spelkrets, som skulle omfatta ett större antal platser och bättre vara anpassad

efter svenska förhållanden. Man tänker sig landet indelat i t. ex. fem spelkretsar, en omfattande de sydligaste provinserna med Hälsingborg eller Kristianstad som centralort, en för östra Sverige med Norrköping som centralort, en för västra Sverige med Karlstad som centralort, en för Uppland, Dalarna och nedre Norrland med Gävle som centralort, och en för övre Norrland med Sundsvall som centralort. Dessa kretsteatrar skulle ambulerar inom sina respektive rayoner men successivt byta kretsar så att en cirkulation teatrarna emellan åstadkommes, och varje kretsteater på så sätt finge framföra sina program inom samtliga spelkretsar. Samtidigt kan en konstnärlig arbetsfördelning inom teatrarna komma till stånd, så att en lyrisk ensemble, en lättare dramatisk ensemble o. s. v. erhålles, vilka omhändertaga olika uppgifter inom repertoaren. Under spelårets gång erhåller varje krets på detta sätt en omväxlande repertoar framförd av olika sällskap.

Denna form av kretsteater är onekligen ur många synpunkter tilltalande. En samverkan mellan företagen åstadkommes på detta sätt ej bara genom gemensamma inköp av pjäser och material via en central i Stockholm, utan verksamheten i sin helhet baseras på utbyte av sällskapen, som gästspela på varandras scener och därigenom låta sin repertoar komma hela landet till godo. Å andra sidan får ej förbises att teatrarna härigenom i viss mån mista sin provinsiella karaktär och i själva verket ej bli annat än ambulerande företag, som under olika spelperioder knyta sin verksamhet till olika landskap eller spelkretsar. På utgiftssidan tillkomma dryga resekostnader på grund av de relativt stora avstånden mellan spelplatserna inom respektive kretsar och växlingen av spelområden. För den händelse ej spelkretsarna skola göras allt för omfattande förutsätter en uppläggning av kretsteaterproblemet efter denna plan minst fem olika företag. Direktör Ryding räknar med att vartdera av dessa skulle kräva ett årligt anslag av 50 000 kr. alltså inalles 250 000 kr. Sakkunniga anse denna beräkning alltför optimistisk. Även mindre platser med relativt dåliga sceniska resurser måste tänkas bli besökta och få sitt intresse tillgodosett, såvida ej ett ekonomiskt förödande stort antal föreställningar skola behöva förläggas till de större spelplatserna. En kretsteaterverksamhet knuten till platser och scener av synnerligen varierande storlek har emellertid svårt att anpassa sig så att den även ur konstnärlig synpunkt blir fullt tillfredsställande.

Den återblick som här gjorts på det mycket omfattande arbete, som vid olika tillfällen nedlagts på att få kretsteatrar till stånd, ger vid handen att situationen alltjämt är sådan, att man ännu ej bör söka framtvinga en lösning av landsortens teaterverksamhet med skapande av ett visst antal kretsteatrar, och att föga förhoppning torde finnas för att erforderliga medel nu skulle komma att beviljas. Det synes i stället vara en nödvändig förutsättning för kretsteateridéns framgång att teatrarna växa fram på ett fullt organiskt sätt för att tillfredsställa ett teaterintresse som på ena eller andra sättet redan visat sig. Sakkunniga finna under sådana förhållanden ej ändamålsenligt att teaterverksamheten planlägges så att med hjälp av statens medel en rad kretsteaterföretag förläggas ut över landet samtidigt som en mer eller mindre godtyck-

lig upprutning av spelkretsar företages. Det har redan visat sig, att lätt rivalitet och motsättningar kunna uppstå mellan olika städer, som anse sig likaberättigade att få fungera som centralorter för blivande kretsteatrar. Den naturliga utvecklingsgången synes tvärtom vara, att den ambulerande riksteaterdrift, som de sakkunniga förorda, så småningom kompletteras med mer provinsiellt betonade kretsteaterföretag. Då de olika lokala publikorganisationerna inom ett eller flera landskap bli så bärkraftiga och få en sådan omfattning att publikens teaterintresse ej blir tillgodosett av det begränsade antal föreställningar, som den ambulerande för hela eller stora delar av landet avsedda verksamheten medger, framträder kretsteatern — och lämpligast härvid den form, som tillåter ganska vida spelkretsar — som en rationell lösning av teaterproblemet. Publikorganisationernas intresse för den goda scenkonsten kan bli den basis, på vilken framtida kretsteaterföretag i vårt land kunna bygga. Därvid erhålles en garanti för att de bidrag av statsmedlen, som ovillkorligen äro erforderliga för upprätthållandet av en kretsteaterdrift fullt ut motsvaras av ett i verkligheten existerande teaterintresse inom den rayon, till vilken teaterns verksamhet förlägges.

Det synes sakkunniga under dessa omständigheter onödigt att på förhand uppskissera en tänkbar indelning av landet i spelkretsar för framtida kretsteaterföretag. Inrutningen av landet i kretsteaterområden kommer helt visst att på ett naturligt och ändamålsenligt sätt regleras av den intresserade teaterpublikens egna initiativ och offervilja.

AMATÖRTEATERN.

De sakkunniga ha redan med några inledande ord till kapitlet om Publikorganisation berört den betydande insats i modernt teaterliv, som publiken själv utfört genom att sammansluta sig i dramatiska klubbar, amatörsällskap eller studiecirklar. En nyorientering i denna riktning har även kunnat förmärkas i vårt eget land. Amatörverksamheten, som sedan gammalt haft sin givna plats som sällskapsförströelse, har under senare år tillvunnit sig en framskjuten plats i de folkliga organisationernas bildningsarbete och erkänts som ett studieämne, för vilket studiecirkeln är den lämpligaste arbetsformen. En amatörteaterverksamhet, som kombineras med studier i dramatik, talteknik och andra teaterämnena under intim kontakt med bildningsarbetet i allmänhet, har alla förutsättningar att kunna bli en betydelsefull tillgång i strävandena att åstadkomma en popularisering av den goda scenkonsten. Den kan bibringa de utövande en förståelse och respekt för teaterarbetet, som förr eller senare kommer den konstnärliga, professionella teatern till godo, och kan samtidigt hjälpa till att rikta en stor och bred publiks uppmärksamhet på förefintligheten av en litterär repertoar. Amatörteatern, som i stor utsträckning verkar mitt i hjärtat av de stora, folkliga organisationerna, har utan tvivel speciella möjligheter att väcka ett intresse för den goda scenkonsten i allmänhet. Det är emellertid av betydelse, att denna amatörverksamhet med allt fastare band knytes till det allmänna bildningsarbetet för att vinna en stadga och en form, som befäster dess ställning som kulturfaktor gentemot amatörteaterns alla avarter.

Den form av amatörverksamhet, som här är tal om, torde även på ett mera direkt sätt kunna stödja den konstnärliga, professionella teatern. Statsrådet Engberg har i sina direktiv för de sakkunniga framhållit att vid uppbyggandet av en riksomfattande publikorganisation en naturlig anknytning bör ske till den ambitiösa, ideellt inriktade amatörteatern.

I det föregående ha sakkunniga berört endast den ambitiösa form av amatörteater, som glädjande nog för varje år tillvunnit sig allt mer popularitet såväl bland amatörerna själva som bland den stora publiken. Vid sidan av denna rent ideellt inriktade amatörteaterverksamhet existerar emellertid en rik flora av varierande amatörteatertyper, alltifrån de halvprofessionellt arbetande revybanden till de mera anspråkslösa sällskapen inom loger och ungdomsklubbar, som ännu dröja vid den äldre repertoaren av sällskapsbagateller och allmogekomedier utan konstnärligt värde. Det är av största vikt att i främsta rummet de kommersiella amatörbandens verksamhet blir kringskuren

genom det koncessionssystem, som sakkunniga föreslå i speciellt kapitel rörande denna fråga. Å andra sidan är det av minst lika stor betydelse för en upprensning av amatörteatern att det erhålles ett centralt organ, som kan verka vägledande och upplysande och lägga upp en planmässig propaganda för amatörteatern såsom en kulturform. Den inom Arbetarnas bildningsförbund tillsatta teaterkommittén har hittills verkat såsom en sådan central och har genom anordnande av instruktionskurser, utgivning av instruktionslitteratur och en lämplig amatörteaterrepertoar sökt sprida intresset för den ideellt inriktade amatörteatern. Det amatörteaterförbund, som genom sammanslutning av samtliga större, folkliga organisationer för närvarande är under uppbyggnad, bör ha förutsättningar att kunna leda amatörteaterns vidare utveckling i vårt land till fromma för teaterintressets spridning till nya publikkategorier. Ett samarbete mellan detta förbund och Riksteaterns publikorganisation bör inledas.

Det synes sakkunniga vara av största vikt att en intim och förtroendefull kontakt på olika vägar stiftas mellan den ideellt orienterade amatörteatern, om vilken ovan talats, och yrkesskådespelare. Sakkunniga vilja också framhålla önskvärdheten av att professionella och för ändamålet särskilt lämpade skådespelare- och regissörskrafter ställas till amatörteaterns förfogande i instruktionsarbetet. Tillfälligt disponibla krafter vid de statsunderstödda teaternarna böra genom det nya amatörteaterförbundets försorg kunna utsändas såsom instruktörer och härvid medverka vid kurser, som anordnas antingen centralt eller distriktvis. En sådan samverkan kan ytterligare befästa förbindelserna mellan de lokala initiativen ute i landet och den professionella teatern.

ÖVERSIKT ÖVER LANDETS TEATER- LOKALER.

Av Herr COLLIJN.

Då det ur flera synpunkter ansågs vara av intresse att få till stånd en förteckning över teaterbyggnader och andra lokaler i Sverige, som kunna tänkas komma i fråga för teaterföreställningar, anmodades jag av sakkunniga att upprätta en dylik. I detta sammanhang var det naturligtvis önskvärt att söka få in en del upplysningar rörande utrymmen i fråga om scen och salong och även om vilka resurser i övrigt teatrarna förfogade över.

Den inlämnade förteckningen på 299 teatrar gör inte anspråk på att omfatta det exakta antalet utan upptar närmast de teatrar, vilka praktiskt taget äro att räkna med för mer eller mindre anspråksfulla turnéföretag. I en del Folkets hus-salar, godtemplar- och andra samlingslokaler, finns det även möjlighet att anordna teaterföreställningar, men då de äro i avsaknad av en verklig scen, klädloger o. s. v. ha de ej kunnat tagas med i denna förteckning.

Inte heller äro de speciellt för friluft- och sommarteaterverksamhet uppförda byggnaderna i Folkets parker upptagna. Möjligheten att förvandla några av dessa byggnader till även för vinterbehov användbara teaterlokaler kan man tyvärr av flera skäl ej räkna med. Redan att de ofta ligga ett stycke utanför respektive städer är ett hinder. Från en del mindre platser har det tyvärr varit omöjligt att få in några uppgifter, och att beresa Sverige endast i detta syfte var ju ej tänkbart. Grunden är emellertid lagd, och kompletterande upplysningar kunna lätt införas.

Med tanke på att den upprättade förteckningen främst kan bli till nytta vid planläggandet av turnéer, ansåg jag det lämpligt att dela upp teatrarna i fyra huvudgrupper:

1. Teatrar med Stockholm som medelpunkt och Sundsvall som nordligaste, Karlstad och Arvika som västligaste och Kalmar som sydligaste plats.

2. Teatrar med Göteborg som medelpunkt, Åmål och Säffle som nordligaste och Laholm som sydligaste plats.

3. Teatrar i Skåne och Blekinge med Hälsingborg som medelpunkt utgående från Ängelholm och slutande med Karlskrona.

4. Teatrar i Norrland.

Dessa huvudgrupper ha vidare uppdelats i A-, B- och C-teatrar. Under A. ha sammanförts teatrar lämpliga för större dramatiska pjäser och vissa operor, under B. teatrar lämpliga för mindre krävande pjäser och under C. teatrar med små resurser.

I den första stora huvudgruppen, teatrar med Stockholm som medelpunkt, ha ytterligare några geografiska sammanställningar gjorts med 1) Norrlandska orter, 2) orter i Mellansverige och 3) orter söder och väster om Stockholm, vilket torde vara ägnat att underlätta ett uppläggande av en turnéroute.

En viss tveksamhet har några gånger måst råda, om man verkligen skulle våga hänföra en teater till A-klassen, men en undersökning av de föreställningar som där kunnat äga rum ha då fått bli utslagsgivande.

Verkligt förstklassiga teaterbyggnader finns det inte många ute i landet. Det ginge lätt att räkna dem på fingrarna. Med en efter förhållandena anpassad uppskattning kommer man till 34 A-teatrar i Stockholmsgruppen, 12 i Göteborgsgruppen, 13 i Skånegruppen och 13 i Norrlandsgruppen.

Åskådarplatserna uppgå endast i 10 fall till 600 och därutöver, i 38 fall till mellan 400—600 och i de övriga fallen till mellan 300—400.

B-teatrarna uppgå till 61 i Stockholmsgruppen, till 13 i Göteborgsgruppen, till 12 i Skånegruppen och till 19 i Norrlandsgruppen. Platsantalet utgör i 30 fall mellan 400 och 600, i 42 fall mellan 300 och 400 och i övriga under 300.

C-teatrarnas antal är i Stockholmsgruppen 52, i Göteborgsgruppen 29, i Skånegruppen 3 och i Norrlandsgruppen 38. Salongerna äro i regel små men rymma dock vad Stockholmsgruppen beträffar i 25 fall över 300 platser, medan däremot Göteborgsgruppen har fem och Norrlandsgruppen endast en teater som kommer upp över detta antal.

Platsantalet skulle man tycka vara lätt nog att bestämma. I verkligheten finns det emellertid på vissa orter en hel del osäljbara, nästan aldrig använda platser, i främsta rummet ståplatser, som vid eventuella ekonomiska förhandskalkyler helst böra helt och hållet utelämnas. Sundsvall och Skara lämna särskilt drastiska exempel på hur det verkliga platsantalet ej behöver motsvara försäljningsmöjligheterna.

Man överraskas på vissa orter av att finna goda scenutrymmen och förträffliga scenanordningar, men tyvärr är det snarast regel att man vid uppförandet av teaterbyggnader först i sista rummet kommit att ägna tillräcklig uppmärksamhet åt rimliga anspråk i fråga om scenens mått, förvaringsrum och klädloger. Från 18 och mer allmänt 12 meter ned till 7 meters bredd, från mer allmänt 12—14 meters höjd (i ett fall 20 meter) ned till 8 meter och från 13 meters djup och till 6 äro de dimensioner som utmärka A-teatrarna. Möjligheterna för snabba scenombyten genom erforderliga tågvindsanordningar och sidoutrymmen äro ofta dåligt tillgodosedda.

Den elektriska belysningen har numera nästan överallt ersatt de gamla primitiva rampanordningarna och bland A-teatrarna bestå sig de flesta med ljus i flera färger, och även strålkastare stå till förfogande.

En så utomordentligt viktig sak som uppvärmningen av lokalen är ännu i några fall mycket illa tillgodosedd, och lyckas man få det varmt för åskådarna i salongen gör man sig intet samvete att låta de arma artisterna trotsa drag och köld både på scenen och i klädlogerna. Uppsala teater t. ex. har länge syndat på nåden. Det är oförlåtligt att numera försumma en så viktig

sida av trevnaden i en teatersalong. Det måste hämna sig i fråga om besöksfrekvensen.

Orkesterdiken har man i allmänhet inte ansett nödvändigt att räkna med och i stället får man därför då så krävs inkräkta på de första bänkraderna och minska ned det förut ej alltför stora platsantalet.

Dekorations- och möbelförråden kunna givetvis undergå förändringar från den ena säsongen till den andra, men de erhållna uppgifterna giva ändå ett begrepp om de i regel mycket blygsamma resurser som stå till buds. Ett önskemål är att dekorationer av viss standardtyp anskaffas överallt och efter någorlunda enhetligt system. Försök i denna riktning ha flera gånger gjorts, och man får hoppas att med bättre teatertider planen skall kunna genomföras i större utsträckning.

De hyror, som tillämpas av teaterägarna, förefalla kanske i vissa fall väl höga, men kritiken avväpnas till en del av omöjligheten att med så få turnébesök som förekomma, kunna erhålla omkostnaderna täckta, mycket mindre en rimlig avkastning på det nedlagda kapitalet. När en stor teater under en säsong t. ex. så sällan varit uthyrd till teater att medlen inte räckt till att betala lönen för en fast engagerad vaktmästare, så inser man hur föga lysande situationen ibland kan te sig. Det hindrar emellertid inte, att som isolerat fall betraktat, hyran på en teater i förhållande till platsantalet kan komma att verka för hög och avskräcka från besök, om turnén ej är stark nog för att räkna med absolut utsålt hus. Man försöker ju också ofta från teaterägarehåll vara tillmötesgående och bereda lindrigare villkor. Den beräkningsgrund enligt vilken hyran utgår är naturligtvis ganska växlande. Ibland är det procentberäkning, ibland fast avgift utan några kostnader medtagna, i en del fall ingå värme och ljus, i andra tillkomma alla extra utgifter. Ett mera enhetligt system kan emellertid knappast ännu tänkas genomfört.

Som en följd av de fåtaliga turnéer, som beresa landsorten ha teaterägarna i stor utsträckning riktat sina blickar mot filmen för att få teatrarne oftare uthyrda. Teaterbyggnaderna böra naturligtvis mycket väl kunna tillgodose båda intressena, men en allvarlig nackdel har systemet än så länge dragit med sig, så tillvida som teaterföreställningarna alltför ensidigt hänvisats till mindre goda publikdagar i veckan, medan biograf-föreställningarna i stället lagt beslag på de bästa.

Vid uppförandet av nya biograflokaler får man hoppas att man allt oftare vill tillgodose möjligheten att där också spela teater. Det skulle åtminstone i någon mån bidra till lösningen av den synnerligen brännande frågan att skaffa flera och bättre teaterlokaler ute i landet. De nuvarande byggnaderna behöva i stor utsträckning renoveras och moderniseras för att tillfredsställa även de enklaste krav. Det är absolut nödvändigt att något göres för att inte svensk teaterkonst till alla andra svårigheter att locka publik även skall behöva lägga ett så oerhört handikap som vanvårdade och otrivsamma lokaler måste anses utgöra.

I detta sammanhang bör också påpekas det rent absurda i att gång på gång stora nya konserthus kommit till utan att de föga fördyrande anordningar vid-

tagits, som skulle låta dem kunna tjäna även teaterändamål. Enskilda donators maktspråk borde icke som nu skett fått bli utslagsgivande.

De nya byggnader, avsedda i främsta rummet för teater, som glädjande nog planeras på flera platser torde komma att läggas på ett mer demokratiskt plan. Det är emellertid av vikt att även vid renoveringar och moderniseringar av äldre lokaler, man i möjligaste mån söker göra dem större och införa lämpligare platsfördelning med tillgodoseende av billigare priser.

Den gamla hovteaterscenen passar inte längre vår tids publik som särskilt tack vare biograferna fått helt andra vanor. Teaterbesöket bör visst inte alltid berövas all feststämning, men man bör akta sig för att göra helt vanliga teaterföreställningar avskräckande genom otidsenliga krav och anordningar. Det finns ingen anledning att hålla fast vid gammal tradition, som redan överlevat sig själv. Om den dramatiska konsten skall kunna locka den stora publiken i landet och bli en verklig kulturfaktor, så krävs också att den bjuds vårt folk i värdiga tempel.

DRAMATISKA TEATERNS BYGGNADSFRÅGA OCH FOLKTEATERTANKEN.

I direktiven för de sakkunniga fäster statsrådet Engberg uppmärksamheten vid Dramatiska teaterns nuvarande lokalförhållanden. »Att de lägga hart när oöverstigliga hinder i vägen, när det gäller att göra teatern till en verklig central och ett mönster för en folkteater är tyvärr alltför sant. Vid utredningen bör därför ingående uppmärksamhet ägnas åt detta spörsmål och ett klarläggande ske rörande de omändringar, som äro nödvändiga för att åvägbringa en rationell drift.» Med biträde av arkitekten Eskil Sundahl ha de sakkunniga i anslutning till nämnda åläggande dryftat alternativa lösningar av byggnadsproblemet och härvid kommit till den övertygelsen att driften ej torde kunna göras rationell utan att en ombyggnad eller fullständig nybyggnad företages. Med anledning härav ingingo de sakkunniga till Kungl. Maj:t med anhållan att få tillkalla arkitekt Sundahl som expert för ingående utredning rörande Dramatiska teaterns byggnadsfråga. Den 17 november 1933 erhöilo de sakkunniga Kungl. Maj:ts bemyndigande att anlita arkitekt Sundahl för en utredning omfattande *dels* förslag till ombyggnad av Dramatiska teatern, *dels* förslag till nybyggnad på teaterns nuvarande tomt, alternativt på annan tomt. En sammanfattning av den av arkitekt Sundahl företagna utredningen meddelas i bilaga II. Utförligare kostnadsförslag med refererande av anbud ha av arkitekt Sundahl gjorts jämsides med de som nr I, II och III betecknade alternativen. Kostnadsberäkningarna ha utförts på arkitektkontoret av civilingenjör E. Strokirk och ingenjör E. Lindbäck med biträde av ingenjör T. Hellström. I samband med kostnadsberäkningarna har förslag till konstruktionssystem för alternativ II uppgjorts av civilingenjör E. Strokirk. Från leverantörer inkomna kostnadsförslag beträffande det scentekniska ha granskats av sakkunnigas medlem, herr Lindberg.

Dramatiska teatern har i sitt nuvarande skick 929 användbara platser, ett platsantal, som måste anses för lågt för varje slag av folkteaterverksamhet och som icke heller kan motsvara fordringarna på en nationalteater belägen i en huvudstad av Stockholms storlek.

Salongen är utförd efter principen hovteater med parkett och tre ovanför varandra liggande rader, ett system, som knappast svarar mot vår tids demokratiska läggning och som gör spelet mer eller mindre onjuttbart från de billigare platserna. Med hänsyn till de bekvämligheter moderna biografer och samlingslokaler erbjuda publiken är det knappast ägnat att förvåna att en

teater av denna form med dess stränga uppdelning av publiken, dåliga synvinklar och särskilt på raderna obekväma stolar icke animerar till teaterbesök.

Som en bidragande orsak till teaterhusets impopularitet kan även nämnas den dekorativa utstyrseln samt salongens kyliga och triviala färgverkan. Även entré- och foyerutrymmena kunna icke anses lyckligt disponerade och tillräckligt trivsamma.

Scenen torde utan tvekan kunna betraktas som gammalmodig redan då teatern byggdes 1907. Och genom den på senare tid kraftiga utvecklingen inom scenteknikens område ha givetvis scenförhållandena nu blivit mer än föråldrade.

Scenanordningen bygger på det redan övergivna ytsystemet, där den dekorativa verkan helt ligger på fonder och bågar och vars huvudsakliga maskinella hjälpmedel äro tågvindens rår. Gentemot detta system står sedan ett kvarts sekel det moderna djupsystemet, vars huvudsakliga tekniska hjälpmedel äro olika utformningar av scengolvet för att uppnå verkan av plasticitet.

Teaterledningen har visserligen sökt följa utvecklingen inom det scentekniska genom att införa rundhorisont och vridscen, men båda äro tämligen obrukbara. Rundhorisonten går icke fri från vridscenen på grund av de ovanför bakscenen belägna utrymmena, varför scenväxlingar med framdragen horisont icke kunna företagas. Horisontens avstånd till scenöppningen är även för kort för att full illusionsverkan skall kunna ernås. Vridscenen är en vridskiva lagd på det sluttande scengolvet. Manövreringen är tung och obekvämt och scengolvets lutning medför svårigheter och kostnader för dekorationernas framställning.

De belysningsanordningar, som äro ett nödvändigt komplement till strävandet efter den sceniska djupdimensionen, ha icke införts. Teaterledningens försök att tillmötesgå de moderna pretentionerna på tredimensionala dekorationer ha däremot gjort, att magasinsutrymmena blivit ytterligt otillfredsställande. Alltför stora kostnader ha måst nedläggas på dekorationstransport till magasin liggande långt utanför teatern.

Själva scenutrymmet är synnerligen knappt tilltaget och plats för avställning av dekorationer och rekvisita saknas så gott som fullständigt. En utvidgning av detta utrymme på bekostnad av andra i scenens plan befintliga lokaler är ofrånkomlig, om modern teaterdrift skall kunna rationellt drivas inom Dramatiska teaterns murar. En dylik utvidgning kan icke ske annat än genom nedrivande av scenens omfattningsmurar och en fullständig omkomponering av de utrymmen, som gränsa till huvudscenen.

Dramatiska teaterns tämligen trånga huvudscen omgives nämligen av en mur, som omöjliggör all utvidgning av scenområdena. De områden, som närmast gränsa intill huvudscenen och alltså äro nödvändiga för scentekniska behov upptagas här av på ena sidan en ljusgård, på andra sidan ett dekormagasin. Dessutom har den ansats till bakscen, som finnes, gjorts obrukbar därigenom att dess höjd nedpressats av ovanför liggande verkstadsutrymmen och dess bredd inskränkts genom trapphus upp till dessa verkstäder.

Verkstadsutrymmena äro otillräckliga, vilket bland annat visas därav att teatern vid flera tillfällen måst hyra dekorationsateljéer på annat håll.

Vid planläggandet av Dramatiska teatern hade man mycket riktigt känslan av att scenutrymmet var för knappt tilltaget. Man hade nämligen förskaffat sig en vida större tomt för scenens framtida utvidgning bakåt. Tomten såldes emellertid för att skaffa medel för den dekorativa utsmyckningen, ett steg som i högsta grad hämmat utvecklingen av de sceniska möjligheterna.

Den föreliggande undersökningen beträffande möjligheterna till förbättrade lokalförhållanden för Dramatiska teatern omfattar fyra alternativ till ombyggnad av teatern på dess nuvarande plats med kostnadsberäkningar samt jämförande undersökningar för kostnaderna för uppförande av en helt ny teaterbyggnad, dels på teaterns tomt, dels på annan plats.

Vid bedömningen av de olika förslagen ha de sakkunniga valt att behandla dem i samma ordningsföljd, som de fått i arkitekt Sundahls utredning.

Alternativ I.

Alternativ I innebär ett bibehållande av det befintliga salongshuset och en ökning av sittplatsantalet med c:a 140 platser, vilket uppnås dels genom en rivning av befintliga kolonner och borttagande av fondlogerna på parketten, dels genom en utvidgning framåt av första raden och rivning av densammas loger och kolonner. Enligt detta förslag skulle andra och tredje raden bibehållas i sitt nuvarande skick och särskilt måste här påpekas att just folkteatertanken att bereda goda och billiga platser icke kunnat tillgodoses.

En utbyggnad av även andra och tredje raden skulle endast komma att förstärka intrycket av ett högt och smalt åskådarrum, varför en dylik utvidgning knappast kan anses tillräddig.

Det *förslag till scenlösning* som föreligger i detta och följande alternativ kan dock betraktas som fullt tillfredsställande för en teaterdrift, som icke direkt räknar med folkteaterns masseffekter.

De förändringar i scenens disposition, som vidtagits i de föreliggande förslagen, bygga på ett avlägsnande av de bristfälligheter som ovan påtalats. Sålunda har föreslagits planscen, som möjliggör införandet av modernt scenmaskineri såsom vridscen med försänkningar och höj- och sänkbara podier. De ovanför baksenen befintliga utrymmena ha bortrivits och förlagts till annan plats, varigenom den nya rundhorisonten får fri passage bakom vridscenen och kommer på lämpligt avstånd från åskådarrummet.

På ömse sidor om scenen såväl åt Nybrogatan, här nedan kallad den vänstra som åt Sibyllegatan kallad den högra sidan, ha anordnats sidoscener försedda med scenvagnar. I högra sidoscenen anordnas en ny möbelhiss, varjämte den befintliga fondhissen och dekorationshissen bibehållas. Mot fondhissen ha upptagits öppningar som möjliggöra att densamma användes som dekorationshiss i förbindelse med de norr om sidoscenen belägna magasinerna. Mot Sibyllegatan ha i övrigt anordnats magasinutrymmen i de lokaler, som numera användas

för kungl. logens trappa och Svenska Teaterförbundet samt antikvitetshandeln och som bilda en fullgod ersättning för de utrymmen, som förlorats genom anordnandet av sidoscenen.

Genom tillkomsten av den vänstra sidoscenen ha de mot Nybrogatan belägna artistlogerna borttagits i tvenne våningar. Deras plats upptages av utrymme för scenvagnarna samt avställningsplatser för dekorationer.

Nya artistloger ha i stället anordnats på taket av scenhuset i en terrasserad påbyggnad i två våningar. Samtliga loger ha försetts med dagsljus, varjämte badrum, duschrum och toaletter anordnats. Logerna stå medelst nyanlagda hissar i förbindelse med artistfoyer och scenens plan samt med orkesterdicket genom vilket dold passage erhålles till högra scenutrymmena.

Genom igenläggandet av den å vänstra sidan befintliga ljusgården ha kostymmagasinen kunnat tillföras en ökad planyta av 35 m² i varje våning. Den av K. Maj:t beslutade nya repetitionssalen ingår även i förslaget jämte en mot denna svarande påbyggnad å motsatta sidan avsedd för verkstadsutrymmen.

Ett av tysk firma lämnat detaljerat kostnadsförslag för scenisk nyinstallering, omfattande fullständiga ridåanordningar, rörlig scenportal med belysningsbryggor, rundhorisont, sidovagnar, fast och rörligt scengolvsmaskineri (vridscen med podier och rörligt försänkingsbord), ljuddämpande ridåer till sidoscenerna m. m. stannar vid en slutsumma av 159 720 kr. Denna summa är visserligen icke helt definitiv, då en del utgifter lämnats öppna, men totalkostnaderna för scenombyggnaderna torde dock ej komma att överstiga den av arkitekten angivna, då scenbelysningen enligt sakkunnigas mening bör kunna utföras för en lägre summa än den i förslaget angivna 141 000 kr.

Kostnaderna för alternativ I belöpa sig enligt beräkningen till 733 000 kr., varav 658,000 kr. utgöra det beräknade beloppet för scenombyggnad, maskineri och belysning.

De sakkunniga anse beträffande alternativ I: att lösningen för salongshusets vidkommande icke kan betraktas som definitiv med hänsyn till de många kvarstående olägenheterna, som påpekats i det ovan sagda.

Däremot anse de sakkunniga att den ifrågavarande moderniseringen av scenen under alla förhållanden bör vidtagas, då den förefaller vara den bästa möjliga som kan tänkas utförd inom teaterns nuvarande byggnad och fullt kan anses motsvara de behov, som rimligen kunna ställas på en teater med Dramatiska teaterns omfattning. Ett synnerligen välplanerat utnyttjande från arkitektens sida av den befintliga scenkuben har medfört att en genomgripande omgestaltning av scenområdet tycks kunna genomföras för den rimliga kostnaden av 658 000 kr. Utan en dylik ombyggnad av scenen är varje försök till rationalisering av teaterns drift hopplöst.

Alternativ II.

Enligt alternativ II skulle teatern erhålla ett nytt salongshus inom omgångarnas omfattningsmurar samt ett sittplatsantal av 1 280 platser fördelade på parkett och två rader. Särskilt det förhållandet att tredje raden kun-

nat slopas ter sig fördelaktigt, då salongen dessutom därigenom kunnat erhålla en lägre höjd.

Ljuskäldarna vid sidorna om de nuvarande kapprummen ha igenlagts, varför omgångar och kapprum, trots salongens ökade bredd, kunnat bibehållas till proportionsvis samma storlek som förut. I stora entrén har trappan framskjutits och ingångsdörrarna till parkettplanerna förflyttats så, att parketten erhållit en sluten omgång. Entréhallens väggar ha även förenklats och avsikten är att genom eklärering ö. dyl. göra detta mot gatan gränsande utrymme mera lockande och reklambetonat.

Framför teatern, i stället för den nuvarande barriären, kan eventuellt uppföras en låg basarbyggnad, vilken borde inbringa en vinst av c:a 21 000 kr. per år. Emellertid måste beaktas att densamma icke är belägen på teaterns utan på stadens mark.

De sakkunniga anse beträffande alternativ II dels att salongens form medger ett relativt litet avstånd från de bakersta platserna till scenen, dels att bänkradernas utformning medger en mera frontal inriktning av sittplatserna mot scenen, vilka alltså ur åskådarsynpunkt bli mer likvärdiga än förut. Trots det ökade sittplatsantalet kan teatern i det nya skicket få en mera intim karaktär än förut genom det lägre belägna taket och genom den koncentrisk anordningen av rummet, som den ovala formen medger. Minskningen av antalet rader innebär utom fördelarna i praktiskt hänseende även att salongen erhåller en mera demokratisk karaktär. Det föreslagna förescensarrangemanget medför även en ökad känsla av kontakt och samhörighet mellan skådespelare och publik.

Denna sammanhållning och koncentration innebär de fördelar en folkteater strävar efter: att kunna sammanföra ett större antal åskådare i en lokal, där inga speciella arrangemang äro vidtagna för att betona pris- och klasskillnader. För den repertoar, som en nationalscen i en stad av Stockholms storlek kan uppföra, torde platsantalet vara tillfredsställande. Då det med 40 % överstiger nuvarande platsantal och dessutom platserna äro mera attraktiva kan man förvänta, att den nedlagda summan på inemot 1 400 000 kr. på en relativt kort tid skall ha förräntat sig.

Enligt detta alternativ II bibehåller Dramatiska teatern till det yttre helt och hållet det intryck, som stockholmarna vant sig vid. Totalintrycket av salongen kommer däremot att bli helt olika det nuvarande. Det kommer att ligga väsentligt närmare det intryck, som en modern publik begär av en festlig samlingslokal. Sakkunniga önska speciellt betona, att detta genomgripande ombyggnadsförslag med dess många stora fördelar har kunnat kalkylerats till ett högst rimligt pris tack vare ett synnerligt välberäknat utnyttjande av viktiga byggnadstekniska element i den nuvarande byggnaden. Ombyggnaden kan bl. a. nämligen genomföras utan några särskilda ändringar i värme- och ventilationssystem.

Å andra sidan medför detta alternativ II vissa minskningar av teaterns hyresinkomster. De hittillsvarande hyresinkomsterna äro emellertid på grund av byggnadens karaktär synnerligen små och osäkra och det torde knappast

kunna beräknas att Dramatiska teatern i dess nuvarande skick i längden kan erhålla de hyror, som nu utgå. Om den föreslagna basarbyggnaden bleve verklighet skulle ju dessutom ökade hyresintäkter erhållas.

Om man tänker sig scen och salong omgestaltade enligt detta alternativ, torde måhända den på sin tid mycket beundrade foyern komma att förefalla främmande i den nya miljön. Ehuru sakkunniga på denna punkt icke påyrka någon förändring, vilja de dock såsom ett framtida önskemål betona, att en anpassning av foyern till det nya salongshuset i överensstämmelse med bifogade förslag av arkitekt Sundahl sedermera kan komma till stånd.

Alternativ III.

är i långt högre grad än alternativ II anlagt i ren folkteatertyp. Förslaget förutsätter en rivning av fasaden mot Nybroplan och dess ersättning av ett modernt betonat yttre. Genom fasadens framflyttning med åtta meter vinnas ökade utrymmen för salong och foyer samt även betydligt förbättrade entréutrymmen. Enligt detta förslag skulle man i bottenvåningen ha ett stort och för alla åskådare gemensamt kapprum och i första våningen en synnerligen vidsträckt och luftig foyer försedd med bardiskar och andra serveringsmöjligheter. Såväl från kapprum som från foyer leda ingångar direkt in till salongen, vilken består av en parkett rymmande cirka 1 000 platser samt en läktare med cirka 800 platser. Salongen har en solfjäderformig planform. Förslaget tilltalar genom den rymlighet, som beskärts kapprum och foyer och genom det enkla och klara sätt, varpå entrén direkt löper in i salongen. Ävenså bör icke lämnas obeaktat dess rent demokratiska karaktär samt möjligheterna att genom en avskärmning minska åskådarplatserna dels till 1 400 och dels till 1 000 genom avstängning av hela läktaren.

Beträffande salongens utformning i detta alternativ är att märka, att avståndet från borttersta åskådarbänken till proseniet blir väl stort. Detta är ofrånkomligt, när, såsom här sker, en salong med stort platsantal måste inpressas på en alltför smal tomt. Salongslösningen med endast en rad har emellertid medfört en hel del estetiska och tekniska fördelar som sakkunniga vilja fästa uppmärksamheten på: möjligheten att hopkomponera salongstaket med prosenieöppningen, möjligheten att använda lokalen för biografändamål, samt möjligheten till förscenens utväxande i tvenne biseener.

Sakkunniga ifrågasätta dock huruvida ett så radikalt omformande av Dramatiska teaterns fasad som det ifrågavarande skulle kunna vinna allmän anklang. Med all respekt för den skicklighet med vilken arkitekten lyckats inom Dramatiska teaterns sidomurar inpressa en salong av så stora dimensioner, ställa sig dock sakkunniga den frågan, huruvida icke en folkteater av dylika dimensioner bäst bör förenas med önskemålet om en ny större samlingslokal i Stockholm och i så fall förläggas till annan plats. Med den växlande repertoar, som en nationalscen bör uppföra, kan det även ifrågasättas, huruvida salongen ens i sitt genom avskärmning mest reducerade

skick är lämplig för framförandet av dramer av intim karaktär. Det bör påpekas att själva foyerns anordning i detta alternativ giver rika möjligheter till utvecklande av ett brokigt folkliv. Visserligen börjar man alltmer vid talscenerna sträva efter inskränkning och avskaffande av mellanakterna. Men för en folkteater är det likafullt av kulturell vikt, att den förknippas med ett festligt samlingsrum. Den moderna stadskänslan har behov av ett rum, som kan tjäna som populär mötesplats. Tillgången till en lokal dit publiken gärna vill gå är givetvis något som teatern har att räkna med och utnyttja. Sakkunniga ha velat undersöka denna möjlighet med en stor festlig foyer öppen utåt stadsbilden i känslan av det lyckliga i att kunna förena en dylik samlingsplats med teaterverksamhet.

Vid betraktande av totalkostnaden för detta tredje alternativ, 2 046 000 kr. är att beakta, att i bottenvåningen kunna anordnas butiker för uthyrning, vilka beräknas kunna inbringa 43 500 kr. per år. Då de nuvarande hyrorna skulle falla bort, har man här att räkna med en ökad hyresinkomst av cirka 18 300 kr.

Alternativ IV.

Alternativ IV innebär en salongstyp liknande alternativ III, men förlagd inom de befintliga fasadmurarna mot Nybroplan och med platser för 1 500 personer.

De sakkunniga anse beträffande alternativ IV:

att dess huvudsakliga förtjänst ligger i möjligheten att bibehålla teaterns yttre, men då byggnadskostnaderna trots detta på grund av nödvändigheten att avlasta den nuvarande betongbyggnaden knappast understiga kostnaderna för alternativ III och foyer och kapprum med nödvändighet bli trånga och relativt låga, finna icke de sakkunniga en dylik lösning av frågan lämplig.

Alternativen II, III och IV torde komma att kräva en ombyggnadstid av tolv à fjorton månader. För den händelse något av dessa alternativ antages till utförande, kommer alltså Dramatiska teatern att behöva ny lokal åtminstone under den tid, då dess personal icke begagnas för turnéverksamhet. Om ombyggnaden av Dramatiska teaterns scen kommer till stånd bör enligt sakkunnigas mening regissör Knut Ström vid Stadsteatern i Göteborg tillkallas som scenisk expert.

Alternativ V.

Sakkunnigas direktiv ha även omfattat utredning angående en fullständig nybyggnad på Dramatiska teaterns nuvarande tomt, då man ställt sig tvekan- de, om icke en dylik nybyggnad skulle bli billigare än en omfattande ombyggnad. Emellertid giver en överslagsberäkning vid handen, att byggnadskostnaderna för en sådan nybyggnad med cirka 1 800 platser rör sig om en summa å fem och en halv miljoner kronor. Denna summa synes opropor- tioner-

ligt hög i jämförelse med kostnaderna för en ombyggnad. Arkitektens utredning visar ju att fullgoda lokaler för teaterns drift kunna erhållas för en summa, som understiger tredjedelen av detta belopp.

Alternativ VI.

I de sakkunnigas direktiv för utredningen har även ingått att undersöka kostnaderna för en teaterbyggnad med stort platsantal och förlagd till annan tomt. Som utgångspunkt har härvid valts tomten för nuvarande Auditorium. Undersökningen har visat, att denna tomt är väl trång för anordnandet av hyresinbringande lokaler i lämplig utsträckning kring teaterutrymmena.

Sakkunniga ha funnit att den ekonomiskt riktiga formen för anordnande av en stor samlingslokal av ifrågavarande typ är att förlägga teaterns utrymmen till det inre av ett kvarter för att på detta sätt kunna erhålla billig byggnadstomt och rikligt med lokaler för uthyrning mot kvarterets omgivande gator.

Byggnadskostnaderna för själva teaterns behov ha i den föreliggande undersökningen beräknats till i runt tal fem miljoner kronor. Tomtkostnad ingår emellertid icke i den angivna summan.

Av förslagen till bebyggelse av Auditoriums tomt går det med alternativ VI a betecknade ut på en undersökning av möjligheten att inom befintliga tomtgränser inrymma en teater på sådant sätt att mesta möjliga hyresinbringande lokaler samtidigt kunna anordnas. Teatersalongen beräknas rymma cirka 2 000 platser fördelade på parkett och balkong. Ytterligare cirka 400 platser kunna anordnas på scenen vid speciella tillfällen. Entrén har förlagts mot Vasagatan med kapprum i bottenvåningen. Parketten en trappa upp sammanhänger med foyern, som likaledes vänder sig mot Vasagatan. Scenen har försetts med såväl sidoscener som bakscen. Artistlogerna äro förlagda i bottenvåningen, förbundna med scenen genom fyra trappor. Alternativ VI b utgör ett försök att förlägga en större samlingslokal med varierande användningsmöjligheter på samma tomt och rymmande cirka 2 500 sittplatser. Genom att lösa bänksektioner kunna inskjutas på scenen och denna vid vissa tillfällen (sportevenemang, politiska diskussioner etc.) kan tagas i anspråk för åskådare, kan publikantalet höjas till cirka 3 000 personer. Tomten är emellertid väl trång för att en dylik teater med fördel skall kunna inrymmas, varför en stadsplaneändring på ett eller annat sätt bör vidtagas, om uppförande av en sådan byggnad blir aktuellt.

Sakkunniga anse, att en dylik stor teater icke är lämplig för en teaterverksamhet av den art, som bedrives av den nuvarande Dramatiska teatern. Där emot torde man kunna tänka sig att det av herr Lindberg föreslagna produktionsutskottet där skulle kunna anordna folkföreställningar under dagar, då lokalen icke är upptagen för andra ändamål.

Även om vissa folkteatertendenser kunna genomföras vid Dramatiska teaterns ombyggnad, anse sakkunniga dock att behovet av en folkteater ingalunda därmed är tillräckligt tillgodosett.

Denna fråga bör emellertid enligt sakkunnigas mening sättas i samband med frågan om en stor samlingslokal för stadens behov, varvid byggnadsfrågan lämpligen bör göras till föremål för en allmän arkitekttävlan. I bilaga III ha herrar Ström och Lindberg skisserat vissa riktlinjer för hur en dylik stor folkteater skall kunna komma till stånd.

Tillägg om operabyggnaden.

Någon Operans byggnadsfråga föreligger för närvarande ej.

Ehuru äldre till åren än Dramatiska teaterns byggnad, är huset vid Gustaf Adolfs torg mindre föråldrat. En modern teaterkänsla kan visserligen icke alltid finna sig till rätta med Operans proscenieöppning. Men scenutrymmena äro tillräckliga och salongen trivsam.

Däremot äro scenens belysningsförhållanden icke helt tidsenliga, speciellt ej förscenens. Det är beklagligt att Kungl. teatern skall behöva arbeta utan det viktiga tekniska hjälpmedel som en rörlig belysningsportal innanför proscenieramen utgör. En dylik belysningsportal införes numera gärna på teatrar av äldre typ för att möjliggöra dels billigare arbetskostnader, dels förfinade konstnärliga ljuseffekter.

Sakkunniga vilja livligt förorda att Kungl. teatern sättes i tillfälle att genomföra denna tekniska reform, för vilken beräknats en kostnad av 30 000 kr.

KONCESSIONSFRÅGAN.

I sitt direktiv för sakkunniga påkallar statsrådet Engberg särskild uppmärksamhet åt reglerandet av landsortsteaterns förhållanden. »De företag, som bildas, sakna oftast möjligheter att någon längre tid uppehålla sin verksamhet och nödgas snart nedlägga densamma, med åtföljande ekonomisk ruin för företagsledaren och arbetslöshet för artisterna. Den misshushållning med initiativkraft, arbetsvillighet och i många fall ideella värden, detta medför, bör man tvivelsutan söka undvika. Det synes mig därför böra undersökas, i vad mån ett statligt koncessionssystem beträffande teaterverksamheten i landsorten lämpligen bör åstadkommas, och därest ett sådant kommer till stånd, huruvida icke ett närmare samarbete bör kunna etableras mellan sålunda godkända teaterföretag och den utanför huvudstaden bedrivna teaterverksamhet, som enligt min mening nationalscenerna böra utöva. Ett dylikt samarbete skulle tvivelsutan vara ägnat att giva en konsolidering åt landets teaterväsen, en konsolidering, som från social och ekonomisk synpunkt vore högeligen av behovet påkallad men som även skulle kunna på ett mera rationellt sätt utnyttja de stora bildningsvärden en väl skött teater i sig erbjuder.» De tankar om ett samarbete mellan privata ambulerande teaterföretag och de statligt understödda, som i statsrådet Engbergs yttrande åsyftas, ha delvis redan förverkligats genom skapandet av Riksteaterns publikorganisation, vilken i sin tjänst tager såväl statsunderstödda som privata teatrar. Emellertid är det påtagligt, att man därmed ej kan nå den reglering av teaterverksamheten som ett statligt koncessionssystem kunde medföra. Just de företag, vilka mest kunna befaras sätta scenartisternas löner i fara, äro ej av den kvalitet, att de torde ha utsikter att engageras av Riksteaterns publikorganisation.

Statsrådet Engbergs direktiv avser som synes endast landsortens teaterväsende. Emellertid ingav Svenska teaterförbundets sociala sektion den 12 december 1933 till ecklesiastikministern en skrivelse, vari framhölls, att ett statligt koncessionssystem, därest ett sådant infördes, även borde omfatta teaterverksamheten i Stockholm. Då ett koncessionssystem förutsätter lagstiftning, är det väl också knappast möjligt, att endast göra det gällande för landsorten. I den skrivelse till sakkunniga, som efter regissör Klintbergs avgång utarbetats av den i hans ställe av Svenska Teaterförbundet utsedde experten, regissör P. A. Branner samt av Svenska Teaterförbundets verkställande ledamot advokat Ulf von Konow redogöres såväl för den utländska lagstiftningen på området som för de rådande förhållandena i Sverige (bilaga IV). Assessor J. A.

E. Nordenfalks utkast till lag om rätt att bedriva teaterverksamhet meddelas i bilaga V.

Till följd av de förvirrade förhållanden, som rått i en del av de stater, där koncessionssystem varit infört, har tyvärr Svenska Teaterförbundets experters redogörelse för de utländska förhållandena blivit något knapphändig. Det framgår dock av denna, att en ofta rätt sträng statlig reglering av teaterföretagen finnes i ett flertal stater, och sakkunniga hänvisa på denna punkt till de upplysningar, som lämnas i den av experterna meddelade utredningen i bilaga IV. Det påpekas också, att förhållandena i Sverige äro av den art, att de påkalla statligt ingripande, om ej skådespelare och andra teateranställda i realiteten skola bli rättsligt skyddslösa. I en särskild inlaga till sakkunniga, som ej ansetts vara lämplig för tryckning, ha de båda experterna lämnat detaljerade upplysningar angående teaterföretag, som från och med 1926 upphört under sådana förhållanden, att löntagarna endast delvis eller ej alls utfått något av sina tillgodohavanden. I sin skrivelse framhålla experterna, att dessa företags sammanbrott vållat förluster för de däri anställda löntagarna, bestående av skådespelare, teknisk personal, musiker, scenarbetare, vaktpersonal m. fl. till en sammanlagd summa av omkring 260 000 kr. Endast ett av de anförda exemplen berör en ambulerande landsortstrupp, där de oguldna skådespelarlönerna utgjorde inemot 5 000 kr. Experterna framhålla emellertid, att antalet ambulerande företag, som nedlagt sin verksamhet utan att ersätta sina löntagare för intjänade summor, är mycket stort, vilket sakkunniga också på andra vägar fått bekräftat. Endast sällan ha emellertid dessa fall gått till domstol, dels därför att domstolsåtgärder i landsorten medföra avsevärt större utgifter än liknande åtgärder i Stockholm och Teaterförbundets sociala sektion därför ej haft tillfälle att upptaga dylika mål, dels ock på grund därav, att en del av de mera obskyra ambulerande sällskapens sammanbrott överhuvud taget ej kommit till Teaterförbundets kännedom.

Frågan om införande av koncession måste betecknas såsom ytterst svår. Stränga koncessionsbestämmelser skulle tvivelsutan hindra en stor del teaterledare att överhuvud taget starta teaterföretag och i längden framkalla en större arbetslöshet bland skådespelare än den nu rådande. All teaterverksamhet, även den statsunderstödd, har ju en omslutning, som vida övergår det däri investerade förlagskapitalet, och måste räkna med ekonomiska risker, som ej förekomma i vanlig affärsdrift. Att begära att en ledare av en för en månads tid beräknad landsortsturné före starten skulle ställa borgen för löner till personalen under hela den tid företaget varar, vore i många fall det samma som att omöjliggöra att turnéen sändes ut. Liksom andra löntagare få skådespelarna räkna med den risken, att de företag de inträda i, kunna gå i konkurs.

Sakkunniga ifrågasätta också, huruvida ej fall, likartade med de i en del av experternas statistik anförda exemplen på stockholmska teaterföretag, som gått i konkurs, samtidigt med att deras ledare och faktiska ägare i andra former kunnat fortsätta sin verksamhet, i framtiden borde kunna förhindras genom den nu pågående revisionen av aktiebolagslagen. Detta gäller främst, då

den egentlige ägaren genom bolagsbildning ställt sin egen förmögenhet utanför konkursen och alltså endast låtit denna drabba det mestadels rätt obetydliga kapital, som i form av aktier investerats i företaget. Särskilt i de fall, då teaterledaren eller ägaren själv är skådespelare och erhåller lön och alltså kan framträda med fordringar på innestående lönebelopp i konkursboet, kunna stora orättvisor tillfogas skådespelarna och andra vid företaget anställda. Att i dylika fall föreslå åtgärder ha sakkunniga ansett ligga utom sin befogenhet.

Tyvärr äro emellertid förhållandena inom teaterväsendet så lösliga, att en del andra komplikationer kunna inträffa för vid teaterföretag anställda.

Det kunde synas vara en utväg, om Svenska Teaterförbundets sociala sektion genom sin organisation genomdreve antagandet av på visst sätt formulerade kontrakt för sina medlemmar. Dylika »normalkontrakt», olika formulerade för fasta och för ambulerande teaterföretag, ha i själva verket tidigare rätt allmänt tillämpats vid alla solida, såväl fasta som ambulerande företag. Någon garanti för att de kontrakterade lönerna utbetalas, om företagarna sakna medel härför, finnes emellertid ej. Med den tilltagande arbetslösheten inom skådespelarfacket har det visat sig allt svårare att bland dem uppehålla något kontraktstvång, särskilt därför att ej alla skådespelare tillhöra Svenska Teaterförbundets sociala sektion. Det torde bli allt vanligare, att skådespelare i brist på bättre möjligheter taga anställning utan kontrakt, stundom blott med en muntlig uppgörelse om lönen. Under sådana förhållanden är det givetvis en stor lockelse för företagsamma personer att starta teaterverksamhet utan att från början ha något driftskapital eller några personliga kvalifikationer för att leda dylik verksamhet. Det kan ofta nog vara svårt för en arbetslös skådespelare att bedöma respektive teaterledares tillförlitlighet, och ej ens Svenska Teaterförbundet torde med tillräcklig säkerhet kunna förutse en teaterledares ekonomiska förutsättningar, om denne ej ålägges att i förväg ställa borgen för de löner han har att utbetala.

Svenska landsortens teaterägareförening har även under en följd av år sökt att i samverkan med Svenska Teaterförbundet hålla den ekonomiska vederhäftigheten uppe i fråga om de resande teatersällskapen. Sålunda äro föreningens medlemmar förpliktade att icke uthyra sina teatrar till andra sällskap än sådana, vilka erhållit behörig rekommendation. Emellertid omfattar föreningen i fråga i huvudsak endast de större landsortsteatrarna, vilka oftast icke besökas av de mindervärdiga resande sällskapen. Under de senaste åren med deras stora arbetslöshet inom skådespelarfacket har det också hänt, att Teaterägareföreningen nödgats giva sina medlemmar dispens i fråga om den obligatoriska rekommendationen, i det att vederbörande teaterägare fått rätt att på egen risk hyra ut och därvid genom förskottslikvider eller på annat sätt säkerställa sig mot eventuella förluster.

Sakkunniga ha tidigare omnämnt, att det torde ställa sig svårt för en ambulerande teaterledare att ställa borgen för en månads lön, d. v. s. ofta hela den tid en turné varar. För ledare av fasta teaterföretag torde det vara lättare; men då de knappast kunna tänkas villiga att börja ett teaterföretag utan att ha erhållit koncession för den tid, för vilken de förhyrt teaterlokalen, mestadels

ett år, blir ju en garanti, omfattande en månads lön för de anställda endast av värde för den händelse att skådespelarna avbryta sitt arbete vid teatern redan då den första månadsbetalningen klickar. I realiteten kommer detta endast i en del fall att äga rum. Med större eller mindre rätt intalar sig skådespelaren, att den förlust, som nödvändiggjort uppskov med eller inskränkning i löneutbetalningen, beror på en tillfällighet, t. ex. att ett stycke misslyckats och att nästa program skall sätta teaterledaren i stånd att gottgöra sina sugeter. Det synes sakkunniga vara av föga värde att i likhet med vad experterna föreslå, fordra borgen för utbetalningen av löner under en månad till de vid företaget anställda. Däremot torde redan den omständigheten, att envar, som vill bedriva teaterverksamhet, är skyldig att därom göra ansökan hos Kungl. Maj:t, vara ägnad att i någon grad förhindra de för skådespelarna så förlustbringande teaterföretag, vilka börjas utan någon som helst ekonomisk basis.

Sakkunniga ha alltså intet att invända emot det förslag som experterna framställa, att envar som vill driva teaterverksamhet skall därom göra ansökan hos Kungl. Maj:t. Ordet teaterverksamhet torde böra anses omfatta jämväl baletter, revyer, kabaretföreställningar o. d. Dock torde det vara erforderligt att begränsa den teaterverksamhet, för vilken koncession erfordras till yrkesmässigt bedriven dylik, då det ej kan anses riktigt, att enstaka amatörföreställningar, varvid avgifter upptagas blott i ändamål att täcka lokalutgifter o. d. skola vara underkastade koncessionstvång. Så snart ett större antal än två framföranden av samma teaterstycke eller mer än två föreställningar av samma trupp förekomma inom loppet av högst en månad, bör koncession erfordras, även om de uppträdande äro amatörer. Framför allt böra flera än två föreställningar, givna i turnéform, vara underkastade koncessionstvång.

Beträffande resande utländsk trupp, som på egen ekonomisk risk ger föreställningar här, bör koncession begäras av truppens svenske impressario eller agent. För utländsk teatertrupp, som är engagerad av svensk företagare, torde särskild koncession ej vara behöfvig, om denne fått tillstånd beviljat.

Sakkunniga ha härmed ej velat draga en snäv gräns för tolkningen av yrkesmässig teaterverksamhet, vilken också utmärkes av att avgift eller understöd i någon form fordras, därvid årskort, abonnemangskort eller dylikt äro att likställa med vanliga inträdesavgifter. Så skiftande som denna verksamhet är i fråga om teatertruppens storlek och sammansättning samt beträffande föreställningarnas art torde det i stället bli nödvändigt att vid tillämpningen av lagen om rätt att bedriva yrkesmässig teaterverksamhet ernå en praktisk avgränsning av de fall, som böra vara underkastade koncessionstvång och sådana, som ej skola falla därunder. Den i utkastet föreslagna definitionen på yrkesmässig teaterverksamhet synes också tillåta en så vitt möjligt fri prövning av tveksamma fall.

Experterna anse det lämpligast, att Kungl. Maj:t avgör koncessionsfrågan efter hörandet av ett teaterråd, utsett av Kungl. Maj:t, där teaterledare, skådespelare och författare vore företrädade. De skulle utses efter förslag av deras organisationer i den mån dylika finnas.

Då sakkunniga i nästa avsnitt av sitt betänkande framlagt förslag till ett teaterråd med även andra uppgifter såsom att kontrollera de statsunderstödda scenernas och i samband därmed stående institutioners verksamhet, lotteri-anslagens användande och samarbetet mellan olika teaterföretag, och detta upptager representanter för teaterledare, skådespelare och författare, utsedda på samma sätt, som av experterna föreslås, bör detta teaterråd även avgiva yttranden rörande koncessioner. Det torde genom förhållandenas makt komma att äga en större fond av erfarenhet än ett enkom för koncessionsutlåtanden bildat teaterråd. Skulle ett teaterråd ej komma till stånd, är det nödvändigt, att Kungl. Maj:t på andra vägar införskaffar sakkunniga och opartiska omdömen om de koncessionssökande.

Experterna förutsätta i sin skrivelse ej några andra kvalifikationer för tillstånd att driva teaterverksamhet än att vara svensk undersåte, att råda över sig och sitt gods samt att ej ha undergått bestraffning för svårare brott. Sakkunniga ifrågasätta, huruvida det är nödvändigt att uttryckligen stadga i fråga om den sista punkten, då det torde vara svårt att definiera de av experterna antydda brotten. Ehuru koncessionen sålunda är ställd på fysisk person, bör detta ej utgöra något hinder för att denne driver verksamheten med bistånd av ett bolag eller ekonomisk förening. I sådant fall borde, innan koncession meddelas, tillses att ifrågavarande sammanslutning förbundit sig att jämte teaterledaren solidariskt ansvara för de förpliktelser, som uppkomma i samband med teaterverksamheten. Detta synes dock ej vara erforderligt i fråga om de kungl. teatrar. Det torde vara synnerligen lämpligt, att man ej i en blivande lag uppställer några ytterligare formella krav och överhuvud taget lämnar åt teaterrådets omdöme och personkännedom att till- eller avstyrka ansökan om rättighet att bedriva teaterverksamhet. I denna punkt instämma alltså sakkunniga till fullo med experterna. Ävenså synes det vara lämpligt att, såsom experterna föreslagit, rådet skall avgiva yttrande såväl om den tid, som tillståndet bör omfatta som om de särskilda villkor, vilka böra vara förknippade med tillståndet. Experterna förutsätta, att rådet »därest anledning till anmärkning förekommer i fråga om teaterföretagets skötsel i ekonomiskt, konstnärligt eller socialt avseende bör göra anmälan därom till Kungl. Maj:t samt därvid uttala sig om lämpligheten av att meddelat tillstånd indrages före tillståndstidens utgång». I den formulering detta yrkande fått synes det vara att riskera, att rådet kunde ingripa vid sådana tillfällen, då måhända mer subjektiva anmärkningar mot exempelvis teaterföretagets konstnärliga skötsel vore att göra. I stället vore det att rekommendera, att tillstånd för fasta teaterföretag ej beviljas för längre tid än ett år och att ambulerande företag finge söka koncession för varje ny turné, som de önska företaga. På så sätt kunde rådet och Kungl. Maj:t reglera teaterverksamheten genom att vid förnyad ansökan, i händelse av missbruk, vägra koncession. Över huvud taget torde redan själva risken av att koncession ej förnyas vara en starkt reglerande åtgärd. Experterna ha i sin skrivelse konstaterat, att en viss återhållsamhet i att med hastigt sammanställda sällskap starta landsortsturnéer gjort sig märkbar redan sedan det blivit mera allmänt bekant, att Teaterutredningen behandlat

frågan om införandet av koncessionssystem. I de straffbestämmelser, som finnas i assessor Nordenfalks lagutkast (bilaga V), föreslås också, att redan given koncession må, där omständigheterna sådant föranleda, förklaras förverkad, om tillståndsinnehavaren bryter mot de föreskrifter, som Kungl. Maj:t givit vid beviljande av koncessionen.

Såsom en allmän regel i tillämpningen bör, om sakkunnigas förslag till koncessionssystem antages, gälla, att man endast då det anses nödvändigt för skådespelarnas säkerhet vägrar koncession. Det synes sakkunniga ej föreligga någon anledning att, såsom fallet tyckes vara i en del länder, genom koncessionssystem begränsa antalet teaterföretag i avsikt att därmed höja deras konstnärliga kvalitet och inkomstmöjligheter. Koncessionssystemet synes böra betraktas som en nödfallsåtgärd för att skänka skådespelarna mer säkerhet i deras ekonomiska ställning och förhindra, att rena teaterband av halvprofessionell art utan någon konstnärlig ledning draga runt i landsorten och där konkurrera ut de verkligt goda trupperna.

Hithörande utländska lagbestämmelser, i den mån de kunnat införskaffas av sakkunniga, ha icke intagits i betänkandet men bifogas detsamma.

TEA TERRÅDET.

Det har upprepade gånger framhållits från intresserades sida, från skådespelare, teaterledare, styrelser för teaterföretag samt även i pressen, att vårt land, i motsats till flera andra länder, saknar en högsta instans för teaterväsendet. Detta är särskilt kännbart därför, att teaterväsendet i vårt land subventioneras genom lotterimedel utan att de utdelande myndigheterna ha överblick över de olika företagens ekonomiska behov och, med undantag för de kungl. teatrarna, ej heller ha någon statlig kontroll rörande medlens användning. Även beträffande de kungl. teatrarna torde kontrollen vara av mera formell art. Den riksverksamhet, som av statsrådet Engberg påkallats och för vilken riktlinjer uppdragits i förevarande del av betänkandet, gör ett dylikt råd särskilt behövt. En mängd gemensamhetsåtgärder mellan de olika institutionerna, vilka skulle vara ägnade att medföra besparingar vid administrationen och ökad konstnärlig valuta för de av Kungl. Maj:t utdelade lotterianslagen, kunde genom ett dylikt råd komma till stånd. Det skulle även bli en rådgivande instans för den reglering av teaterväsendet på statlig väg, som sakkunniga föreslagit i föregående kapitel, liksom det hade att upptaga och för Kungl. Maj:t framlägga frågor av principiell vikt i samband med teaterväsendet, frågor som röra teaterledare, teateranställda, författare och kompositörer. Givetvis skulle också alla skrivelser, som från olika med teatrarna sammanhörande institutioner insändas till Kungl. Maj:t, kunna remitteras till detta råd. Det borde även ha rätt att yttra sig rörande arbetstillstånd för utländska scenartister. Den i nästföljande kapitel föreslagna elevskolan bör liksom de kungliga teatrarnas pensionsinrättningar i viss mån vara underställd teaterrådet, varjämte teatrarnas samarbete med utomstående institutioner t. ex. musikföretag i tvistiga fall kunna hänskjutas till detta teaterråds hörande.

I flera länder finnes redan ett dylikt teaterråd inrättat med växlande befogethet. Det torde vara nog påpeka, att i Danmark ett teaterråd existerar, bestående av två skådespelare, två teaterdirektörer och två författare, vilka bl. a. handlägga koncessionsfrågor, och att i Finland en expertnämnd tillsatts, vari utom nu nämnda kategorier, även en representant för kritiken fått sin plats. Då Sverige har ett större antal statsunderstödda teaterföretag och musikinstitutioner än någotdera av dessa länder och förhållandena på grund av

landets storlek äro betydligt mer invecklade, synes behovet av ett dylikt teaterråd här ännu större.

Teaterrådets sammansättning och tillsättning. Sakkunniga ha med intresserade parter dryftat olika vägar för att lösa frågan om ett teaterråds sammansättning och storlek. Å ena sidan vore det ur rent praktisk synpunkt att föredraga att såvitt möjligt begränsa antalet medlemmar i teaterrådet, exempelvis till tre personer. Det är givet, att en dylik mindre korporation arbetar mera effektivt och smidigt. Å andra sidan har det framhållits såsom ytterst viktigt, att detta teaterråd uppbäres av ett allmänt förtroende från de dem underställda företagen och korporationerna. Det är därför också viktigt, att representanter för de olika intressen, som knyta sig kring teatrarna, där ha möjlighet att göra sig hörda och komma till samförstånd. Med beaktande av båda dessa synpunkter ha sakkunniga stannat vid att föreslå ett relativt stort teaterråd, inom vilket dock skulle kunna bildas ett arbetsutskott av tre personer, på vilket huvudparten av det löpande arbetet och särskilt den rent ekonomiska kontrollen över företagen kunde överflyttas. Naturligtvis böra i främsta hand teaterföretagen själva, deras ledare och skådespelarna vara representerade. Ur ideell synpunkt har det emellertid också syntts önskvärt, att teaterrådet inom sig hyser representanter för de dramatiska författarna och kritiken. Dessutom tillkomma de två organisationer, som tänkas reglera en stor del av teaterns sommar- och vinterverksamhet och vilka i viss mån stå såsom representanter för publikintresset, Folkets parkers centralstyrelse samt Riksteaterns publikorganisation. Sakkunniga föreslå alltså att teaterrådet sammansättes på följande sätt:

En av Kungl. Maj:t utsedd ordförande.

En, likaså av Kungl. Maj:t, utsedd sekreterare.

Två på förslag av Svenska Teaterförbundet utsedda representanter för den artistiska personalen, varvid givetvis olika grupper av densamma kunde bli företrädare.

Två representanter för teaterledarna, varav en från de statsunderstödda teaternarna och en från de privata teaterföretagen.

En representant för Riksteaterns publikorganisation.

En representant för Folkets parkers centralstyrelse.

En på förslag av Sveriges författareförening utsedd representant för de dramatiska författarna samt

En på förslag av Publicistklubben utsedd representant för teaterkritiken.

Sakkunniga tänka sig alltså, att samtliga dessa medlemmar i teaterrådet utnämnas av Kungl. Maj:t efter förslag av resp. organisationer, i den mån dylika finnas. Naturligtvis kan man mot detta förslag invända, att ett sådant råd blir något otympligt och svårt att i sin helhet sammankalla. Emellertid visar det sig, att vid behandling av lotteriansökningar och andra ärenden, som remitteras till olika myndigheter, man i regel har att göra med lika manstarka institutioner. Beträffande lotterianslagen kan man fästa uppmärksamheten vid att de ansökningar, som angå musikföretag, remitteras till Musikaliska aka-

demin, museiärenden till Vitterhetsakademin, anslag som angå den högre bildningen vid universiteten eller i vissa fall till Vetenskapsakademin. Det ankommer vid sådana tillfällen på den instans, till vilken ärendet remitteras, att i sin tur utse något mindre förvaltningsutskott, som i detalj granskar förslagen och avgiver utkast till remisskrivelser.

Detta teaterråd borde tillsättas på administrativ väg för tre år framåt och de medel, som äro oundgängliga för dess verksamhet, bestridas av lotterianslagen. I själva verket torde det mycket snart visa sig ekonomiskt inbringande, att staten på detta sätt utövar en effektiv kontroll över de till teaterföretag och hithörande institutioner utgående anslagen, vilka ju ofta uppgå till över två milj. kr. per år.

Ordföranden i teaterrådet bör vara en kulturpersonlighet med intresse för teaterfrågor. Det skulle vara en styrka för teaterrådet, om han genom att stå i förbindelse med de anslagsbeviljande och kontrollerande myndigheterna kunde bli i tillfälle att direkt till rådet förmedla de önskingar i fråga om besparingar eller förändringar i företagens skötsel, vilka i riksdagen framföras.

Sekreteraren kommer naturligtvis att vara rådets verkställande ledamot. Det är närmast genom honom, som kontrollen över teatrarna utövas, och han bör reglera deras inbördes förhållanden. Då denne sekreterare måste beräknas bli dagligen sysselsatt med olika frågor rörande teaterväsendet, torde han böra åtnjuta en årlig lön av förslagsvis 6 000 kr. Emellertid är det ytterst viktigt att till denna plats erhålla en verkligt framstående fackman, varför sakkunniga förorda att man, åtminstone till att börja med, väljer en aktiv teaterman, vilken kan förena sin plats med annat teaterarbete. Utvecklingen får sedermera utvisa huruvida platsen blir så krävande, att den måste vara helavlönad. Ordföranden och sekreteraren äro naturligtvis självskrivna medlemmar i teaterrådets arbetsutskott; den tredje medlemmen väljes av teaterrådet.

Med undantag av sekreterarplatsen böra platserna i teaterrådet betraktas såsom förtroendeuppdrag och vara oavlönade. Emellertid torde ordförandeplatsen kräva mycken tid och väl även vålla representationsutgifter, varför det ej synes obilligt att förse den med ett arvode, vilket av de sakkunniga föreslås till 2 000 kr. per år. Den tredje medlemmen av arbetsutskottet torde i likhet med styrelsemedlemmarna i de kungl. teatrarna böra ha ett mindre arvode, förslagsvis 500 kr. Då de sakkunniga förutsätta, att sekreteraren också har annan anställning, torde man ej behöva räkna med särskilda rumskostnader för teaterrådet liksom ej heller med utgifter för telefon, vaktmästare och dylikt. Däremot bör man upptaga ett reservationsanslag av 2 000 kr. för expenser, renskrivning, papper, frimärken, telefonsamtal o. s. v. samt 3 000 kr. för resor och dagtraktamenten. Det är nämligen av vikt, att ej blott sekreteraren utan också arbetsutskottets två andra ledamöter ha tillfälle att under året besöka sådana platser, där under rådet ställda företag utöva sin verksamhet. De samfälliga utgifterna för teaterrådet skulle alltså enligt sakkunnigas förslag bli:

Arvode för ordföranden	kr. 2 000:—
» » arbetsutskottsmedlem	» 500:—
Sekreterarearvode	6 000:—
Expenser (reservationsanslag)	» 2 000:—
Resor och dagtraktamenten (reservationsanslag)	» 3 000:—
Summa kr. 13 500:—	

Sakkunniga framhålla, att denna budget för teaterrådet, som bör utgå av lotterimedel, ej går upp till 1 % av det belopp, vilket sistlidna år utgått i lotterianslag för teaterändamål. Om sakkunnigas koncessionsförslag antages, torde f. ö. en tredjedel därav komma att motsvaras av enligt stämpelförordningen inflytande medel. Teaterrådet skall naturligtvis vara underställt Ecklesiastikdepartementet och genom detta avgiva yttranden och förslag i de ärenden, där det ej självständigt kan besluta. Det torde vara lämpligt, att en instruktion för teaterrådet utarbetas, då detsamma tillsatts. Sakkunniga ha endast fattat såsom sin uppgift att principiellt angiva olika uppgifter, som komma att åvila dels teaterrådet in pleno, dels det arbetsutskott, som inom detsamma väljes.

Lotterianslagen och kontrollen över de statsunderstödda teaternas ekonomi. Teaterrådet har naturligtvis att i sin helhet yttra sig om de framställningar om anslag av lotterimedel för teaterändamål, vilka böra ställas till Konungen och remitteras till teaterrådet. Hittills ha skrivelser rörande lotterianslag för teaterverksamheten remitterats till resp. Länsstyrelser och Överståthållarämbetet ifråga om fasta teaterföretag och då det gällt ambulerande teaterföretag, såsom Folkparkerna och Skådebanan, till Skolöverstyrelsen. Då dessa myndigheter ej haft tillfälle till jämförelser med andra företag, ha de i allmänhet utan ingående kritik anbefallt de äskade summorna. Givetvis böra anslagsfrågor rörande musikföretag liksom hittills remitteras till Musikaliska Akademin, men då det gäller sådana musikföretag, vilka kunna komma att stå i kontakt med teaterföretagen, torde det vara önskvärt att även teaterrådet får tillfälle att uttala sig om dem. Särskilt hänvisa sakkunniga på det missförhållandet, att teaterbyggnader och konserthus ofta med hjälp av lotterianslag uppföras i samma stad utan att man tillräckligt noga undersökt möjligheten av att kunna rymma dem inom en gemensam byggnad. För att teaterrådet ej skall känna sig bundet att tillstyrka samma årliga belopp för de olika företagen år efter år, torde det vara lämpligt att det på förhand erhåller kännedom om den sammanlagda summa av lotterimedel, som för året kan disponeras för teaterändamål.

För närvarande erhålla de flesta av de subventionerade teaterföretagen resolution på de för dem avsedda lotterianslagen först i slutet av maj eller i början av juni, och de för dem avsedda medlen komma därför ofta först att utfalla under senare hälften av det spelår, för vilket de avsetts, i vissa fall först sedan detta är tilländalupet. Till följd härav måste teaterföretagen ingå engagemang, göra pjäsinköp och vidtaga andra åtgärder för det stundande spelåret, innan de erhållit sitt lotterianslag beviljat. Då detta först utfaller

sedan större delen av det spelår, för vilket det avsetts förlupit, blir det nödvändigt för teaterföretagen att genom bankförmedling i förväg uttaga sitt lotterianslag. Sakkunniga anse detta förhållande osunt och i behov av förändringar. För att kunna skötas rationellt måste en teater redan tidigt föregående år uppgöra planer för kommande spelår och vidtaga förberedelser för detsamma. Skådespelarna böra helst redan i februari ha sina kontrakt uppgjorda. Vid de privata statsunderstödda teatrarna, vilka ej i likhet med de kungl. teatrarna med säkerhet kunna påräkna sina anslag, brukar man i kontrakten införa en klausul om att skådespelarna engageras under villkor av bibehållet statsanslag. Givet är att en dylik klausul förminskar teatrarernas möjligheter att behålla eftersträfvansvärda sujetter och att dessa lätt lokas till företag, vilka erbjuda dem säkrare engagemangsvillkor.

De banklåneräntor som teatrarna med nuvarande system erlægga för att i förskott få ut sina lotterianslag betalas ju i sista hand av staten och äro en fullkomligt meningslös extrautgift. De torde vissa år endast för teaterföretagen ha uppgått till betydande belopp. Likaså blir det staten som i sista hand får vidkännas de förluster, vilka företagen lida därigenom, att de ej i tid och med vetskap om den budget de för året ha att räkna med kunna planera sina utgifter.

Det synes därför sakkunniga oundgängligt, att en omläggning av beviljandet av lotterianslagen för teaterföretag sker i så måtto, att anslagen av Kungl. Maj:t beviljas redan på hösten före det spelår för vilket de avsetts och helst utfalla under dragnigarna för det tredje kvartalet, alltså juli, augusti och september månader. Folkets parkers centralstyrelse, som behöver sina medel för sommarsäsongen, alltså senast i mars, bör däremot ingiva ansökan föregående vår. En dylik omläggning torde också kunna verkställas, ehuru den endast kan ske successivt under ett par år, därigenom att sådana företag, vilka ej ha omedelbart behov av anslagen eller vilka begagna dem för fondering till byggnader o. d. få sina lotterianslag uppskjutna till senare dragningar.

Även med en dylik successiv förändring av lotterianslagens utfallande, torde Kungl. Maj:t omedelbart kunna bevilja samtliga för drift av teatrar avsedda medel på av sakkunniga angiven tid. Om nämligen, såsom ur alla synpunkter synes ändamålsenligt, utfallande lotterimedel ej direkt utbetalas till företagen utan till teaterrådet för att av dess arbetsutskott förvaltas, kan detta sörja för att intet av företagen saknar likvida medel. De kungl. teatrarna bruka nämligen erhålla en del av sitt anslag i förskott, och med någon omreglering av anslagsfördelningen torde teaterrådets arbetsutskott ha medel disponibla till dess övriga teatrar lotterianslag utfalla.

Med ett sådant arrangemang skulle alltså de anslagssökande företagen redan i början av hösten inkomma med ansökningar för det spelår som börjar ett år senare. Dessa skulle föranleda Kungl. Maj:ts beslut före utgången av kalenderåret. Vid det nya kalenderårets början kunde alltså företaget med vetskap om det statsbidrag det har att förfoga över uppgöra stat och förberedande repertoarplan samt träffa engagemang. Uppgifter härom borde senast den sista april vara arbetsutskottet tillhanda. Från och med det nya räken-

skapsårets inträdande skulle teatrarna ha rätt att i mån av behov rekvirera medel genom teaterrådet, vilket då hade att jämföra dessa rekvisitioner dels med förslagsstaten, dels med insända räkenskapssammandrag och andra uppgifter, varom naturligtvis borde särskilt bestämmas i den för teaterrådet upprättade instruktionen.

För teaterföretagen (liksom för staten) vore det en ren vinst att kunna påräkna sina anslag i obeskuret skick, alltså utan att behöva vidkännas avdrag i form i banklåneräntor. Teaterrådet finge också härigenom en effektiv kontroll över teatrarnas skötsel och en möjlighet att i förväg förhindra utgifter, som kunna väntas leda till överskridande av förslagsstaten.

I varje fall måste det förebyggas, att de statsunderstödda teatrarna såsom nu ej sällan sker, ej blott förskottera sina för spelåret utfallande lotterimedel utan också överskrida dem genom sina utgifter. Redan av årsberättelserna framgår, att teaterföretagen stundom balansera driftsförluster från det ena spelåret till det andra. Av sakkunniga verkställda undersökningar ha ådaga-lagt, att vissa företag också utan att detta kommit till synes föregripit ännu ej beviljade anslag.

Kungl. Maj:t torde åtminstone juridiskt endast vara ansvarig för de förluster utöver beviljade anslag, som de kungl. teatrarna eventuellt ådraga sig, då Kungl. Maj:t endast för dem tillsätter verkställande direktör och styrelsemajoritet. I realiteten har emellertid Kungl. Maj:t funnit skäligt att i en del fall täcka med lotterianslag understödda företags balanser antingen då det gällt att sätta dem i stånd att fortsätta sin verksamhet eller då de tvungits till avveckling. Det måste nämligen tagas för givet, att det är på grund av dessa företags sedan årtionden utgående statsunderstöd, som de åtnjutit kredit från borgenärernas sida. Om något av dessa företag ginge i konkurs och utomstående leverantörer eller anställd personal ej finge sin fordringar honorerade, skulle detta medföra allvarliga konsekvenser för samtliga statsunderstödda teatrar. Endast en fortlöpande effektiv kontroll kan förhindra att teaterföretagen genom upplåning eller på annat sätt föregripa anslag. Härigenom får också Kungl. Maj:t betydligt större frihet än nu vid varje ny fördelning av lotterianslagen till teatrarna, och subventionerna bli ej på samma sätt som nu fastbundna till ungefär samma belopp vid samma företag.

Det är de sakkunniga angeläget att påpeka, att den av dem föreslagna kontrollen genom teaterrådets arbetsutskott ej innebär något obehörigt ingripande i resp. företags drift och ekonomiska skötsel. För Kungl. teatern finnes redan i nu gällande reglemente en paragraf, som stadgar att om under löpande spelår överskridande av utgiftsstatens slutsumma eller väsentligt underskott å beräknade recettmedel uppstår, detta förhållande omedelbart bör bringas till ecklesiastikministerns kännedom. Denna paragraf ha sakkunniga föreslagit till införande även i Dramatiska teaterns stadgar. Det torde vara av ännu större vikt, att övriga statsunderstödda teaterföretag på samma sätt bli skyldiga att genom teaterrådet hålla Ecklesiastikdepartementet underrättat om dylika avvikelser från förslagsstaten. Detta är så mycket mer angeläget, som de

flesta av dem ej äro underkastade konstant statlig revision. Visserligen åtnjuta de flesta av dem jämväl kommunalt understöd och ha på grund härav av resp. stadsfullmäktige utsedda revisorer. Då emellertid ofta nog kommunens bidrag är mycket obetydligt i förhållande till statens, synes denna revision i allmänhet ej ha utvecklats till någon fortlöpande kontroll över företagens ekonomiska skötsel. Endast fullt utbildade teaterfackmän torde i vissa fall kunna avgöra om uppkomna förluster bero på bristfällig administration och anbefalla botemedel härför.

En allmän förutsättning för att de under teaterrådet sorterande företagen skola kunna vederbörligt kontrolleras är att deras bokföring upplägges efter gemensamma principer. Sakkunniga påyrkade i en skrivelse till ecklesiastikministern av den 7/4 1933 åtgärder i denna riktning och bifogade vissa riktlinjer. De i den första delen av sakkunnigas betänkande meddelade tablåerna över de fasta statsunderstödda teatrarnas inkomster och utgifter torde ha klarlagt hur försvarande för varje översikt det nuvarande tillståndet är.

Samarbete mellan teatrar och musikföretag. Sakkunnigas i förra delen av betänkandet framställda förslag om att Kungl. teatern borde fungera såsom en central för hela landets vokalmusik, har redan föranlett Kungl. teaterns styrelse att med sina artister ingå kontrakt, som möjliggöra detta. Sakkunniga ha ovan föreslagit motsvarande kontraktsbestämmelser för Dramatiska teaterns sujetter vid eventuella gästspel vid av Riksteaterns publikorganisation utsända turnéer (se ovan s. 57). Vid tillämpningen torde emellertid stundom konflikter kunna befaras. Här kunde teaterrådets arbetsutskott tillfrågas och tillgodose båda parternas intressen. Likaså torde understundom arbetsutskottet behöva ingripa reglerande vid samarbetet mellan Kungl. teatern och orkesterföreningarna i och för ordnandet av de föreställningar av operor i landsortsstäder, vilka av sakkunniga föreslagits och även denna vår prövats.

Då enligt sakkunnigas förslag de statsunderstödda teatrarna skulle driva turnéverksamhet såväl under vintern i samarbete med Riksteaterns publikorganisation, som i vissa fall under sommaren i samarbete med Folkets parkers centralstyrelse, måste man tillse, att dessa båda företag ej i onödan kollidera genom upptagande av samma program med samma besättning på sådana platser, där ej med fördel såväl en vinter- som en sommarföreställning kan givas. En myndighet, som åtnjuter förtroende från både publikorganisationen och folkparkerna och vid vars tillsättande båda dessa institutioner medverkat, torde lätt kunna lösa sådana eventuellt uppstående konflikter, som ej kunna undanröjas genom en direkt förhandling, och vid förefallande behov förmedla samarbete. Ävenså torde det vara viktigt, att teaterrådet medverkar vid reglerandet av samtliga teaterföretags förhållande till Radiotjänst efter gemensamma grundsatser. Överhuvud taget fordrar hela den form för riksverksamhet, som av sakkunniga föreslås, smidighet i tillämpningen och befrielse från alltför strikt iakttagna principer. Det är därför viktigt, att dess övervakning ej lägges i handen på myndigheter, som antingen enbart företräda publikintresset eller enbart de producerande företagen.

Ekonomiska gemensamhetsåtgärder. Ekonomiska gemensamhetsåtgärder mellan de statsunderstödda teaterföretagen föreslogos i sakkunnigas skrivelse från föregående vår men ha på grund av frånvaron av en verkställande instans endast i enstaka fall kommit tillstånd. Då vid både tal- och sångscenerna och vid musikföretagen under samma spelår ofta samma program förekomma, synes det ändamålsenligt, att vad som kan utnyttjas i fråga om översättningar, notmaterial, uppsättningar o. d. verkligen tillgodogöres på olika håll.

Ävenså bör teaterrådet tillse att teaterdriften förbilligas genom gemensamma inköp. I detta samband erinra sakkunniga om vad som anförts i deras förra skrivelse till Kungl. Maj:t. Särskilt all standardmaterial torde erhållas till lägre priser, om den genom centralisering kan inköpas på en gång och i större mängder.

Reglerandet av teaterväsendet på statlig väg. Sakkunniga hänvisa här till sitt ovan gjorda yttrande i koncessionsfrågan. Naturligtvis bör teaterrådet in pleno uttala sig om alla koncessionsansökningar.

Elevskolor och pensionsinrättningar. Då ovan yrkats att elevskolan och pensionsinrättningarna böra vara underställda teaterrådet har därmed avsetts att för av dem äskade anslag böra vara föremål för remissuttalanden och att för dem beviljade lotterianslag böra granskas av teaterrådets arbetsutskott samt av detta utbetalas, liksom deras ekonomiska skötsel av teaterrådet bör kontrolleras. Likaså bör teaterrådet frågas då ändringar i deras reglementen eller organisation anses nödvändiga. Själva administrationen av dessa företag bör naturligtvis vara anförtrödd särskilda styrelser. Beträffande elevskolan hänvisas till följande kapitel.

Övriga uppgifter. Vid sidan av de uppgifter som här angivits, finnas åtskilliga andra, vilka komma att åvila teaterrådet. Såväl teaterförfattareshet och kompositörers rättsliga ställning som andra frågor av principiell natur rörande teaterledare, teateranställda, musiker och amatörer torde komma att hänskjutas till teaterrådets prövning. I det hela taget torde intet tvistigt fall rörande teaterväsendet, som bringas inför Kungl. Maj:t, böra avgöras utan att teaterrådet fått avgiva yttrande. Å andra sidan bör teaterrådet ha full frihet att av eget initiativ upptaga spörsmål, som synas kräva reglering eller lösning och underställa Kungl. Maj:t förslag härom.

Instruktion. Det är av vikt, att den instruktion som Kungl. Maj:t uppgör för teaterrådet ej drar för snäva gränser för dess verksamhet och att den underkastas tidsenliga förändringar, då erfarenheten visar behov därav.

Ett par huvudsynpunkter torde böra betonas.

Det är egentligen blott i fråga om principerna för samarbete mellan olika företag som teaterrådet behöver ingripa, och då konflikt om tolkningen av dessa principer föreligger. Däremot bör teaterrådet ha skyldighet att taga

kännedom om alla uppgörelser och kontrollera att de ej skett till endera partens förfång.

Teaterrådet bör följa teaterföretagens ekonomiska och konstnärliga skötsel och inför såväl de anslagsbeviljande statsmakterna som allmänheten utgöra en garanti för att denna skötsel försiggår under sakkunnig kontroll. Däremot böra ej sådana ingrepp ske som i onödan riskera företagens rörelsefrihet.

I vissa fall bör teaterrådet äga beslutanderätt, naturligtvis med tillfälle för de dem underställda institutionerna att hos Kungl. Maj:t överklaga besluten. I andra fall bör rådets uppgift vara begränsad till att hos Kungl. Maj:t ingiva förslag i vissa frågor. Av yttersta vikt är att detta klart åtskiljes i instruktionen, så att den föreslagna institutionen ej utsätter sig för beskyllningar för maktövergrip.

Å andra sidan är det ytterst viktigt, att denna instruktion ej ger allt för noga reglerade förhållningsorder åt teaterrådet och framför allt ej föreskriver för mycket sådana åtgärder, vilka fordra omgång, hörande av andra myndigheter o. d. Inom teaterlivet är ofta ett raskt handlande av nöden, och teaterrådet får ej fungera som ett långsamt arbetande ämbetsverk. Det torde därför vara av vikt, att teaterrådet in pleno endast behöver sammankallas, då det gäller rent principiella avgöranden eller sådana frågor, där de olika företrädade institutionernas och korporationernas sakkunskap och opartiska omdöme är av nöden. Hela den löpande kontrollen över teaterväsendet torde böra överlämnas åt arbetsutskottet, vilket tillika bör bereda de frågor, som skola underställas teaterrådet.

ELEVUTBILDNINGEN.

Av Herr LINDBERG.

Organisation.

I statsrådet Engbergs direktiv till de sakkunniga heter det bland annat följande: »Slutligen anser jag att frågan om den sceniska utbildningen måste upptagas till allvarlig prövning. Det gäller här närmast teatrarnas elevskolor. Det synes böra undersökas huruvida dessas nuvarande organisation är ändamålsenlig samt huruvida de alltjämt böra vara inramade i de båda teatrarnas verksamhet eller eventuellt få en mera fristående ställning. Att sörja för en god återväxt bland den sceniska konstens utövare och att i största möjliga utsträckning till nationalscenerna knyta all ung verklig scenisk begåvning synes mig vara i utomordentlig grad angeläget.»

För närvarande äro, om man bortser från balettskolan, tvenne elevskolor i funktion, Operaskolan och Dramatiska teaterns elevskola.

Tidigare, då de bägge teatrarna hade gemensam styrelse, var elevskolan gemensam. Under åren 1885—88 var den förlagd till Musikaliska Akademien och där delad på två klasser, en för sångscenen och en för talscenen. De kungl. teatrarna betalade då till Akademien för upprätthållande av denna skola 5 500 kr. För bägge klasserna bedrevs gemensam undervisning i plastik, dans, gymnastik och fäktning; för Operaskolan dessutom separat undervisning i sång, scenisk framställning och rollstudium, för talscensklassen separat undervisning i uttal och deklamation, scenisk framställning och rollstudium, främmande språk, verslära och dramatisk litteraturhistoria.

Denna för de bägge kungl. teatrarna gemensamma elevskola upphörde emellertid 1888, på grund av att operascenen och talscenen då skildes åt och fingo var sin styrelse, förvaltning och personal och samtidigt blevo mera privata företag.

Med nyorganisationen av Kungl. teatern 1898 återupprättades elevskolan vid Musikaliska Akademien (1899) dock endast beträffande operautbildningen. Talscenen var nämligen ännu så länge ett privat företag.

Operaskolan. Höstsäsongen 1899 begynte Operaskolan sin verksamhet vid Akademien med undervisning i ämnena scenisk framställning, dans och plastik samt franska språket. Kungl. teaterns aktiebolag betalade till musikkonservatoriet för denna elevskola 3 500 kr. per år. Emellertid yppade sig vissa svårigheter att trygga färdigbildad elevs fortkomst vid Kungl. teatern. Då

det trots förhandlingar icke visade sig möjligt att i detta avseende nå en tillfredsställande samverkan mellan Operan och Musikaliska Akademien, uppgav Akademien att driva Operaskolan efter vårterminen 1913.

Från och med 1914 har Kungl. teatern upprätthållit en egen operaskola, för vilken reglementen utfärdades 1916 och 1920. Kungl. teaterns operaskola skulle enligt reglementet av 1920 meddela undervisning i

- 1) mimik, gestik och grimering, välläsning, deklamation och rolläsning,
- 2) dramatik och musikalisk rollinstudering i samband med scenisk framställning,
- 3) musikteori,
- 4) gång, plastik, dans och fäktning.

Det visade sig emellertid, att denna i reglementet stadgade undervisning ej kunde upprätthållas i avsedd omfattning utan måste inskränkas till musikalisk rollinstudering, scenisk framställning och rolläsning.

1924 började därför ett nytt slag av samarbete mellan Kungl. teatern och Akademien beträffande elevutbildningen. Operaskolan skulle kompletteras av Akademien så, att eleven därstädes finge undervisning i harmonilära, pianospelning, musikens historia och estetik, deklamation, tyska, franska och italienska språken, talteknik, rytmik och körsång. Kostnaderna härför förband sig teatern att ersätta.

Detta samarbete mellan Kungl. teatern och Akademien för ernående av en mer allsidig utbildning av Operaskolans elever har emellertid successivt självdött, och Kungl. teatern bedriver för närvarande sin egen elevutbildning inom Operan. Operaskolan står nu direkt under Kungl. teaterns praktiserande ledare, utan särskild styrelse. Den har inträdesprövningar och elevuppvisningar på ordinarie sätt, och omfattar en tvåårig kurs med undervisning i musikalisk rollinstudering, deklamation och plastik samt dramatisk rollinstudering (tre avlönade lärare; kostnader 4 000 kr.).

På sistone har emellertid Kungl. teatern funnit Operaskolan otillfredsställande. Kungl. teaterns styrelse har i en skrivelse till Kungl. Maj:t 1932 hemställt, att *Operaskolan måtte på nytt läggas under Musikaliska Akademiens administration och ledning*. Det heter i denna skrivelse bland annat: »De flesta av utlandets konservatorier äga som avslutningskurs för de mest begåvade sångeleverna en artist- och operaklass. Så har även varit fallet vid vårt musikkonservatorium. Under det senaste kvartssekle har emellertid Kungl. teatern i sin operaskola till viss grad haft denna utbildningsplikt om hand. Denna skola kan emellertid av många skäl, icke minst ekonomiska, ej påtaga sig en mera allmän undervisningsplikt. Dessa elever väljas enbart med hänsyn till vår operas behov av rekrytering i de olika stämfacken. Kungl. teaterns styrelse är enig om önskvärdheten av att den s. k. operaskolan åter kommer under vårt statliga musikkonservatorium, Kungl. Musikkonservatoriet, överhöghet och ledning i form av en artist- eller operaklass, varvid dock Kungl. teaterns konstnärliga ledning, dess s. k. repertoarkommitté eller valda ledamöter ur densamma, torde vara medbestämmande vid antagande av elever till denna kurs.»

För Operaskolans förläggande till Musikaliska Akademien talar icke bara traditionen från 1885—88 och 1899—1913 utan också Akademiens nuvarande goda lokalförhållanden. Akademien är nämligen efter utvidgningen 1925 i besittning av icke endast sin stora hörsal utan därjämte övriga lämpliga arbetsrum. Vidare förfogar Akademien över bibliotek, anslagsposter för en del av de önskade läroämnena (omkring 6 000 kr.) samt i varje fall en möjlighet till utökat driftskapital ur Kristina Nilsson-fonden.

Avkastningen, 35 000 kr. per år, av denna fond är avsedd att utdelas till svenska sångelever. Operastyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit, att bestämmelserna angående denna donation måtte få tolkas så, att den årliga avkastningen till någon del kunde användas för finansiering av en Operaskolans artistklass. Denna hemställan har visserligen avslagits, men även inom Musikaliska Akademien är man numera böjd att anse, att donationens avsikt lämpligen skulle kunna genomföras genom ett dylikt arrangemang. Om en modifikation av donationsbestämmelserna genomfördes, skulle alltså Akademien ha medel att finansiera en Operaskolans artistklass.

Operaskolan har ju visserligen hittills på senare tid synnerligen lyckligt fyllt sin uppgift att utbilda unga krafter för Kungl. teaterns behov, men det har varit möjligt endast därigenom att operachefen personligen i så hög grad ingripit i arbetet och satt sin prägel på detta. En dylik arbetsmetod kan icke beräknas komma att fortsätta, om skolan skall utbilda sångkrafter också för andra behov än Operans.

Dramatiska teaterns elevskola. Denna har alltsedan teaterns inflyttning i huset vid Nybroplan varit intimt förbunden med Dramatiska teatern. Dess nuvarande reglemente förskriver sig ifrån 1919 med ändringar 1922. Elevskolan har visserligen till namnet en självständig ställning med särskild styrelse, men då styrelsen tillsättes av teaterchefen och teaterstyrelsen är dess självständighet endast en fiktion.

Dramatiska teaterns elevskola fungerar med en ganska omfattande apparat: Nio lärarekrafter i ämnena:

andnings- och hållningsgymnastik, rytmisk gymnastik, fäktning, röstbehandling, diktation och scenframställning samt dramatisk litteraturhistoria.

Kostnaderna för denna elevskola belöpte sig spelåret 1932—33 till 20 781 kr. (varav för lärarkrafterna 15 367 kr.).

Man kan konstatera, att Dramatiska teaterns elevskola hittills icke uppvisat särdeles lysande resultat. Orsaken till det mindre gynnsamma resultatet är mångfaldig.

Givetvis finnas helt personliga grunder, men därjämte även organisatoriska. Undervisningen tycks ha letts utan tillräckligt sinne för ämnenas sammanhang samt utan tillräcklig sammansmältning av teori och praktik. Vidare har undervisningen i hög grad bedrivits av personer, som måste ha denna undervisning till bisyssla vid sidan av för dem viktigare tjänstgöring.

Utan samband med ecklesiastikministerns direktiv till 1933 års Teaterutredning har Dramatiska teaterns styrelse för egen del tillsatt en kommitté för att

utarbete en plan till omorganisation av elevskolan. Denna kommitté har också till teaterstyrelsen inlämnat en P. M. i saken, vilken även tillställts sakkunniga.

Elevskolekommitténs P. M. uttalar den önskan, att Dramatiska teaterns elevskola måtte bli en elevskola för hela landet, ärad och respekterad. Några anvisningar om hur detta skall tillgå meddelas emellertid ej. Snarare göres elevskolan i detta förslag ännu mer än förr till en intern angelägenhet och knytes ännu hårdare till Dramatiska teaterns funktionärer. Den enda nyheten i organisationsväg, som elevskolekommittén föreslår, är att i styrelsen insättes en representant för Svenska Teaterförbundet i stället för de privatpersoner, vilka tidigare suttit där. För inträdesprövningarnas bedrivande har kommittén flera väl avvägda råd att giva, medan däremot undervisningen enligt kommitténs förslag skulle bli ännu mer teoretisk, än den varit hittills.

Nya faktorer. Under senare år ha etablerats flera nya teaterföretag, i vilka statsmakterna på ett eller annat sätt äro intresserade såsom Stadsteatrarna i Göteborg och Hälsingborg, Lyriska teatern i Göteborg, Folkparksteatern och Radioteatern. Man kan också i framtiden motse nya teaterföretag och andra i samband därmed stående verksamhetsgrenar, vilka, mer eller mindre statsunderstödda, sysselsätta skådespelare och operasångare.

Under sådana omständigheter är det givetvis av behovet påkallat att elevutbildningen för svensk teaterverksamhet omorganiseras. Den bör läggas så, att den blir effektiv för de institutioner, som enligt traditionen främst skola draga nytta av elevutbildningen, nämligen Operan och Dramaten, men samtidigt också får ökad räckvidd och blir en elevskola för hela landets behov.

Var skall en dylik fristående central elevskola för hela landet förläggas, och hur skall den organiseras?

Vi ha sett, att operaskolan ur såväl kulturell som lokal och ekonomisk synpunkt bäst förlägges till Musikaliska Akademien.

Men då ekonomiska, lokala och organisatoriska skäl tala för att de lyriska och dramatiska skolorna samarbeta, liksom de gjorde före de kungl. teatrarernas skilsmässa, synes det naturligt, att hela elevutbildningen, i varje fall lokalt, förbindes med Musikaliska Akademien.

Genom elevskolornas sammanslagning och lokalisering till Musikaliska Akademien skulle också vinnas, att kamratkretsen inom skolan bleve större och mer nyanserad, och de sceniska elevernas benägenhet för såväl isolering som överbetoning av det egna jaget motverkades.

I varje fall kan icke Dramatiska teatern anses vara en lämplig institution för att sköta en elevskola för hela landet. Även om både nationalteatern och elevskolan omorganiseras, medför dock en alltför intim förbindelse mellan dem, att både skolans och teaterns nyrekrytering lätt förryckes. En osund inavel mellan dem uppstår, och eleverna få sitt erfarenhetsområde begränsat. Icke heller torde en statlig teater vara den lämpliga miljön för utbildande av unga scenkonstnärer.

Elevskolans omfattning och ledning. En central elevskola för hela landet bör omfatta dels en lyrisk gren (operaskolan, tvåårig) dels en dramatisk (treårig), men därjämte en kortare provkurs (cirka fyra månader).

I denna provkurs böra kunna intagas såväl sång- som talscenselever, vilka ej behöva binda sig för längre tid och gentemot vilka elevskolan ej åtager sig skyldighet att lämna en fullständig utbildning.

Att binda sig för en treårig elevutbildning är ett företag, som är möjligt endast för personer med tryggade levnadsomständigheter. Att skriva in sig i en treårig elevskola kan därför vara avskräckande för många begåvningar, som teatern skulle kunna ha behov av. Funnes det en kortare provkurs, skulle givetvis även sådana begåvningar våga sig dit, vilka ej äga möjlighet att bekosta en längre utbildningstid. Detsamma gäller även krafter, som redan börjat sin verksamhet med bristande underbyggnad.

En dylik provkurs skulle dessutom kunna bli nyttig för mera energiska amatörer. Såsom amatörrörelsen för närvarande utbreder sig, kan det vara av vikt, att elevskolan håller en möjlighet öppen till nyrekrytering från amatörhåll, samtidigt som amatörerna själva genom en kontakt med elevskolan skulle få ett mera levande begrepp om yrkets svårigheter.

Denna provkurs bör alltså i första hand vara till för att underlätta uppspårandet av teaterbegåvningar från olika delar av landet och inom olika samhällslager. Blev den tillräckligt populär kan man förmoda, att mecenater eller föreningar ute i landet kunde få intresse för att sända en eller annan speciell begåvning till denna provkurs.

Men därjämte kan studiekursen också bli en lämplig skola för personer, som icke i första hand avse att utbilda sig till professionella — en studiekurs för amatörer, lärare, präster, politiker, föreläsare. För studerande av denna icke professionella art bör skolan givetvis ha kursavgifter.

Elevskolans styrelse bör utgöras av skolans ledare och främsta lärarekrafter samt av en funktionär från den institution, vid vilken elevskolan är stationerad (alltså eventuellt Musikaliska Akademiens sekreterare).

Skolans ekonomi kan handhavas av Akademiens förvaltningsnämnd.

Elevskolans ledare bör ensam bära ansvaret för skolan. Han bör vara avlönad på sådant sätt, att han i minsta möjliga grad behöver inneha annan tjänst. Rimligt vore, att han tillsattes av det föreslagna teaterrådet för en tid av tre år.

Ledaren bör vid sin sida ha en nämnd. Denna kan eventuellt tillsättas av det av sakkunniga föreslagna teaterrådet, i så fall med Kungl. teaterns chef, Dramatiska teaterns chef samt Musikaliska Akademiens sekreterare som självskrivna ledamöter. Övriga medlemmar i nämnden böra representera Teaterförbundet, Folkparkerna, Riksteaterns produktionsutskott, Radiotjänst och svensk film. Av vikt är nämligen att åtminstone några gånger om året de män sättas i tillfälle att bedöma elevernas utveckling, vilka komma att bereda dem arbetsmöjligheter efter skolans slut. Denna nämnd bör fungera vid inträdesprov och elevuppvisningar. Den bör också tillsätta lärarekrafterna.

Beträffande ansökningar om inträdesprovningar, antalet av elever, studier-

nas anordnande, elevuppvisningar samt intyg kunna gälla tillämpliga delar av Dramatiska teaterns elevkommittés förslag §§ 6, 7, 8, 11, 13, 14, 15 och 20.

Villkoren för inträde i elevskolan böra vara de, som nu gälla vid resp. Operaskolan och Dramatiska teaterns elevskola, dock så, att vid provkursen inga åldersbegränsningar stipuleras.

För inträdesprovets bedrivande torde icke Kungl. Maj:t behöva utfärda några speciella direktiv, utan elevskolans ledare borde vara kompetent nog att förelägga teaterrådet och den institution, med vilken elevskolan eventuellt sammankopplas, en arbetsordning för elevprovets förrättande. Självfallet skall vid prov för den musikaliska linjen Operans konstnärliga ledning tillerkännas medbeslutanderätt och vid prov för den dramatiska linjen de statliga talscenernas ledning.

Tidigare har elevskolan formellt varit tvåårig. Efter endast ett och ett halvt års kurs ha alltså eleverna fått avlägga prov för engagemang. För ett urval elever har emellertid Dramatiska teatern öppnat möjlighet att såsom s. k. premiärelever fortsätta studierna ännu ett år.

Detta är enligt min åsikt icke en tillräddig metod för gallring. Gallringen bör ske på ett tidigare stadium, redan efter första studieåret. Lärjungar, för vilkas kapacitet och framtidsmöjligheter elevskolan icke anser sig kunna svara, böra redan efter första året givas tillfälle att sluta studierna. Denna åtgärd bör icke såsom i elevskolekommitténs förslag få karaktären av relegering utan vara en examensåtgärd, vilken ingår i elevskolans skyldigheter. Däremot må alla de elever utan undantag, vilka fortsätta under andra studieåret, också beredas möjligheter att under ett tredje år bedriva praktiskt sceniskt arbete under bibehållande av korrespondens med skolan och fortsatt möjlighet att begagna sig av lärarnas ledning.

Undervisningen.

Målet och medlen. Elevundervisningen borde kunna medföra en bättre teknisk utbildning än den, som i allmänhet vunnits vid Dramatiska teaterns elevskola under senare år, i såväl tal- som rörelseteknik. Ett fullständigt tekniskt kunnande är förutsättningen för sceniskt liv.

Men elevskolans uppgift är dock icke endast att utbilda eleverna i skådespelarkonstens teknik utan också att uppfostra dem till sceniska artister och skapande konstnärer, som både kunna handha sitt instrument och förstå sin samtid. Skådespelarkonsten skall ju enligt Hamlets ord vara samtidens spegel.

Elevskolan bör därför bättre än hittills söka taga hand om utvecklandet av elevernas personlighet. Det är ju dock endast genom det personliga i konsten som teatern kan få makt över en publik.

Av den nutida skådespelaren begär man kanhända mindre än förr sällskapliga talanger, men i stället måhända mer än förr allsidig yrkesskicklighet, allsidig människokunskap, allsidig stilkänsla och därjämte skärpt psykisk disciplin.

Denna allsidiga uppfostran bör emellertid icke bedrivas under formen av teoretisk undervisning utan som en uppträning av förmågan att se, höra och sova och praktiskt omsätta resultaten i scenisk kropp och scenisk rytm.

Givetvis är det önskvärt att eleverna sättas i tillfälle att skaffa sig estetisk, historisk och språklig allmänbildning. I den mån denna har direkt tillämplighet på det sceniska arbetet måste den emellertid obetingat tillägnas under direkt sceniskt arbete med pjäser i olika stilar och helst även på olika språk (se nedan).

Men i den mån denna allmänbildning icke har direkt samband med scenisk gestaltning bör den endast av skolan underlättas och kontrolleras, icke direkt ingå i skolschemat. Skolan bör väcka elevernas initiativ att själva söka sig till rätta i den mångfald olika uppgifter, som kommer att föreläggas dem, och därför påvisa för eleverna det mest praktiska sättet att tillgodogöra sig behövt bildningsmaterial, t. ex. genom att orientera dem i bibliotek och konstsamlingar. Elevskolan bör för detta ändamål givetvis ha så intimt och kostnadsfritt samarbete som möjligt med övriga statliga och kommunala bildningsanstalter sådana som Stockholms högskola, Musikaliska Akademin, Akademin för de fria konsterna, Borgarskolan, men även med sådana mer privata företag som Skolfilmen. Man kan räkna med att Borgarskolan skulle vara benägen att lägga några av sin föreläsnings- och demonstrationsserier på sådant sätt, att de kunde ingå i elevskolans empiriska övningar. Men fullföljandet av elevernas estetiska bildning måste åligga dem själva. Skolan bör efter att ha givit anvisningarna endast inskränka sig till vissa kontrollåtgärder såsom konversation, debatter.

Då under första elevåret ingen scentjänstgöring bör få förekomma, kunna lämpligen första årets kvällar användas till dylik av elevskolan anvisad och kontrollerad men av eleverna själva bedriven verksamhet för ernåendet av nödig allmänbildning.

Den metod, som Dramatiska teaterns elevskolekommitté anger för att bringa eleverna såväl estetisk som historisk allmänbildning, visar ett alltför litet intresse för uppodlandet av elevernas produktiva instinkter.

Sålunda föreslår kommittén, att en namngiven teaterhistoriker anmodas att hålla föreläsningar i teaterhistoria, en namngiven konsthistoriker föreläsningar i den bildande konstens historia och en tredje person föreläsningar i dramats historia; dessutom skola teaterchefen och andra personer hålla föreläsningar om teatern och dess väsen. När eleverna under senare delen av första året bedriva pjäs och rollanalys, skall detta enligt kommitténs förslag ske endast vid bordet under resonemang och diskussioner och mera gälla pjäsen än rollen och i varje fall ske utan scenframställning. Kommitterade tänka sig tydligen en utbildning mer för filosofie kandidater än för skådespelare. Analys utan gestaltning har endast minimalt värde för skådespelarkonsten, i vilken ju analys omedelbart omsättes i scenisk kropp. Det bör icke vara en elevskolas uppgift att söka vänja eleverna att åhöra föreläsningar utan att väcka deras eget initiativ. Undervisning i dramats historia bör därför icke bedrivas teoretiskt utan med omedelbar tillämpning i scenisk gestaltning, d. v. s. såsom

scenisk stilkonst. Ämnesrubriken, dramats historia, bör i enlighet härmed utbytas mot namnet scenisk stilkonst. Under praktiska övningar att sceniskt gestalta pjäser av skilda stilarter böra eleverna lära sig dessa stilarters estetiska innebörd och sceniska uttrycksformer. På sådant sätt få de en omedelbar och levande inblick i såväl teaterkonstens som de bildande konsternas och dramats historia, och detta i den praktiska tillämpning som skådespelarfantastien alltid måste arbeta med.

I den mån tillfälle därtill kunde skapas, vore det givetvis mest effektivt, om en del av dessa stilkonstövningar förlades till Drottningholms teatermuseum, och studierna i detta ämne avslutades med elevspel på Drottningholmsteatern. Det torde vara på tiden att svensk teater drager nytta av sina egna bästa traditioner.

När elevskolekommittén vidare föreslår språkkurser vid Berlitz School, förbiser den dels det ekonomiskt fördelaktiga i att bedriva språkstudierna gemensamt med operaskolan vid Musikaliska Akademien, dels värdet av att lägga språkstudiet empiriskt som inövningar av pjäser på främmande språk. Ungefär på följande sätt: Efter förberedande lektioner i fonetik inövas någon kortare scen, dels i svensk översättning och dels på originalspråket, givetvis med huvudvikten lagd på ljudlära, artikulation och språk. Ett sådant sätt att inlära språk skulle samtidigt också ge eleven en effektiv insikt i de olika folkens psykologi.

Omvårdnad om det svenska språkets ans på våra scener är en riksangelägenhet.

Såväl i den nya läroverksstadgan som på sistone i Stockholms högskolas arbetsplan visar sig ett ökat intresse för riksspråksuttal och talteknik. Hösten 1933 ha samtliga vårt lands universitetslärare i nordiska språk och svenska språket avfattat ett förslag, som går ut på, dels att ett anslag beviljas för särskild kurs i fonetik och talteknik, dels att nödiga medel beviljas för att anställa lektorer i svenska vid högskolorna, med till stor del uppgift att bedriva praktiska övningar.

Möjligen skulle, till ömsesidig ekonomisk lättnad, på denna punkt ett samarbete kunna tänkas mellan elevskolan och Stockholms högskola, så att t. ex. högskolan bestod en lektor i svensk fonetik, medan undervisningen i talteknik och verslära vid elevskolans provkurs ställdes öppen också för högskolans studerande.

Ämnena. *Första läroåret* bör i huvudsak innesluta följande ämnen:

- a) Andningsgymnastik med hållningsgymnastik.
- b) Andning med akrobatik (hittills icke upptaget som ämne).
- c) Andning med balett.

Träningsövningar av denna art fylla i det närmaste hela första månaden, men fortsättas sedermera i avtagande grad hela första året. Närmast upptages så:

- d) Språk- och ljudlära (hittills icke upptaget som speciellt ämne).
- e) Undervisningen i hållningsgymnastik utväxlar till undervisning i plastik,

i dans och i fäktning. (Dans och fäktning alltså ej såsom hittills självständiga ämnen.)

- f) Undervisningen i språk- och ljudlära utväxer till undervisning i talteknik och röstbehandling.

Denna träning av kroppen och talorganen bör vara det väsentliga i första årets tekniska utbildning. Den kompletteras emellertid redan på ett tidigt stadium med undervisning i

- g) Musik, rytmik och versläsning samt

- h) Scenisk stilkonst.

Undervisningen i musik bör för taleleverna speciellt ha till mål träning i tonträffning och uppövning av känslan för rytmik.

Samtliga dessa övningar förläggas så, att de kunna bedrivas gemensamt för såväl operaskolan som den dramatiska skolan.

I undervisningens fortsättning böra ämnena rytmik och musik utväxa till övningar i

- i) Pantomimisk improvisation (hittills icke upptaget som ämne), jämte mimik och därefter till övningar i

- j) Textimprovisation (också hittills icke upptaget såsom ämne).

- k) Pjäs- och rollanalys med scenframställning bör givetvis icke förekomma på undervisningens tidigare stadium, men däremot under första årets sista månader för att giva eleverna ett begrepp om tillämpningen av deras studier.

Dramatiska teaterns elevskolekommitté har föreslagit, att vid sidan om de traditionella fysiska övningarna också införes såsom nytt ämne: Fysisk fostran med speciella idrottsdagar och undervisning inom särskilda idrottsgrenar.

Det förefaller mig helt överflödigt att tynga arbetsschemat med idrottsövningar. De för skådespelarkonsten mest lämpade formerna för fysisk fostran, de former vilka genom sin differentiering och förfining såväl stärka kroppens muskelspel som öka dess uttryckskraft, äro de ovannämnda övningsgrenarna andningsgymnastik, akrobatik, balett, pantomim och fäktning. Dessa övningar, som ha speciellt sammanhang med teaterkonsten, böra ägnas största möjliga utrymme i skolschemat. Däremot är allmän idrott icke någon speciell förutsättning för skådespelarkonsten. Att eleverna på egen hand på fritid syssla med idrott, är för övrigt numera tämligen självklart.

Däremot synes det önskvärt att skolan vidtager extra åtgärder för upp-tränandet av elevernas iakttagelseförmåga. Elever kunna t. ex. få i uppdrag att göra personstudier i olika miljöer och sedan avlägga pantomimiska rapporter över sina iakttagelser.

För operalinjen samtidigt speciella sångstudier, harmonilära, musikens historia och estetik.

Andra läroåret. Under andra läroåret fortsättes givetvis elevernas tekniska utbildning med bedrivandet av övningar i kropps- och talkultur, hållnings- och andningsgymnastik, talteknik, artikulation och balett. Dessa övningar kunna till undvikade av extra kostnader en tid försiggå tillsammans

med första årsklassen, men de böra därjämte även bedrivas självständigt med mer utvecklade former såsom pantomim och improvisation. Samtidigt ökas också väsentligt lärotimmarna i scenisk stilkonst och förbindas med typskildring och maskering.

Även ett stycke in i den mer differentierade sceniska undervisningen kunna operaklassen och talklassen ha gemensam undervisning, men i stort sett måste de under andra året skiljas åt. Huvudämnet under andra året blir givetvis pjäs- och rollanalys med scenframställning, samt för operaskolan musikalisk rollinstudering och stillära. Med scenframställningen förbindes nu också undervisning i karaktärsteckning och psykologi. Undervisning i psykologi bör bedrivas såväl teoretiskt som experimentellt, helst under ledning av såväl någon författare som någon läkare.

Denna undervisning bör kompletteras med övningar i skådespelarkonstens psykologi och undervisning i nervvård. Övningar i skådespelarkonstens psykologi böra behandlas såsom något av det viktigaste i utbildningen. Dessa övningar ha till mål att vänja eleverna vid att frigöra sina artistiska krafter från hämningar och irritationselement och hålla dem vid den vigör, som fordras för det sceniska skapandet.

I någon mån redan under första, men speciellt under andra året, bör skolarbetet intimt förbindas med åskådningsövningar vid huvudstadens teatrar, speciellt de statsunderstödda. Eleverna böra där beredas tillfälle att följa vissa moment av arbetet på scenen såsom uppläggnings- och scenerirepetitionerna, de timmar då regissörerna sätta personalen in i en pjäs. Fördelaktigt vore givetvis också om något av regissörens samarbete med dekoratören kunde bedrivas inför elevskolan. Dylika samtal mellan praktiserande och ansvariga teatermän över de direkta arbetsproblemen äro av större värde för eleverna att bevittna än allmänt hållna konst- och litteraturhistoriska föreläsningar av utomstående.

Under detta andra arbetsår böra eleverna tillerkännas rättighet att bedriva praktiskt arbete såväl genom radio och film som genom statering och smärre uppgifter vid huvudstadens scener. Att förvägra eleverna denna möjlighet till såväl ekonomisk förtjänst som praktisk övning och vana vid publik vore synnerligen oklokt. Speciellt bör skolans ledare söka genom kontakt med Folkparkernas centralstyrelse bereda de elever, som så orka, tillfälle till praktisk verksamhet ute i landet under sommaren.

Ett tredje fortsättningsår för talskolan (premiärelev-året) omtalas för närvarande icke i reglementet men finns däremot i praktiken. Det bör kunna medföra för eleverna mera individuella specialträningar jämsides med praktiska övningar. Särskilt är det av vikt, att eleverna under detta år i största utsträckning beredas tillfälle till scentjänstgöring, helst vid olika teatrar och i skilda miljöer på det att de desto snabbare må öka sin människokänedom. Ett tredje år förutsätter dessutom att eleverna få inkomstmöjligheter.

Det är att märka, att den äldre svenska skådespelargenerationen haft tillfälle till dylik praktisk verksamhet dels tack vare livaktiga teaterturnéer av

privata teaterledare i svenska landsorten, dels genom den svenska teatern i Finland. Sedan numera såväl det inhemska privatinitiativet beskurits som också teaterverksamheten i Finland till stor del stängts för rikssvenskar, är det av allra största betydelse för tillväxten inom svensk teater, att elevskolan står i intimaste kontakt med ett produktionsutskott i huvudstaden, vilket kan bereda de unga adepterna ett skiftande övningsfält under ständiga duster med olika publikmiljöer på samma gång som det giver svenska landsorten prioritet till de unga skådespelarkrafterna.

Ekonomi.

Här är icke platsen att ingå på fördelningen av arbetstimmarna. Ett närmare studium därav visar emellertid, att de lärarkrafter, som skulle vara oundgängliga, äro följande:

Elevskolans ledare, tillika lärare i några huvudämnen såsom scenisk stilkonst, analys och scenframställning, skådespelarkonstens psykologi, eventuellt improvisation. En lärare i talteknik med röstbehandling, sceniska övningar på främmande språk, dessutom analys och scenframställning. En lärare i sång och musikalisk rollinstudering. En lärare i akrobatik, balett, dans, fäktning, rytmisk gymnastik, pantomim, eventuellt plastik. En lärare i andnings- och hållningsgymnastik.

Dessutom måhända en speciell lärare i verslära, rytmik. Förmodligen en speciell lärare i svenskt språk och ljudlära (se ovan), samt speciella lärotimmar i de främmande språkens fonetik. Speciella lärotimmar för operaskolan i musikens historia och estetik, ensemblesång, pianospelning. Måhända speciell lärare i typframställning, mimik och maskering. En författare samt en läkare som lärare i psykologi.

Lärarnas antal bör icke vara för stort. De olika övningsämnenas sammanhang betonas bäst om en och samma lärare undervisar i flera övningsämnen. Uppdelningen av ämnesgrupperna måste emellertid tills vidare ske efter de lärarkrafter, som kunna tänkas stå till buds.

Beträffande avlöningssättet för lärarna föreslår Dramatiska teaterns elevskolekommitté en avlöning efter undervisningstimme. Detta system giver emellertid en alltför tillfällig karaktär åt skolan. Den avsedda vinsten med detta system, att inställda lektioner icke behöva honoreras, kan ju ernås med direkt föreskrift. Elevskolans ledare måste obetingat vara fastavlönad (med en lön av minimum 8 000 kr.). Betyräggande vore givetvis om också de mest belastade lärarna (läraren i röstövningar samt läraren i kroppsövningar) vore fast anställda, men med skyldighet att vid förfall ställa vikarie. Övriga lärarkrafter, vilka knappast helt ägna sig åt elevskolan, kunna däremot avlönas efter lärotimmarnas antal. Måhända skulle det komma att visa sig nödvändigt att anställa också en särskild repetitör.

De medel som redan utgå för elevskoleändamål äro följande:

På Operans ordinarie stat	4 000:—	kr.
På Dramatiska teaterns (minimum)	16 000:—	»
På Musikaliska akademiens stat	6 000:—	»

Därjämte har, enligt Dramatiska teaterns elevskolekommittés meddelande, A.-B. Radiotjänst ställt i utsikt ett bidrag av 4 000:— kr. Skulle därtill någon del av Kristina Nilssons-fondens avkastning kunna disponeras, vore skolans ekonomi tryggad. De avgifter, vilka upptagas till provkursen, kunde lämpligen användas till en reserv- eller stipendiefond.

En elevskola efter dessa linjer behöver alltså ej ytterligare anlita statskassan.

Det är snarast en bokföringsfråga huruvida de ovannämnda summorna utbetalas av respektive teatrar till elevskolan (Akademiens förvaltningsutskott) eller avdragas från teaternas ordinarie anslag och av teaterrådet disponeras direkt för elevskolan. Dock förefaller detta sistnämnda förfaringssätt vara mest att rekommendera, för att elevskolan icke måtte komma i onödigt ekonomiskt beroende av de tvenne kungl. teaternas.

En fråga av stor betydelse är möjligheten att skaffa eleverna resestipendier. En del stipendiefonder finnas ju redan, men de för taleleverna avsedda medlen behöva ökas.

Den svenska teaterns framtid beror helt och uteslutande av kapaciteten hos dess sceniska konstnärer. Denna är återigen i hög grad beroende av elevskolan, dess nyrekrytering, dess ämnesplan, dess förmåga att taga hand om elevernas utveckling.

En omorganisation av elevskolan torde därför vara av största vikt för den svenska teatern.

Publikorganisationens produktionsutskott.

Undertecknad har såväl tidigare som även inom Teaterutredningen sökt uppdraga konturerna till en riksomfattande publikorganisation. Den var emellertid avsedd att få en annan läggning än den, som genom samarbetet mellan Teaterutredningen och Skådebanan kommit till stånd.

Den nu föreliggande publikorganisationen har, under stort ideellt arbete från de intresserade runt om i landet, närmast fått utseendet av lokala abonnemangsföreningar, mellanhänder vid biljettförsäljning till reducerade priser och detta i första hand till stödjande av de fasta teatrarnas turnéer, vilka teatrar ha subventionsmedel att tillgripa för att täcka sina kostnader.

Jag har inom Teaterutredningen varnat för denna utveckling och kan inte se det resultat, som hittills uppnåtts, i så ljusa färger, som sakkunniga i övrigt gjort här ovan.

Min plan var, att det runt om i landet skulle skapas icke abonnemangsföreningar utan teaterföreningar genom vilkas arbete teaterintresset skulle successivt växa sig tillräckligt stort för att bära en fast eller ambulerande verksamhet av konstnärlig halt.

Teatern behöver, för att kunna bära sig, erövra nya publikkategorier. Användas subventionsmedel för detta ändamål, äro de väl använda, som hjälp till självhjälp. Filmen har vant en stor publik vid lusten till skådespel, vant den att avsätta en del av veckans utgifter till offentliga nöjen. Det gäller nu för teatern att skörda där filmen sått. Sänkta biljettpriser och i samband därmed subventionerat stöd bör enligt min mening förekomma endast för att till teatern vänja de mindre köpkraftiga publikkategorier, vilka eljest icke söka sig dit. Statsunderstöden skulle således endast användas för att möjliggöra dylika abonnemangsföreställningar jämte skolföreställningar samt till premiering av extra ansträngningar från ambitiösa teaterledares sida. Dessa ur agitationssynpunkt viktiga specialföreställningar måste ha till ändamål att vänja och värva en ny publik. Teaterintresset bör omsättas i en kulturell folk-rörelse, vilken kan erbjuda garantier för en mera ansvarig teaterverksamhet runt om i landet.

En förutsättning för att nå fram mot ett sådant naturligt mål är att publikföreningarna icke enbart eller ens övervägande organiseras som abonnemangsföreningar, utan att de i första hand få sitt intresse inriktat på producerandet — en produktion, som kan verka animerande på publikföreningarnas egen initiativkraft.

Det arbete, som hittills gjorts för åstadkommandet av en riksteater, måste alltså enligt min mening, om det skall få något varaktigt resultat, kompletteras.

När man nu med teaterföreningarna frammanat en stor apparat för avläsandet av teaterintresset i landet och en möjlighet att komma i personlig kontakt därmed, vad är då naturligare än att använda denna organisationsapparat också som ett led för att påverka publikföreningarnas egen initiativkraft, närmast genom ett producerande utskott, som kan sätta publiken i närmare förbindelse med teaterns skapande krafter och bli ett stöd för dessa. Endast på sådant sätt kan organisationsapparaten bli levande.

Till den ändan föreslår jag bildandet av ett publikorganisationens produktionsutskott. I detta måste beredas plats för aktiva teatermän, en praktiserande teaterledare som kanslichef, en regissör, en ledande person från Teaterförbundet, vilken kan utgöra förbindelseledet till de lediga skådespelarkrafterna, samt någon dramatisk författare (växelvis).

Produktionen.

Produktionsutskottets verksamhet bör kunna bli synnerligen skiftande.

Privata teaterledare med erfarenhet om landsortens förhållanden kunna, om de icke önska driva egen verksamhet, söka anställning vid produktionsutskottet. De kunna därvid antingen mera tillfälligt eller mer konstant sammanställa sällskap. Deras fördel av samarbetet med produktionsutskottet blir då, att de på förhand få ett begrepp om, vilka program som för tillfället bäst svara mot publikföreningarnas köplust, samt vilka turnérouter, som för tillfället äro de mest köpkraftiga. Skulle någon dylik privat teaterledare vilja erbjuda speciellt betydande program, vilka äro så pass kostsamma, att risk för deras bärkraft föreligger, kan givetvis publikorganisationens centralstyrelse möjliggöra ett dylikt program genom gagetillskott.

Emellertid bör också produktionsutskottet självt kunna taga initiativ till teaterverksamhet ute i landet *i den mån de privata teaterledarnas initiativkraft icke förslår*. Jag vill särskilt påpeka fem arter av dylik verksamhet.

1) Instruktionshjälp och tillfällig underhållning.

Smärre grupper av två eller tre skådespelare kunna utsändas till teaterföreningarna för åstadkommandet av festliga inslag i förenings- och societetslivet, med smärre sceniska underhållningsprogram, sketcher, situationsbilder, enaktare etc. Dylika småturnéer skulle kunna tjäna som ständiga animatörer för teaterintresset. Deras verksamhet skulle måhända kunna bidra till kultiverandet av sinnet för dialogföring, konversation och talkonst. Kring dylika småturnéer kunde det lokala teaterintresset få en ständigt frisk samlingspunkt. Och kring dylika småturnéer skulle, om de gjordes till en något så när regelbunden institution, smärre lokala teaterföretag kunna växa upp.

Det är att förmoda, att en dylik verksamhet snart skulle komma att bli synnerligen omfattande, en ersättning för enklare lokala revyer, en scenisk

konkurrent till enklare slag av underhållning, ett incitament till självverksamhet.

Alldeles speciellt skulle dylika turnéer också kunna erbjuda svenska författare rikliga tillfällen att i mindre format vänja sig vid dramatisk form. För att författarna skola lockas att skriva dramatik är det ju nödvändigt att företag finnas, vilka kunna spela deras verk.

Produktionsutskottet skulle också genom dessa små lokalturéer lätt kunna få en personlig kontakt med svenska författare landet runt, vilka kunna producera dramatisk journalistik.

Förutsättningen för teaterkultur är inhemsk dramatik, d. v. s. dramatik om och för den egna publiken. Den lämpligaste jordmånen för uppväxandet av en livskraftig svensk dramatik vore givetvis uppkomsten av lokala teaterföretag, smärre företag vid vilka de nya svenska pjäserna kunde prövas för att i mån av lycka sedan föras vidare till de större teaterföretagen och efter dylika prov till de stora statsunderstödda företagen. Det är genom dylika metoder att stimulera författarna vid mindre företag landet runt och senare upptaga resultaten vid de mera räntabla storstadsteatrarna som både Amerika och England under 1920-talet erhållit sin nya livsdugliga dramatik.

Som en parallell kan nämnas verksamheten vid den svenska radioteatern. Under de tvenne år, som undertecknad ledde denna, framfördes 378 pjäser varav 248 voro svenska och därav 185 nyheter speciellt skrivna mer eller mindre på beställning. De flesta av dessa utgjordes av enaktare med aktuella ämnen. De svenska dramatikerna voro i hög grad intresserade av detta tillfälle att pröva dialogformen.

Slutligen skulle dylika små skådespelargrupper med sin friska aktuella repertoar kunna nå ut till sådana smärre platser, dit större turnéer icke utan ekonomiska uppoffringar kunna nå.

2) Givetvis kan produktionsutskottet även själv utrusta *ordinarie turnéer* i den mån privata teaterledare icke stå till buds för att fylla det behov, som kan göra sig gällande från publikföreningarnas sida. Speciellt kommer dylik turnéverksamhet till stånd, när några pjäser föreligga, inför vilka de privata teaterledarna av en eller annan anledning ställa sig tvekan. Produktionsutskottet har i sådana fall tack vare sin intima förbindelse med publikföreningarnas centralstyrelse möjligheten att taga ansvaret för djärvare initiativ. Likaledes torde dylik turnéverksamhet förekomma, om något svenskt drama föreligger, som kan tänkas särskilt intressera de större organisationerna eller andra publikgrupper landet runt. (T. ex. Tage Stam, Hagar Olsson.)

3) Ett tredje fall, då produktionsutskottet skulle behöva verksamt ingripa, vore för att åstadkomma *ersättningsturnéer* för sådana utlovade turnéer från de fasta statsunderstödda teatrarna, vilka måste uppskjutas. Om, såsom är att vänta, de fasta teatrarnas spelplaner vid vissa tillfällen skulle bli utsatta för nödvändiga omkastningar genom oberäknade succéer eller misslyckanden, skulle produktionsutskottet kunna inträda såsom en ersättare. Det vore ju bekvämare för den fasta teatern att avstå från några av sina framstående dra-

gande krafter än att avstå från en hel ensemblegrupp. Risken att de fasta teatrarnas ekonomi skulle ofördelaktigt påverkas av de påtagna turnéförpliktelserna, skulle på detta sätt kunna minskas.

4) Genom samarbete mellan produktionsutskottets yrkesfolk och lokala krafter skulle man kunna åstadkomma turnéer av ett mera omfattande slag än de ordinarie. Jag kallar dem för korthetens skull *sammansatta turnéer*.

Ett exempel. Detta år har Pär Lagerkvist fullbordat ett socialt drama av djupaste räckvidd och starkaste slagkraft, *Bödeln*. Det är en kulturell angelägenhet att föra ut ett sådant drama över landet. En turné med detta stycke skulle även på nytt visa teaterns betydelse och agitatoriska kraft. För framförandet av stycket fordras cirka 10 manliga skådespelare av rang och fyra kvinnliga. Men icke ens en så stor personal är tillräcklig för styckets framförande. Pjäsen har många viktiga småroller, vilka bilda spelgrupper, som i någon mån stå isolerade från huvudfigurerna; dessutom statister och några i spelet deltagande musiker; inalles cirka 25 extra tjänstgörande; synnerligen lämpliga uppgifter för tränade amatörer. Stycket kan således spelas endast på de platser, vilka kunna erbjuda den resande truppen hjälp av hemmavarande amatörgrupper jämte några platsmusiker. Dessa lokala krafter måste givetvis inövas långt i förväg efter ett för turnén uppgjort normalsceneri. Samarbetet med amatörerna torde numera organisatoriskt icke bereda några svårigheter, sedan amatörernas centralstyrelse i Stockholm kommit till stånd och pjäsens iscensättning kan bli föremål för demonstration vid det årliga amatörmötet i Wendelsberg. Blir produktionsutskottet ett livskraftigt teaterföretag kan ju dessutom dess turnéledare vid flera tillfällen under en säsong komma i kontakt med amatörgrupperna och kontrollera deras arbete med den utdelade pjäsen. Då amatöruppgifterna sammanhållas gruppvis, räcker det sedan med en, högst två, samrepetitioner mellan den resande truppens yrkesfolk och de på förhand inövade amatörerna. För att få möjlighet till dylik samrepetition bör en turné med ett program av denna art medföra också ett annat program, lämpat för samma stora besättning av yrkesskådespelare. (För året finnes ett slagkraftigt folkteaterprogram av dylik art, nämligen dramatiseringen av Falladas över hela världen kända roman Pinnebergs.) Spelas detta program första kvällen kan *Bödeln* första dagen samövas. Man spelar alltså två kvällar i samma stad, antingen i följd eller första programmet under turnéns utgående, andra under dess återfärd.

Under en dylik stor turné kan också alla förberedelser vidtagas på olika platser landet runt för nästa sammansatta turné (med t. ex. Tolvskillingsoperan och Munros *Ryktet*, andra dylika stycken: Hauptmanns *Vävarna*, som i personlistan upptager över 40 namngivna roller och därutöver rör sig med en mängd typer med och utan replik; vidare *Undret vid Verdun*).

Såsom dessa exempel visa, kan det genom ett organiserat samarbete mellan lokala amatörer och yrkesskådespelare bli möjligt att åstadkomma större teatraliska föreställningar än som eljest kan bjudas landsortspubliken, moderna pjäser med stor personal, inslag av talkörer, musik, sång, dans och statisteri.

Dessutom anknytes turnén till publiken själv och de lokala intressena och samtidigt erbjudas också ökade arbetsmöjligheter för yrkesfolket. Detta samarbete skulle givetvis icke innebära ett inkräktande på skådespelarnas rätt, då ju över huvud taget dylika turnéer icke skulle kunna komma till stånd utan samarbete och alltså ett dylikt arbetstillfälle icke kunna erbjudas skådespelarna. Tvärtom borde samarbetet ha det goda med sig, att det åstadkom en avspänning mellan skådespelare och amatörer och ett naturligare intresseutbyte mellan dem. Kostnaderna för de lokala krafternas arbete bör givetvis komma på publikföreningarnas konto och endast utgöras av självkostnaderna. Arbetet bör betraktas dels som oavlönat skolarbete, dels som en av publikföreningens aktiva insatser för möjliggörande av ett större sceniskt evenemang.

Fördelarna med sammansatta spel ligga alltså i öppen dag. I lika hög grad som de ovan under 1 nämnda turnéerna skulle även dessa sammansatta turnéer komma att verka för teaterintressets spridande och befastande runt om i landet.

5) Efter liknande grunder böra också för vår, sommar och höst kunna organiseras *stora festspel* på därtill lämpade platser runt om i landet (Säterdalen, Malmö nya friluftsteater, Uppsala slott, någon större folkpark, o. s. v.). Hittills har ju Skådebanan fyllt behovet av teatrala inslag i de hembygdsfester, vilka tid efter annan förekomma. Med upphörandet av Skådebanans landsortsverksamhet föreligger således på denna punkt ett behov, som måste fyllas. Ett produktionsutskott vore givetvis synnerligen lämpat att övertaga denna verksamhetsgren.

Skådespelarnas anställning.

Huvudprincipen: Alla landets lediga skådespelarkrafter stå till disposition och erhålla en chance till arbete. De skådespelare, som för tillfället gå utan engagemang användas i första hand. De statsunderstödda teatrarna avstå de skådespelare, vilka för tillfället icke äro upptagna i repertoaren. (Detta i full överensstämmelse med ecklesiastikministerns direktiv.) Från de privata teatrarna kunna enstaka skådespelare övertagas, som under någon period icke där behövas. Sammansättas tillfälliga ensembler av dylika krafter, kunde landsorten beredas tillfälle att få se åtskilliga av landets främsta skådespelare, måhända i intressantare konstellationer än vid någon av de fasta teatrar, där olika av dem äro engagerade. Arbetslösa skådespelare skulle beredas möjlighet till förtjänst, och moderscenerna skulle slippa dragas med onödiga gager.

Ytterligare skulle ett dylikt produktionsutskott kunna med sin starkt omväxlande repertoar och sitt livliga ombyte av miljöer bli det lämpligaste arbetsfältet för de unga skådespelarkrafter, vilka efter att ha genomgått elevskolans första två år måste beredas tillfälle till ett första arbetsår utan att helt släppa kontakten med skolan.

Äro skådespelarna anställda vid andra teatrar, erhålla de under repetitions-

tiden lön därifrån; givetvis kan dock särskild uppgörelse göras om utlåningsvillkor såsom det nu sker mellan de olika fasta teatrarna.

Skådespelarna anställas per program, i mån av behov i flera månader i sträck. Det är att förmoda, att produktionsutskottet i varje fall tidvis skulle behöva en liten fast trupp på 3 à 4 personer t. ex. per halvår för tillfällighets- och underhållningsproduktionen, medan de större turnétrupperna få sammanställas med tanke på två månaders verksamhet.

Produktionsutskottets ekonomi.

Ett produktionsutskott skulle rent logiskt sett bli billigare än vilket annat landsomfattande teaterföretag som helst.

Det skulle i publikorganisationens centralstyrelse ha sitt kansli, upprätthållet med de redan begärda subventionsmedlen. Det skulle icke behöva låta tusentals kronor rinna bort i järnvägsskenornas skarvar på grund av orationella turnérouter och olämpliga speldagar. Det skulle lika litet som radioteatern behöva ha någon större fast ensemble, då det hade tillgång till landets samtliga skådespelarkrafter från såväl de subventionerade som från de privata teatrarna samt från Teaterförbundet. Det skulle icke behöva spela i ovisshetens tecken med ovissa program utan med de program, som på förhand vore avtalade med publiken. Det skulle icke behöva göra några dyrbara uppsättningar för varje nytt program. Givetvis skulle det behöva göra en engångsutgift för att skapa en modern fundus lämplig för olika lokaler, men kostymer och alla individuella uppsättningsting skulle det ha gemensamt med de fasta subventionerade företagen. Det skulle som publikföreningens eget organ få lättare än andra företag att tillkämpa sig kommunala favörer som restituerad nöjesskatt. Det skulle bli rörligare än alla andra teaterformer — det inregistrerar ju snabbare, hur publikens köpkraft stiger eller sjunker och det kan omedelbart rätta sig därefter.

Dess producerande verksamhet (gager åt författare, skådespelare, regissörer samt resor och egna anskaffningar) kan måhända lämpligast ordnas såsom en självständig affär (en ekonomisk förening u. p. a.) mellan publikföreningarna och produktionsutskottet.

Om lotterianslagen till teatrarna ej fixeras med fastställda summor för de särskilda teatrarna utan fördelas av teaterrådet allt efter den aktuella situationen, kan ju teaterrådet avväga lotterimedlen så, att produktionsutskottet i händelse av ett felgrepp icke behövde råka ut för en situation, som skulle omöjliggöra dess fortsatta verksamhet.

För verksamhetens utsträckande till de mindre platserna i riket, där teaterspel icke ens i denna rationella form kan beräknas bära sin egen kostnad, måste givetvis ekonomiskt stöd erhållas. Den grenen av produktionsutskottets verksamhet kan emellertid betraktas såsom i viss mån filantropisk eller agitatorisk och som sådan stödjas av anslag av folkbildningsmedel eller publikorganisationens agitationskostnader.

Den producerande verksamhet, som jag härmed anbefallt som ett nödvändigt komplement till publikorganisationen, är endast att betrakta som en tillfällig verksamhet, tills den privata företagsamheten kan komma i gång på nytt, i enlighet med den naturliga lagen om förhållandet mellan produktion och efterfrågan. Inför den aktuella tendensen till överorganisation bör man icke glömma, att teaterkonstens väl grundar sig på de skapande konstnärernas förmåga att väcka intresse. Det vill säga, på produktionens art och värde.

Per Lindberg.

Utredning rörande Dram. teaterns byggnadsfråga.

P. M. till skisser för Teaterutredningen 1933.

Alternativ Ia

innebär en ökning av sittplatsantalet i det befintliga salongshuset till 1 064 platser, vilket ernås genom rivning av loger och kolonner å parkett och 1:a raden.

Förslaget innebär även en ommålning av salongen till varmare färgverkan samt omklädsel av stolar på parkett och rader. Kostnaderna för dessa arbeten belöpa sig till enligt anbud och jämförande kostnadsberäkning till c:a kronor

75 000:—

Alternativ Ib

innebär att alt. Ia i ett senare byggnadsstadium utökas med de i följande alternativ föreslagna scenanordningarna varvid kostnaderna belöpa sig till en beräknad totalsumma av c:a .. kronor

733 000:—

Alternativ II

innebär ett nytt salongshus inom omgångarnas omfattningsmurar och med sittplatsantal av 1 280 platser fördelade på parkett och två rader. Vissa fördelar ernås genom att en tredje rad kunnat undvikas och salongen därigenom erhållit en lägre höjd. Förslaget innebär även en modernisering av scenen med biutrymmen och ny maskinell utrustning enligt anbud. Den sammanlagda kostnaden för dessa arbeten har beräknats till c:a kronor

1 367 000:—

Vid alt. I och II tillkommer möjligheten till ökade hyresinkomster genom uppförande av en basarbyggnad mot Nybroplan.

Byggnaden är beräknad till ett pris av 106 000 kr. Den erhållna ytan bör kunna inbringa en vinst av c:a 21 000 kr. sedan anläggningsräntan frångår.

Alt. Ib och II medföra dock förlorad hyresinkomst från Teaterförbundet och Svanbergs Antikvitetshandel på ett belopp av 15 200 kr.

Återstår ökad hyresinkomst c:a kronor 5 800:—

Alternativ III

medför en rivning av fasaden mot Nybroplan för beredande av plats för ett nytt salongshus rymmande 1 800 platser fördelade på parkett och balkong. Totalkostnaden beräknad till c:a kronor 2 046 000:—

I bottenvåningen anordnas butiker för uthyrning som bör inbringa c:a 43 500 kronor. Förslaget medför emellertid förlust av nuvarande hyror 25 200 kr. varför återstår ökad hyresinkomst c:a kronor 18 300:—

Alternativ IV

innebär en solfjäderformad salong av typ som alt. III rymmande 1 500 platser, men förlagd inom de befintliga fasadmurarna mot Nybroplan. Foyerutrymmena bli emellertid i detta förslag förhållandevis trånga och låga. Byggnadskostnaderna torde överslagsvis beräknat icke överskrida kostnaderna för alt. III c:a kronor 2 000 000:—

Alternativ V

innebär en fullständig nybyggnad på Dramatiska teaterns nuvarande tomt. Beträffande detta förslag ger en överslagsberäkning vid handen att en nybyggnad om 87 000 m³ får uppföras inom befintliga tomtgränser. Med ett kubikpris av 65 kr. ger detta en byggnadssumma av 5 650 000 kr.

Butikslägenheter kunna anordnas efter en fasadlängd av c:a 40 m. Med ett butiksdjup av 10 meter erhålles butiksyta av 400 m² och en lageryta av samma mått. Summa hyresinkomster med en hyra av 100 och 50 kr. m² resp. 40 000 + 20 000 = 60 000 kr., vilket representerar ett kapital av 750 000 kr.

Byggnadskostnad för teaterns behov c:a kronor 4 900 000:—

Som ytterligare möjligheter kan tänkas utbyggnad av scenhuset över Almlövsgatan till fastighet på motsatta sidan. Då uppenbara fördelar härmed knappast stå att vinna torde de avsevärda kostnaderna för tomtförvärvet omöjliggöra förslagets ekonomiska utförbarhet.

Alternativ VI

utgör en undersökning för erhållande av jämförelse beträffande kostnaderna för en nybyggd teater med ett platsantal av c:a 2 000 personer. Som utgångspunkt för undersökningen har valts tomten för nuvarande Auditorium. Som ett generellt omdöme kan sägas att tomten i sin befintliga utsträckning är väl trång för ett rationellt anordnande därigenom att hyresinbringande lokaler icke kunna anordnas i önskvärd utsträckning utan att inverka menligt på scenen och dess biutrymmen. Lämpligare vore därför om genom en ev. framtida stadsplaneändring teatern kunde förläggas inuti kvarteret med lokaler för kontor etc. mot omgivande gator.

Verkställd kostnadsberäkning av förslaget på Auditoriumtomten ger en byggnadssumma av 8 900 000 kr. Hyresinkomsterna belöpa sig till 328 000 kr. vilket kapitaliserat efter $8\frac{1}{2}\%$ motsvarar en summa av 3 860 000 kr.

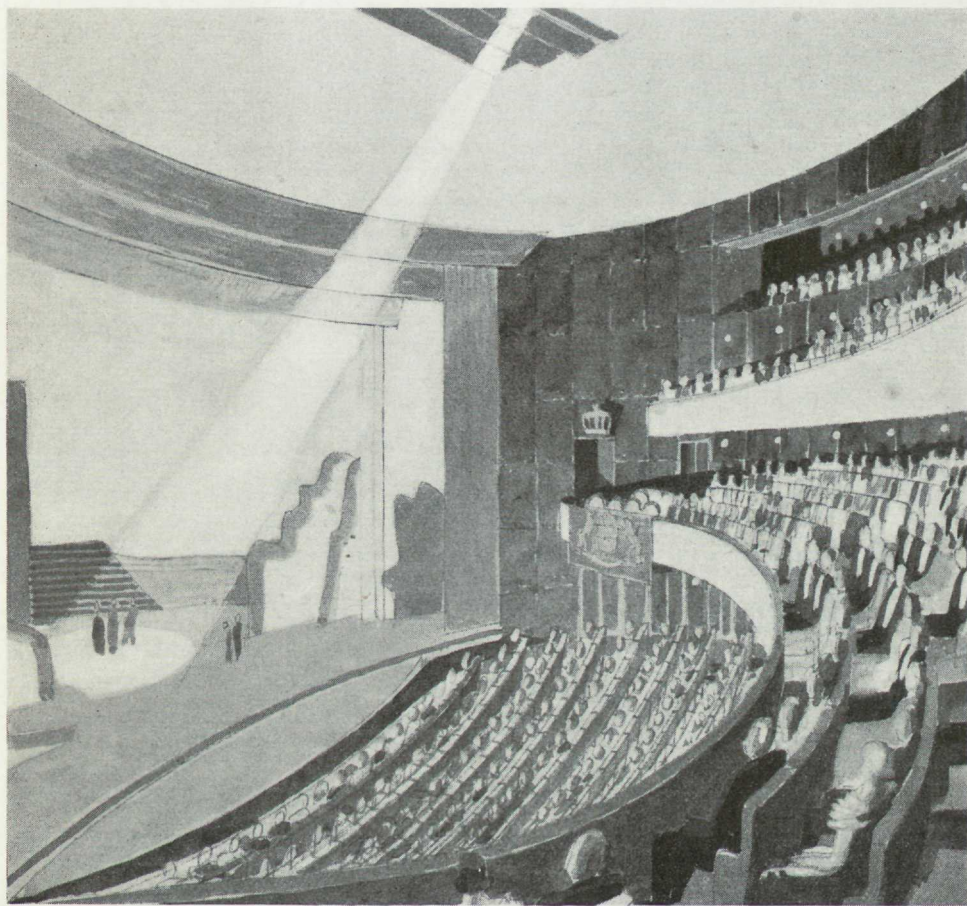
Byggnadskostnaden för teatern kan sålunda beräknas till
c:a kronor 5 040 000:—
vartill kommer kostnad för tomt med c:a kronor 1 500 000:—
(Taxeringsvärde 850 000 kr.)

Som slutomdöme kan framhållas att en ny teaterbyggnad kan uppföras för en kostnad varierande mellan 4 och 5 miljoner kronor + tomtkostnad, medan en genomgripande ombyggnad och reparation kan begränsas till c:a 1 400 000 kr.

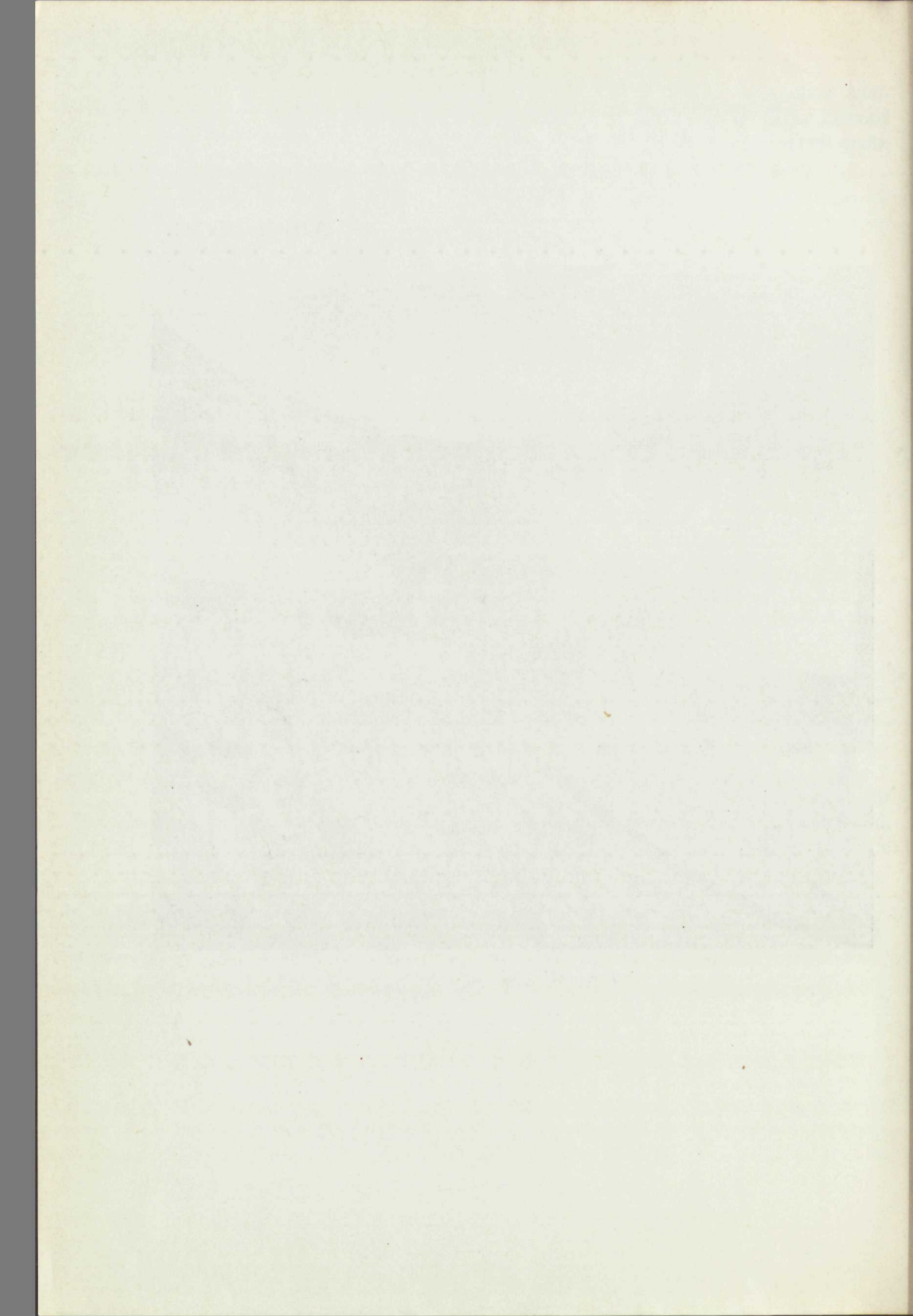
Stockholm den 9 maj 1934.

Eskil Sundahl.

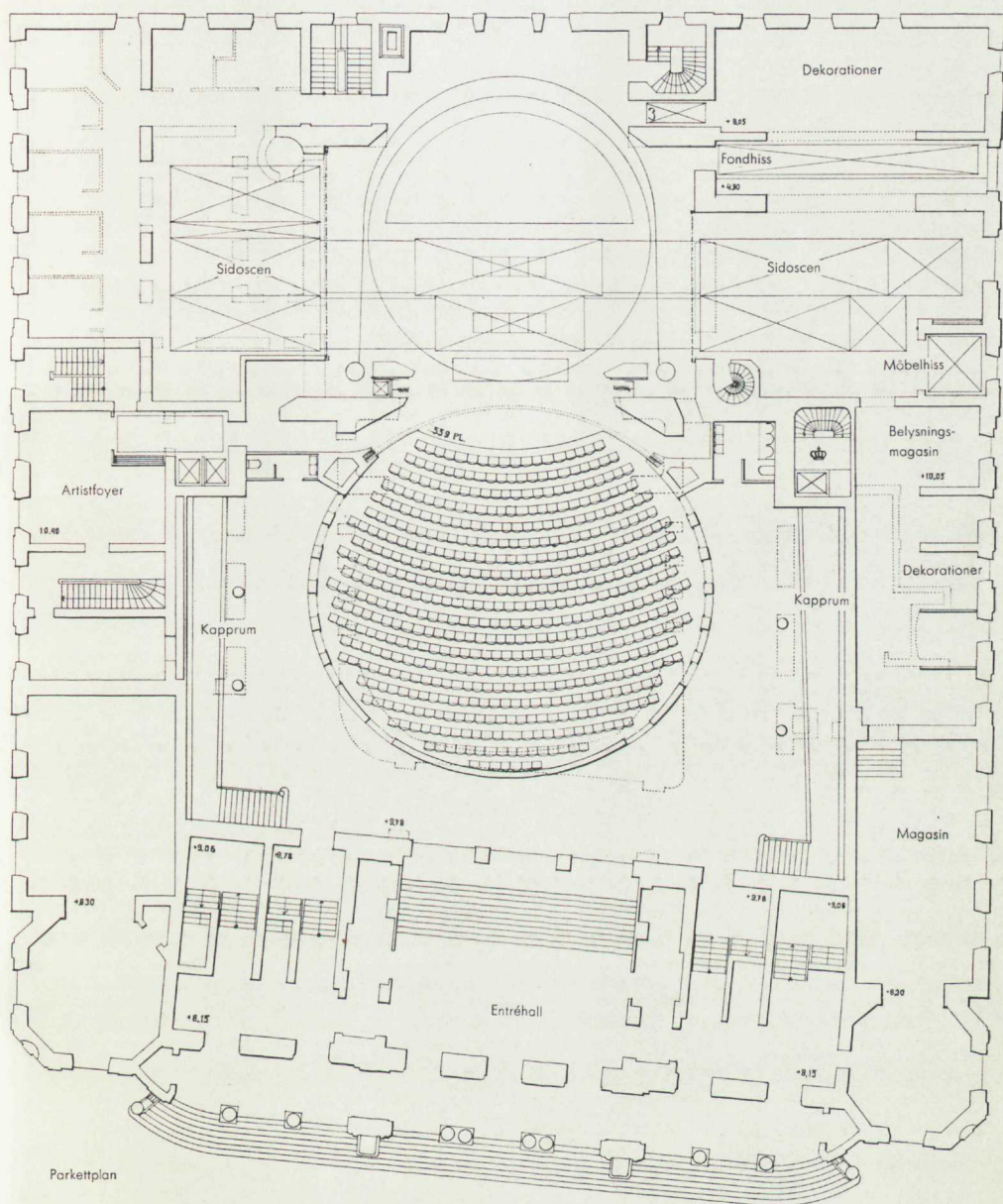
Alternativ II.

Perspektiv från salongen.

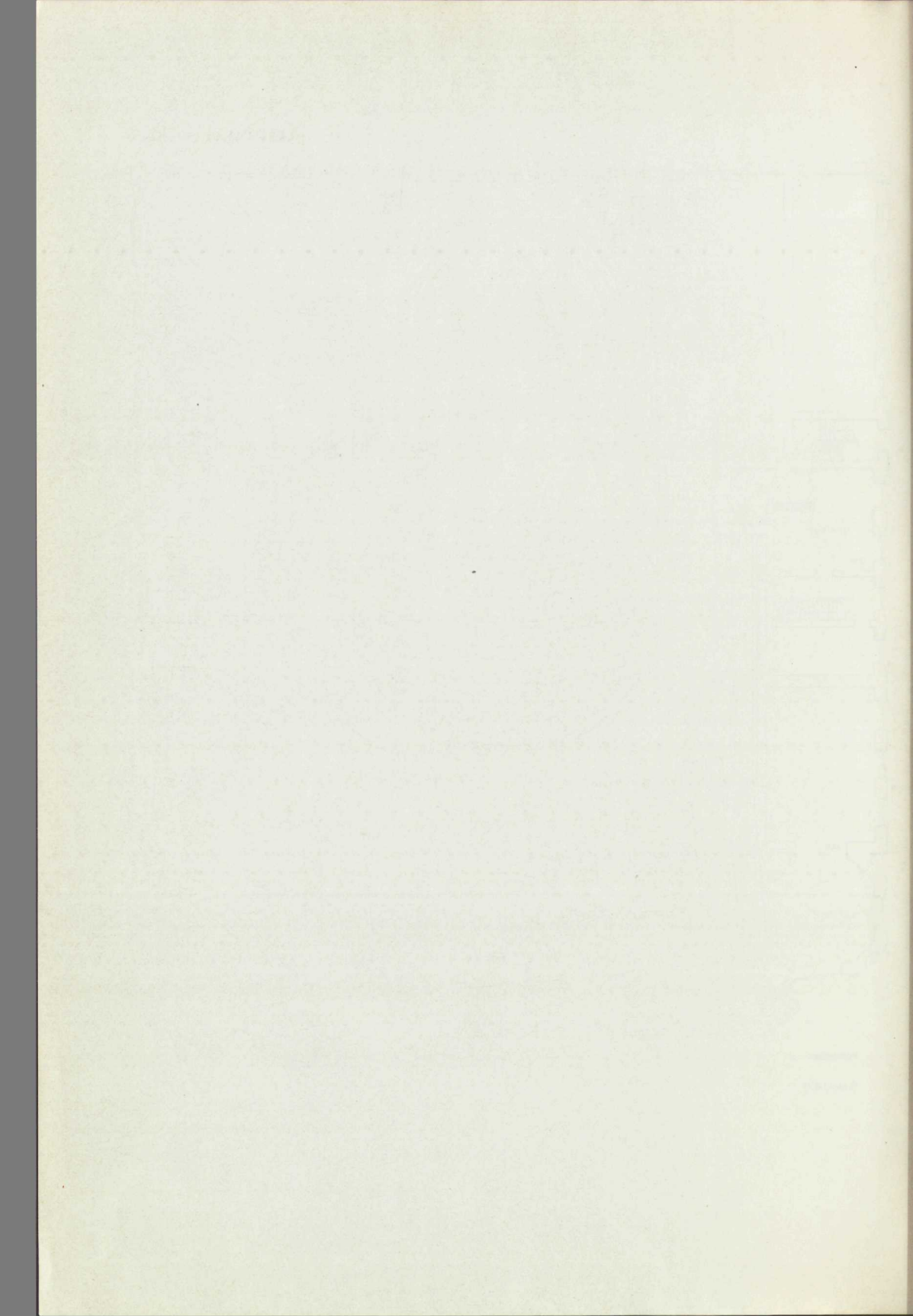

Alternativ II.

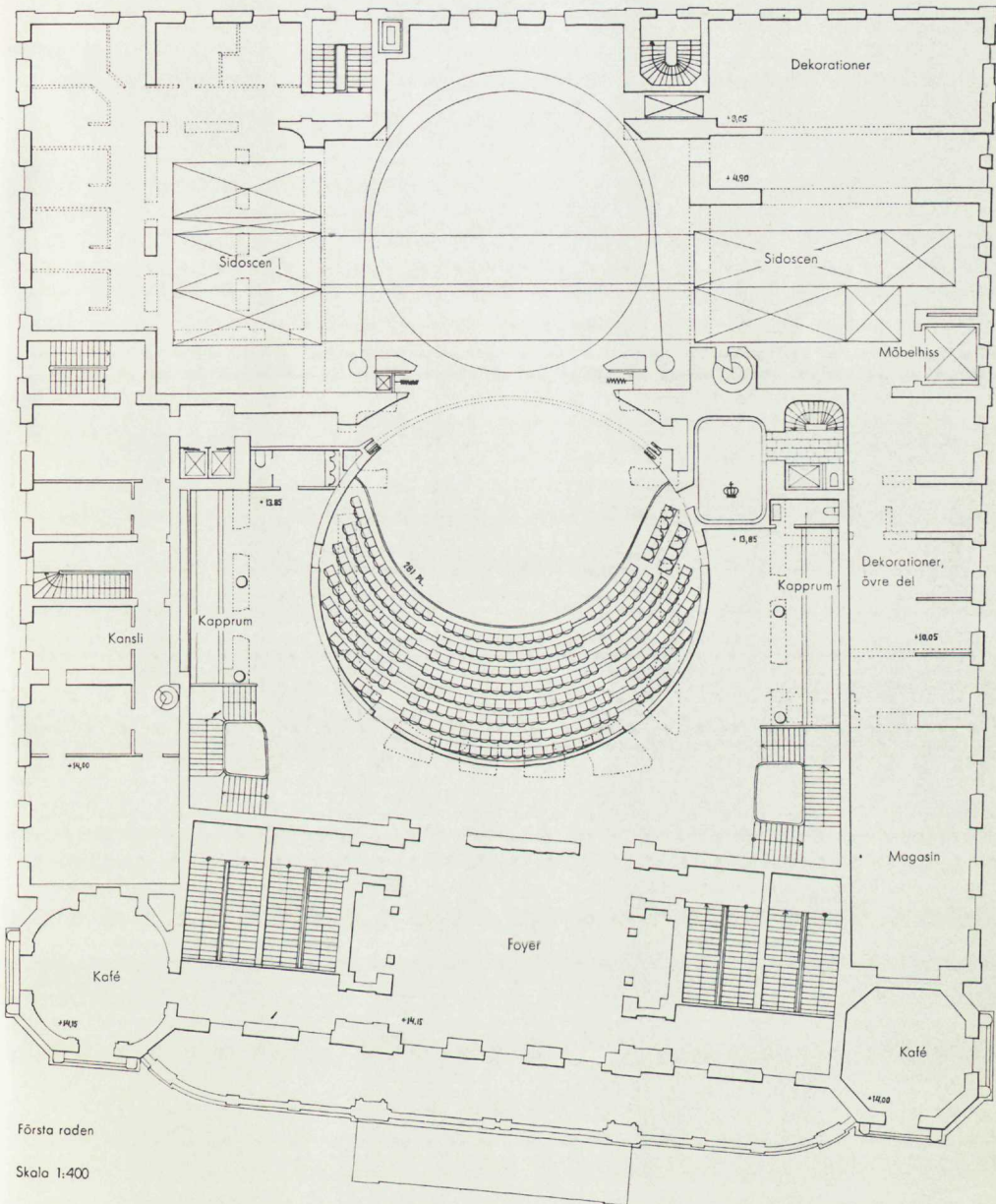

Parkettplan

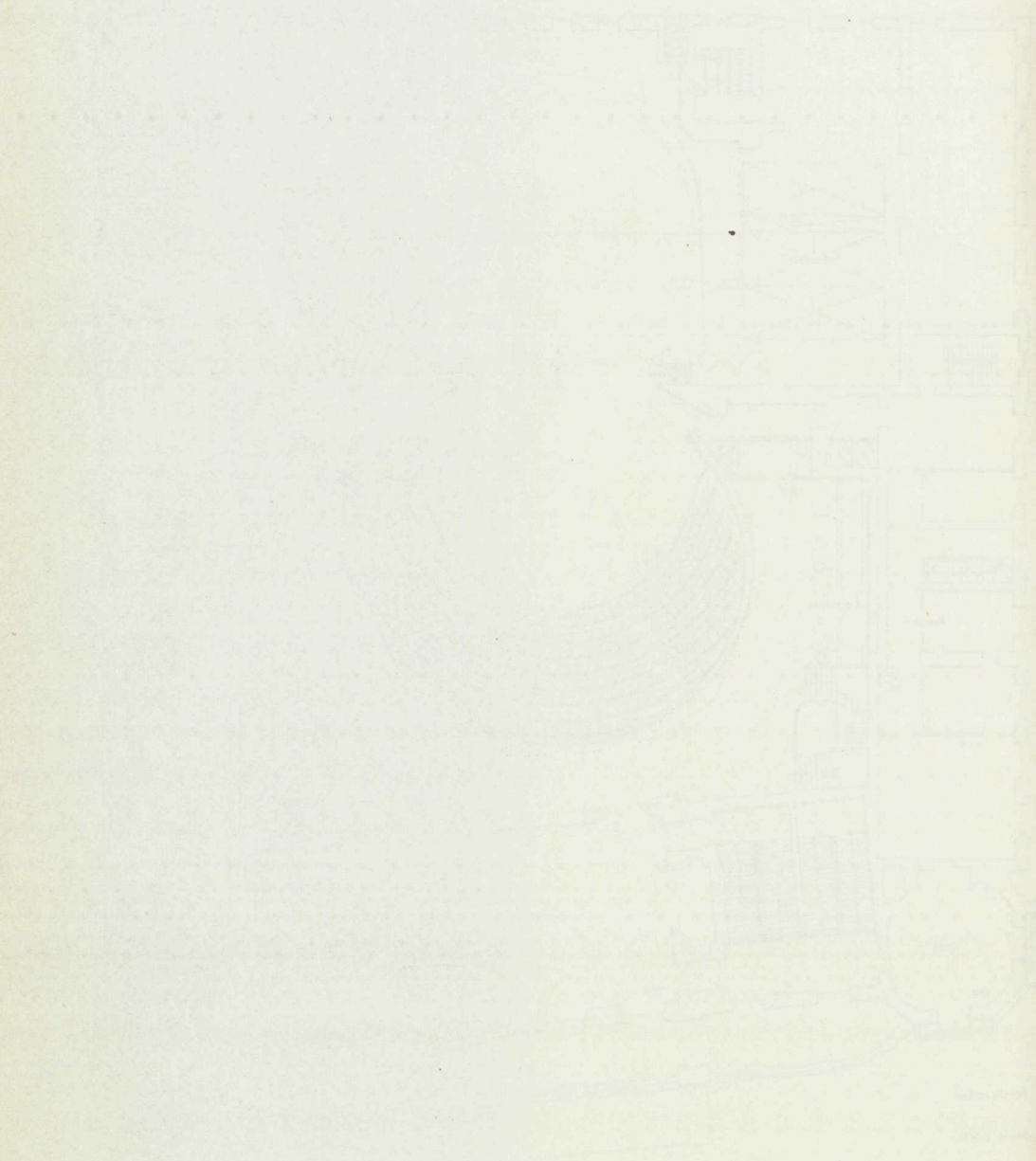
Skala 1:400

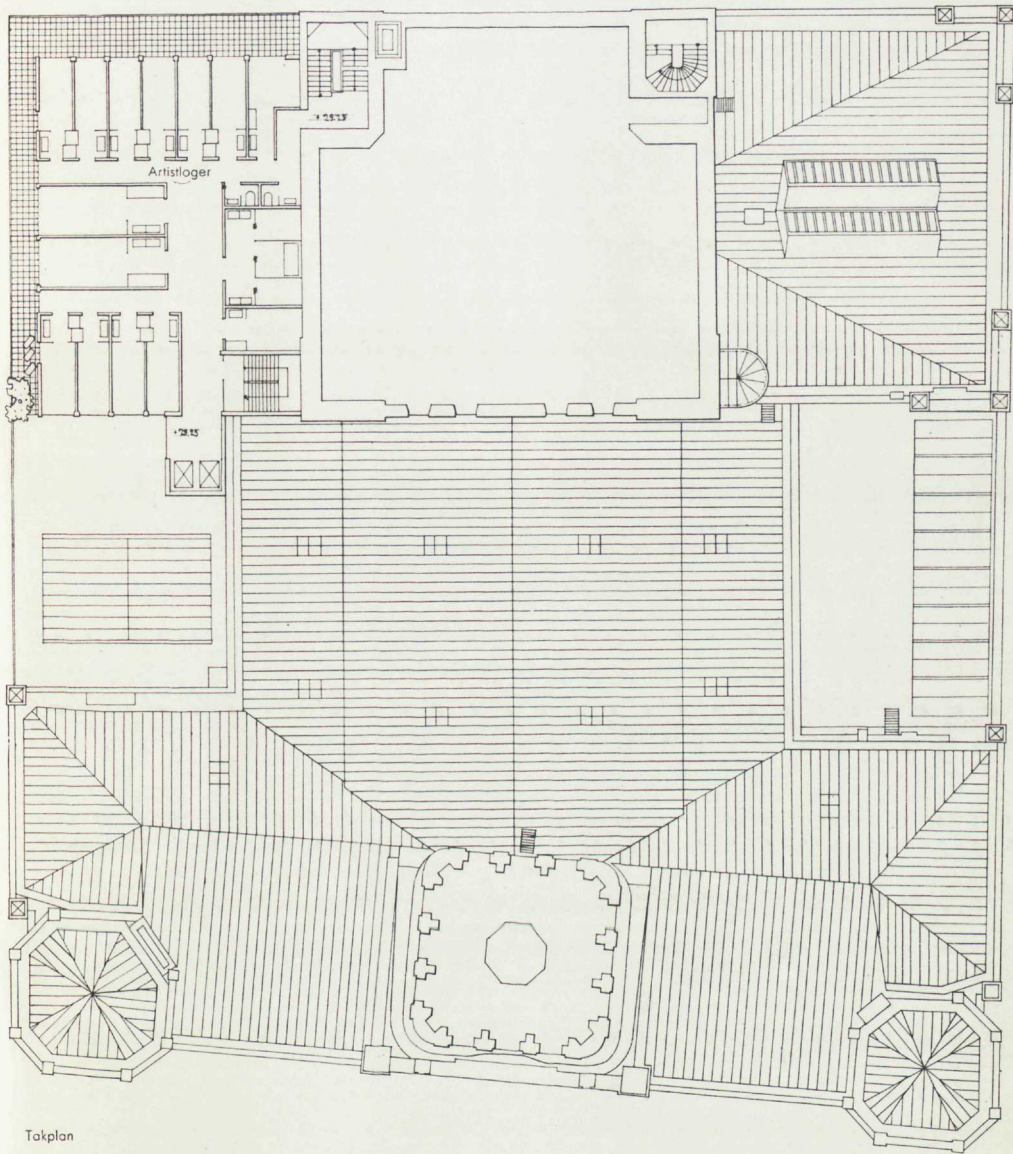
Alternativ II.

1871

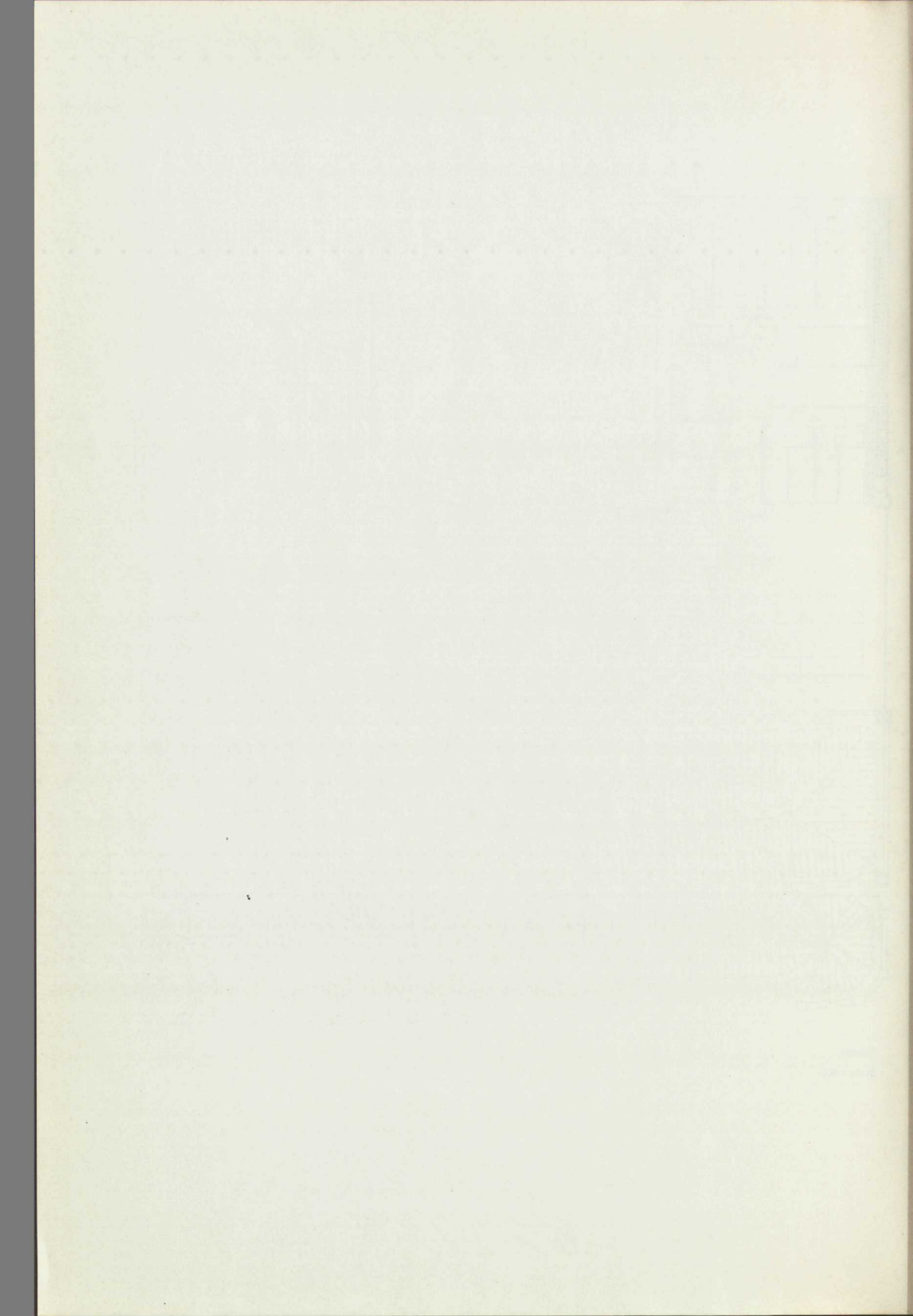

Alternativ II.

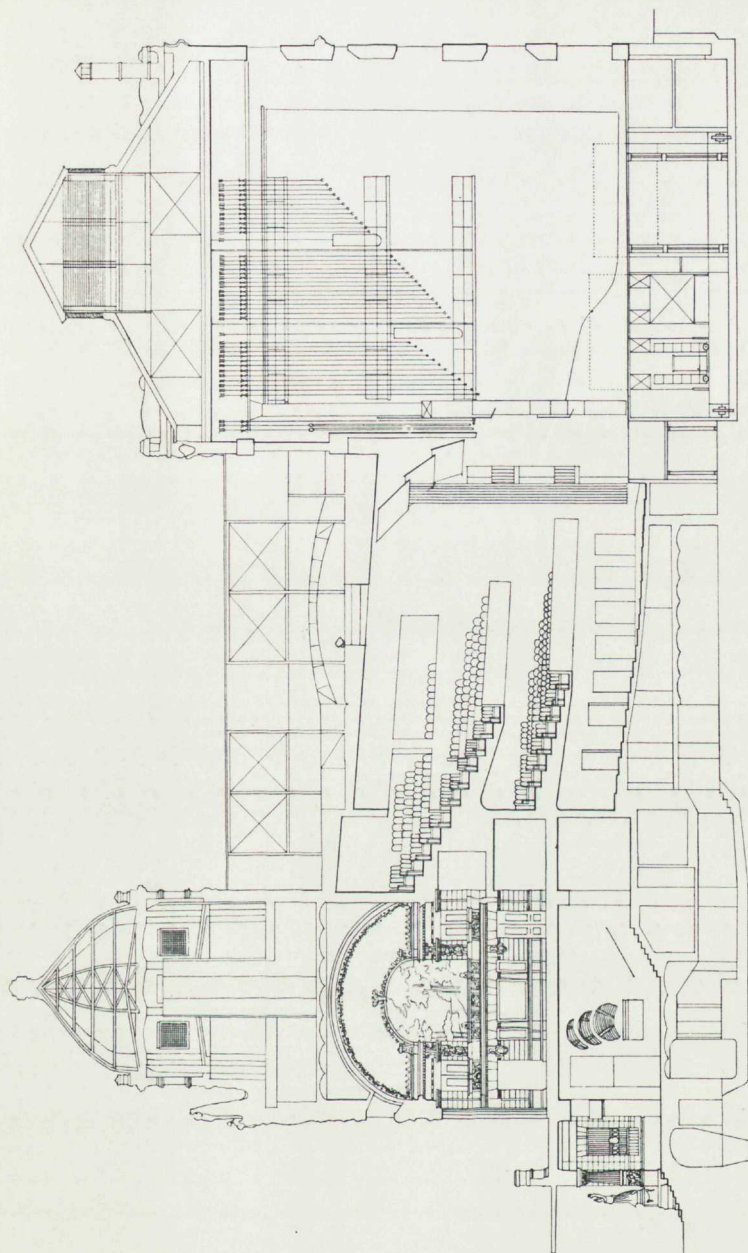

Takplan

Skala 1:400

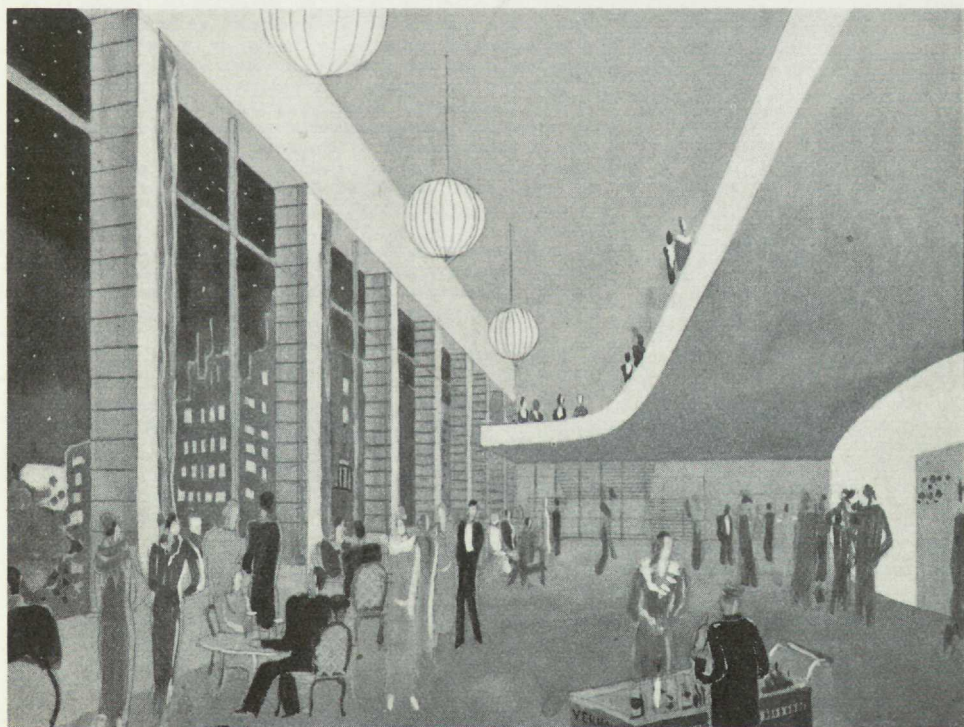
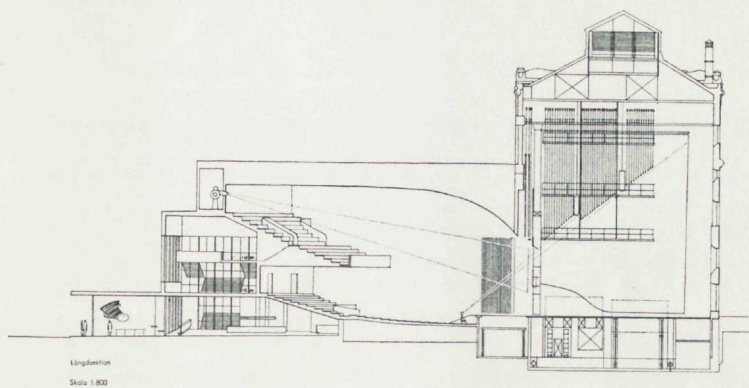
Alternativ II.

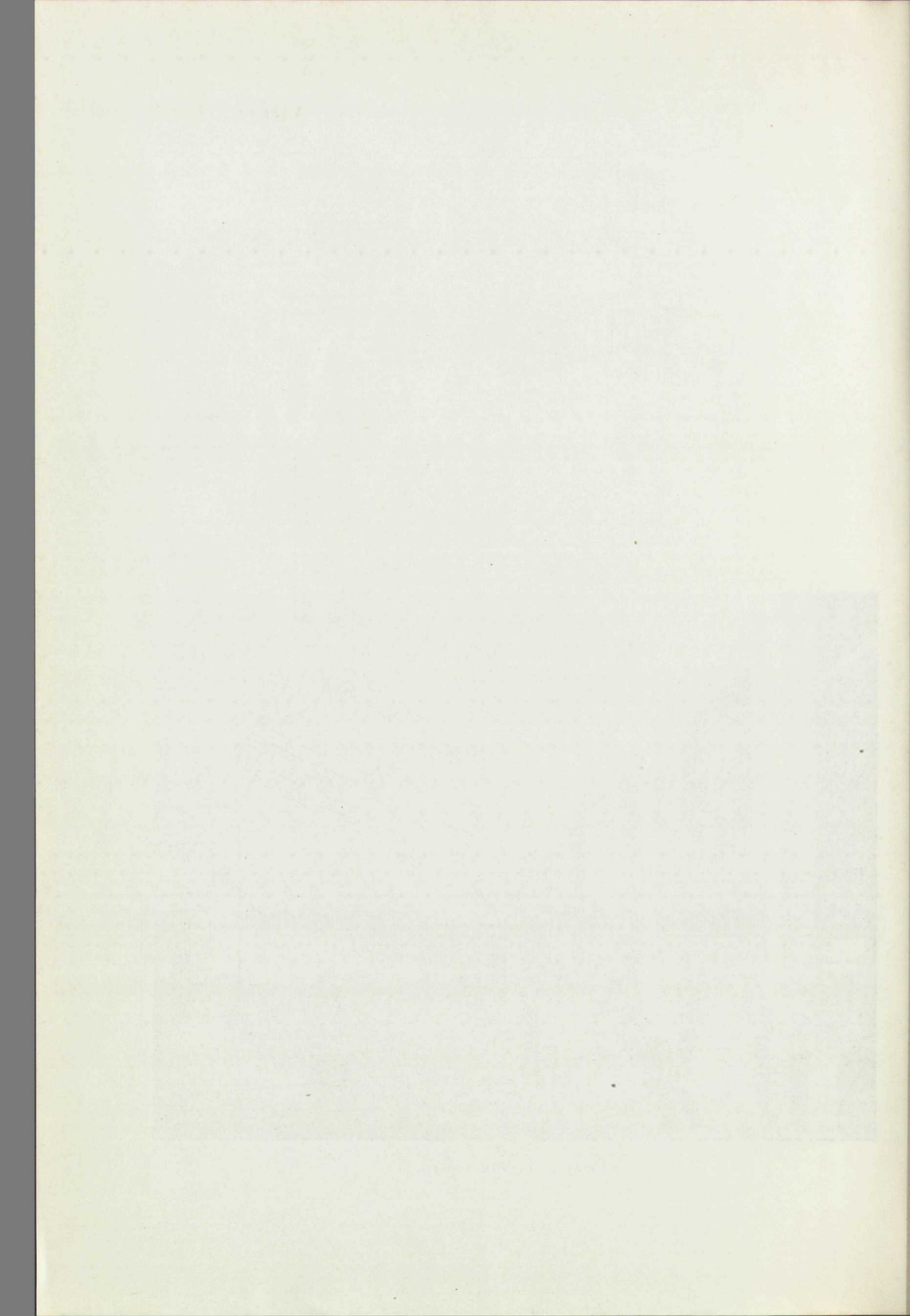
Längdsektion

Skala 1:400

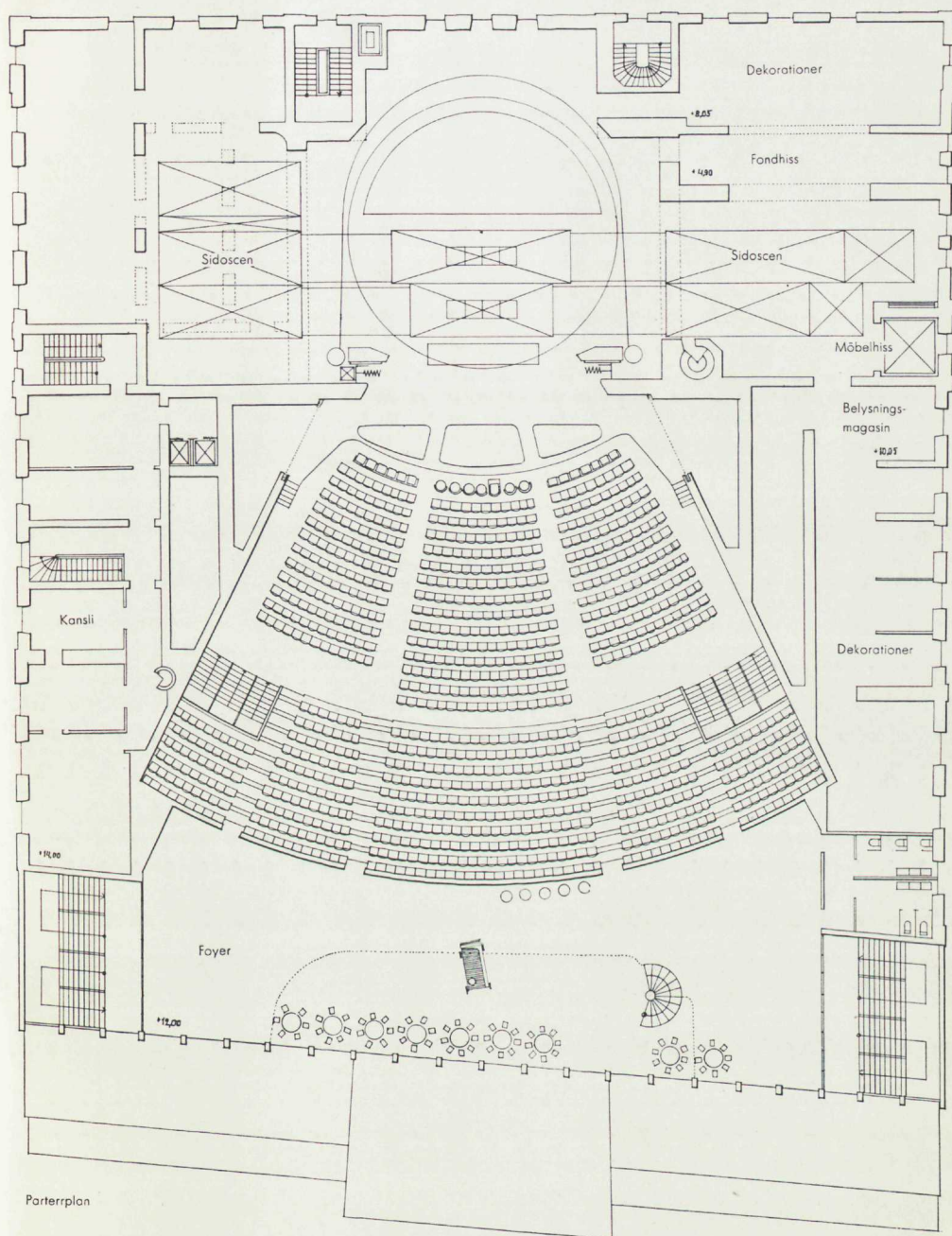
Alternativ III.

Perspektiv från foyern.

Alternativ III.

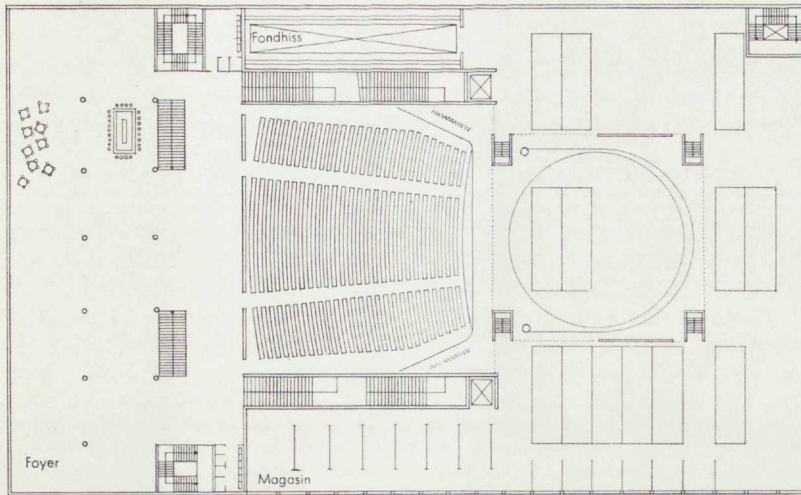

Parterrplan

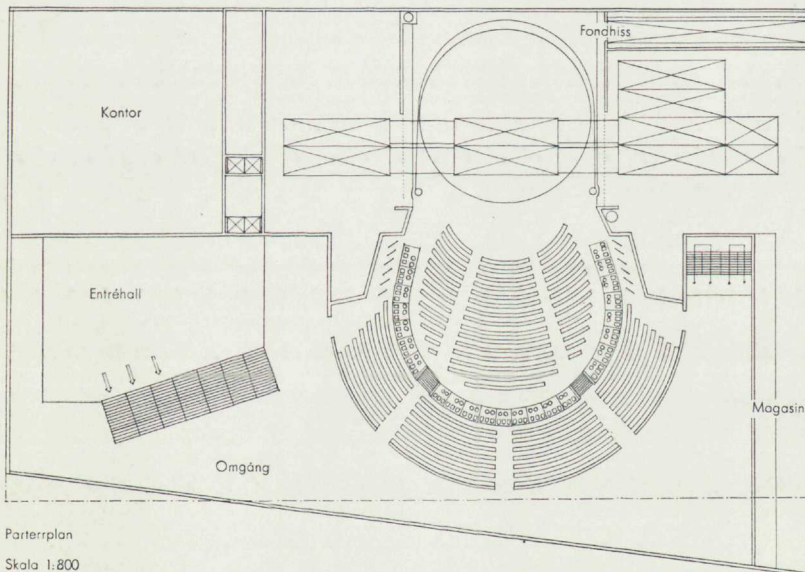
Skala 1:400

Alternativ VI a och b.

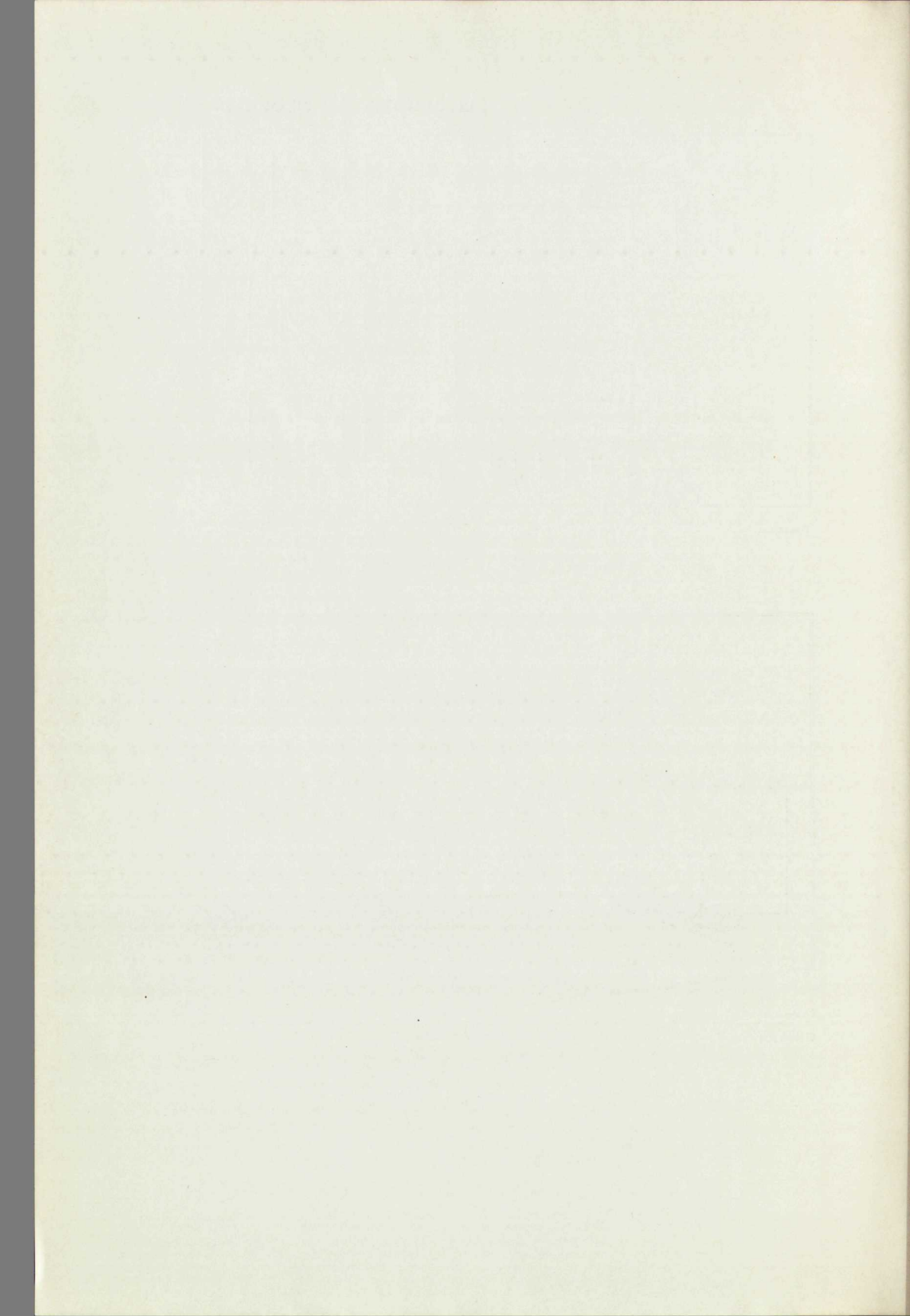

Parkettplan

Parterrplan

Skala 1:800

P. M. för konstruktioner till ombyggnadsförslag enl. Alt. II.

Salongshuset.

Över salongen bibehålles såväl yttertak som kupol.

I utrymmet mellan yttertaket fackverkskonstruktion och kupolen inläggas 4 st. järnbalkar, upplagda dels på omfattningsmurarna vid scenöppningen, dels på de murar som omfatta nuvarande ljusgårdar samt dels även på kolonner av järn, vilka senare före ovannämnda arbeten inbilats i nuvarande salongsvägg och upprests genom hela salongens höjd samt vilande på grunden. Till de förstnämnda balkarna överföres belastningen från taket och kupolen genom uppkilningar. Ett nytt innertak utföres som monierkonstruktion och upphänges i den nuvarande kupolens järnkonstruktion.

Bjälklagen för de olika radernas omgångar rivas i stor utsträckning, och endast smärre partier bibehållas. De nya bjälklagen utföras av betongplattor mellan järnbalkar samt med fyllning och övergolv av betong. Dessa bjälklagsbalkar äro så lagda, att de konsola ut över salongen och bilda den bärande konstruktionen för de nya raderna. Omfattningsmurarna kring salongen rivas och i stället uppföres en ny omfattningsmur av armerad betong.

De båda ljusgårdarna bortfalla genom att de närmast salongen liggande murarna helt bortrivas och deras bärande funktion ersättes med tvenne genomgående järnkolonner. De intilliggande bjälklagen utsträckas över nuvarande ljusgårdarna och utföras i likhet med övriga bjälklag.

I bottenvåningen inläggas järnbalkar, vilka skola uppbära de nya omfattningsmurarna kring salongen. Grunden har bibehållits oförändrad, enär den avlastas med de massiva tegelmurarna och dessutom de nya bjälklagskonstruktionerna bliva betydligt lättare än de gamla.

Scenhuset.

De båda murarna på var sida om scenen samt muren på scenens baksida avlastas å dubbla järnbalkar på höjden c:a + 33 och väggarna därunder bortrivas.

Diverse väggpartier — dels vid ljusgården, dels vid dekorationshissen avlastas och bortrivas. Inre väggen kring västra ljusgården avlastas å kolonner av järn. Nya bjälklag utförda som enkla betongplattor på järnbalkar inläggas i nuvarande ljusgård i höjd med befintliga bjälklag.

Kostnadsberäkningar.

Alternativ I.

Kostnadsberäkning för om- och tillbyggnad.

Av salongen ombygges endast en del av parketten och 1:a raden.

c:a 1 069 platser.

Ombyggnadsarbeten för salongshuset incl. 150 st. nya stolar och omklädnad av 450 st. gamla enl. anbud	75 000:—
Kostnad för påbyggnad för snickeriverkstad	25 000:—
Kostnad för ombyggnad av scenhuset enl. bifogade beräkning	177 000:—
Tygridå	8 000:—
Hissar	24 000:—
Scenbelysning enl. anbud	141 000:—
Scenmaskineri » »	245 000:—
	695 000:—

Arvoden:

Arkitekt och konstruktör	21 000:—
Kontrollant	8 000:—
Konstruktör för värme och sanitet	6 000:—
Konstruktör för elektrisk installation	3 000:—
	38 000:—

Summa Kronor 733 000:—

Kostnaderna för scenombyggnaden kr. 658 000:— äro de samma för alternativen I, II, III och IV.

Alternativ II.

Kostnadsberäkning för ombyggnad. Nytt salongshus inom omgångarnas omfattningsmurar. 1 280 platser.

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Rivnings- och bilningsarbeten:				
Rivning av tunna mellanväggar	1 000	m ²	2:—	2 000:—
» » Kungens trappa fr. + 7.25 till + 13.85	18	m ³	50:—	900:—
» » trappa fr. + 7.25 till + 13.85	11	»	50:—	550:—
» » bjälklag + 10.70	40	m ²	15:—	600:—
» » » 1:a till 3:e raden	870	»	15:—	13 000:—
» » tegelväggar	950	m ³	25:—	23 700:—
Bilning av öppningar i tegelväggar	90	»	50:—	4 500:—
» kring scenöppning, medeltjockl. 0.4 m.	78	m ²	20:—	1 560:—
» av murklackar	24	m ³	50:—	1 200:—
Rivning av yttertak vid östra ljusbrunnen	150	m ²	15:—	2 250:—
Nedbilning av rabbitztak över salong	260	»	5:—	1 300:—
Borttagning av stolar				500:—
Uppstöttningar				1 500:—
Rivningsarbeten				53 560:—
Transport				53 560:—

Slag av arbete	Antal	Enhet	å pris	Kronor
Transport				53 560: —
Byggnadsarbeten:				
<i>Bottenvåningen:</i>				
Nytt bjälklag: form, järnbalkar, betong, armering, fyllning, övergolv samt puts å undersidan	160	m ²	26: —	4 160: —
Ny trappa till kungl. logen, belagd med marmor, komplett	48	steg	30: —	1 440: —
Räcke till d:o	12	m	30: —	360: —
Ledstänger till d:o	12	»	8: —	100: —
Ny trappa till bostaden, stålslipade steg	6	steg	12: —	75: —
Nya mellanväggar: 7 cm. plattor + 2 lag puts	63	m ²	11: —	695: —
Nytt golv på gammalt bjälklag i bostaden + linoleum	56	»	11: —	615: —
Igensättning av öppningar	3	st.	50: —	150: —
Omputsning av väggar	240	m ²	2: 50	600: —
Avlastningsbalkar	13 000	kg.	0: 50	6 500: —
Inläggning av d:o	75	m	50: —	3 750: —
Kringputsning av balkar m. rabbitz	150	m ²	20: —	3 000: —
Dörrar av järn och glas till entréer	32	»	150: —	4 800: —
Insättning och justering av gamla dörrar till bostaden	7	st.	25: —	175: —
Köksinredning	1	»		400: —
Garderobsinredningar	2	»	30: —	60: —
<i>Parkettvåningen:</i>				
Nytt bjälklag: se bottenvån.	410	m ²	26: —	10 650: —
Ny entrétrappa: betongkupa, stegavsatser belagda med marmor, komplett	113	steg	30: —	3 390: —
Helt ny marmotrappa	30	»	30: —	900: —
Nya marmorgolv	115	m ²	30: —	3 450: —
Reparation av gammalt golv å parkett				1 000: —
Nytt golv: trä på regler + mattor	300	»	27: —	8 100: —
» » avrivning + linoleum	112	»	12: —	1 350: —
Reparation av golv + linoleum	200	»	10: —	2 000: —
Plattgolv i toalettutrymmen inkl. isoler.	20	»	25: —	500: —
Nya mellanväggar: 7 cm. plattor + 2 lag puts	210	»	11: —	2 310: —
Betongvägg: 2 lag svängd form, armering, 50 cm. betong 1 : 3 : 3 + 2 lag puts å betong	200	»	51: —	10 200: —
Igensättning av öppningar	5	st.	50: —	250: —
Omputsning av väggar	1 200	m ²	2: 50	3 000: —
» » tak	750	»	3: —	2 250: —
Rabbitztak invid trappor	70	»	20: —	1 400: —
» i toaletter	20	»	20: —	400: —
Betongtak under 1:a raden: form, betong, arm. puts, kringgjutn. av balkar	210	»	22: —	4 610: —
Kakelbeklädnad i toaletter	160	»	25: —	4 000: —
Komplettering av ektrappor				600: —
Järnkonstruktioner, uppbärande 1:a raden	18 000	kg.	0: 40	7 200: —
Järnkolonner vid nuv. ljusgårdar	2 000	»	0: 40	800: —
Kringputsning av d:o med rabbitz, runda	16	m ²	50: —	800: —
Transport				149 600: —

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Transport				149 600:—
Nya entrédörrar: metall + glas	47	»	150:—	7 050:—
» dörrar till salongen, mahogny	35	»	70:—	2 450:—
» » vanliga	14	st.	50:—	700:—
<i>1:a raden:</i>				
Nytt bjälklag: se bottenvån.	72	m ²	26:—	1 870:—
Ny trappa till 2:a raden: ek på betongkupa	40	steg	25:—	1 000:—
Komplettering av bjälklag vid trappa	25	m ²	15:—	375:—
Avrivning av golv + beläggning med fliesenlinol.	440	»	17:—	7 480:—
Golv å 1:a raden (gradiner) järn, träreglar, trägolv + lino- leum (horis. yta)	210	»	35:—	7 350:—
Plattgolv i toaletter inkl. isolering	15	»	25:—	375:—
Barriär å 1:a raden, 1.2 m. hög, kompl.	25	m	100:—	2 500:—
Nya mellanväggar: 7 cm. plattor + 2 lag puts	165	m ²	11:—	1 820:—
Betongvägg: se parkettvån.	200	»	51:—	10 200:—
Igensättning av öppningar	8	st.	50:—	400:—
Omputsning av väggar	900	m ²	2: 50	2 250:—
» » tak	550	»	3:—	1 650:—
Rabbitztak i toaletter	15	»	20:—	300:—
Kakelbeklädnad i d:o	60	»	25:—	1 500:—
Järnkolonner vid ljusgården	2 000	kg.	0: 50	1 000:—
Kringputsning av kolonner med rabbitz	16	m ²	50:—	800:—
Nya dörrar till salongen	13	»	70:—	910:—
» » vanliga	12	st.	50:—	600:—
<i>2:a radens nedre del:</i>				
Nytt bjälklag: se bottenvån.	175	m ²	26:—	4 550:—
Avrivn. av golv + beläggning med fliesenlinoleum	560	»	17:—	9 500:—
Plattgolv i toaletter inkl. isolering	21	»	25:—	525:—
Nya mellanväggar: 7 cm. plattor + 2 lag puts	150	»	11:—	1 650:—
Betongvägg: se parkettvån.	36	»	51:—	1 830:—
Igensättning av öppningar	10	st.	50:—	500:—
Omputsning av väggar	450	m ²	2: 50	1 125:—
» » tak	290	»	3:—	870:—
Rabbitztak i toaletter	21	»	20:—	420:—
Betongtak under 2:a raden: se parkettvån.	380	»	22:—	8 360:—
Kakelbeklädnad i toaletter	64	»	25:—	1 600:—
Nytt räcke vid bar	4	m.	50:—	200:—
Järnkonstruktioner, uppbärande 2:a raden	10 000	kg.	0: 40	4 000:—
Järnkolonner	2 000	»	0: 50	1 000:—
Kringputsning av d:o	16	m ²	50:—	800:—
Nya dörrar till salongen	10.5	»	70:—	735:—
» » , vanliga	8	st.	50:—	400:—
Avlastningar	14 000	kg.	0: 50	7 000:—
Inläggning av d:o	45	m.	50:—	2 250:—
Transport				249 495:—

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Transport				249 495:—
<i>2:a radens övre del:</i>				
Nytt bjälklag: se bottenvån.	160	m ²	26:—	4 160:—
Nya trappor, marmor, kompletta	50	steg	30:—	1 500:—
Nytt trägolv i snickareverkstad	36	m ²	6:—	220:—
Avrivning av golv + fliesenlinoleum	146	»	17:—	2 480:—
Golv å 2:a raden (gradiner) järn, träreglar, trägolv + lino- leum (horis. yta)	320	»	35:—	11 200:—
Plattgolv å toaletter	48	»	25:—	1 200:—
Komplettering av golv + fliesenlinoleum	310	»	17:—	5 300:—
Nya mellanväggar: 7 cm. plattor + 2 lag puts	210	»	11:—	2 310:—
Igensättning av öppningar	8	st.	50:—	400:—
Omputsning av väggar	500	m ²	2:50	1 250:—
» » tak	300	»	3:—	900:—
Rabbitztak över salongen	500	»	35:—	17 500:—
Barriär å 2:a raden, 1,2 m. hög	25	m.	100:—	2 500:—
Järnkolonner	4 000	kg.	0:50	2 000:—
Kringputsning av d:o	8	m.	50:—	400:—
Nya dörrar till salong	10.5	m ²	70:—	735:—
» » vanliga	16	st.	50:—	800:—
Avlastning av salongstaket	15 000	kg.	0:50	7 500:—
Förstärkning och utskärning av plåtbalk				700:—
Inläggning av DIP-balkar				1 000:—
Övriga avlastningar	4 000	kg.	0:50	2 000:—
Inläggning av d:o	16	m.	50:—	800:—
<i>Våningen + 23,60:</i>				
Nytt yttertak, komplett med värmeisolering	200	m.	20:—	4 000:—
Nytt trägolv i snickareverkstad	190	»	6:—	1 140:—
Nya mellanväggar: 7 cm. plattor + 2 lag puts	24	»	11:—	264:—
Nya ytterväggar: 1-stens högporöst tegel utv. puts. + kalkfärgn. + inv. puts	80	»	25:—	2 000:—
<i>Övriga arbeten:</i>				
Beklädnad å väggar i salongen	460	m ²	30:—	13 800:—
Skärm från taket ned mot scenöppning	70	»	35:—	2 450:—
Biljettkontor				1 000:—
Garderobsinredningar: diskar, galoschhyllor, klädställ, kro- kar etc.				20 000:—
Varmlufts- och evakueringsstrumror				13 000:—
Sanitetsutrustning:				
Dricksfontäner				3 000:—
Diskbänk	1	st.		200:—
Vattenklosetter	12	»	200:—	2 400:—
Pissoarer	13	»	200:—	2 600:—
Tvättställ	18	»	75:—	1 350:—
Målningsarbeten				45 000:—
Transport				428 554:—

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Transport				428 554:—
Elektrisk installation. Antalet ljuspunkter exkl. scenbelysning beräknas till c:a 1 700 st. En del av de gamla ljuspunkterna beräknas bli oförändrade men ingå i antalet, varför medelpriset per ljuspunkt inkl. armatur antages till 25:— kr.	1 700	st.	25:—	42 500:—
Podiearrangement i orkesterdiket ökar kostnadssumman med c:a 12 000:— kr.				12 000:—
				483 054:—
Tillägg för diverse och oförutsett samt risk- och vinstmarginal (c:a 20 %)				94 946:—
				578 000:—
Kostnad för ombyggnad av scenhuset enl. bifogade beräkning (endast byggnadsarbeten, exkl. scenmaskineri, scenbelysning etc.)				177 000:—
Stolar i salongen	1 300	st.	50:—	65 000:—
Tygridå				8 000:—
Hissar (den gamla fondhissen och dekorationshissen beräknas kunna användas efter smärre justeringar) 3 st. nya personhissar och 1 ny möbelhiss				30 000:—
Scenbelysning enl. anbud				141 000:—
Scenmaskineri enl. anbud 159 720:— RM = c:a				245 000:—
Dekorativ utsmyckning				10 000:—
				1 254 000:—
Arvoden:				
Arkitekt och konstruktör				86 000:—
Kontrollant				12 000:—
Konstruktör för värme och sanitet				10 000:—
Konstruktör för elektrisk installation				5 000:—
				113 000:—
Summa Kronor 1 367 000:—				

Kostnadsberäkning av byggnadsarbetena för ändring av scenhuset.

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Rivnings- och bilningsarbeten:				
Rivning av betongvägg vid fondhiss	51	m ³	100:—	5 100:—
» » tegelväggar	405	»	25:—	10 125:—
» » trappa vid möbelhiss	9	»	50:—	450:—
» » spiraltrappa				300:—
» » trappa från + 23.25 till 26.25				100:—
» » bjälklag	520	m ²	15:—	7 800:—
» » tunna mellanväggar	650	»	2:—	1 300:—
» » yttertak över loger	300	»	6:—	1 800:—
Transport				26 975:—

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Transport				26 975:—
Bilning av hörn; medeltjocklek 80 cm.	60	m ²	40:—	2 400:—
» » dörrhå; » 80 »	100	»	50:—	5 000:—
Avlastningsbalkar	44 000	kg.	0: 50	22 000:—
Bilning för och uppläggning av balkar	65	lm.	50:—	3 250:—
Kolonner	4 000	kg.	0: 50	2 000:—
Rabbitz kring kolonner och balkar	180	m ²	50:—	9 000:—
Rivningsarbeten				70 625:—
Byggnadsarbeten:				
Nytt bjälklag exkl. golvbeläggning, i övrigt kompl. . . .	120	m ²	26:—	3 120:—
Nya ytterväggar: 1-stens högporöst tegel, utv. puts + kalkfärgn., inv. puts	265	»	25:—	6 600:—
Nytt yttertak inkl. värmeisolering	340	»	20:—	6 800:—
Nya innervägg: 7 cm. pl. + 2 ggr puts	390	»	11:—	4 300:—
Golv å terrass: avjämning + isolering + klinker eller dyl.	60	»	28:—	1 680:—
Nya golv å bef. bjälklag: avjämning + linoleum	350	»	15:—	5 200:—
Nya plattgolv incl. isolering	25	»	25:—	625:—
Räcke på terrass	36	lm.	30:—	1 100:—
Ny trappa med stålslipade steg, kompl.	30	steg	12:—	360:—
Omputsning av väggar och tak	6 300	m ²	2: 75	17 500:—
Nya dörrar	25	st.	50:—	1 250:—
» fönster	40	m ²	40:—	1 600:—
Varmluft- och evakueringsstrumror				5 000:—
Sanitetsutrustning:				
Dricksfontäner				300:—
Vattenklosetter	6	st.	200:—	1 200:—
Pissoarer	6	»	200:—	1 200:—
Tvättställ	24	»	75:—	1 800:—
Duschar	3	»	75:—	225:—
Badrumsinredning	1	»		250:—
Målningsarbeten				10 000:—
Elektrisk installation	300	ljusp.	22:—	6 600:—
Tillägg för diverse och oförutsett samt risk- och vinst-				147 335:—
marginal c:a 20 %				29 665:—
Summa Kronor				177 000:—

Alternativ III.

Kostnadsberäkning för om- och tillbyggnad. Nytt salongshus och foyer. Ny fasad mot Nybroplan. 1 800 platser.

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Rivningsarbeten				50 000:—
Grundförstärkningar				40 000:—
Form för grundmurar	320	m ²	3:—	960:—
Betong till »	50	m ³	30:—	1 500:—
Utvändiga socklar å tillbyggnaden	85	m.	100:—	8 500:—
Arbeten i bottenvåningen och källaren				50 000:—
Schaktningsarbeten				2 000:—
<i>Parkettvåningen:</i>				
Nytt bjälklag: form, järnbalkar, betong, armering, fylln., övergolv samt puts å undersidan	1 550	m ²	26:—	40 300:—
Golv: avjämning + linoleum	360	»	11:—	3 960:—
Golv i kapprum och foyer	740	»	30:—	22 200:—
» i entréparti på uppfylld mark: 10 cm. grus + 5 cm. 1:5:7 + avjämning, isolering + marmor	130	»	38:—	4 940:—
Golv i butiker på uppfylld mark: 10 cm. grus + 5 cm. 1:5:7 + avjämning + isolering + 5 cm. 1:5:7 + 3 cm. 1:3 + linoleum	250	»	20:—	5 000:—
Plattgolv i toaletter inkl. isolering	70	»	25:—	1 750:—
Golv i nedre parkett: trägolv + matta	450	»	27:—	12 200:—
Trappor till nedre parkett, fullt komplett, marmorbelagda	90	m.steg	30:—	2 700:—
Trappor till övre parkettens foyer som föreg.	195	»	30:—	5 850:—
Vilplan i sistnämnda trappor	35	m ²	47:—	1 650:—
Trappa till kungalogen				700:—
Enklare trappa stålslipade steg	15	m.	12:—	180:—
Bjälklag vid kungalogens trappa	12	m ²	26:—	312:—
Pelare av järn	11 000	kg.	0:50	5 500:—
Kringgjutning, resp. kringputsning av pelare	60	m.	30:—	3 000:—
Vägg mellan kapprum och nedre parkett: 1-stens tegel + 2 ggr puts	90	m ²	21:—	1 890:—
Bärande väggar på sidorna om salongen: 1½-stens tegel + 2 ggr puts	180	»	30:—	5 400:—
Ytterväggar å gavlarna	40	»	30:—	1 200:—
Väggar på sidorna om entréen: 1½-stens tegel + 2 ggr puts	75	»	31:—	2 330:—
Plattväggar: 7 cm. plattor + 2 lag puts	140	»	11:—	1 540:—
Betongväggar kring trappor till övre foyer	65	»	13:—	845:—
Bärande gavelvägg, genombruten av öppn.	200	»	30:—	6 000:—
Skyltfönsterpartier	176	»	150:—	26 400:—
Yttre entréparti	58	»	150:—	8 700:—
Entrédörrar inkl. glas och beslag	16	»	150:—	2 400:—
Glaspartier vid sidotrapporna	35	»	100:—	3 500:—
Transport				323 407:—

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Transport				323 407:—
Biljettkontor				10 000:—
Kakelbeklädnad i toaletter	84	m ²	25:—	2 100:—
Skärmväggar i d:o	35	»	35:—	1 225:—
Beklädnad eller behandling av väggar och tak i entré (stuck)	170	»	20:—	3 400:—
Yttertak över entré och uthyrningslokaler, fullt komplett, kopparplåt	385	»	28:—	10 800:—
Bjälklag över kapprum, toaletter m. m., fullt komplett . .	1 200	»	28:—	33 600:—
Omputsning av gamla väggar och tak	600	»	2: 75	1 650:—
Dörrar till salongen	40	»	70:—	2 800:—
» » toaletter	17	st.	50:—	850:—
Igensättning av öppningar	3	»	50:—	150:—
Bilning kring scenöppning, medeltj. 0.4 m.	80	m ²	20:—	1 600:—
Uppbilning av dörröppningar	8	st.	50:—	400:—
<i>Övre parkettvåningen:</i>				
Golv i foyer, slipad marmor	515	m ²	30:—	15 450:—
Plattgolv i toaletter, inkl. isolering	36	»	25:—	900:—
Avjämning av gamla golv samt påläggning av linoleum . .	450	»	11:—	4 950:—
Golv å övre parkett: avjämning + matta	340	»	27:—	9 200:—
Trappor till radens foyer, marmor	170	m.steg	30:—	5 100:—
Plan i d:o, marmor	70	m ²	47:—	3 290:—
Trappa i foyer	30	m.steg	30:—	900:—
Ytterräddor	245	m ²	30:—	7 350:—
Bärande väggar, 1½-stens tegel + 2 ggr puts	175	»	31:—	5 425:—
Betongvägg mot salongen + 2 ggr puts	140	»	51:—	7 140:—
Plattväggar: 7 cm. tjocka + 2 ggr puts	125	»	11:—	1 375:—
Kakelbeklädn. i toaletter	40	»	25:—	1 000:—
Skärmväggar i d:o	22	»	35:—	770:—
Barriär mot trappor till parkett	18	m.	50:—	900:—
Räcken i sidotrappor	45	»	30:—	1 350:—
Räcke i trappan mellan foyerer	18	»	30:—	540:—
Bjälklag över foyer m. m.	570	»	26:—	14 800:—
Igensättning av öppningar	10	st.	50:—	500:—
Uppbilning » »	12	»	50:—	600:—
Spiraltrappa av järn i två våningar				1 000:—
Omputsning av gamla väggar och tak	1 020	m ²	2: 75	2 810:—
Fönster i fasad (avdrag för öppningarna ej gjord vid beräkn. av väggar)	230	»	130:—	29 900:—
Glasparti mot sidotrappor	55	»	100:—	5 500:—
Dörrar till salong	11	»	70:—	770:—
» » toaletter m. m.	9	st.	50:—	450:—
Betongtak under raden	345	m ²	22:—	7 600:—
<i>Nedre raden:</i>				
Golv i foyer: avjämning + fliesenlinoleum	316	m ²	17:—	5 370:—
» » sidotrappornas översta plan	34	»	30:—	1 020:—
Plattgolv i toaletter incl. isolering	50	»	25:—	1 250:—
Transport				529 192:—

Slag av arbete	Antal	Enhet	à pris	Kronor
Transport				529 192:—
Avjämning av gamla golv + linoleummattor	540	m ²	10:—	5 400:—
Trappor till nedre raden från foyer	68	m.steg	30:—	2 040:—
Ytterväggar	325	m ²	25:—	8 120:—
Bärande väggar: 1½-sten + 2 ggr puts	230	»	31:—	7 120:—
Betongvägg mot salongen + 2 ggr puts	184	»	51:—	9 380:—
Plattväggar: 7 cm. tjocka + 2 ggr puts	140	»	11:—	1 540:—
Kakel i toaletter	40	»	25:—	1 000:—
Skärmväggar	22	»	35:—	770:—
Barriärer mot trappor	10	m.	50:—	500:—
» » öppning	32	»	50:—	1 600:—
Bjälklag över foyer (yttertak) kompl.	470	m ²	30:—	14 100:—
» » » invändigt	170	»	26:—	4 420:—
» » ljusgården, glasbetong	140	»	100:—	14 000:—
Bärande konstruktion för raden	360	»	56:—	20 100:—
Barriär för raden	32	m.	100:—	3 200:—
» vid trappor	20	»	50:—	1 000:—
Golv å raden: gradiner + linoleum	500	m ²	35:—	17 500:—
Igensättning av öppningar	7	st.	50:—	350:—
Upptagning » »	5	»	50:—	250:—
Dörrar till salong	20	m ²	70:—	1 400:—
» » toaletter etc.	9	st.	50:—	450:—
Omputsning av gamla väggar och tak	1 100	m ²	2: 75	3 020:—
Övre raden:				
Ytterväggar 1½-sten + 2 ggr puts + kalkf.	375	»	30:—	11 300:—
Nya plattväggar: 7 cm. tjocka + 2 ggr puts	160	»	11:—	1 760:—
Konstruktion för yttertaket över salongen	990	»	50:—	49 500:—
Rum för biografmaskin				3 000:—
Vägg över scenöppning	84	»	20:—	1 680:—
Ytterväggar för snickeriverkstad m. m.	80	»	30:—	2 400:—
Bjälklag » » » »	170	»	26:—	4 420:—
Träggolv i » » » »	340	»	7:—	2 380:—
Yttertak över » » » »	180	»	20:—	3 600:—
Dörrar, vanliga	3	st.	50:—	150:—
Järnpelare å raden	2 500	kg.	0: 50	1 250:—
Kringputsning av d:o med rabbitz	15	m ²	50:—	750:—
Omputsning av gamla väggar och tak	260	»	2: 75	715:—
Nytt yttertak över sidopartierna	210	»	20:—	4 200:—
Avlastningar vid scenöppning	9 000	kg.	0: 50	4 500:—
Inläggning av d:o	15	m.	50:—	750:—
Anslutning mellan taken mot scenhus etc.				1 000:—
Övriga arbeten:				
Beklädnad å väggar i salongen	1 200	m ²	30:—	36 000:—
Garderobsinredningar: diskar, galoschhyllor, klädställ, krokar etc.				28 000:—
Varmlufts- och evakueringsstrummor				17 000:—
Transport				820 807:—

Slag av arbete	Antal	Enhet	å pris	Kronor
Transport				820 807:—
Sanitetsutrustning:				
Dricksfontäner				3 000:—
Diskbänk	1	st.		200:—
Vattenklosetter	25	st.	200:—	5 000:—
Pissoarer	18	»	200:—	3 600:—
Tvättställ	36	»	75:—	2 700:—
Målningsarbeten				60 000:—
Elektrisk installation	2 000	»	28:—	56 000:—
Podiearrangement i orkesterdiket				12 000:—
				963 307:—
Tillägg för diverse och oförutsett samt risk- och vinstmar- ginal, c:a 20 %				198 693:—
				1 162 000:—
Kostnad för ombyggnad av scenhuset enl. bifogade beräk- ning (endast byggnadsarbeten exkl. scenmaskineri, scen- belysning etc.)				177 000:—
Stolar i salongen	1 800	st.	50:—	90 000:—
Tygridå				8 000:—
Hissar (den gamla fondhissen och dekorationshissen beräk- nas kunna användas efter smärre justeringar) 3 st. nya personhissar och 1 st. ny möbelhiss				30 000:—
Scenbelysning enl. anbud				141 000:—
Scenmaskineri, enl. anbud 159 720:— RM = c:a				245 000:—
Dekorativ utsmyckning				20 000:—
Arvoden:				
Arkitekt och konstruktör	126 000:—			
Kontrollant	18 000:—			
Konstruktör för värme och sanitet	20 000:—			
Konstruktör för elektrisk installation	9 000:—			
				173 000:—
				Summa Kronor 2 046 000:—

Alternativ VI.

Approximativ kostnadsberäkning för ny teaterbyggnad på Auditoriumtomten vid Norra Bantorget.

Kalkylerad kostnad för byggnaden, fullt komplett incl. scenmaskineri, scenbelysning, stolar etc. 143 800 m³ à c:a 62:— . . . Kronor 8 900 000:—

Årliga inkomster för uthyrningslokaler i byggnaden torde kunna uppskattas till:

Butiker 560 m² golvyta à 70:— 39 200
Kontorslokaler 7 600 » » » 38:— 288 800

Hyresinkomster Kr. 328 000:—

Om bruttoavkastningen på i fastigheten nedlagt kapital antages till 8,5%, utgör »anläggningsvärdet» för uthyrningslokalerna c:a 3 860 000:—

Anläggningskostnad, belöpande på den egentliga teatern skulle sålunda komma att utgöra Kronor 5 040 000:—

Härtill kommer kostnad för tomten, som innehåller c:a 4 300 m².

Folkteatern som nationalscen.

Stockholm med omnejd är numera en storstad. Stor-Stockholm har bortåt 700 000 invånare men dess samlingslokaler och teatrar äro avpassade för sekelskiftets invånareantal. För teaterns del medför detta dels att stora, verkligt krävande pjäser av modern läggning svårligen kunna uppföras eller komma till sin rätt, dels att en teater, som har framgång med ett skådespel, icke kan taga emot den publik, som strömmar till utan att låta en och samma pjäs fylla teaterlokalen under en hel säsong, till förfång för omväxling och konstnärlig förnyelse. Allt detta inverkar menligt på intresset för scenkonsten. Härtill kommer att den nutida publiken trivs bäst och rycks med mest i stora lokaler. De små biograferna, de små musiksalarerna stå ofta tomma, där de stora äro fullsatta. Även de små teatrarerna ha som regel svårt att reda sig. Vi leva i massornas tidsålder och vi behöva stora teaterbyggnader. Tiden kräver i varje fall i Stockholm en stor och högmodern folkteater, som kan mottaga två å tre tusen åskådare och ge även de största program. En kombination av en stor, modern folkteater och moderna pjäser, som speglar tidens egen rytm och framför dess egna problem, synes vara den väg som leder till teaterns renässans.

En stor teaterlokal, med plats för tvåtusen personer och därutöver, kan möjliggöra för ett teaterföretag att hålla populära biljettpriser utan att därför företagets ekonomiska bärkraft äventyras. I samma mån som biljettprisen sänkas, måste ju platsantalet för åskådarna ökas, för att icke staten eller enskilda skola behöva betala mellanavgiften. Endast den stora folkteatern kan, utan men för driftens ekonomiska sundhet, hålla de låga biljettpris, som publiken av i dag är nödsakad att kräva.

Stockholms befolkning har blivit van att sammansluta sig i stora organisationer, för tillvaratagandet av gemensamma intressen. Under sådana förhållanden har man rättighet att räkna med att en folklig teater, med de stora organisationernas hjälp, skall kunna nå fram till en tillräckligt omfattande ny publik för att ständigt ha tillräcklig besöksiffra; om denna teater i övrigt förstår att fylla sin uppgift, och framför den kulturellt betydande moderna repertoaren till samma pris som biograferna kunna hålla.

Den stora folkliga nationalscenen är därför inte bara den som bäst svarar mot tidens krav. Den är också den ekonomiskt riktigaste formen för modern teaterdrift.

En rationell ekonomisk plan för folkteaterdrift, visar följande ungefärliga siffror:

Utgifter.

- A. På ordinarie stat: artistpersonal (2 regissörer, 14 skådespelare) 121 000; kanslipersonal (ekonomi, biljetter etc.) 26 700; scen- och verkstadspersonal 43 490; organisationskostnader 185 kr. per dag + 10 % av abonnemangssumman som provision för värvning (se nedan).
- B. Som driftkostnader: fabrikationer för 10 pjäsuppsättningar med material 56 600; översättningskostnader 2 390; tantiemer 32 020; extra personal 105 kr. per dag; extra personal vid de större programmen 28 800; oförutsedda tillfälliga kostnader 100 kr. per dag.

Detta gör summa dagskostnader, beräknat efter 8 månaders speltid (och under förutsättning av fri hyra):

Kr. 1 686: 50 per dag.

Inkomster.

A. Recettmedel:

400 platser à 2: 50 (abonnemangspris)	3: 25 (pris vid fria köp)
500 " " 2: —	2: 60 " " "
400 " " 1: 50	2: — " " "
500 " " 1: —	1: 35 " " "
400 " " 0: 75	1: — " " "

2200 platser ger 3 400: — med abonnemangspris.

Kalkylen bör omfatta 40 % av biljetterna på förhand disponerade genom abonnemang. (Abonnemangsföreningens storlek förutsättes alltså vara 17 480 personer.) Av abonnemangsinkomster (1 360 kr. per dag) bör beräknas avgå som provisioner för värvning (jfr ovan under organisationskostnader) 10 %.

Recettmedel genom abonnemang alltså beräknat per dag Kr. 1 224.

15 % av fria biljetter böra beräknas säljas med 30 % förhöjning över abonnemangsprisen, d. v. s. per dag Kr. 663.

Medelrecett per dag Kr. 1 887.

B. Extra inkomster:

En affärsmässigt skött teater kan räkna med inkomster av lokalens uthyrning under spelfria dagar, programinkomster, uthyrning av buffé o. d. Per dag synnerligen lågt räknat 75 kr. En folkteater bör emellertid byggas så att extra lokaler till uthyrning ingå i byggnaden. Storleken av dessa hyror kunna givetvis icke här fixeras. Extra inkomsterna per dag kunna därför betecknas som Kr. 75 + X.

Total medelinkomst per dag alltså **Kr. 1 962 + X.**

Då mot denna medelinkomst svarar medelutgift av kr. 1 686: 50, bör ju en teaterdrift efter ovan skisserade riktlinjer äga trygghet.

Dramatiska teatern i sin nuvarande gestalt — en hovteater från förra seklet — kan icke fylla behovet av en modern folkteater. Dess scenhus är alldeles för litet och omodernt, dess salong för liten och opraktiskt arrangerad, dess lokaliteter i övrigt alldeles föråldrade. Även med den ombyggnad, som sakkunniga förordat och som även är den enda möjliga för de närmaste åren, löser man icke frågan om en stor och modern nationalscen, som motsvarar tidens behov.

Man löser icke heller Dramatiska teaterns svåra ekonomiska problem utan att man får en ny modern teaterbyggnad. Snarare kan man befara, att ju längre tiden lider utan att en helt ny teaterbyggnad kommer till stånd desto större bli teaterföretagets ekonomiska svårigheter.

Hur och var och när bör denna nya stora och moderna teaterbyggnad komma till stånd?

Den synes böra komma till stånd genom en samverkan mellan staten och Stockholms stad. Denna senare bör icke undandraga sig att medverka till den nya folkliga nationalscenens tillkomst, alldenstund Stockholms befolkning onekligen i första hand har fördel av den till huvudstaden förlagda nationalscenen. Staden synes böra bidraga med kostnadsfri tomt och kunna anslå avkastningen av vissa sina donationer och lämna vissa bidrag från nöjesskatten för ändamålet under förutsättning att teatersalongen någon viss veckokväll och söndagens middag upplåtes till samlingslokal för medborgarligen möten, föredrag o. dyl. samt till kongresslokal under sommartiden. Den nya teatern skulle i viss mån kunna fylla behovet av ett medborgarhus för särskilt de norra, östra och västra stadsdelarna. Staten för sin del bör genom anslag från teaterlotteriet avsevärt bidraga till den nya teaterbyggnadens uppförande.

Den plats där det nuvarande Auditorium ligger synes kunna väl lämpa sig för det ifrågavarande ändamålet, i synnerhet om stadsplanen något regleras. Det nuvarande Auditorium torde inom kort få lämna rum för någon offentlig byggnad. En mera central belägenhet för en stor teater än vid Norra Bantorget torde man icke kunna finna.

Att förbereda, uppföra och inreda en ny teater av de dimensioner det här bör gälla, tar en avsevärd tid i anspråk. Tio à femton år torde åtgå innan teatern kan tagas i bruk. Så mycket viktigare synes det därför vara, att förberedelser till den stora teaterbyggnadens tillkomst snart nog vidtagas. Hur tror man väl att den nuvarande om ock nödvändigtvis förbättrade Dramatiska teaterns byggnad skall kunna fylla behovet av en modern nationalscen om låt oss säga femton à tjugu år? Skulle, när den tiden är liden, en ny teaterbyggnad icke finnas eller vara inom räckhåll, torde staten komma att åsamkas oerhörda förluster på en föråldrad, otjänlig och därför impopulär nationalscen, som sannolikt skulle lida svårt avbräck i konkurrensen med nyttkomna moderna och stora privatteatrar, väl huvudsakligen ledda efter rent spekulativa grundsatser.

Att behovet av moderna folkteatrar gör sig starkt gällande visar erfarenheten från Göteborg och Malmö, där nya stora, moderna teatrar antingen re-

dan äro eller snart synas bli verklighet, och likaså i Oslo, vars stora folkteater — tillkommen genom allmänna medel — nu nalkas sin fullbordan. Även i andra länder, såsom Tyskland, Ryssland, Frankrike, Italien, England och Tjeckoslovakien, äro stora folkteatrar efter moderna principer projekterade eller redan under uppförande i åtskilliga städer. Detta synes ge vid handen att utvecklingen går i en bestämd riktning och att det vore oklokt att icke därav draga den rätta lärdomen.

1933 års Teaterutredning torde måhända icke ha möjlighet att utreda och framlägga detaljerade förslag i frågan om en helt ny, modern svensk nationalscen. Alternativ VI i arkitekt Sundahls utmärkta förslag ger dock en bild av hur problemet kan lösas. Det skulle om tid och penningmedel stått till förfogande kunnat givas en mera detaljerad utformning. Det synes böra ligga i statsmakternas intresse att snarast möjligt låta undersöka om icke denna väg är framtidens.

I avvaktan på en utredning om och tillkomsten av en modern nationalscen efter principen en stor folkteater, ansluta vi oss helt till sakkunnigas förslag till omändring och förbättring av Dramatiska teaterns salong, scenhus etc.

Fredrik Ström.

Per Lindberg.

Utredning rörande koncessionsfrågan.

I den skrivelse, som vi ingåvo till chefen för ecklesiastikdepartementet den 12 december 1933 framhöllo vi, att ett statligt koncessionssystem, därest ett sådant införes, torde böra omfatta teaterverksamheten i ej endast landsorten utan även Stockholm. Vi önska ytterligare understryka vikten av att en sådan ordning genomföres och bedja därvid få betona, att vår uppfattning i denna punkt, som ju närmast tager sikte på skådespelarkårens intressen, därjämte står i full överensstämmelse med den som hyses av större delen av landets lojala teaterledare.

Det är endast vid en ytlig betraktelse som behovet av koncessionssystem kan tyckas föreligga i högre grad för landsortens än Stockholms scener, om än bristen på ordnade förhållanden inom teatern främst kommit till synes beträffande den ambulerande teatern — ett förhållande som torde sammanhänga med att denna form av verksamhet, av lokala och andra skäl, ej haft samma stadga som den fasta, den stationära teatern, vilket i sin tur bidragit till att göra skillnaden mellan de ur konstnärlig och ekonomisk synpunkt tillfredsställande och mindre tillfredsställande företagen mera markerad i fråga om den ambulerande teatern än de fasta scenerna.

Antalet företag inom den ambulerande teatern, som nedlagt sin verksamhet under de senare åren, är förvisso mycket stort och Svenska Teaterförbundet har därvid, i likhet med Svenska Skådespelareföreningen, som för några år sedan upplöstes, och förbundets sociala sektion, endast i ett mycket begränsat antal fall kunnat uträtta något av värde för löntagarna. Att något ingripande i större omfattning ej skett från nämnda organisationers sida har i många fall sin grund i att den övervägande delen av de såsom skådespelare vid de ifrågasvarande teatersällskapen anställda personerna i själva verket varit amatörer, varför organisationerna saknat anledning att vidtaga erforderliga åtgärder för tillvaratagande av de löneanställdas berättigade intressen. Och ej ens i övriga fall, då förbundet skulle kunnat anses formellt berättigat inskrida, har förbundet varit i stånd att i någon större omfattning göra detta, först och främst emedan domstolsåtgärder i landsorten medföra avsevärt större utgifter än liknande åtgärder i Stockholm, där förbundet och dess organisationer ha sitt säte. Förbundet har därför nödgats stillatigande åse, huru de undermåliga teatersällskapen gått fram över den svenska landsorten till direkt skada och förfång för såväl teaterkonsten som dess lojala och kunniga utövare.

I en särskild inlägga ha vi lämnat upplysningar rörande teaterföretag, som upphört, under sådana förhållanden att löntagarna endast delvis eller ej alls utfått något av sina tillgodohavanden. Upplysningarna, som hänföra sig till tiden fr. o. m. 1926, giva vid handen, att löntagarna — bestående av skådespelare, teknisk personal, musiker, scenarbetare, vaktpersonal med flera — vid dessa företags sammanbrott förlorat sammanlagt omkring 260 000 kronor. Därest Svenska Teaterförbundet och Svenska Skådespelareföreningen tidigare ansett sig hava anledning föra noggranna anteckningar om samtliga de åtgärder, som från deras sida vidtagits för att bispringa de nödställda löntagarna, skulle ett flertal ytterligare fall av förluster, som drabbat löntagarna, därigenom att teaterföretag i Stockholm och landsorten försatts i konkurs eller eljest måst nedläggas verksamheten, kunnat framdragas.

Nedläggandet av teaterföretag medför utom nämnda förluster i regel arbetslöshet för de vid företagen anställda skådespelarna och övriga löntagare, därigenom att de ej lyckas skaffa sig anställning under resten av den pågående säsongen.

Men det är ej endast de anställda, som bliva lidande på de s. k. teaterkrascher, utan också företagsledarna och — eftersom teatern är en kulturfaktor av mycket stor betydelse — samhället. Det är alldeles felaktigt att likställa ett teaterföretag, vare sig det drives av en enskild person eller av ett aktiebolag eller annan juridisk person, med en affärsrörelse i allmänhet och att anse de för dylik rörelse gällande bestämmelser i lag och förordning som fullt tillfyllest för reglerande av teaterverksamheten. Den som hyser en sådan uppfattning saknar varje förståelse för teaterns egenartade förhållanden och ett på grund av dem förefintligt behov av att en särskild uppmärksamhet ägnas teatern. Denna ståndpunkt gör sig dess värre gällande inom stora lager av vårt folk och den vittnar om att man tyvärr ej förmått inse i huru hög grad samhället och staten ha intresse av att den sceniska konsten omhuldas. Det borde icke behöva råda något tvivel om att den lojalt och konstnärligt ledda teatern — den må vara statsunderstödd eller ej — i hög grad blir lidande genom de allt oftare inträffade teaterkrascher.

I detta sammanhang kan visserligen förtjäna framhållas, att en viss återhållsamhet i att såsom tidigare med ett i hast sammanställt sällskap starta landsortsturnéer gjort sig märkbar, sedan det blivit mera allmänt bekant, att frågan om införande av koncessionssystem behandlas av Teaterutredningen. Vi syfta härmed på den verksamhetsform, som inom teaterns yrkesutövare benämnes teaterband. Det är emellertid vår bestämda övertygelse, att denna återhållsamhet kommer att utlösa sig i en ännu kraftigare tendens än den förut rådande att starta landsortsturnéer, därest resultatet av den pågående utredningen skulle medföra uppgivandet av tanken på att införa koncession eller kontroll från det allmännas sida i någon form.

Det kan enligt vårt förmenande vara av betydelse att här erinra om vissa förhållanden inom teatern i utlandet.

I *England* måste varje teaterledare, i enlighet med en lag, som antogs här om året, inregistrera sig hos myndigheterna, vilka sedan i dagspressen annon-

sera denna hans avsikt, för att var och en, som har något att invända häremot, skall kunna framlägga sina skäl.

I *Tjeckoslovakien* är teaterdriften underställd koncessionssystem. Ministeriet för folk- och skolkultur kan utdela koncessioner på två år. Dessförinnan skall emellertid det statliga teaterrådet ha givit sin tillstyrkan. Mot rådets avböjande kan ingen koncession medgivas. Koncessionsinnehavaren är skyldig att dokumentera sig som ekonomiskt lämplig. Detta gör han genom en särskild kaution, som motsvarar en summa å minst en månads gage till samtliga medlemmar av personalen. Fortsatt koncession beviljas ej, om han på bedräglig väg skulle söka komma ifrån sin betalningsskyldighet. Teaterledare, som utan eget förvållande råkat i betalningssvårigheter, kan endast få ny koncession, om han styrker, att han träffat uppgörelse med de engagerade rörande deras tillgodohavanden.

Koncessionssökanden skall dokumentera sin konstnärliga och personliga lämplighet som teaterledare. Hans uppgifter kontrolleras ingående. Såväl teaterledareförbundet som skådespelarorganisationen tillfrågas. Utfalla undersökningarna gynnsamt, beviljas hans ansökan.

I *Jugoslavien* äro alla fasta teatrar statliga företag. Endast de teaterledare, som ha resande sällskap och ej äro underställda staten, behöva särskilt medgivande att få driva teater. Den jugoslaviska skådespelarorganisationen är av den uppfattningen, att skådespelarnas fackliga och sociala spörsmål endast kunna lösas genom teatrarnas förstärkande i sin helhet.

Enligt de i *Polen* gällande bestämmelserna är all teaterdrift underkastad koncessionstvång. För de fasta teatrarnas vidkommande utdelas koncessionen genom de administrativa myndigheterna, medan inrikesministeriet omhänderhar förvaltningen för de resande sällskapens vidkommande. Koncessionerna till de resande sällskapen äro utställda på ett halvt år.

I *Tyskland* gäller följande: teaterledare skall för att kunna driva teater ha erhållit myndigheternas tillåtelse. Denna gäller blott för den uttryckligen nämnde företagaren. Tillåtelsen nekas, om vederbörande ej kan styrka, att han innehar för driften nödigt kapital eller om myndigheterna ej få tillräckligt bevis på att han är i besittning av »de erforderliga kvalifikationerna i moraliskt, konstnärligt och ekonomiskt avseende». Deutscher Bühnenverein och Genossenschaft deutscher Bühnenangehörigen skola avgiva yttrande, innan ansökan om tillåtelse att driva teater avgöres.

Österrike har en särskild lagstiftning, varigenom skådespelarna tillförsäkras effektivt skydd i sina konstnärliga, sociala och fackliga rättigheter. Därigenom är också teaterverksamheten i dess helhet underkastad den kontroll, som föranledes av tvånget om lagstadgandenas efterlevande.

I *Ungern* har även nyligen antagits en liknande teaterlagstiftning.

Danmark har ett s. k. teaterråd, en av skådespelare-, författare- och teaterledareorganisationerna utsedd rådgivande myndighet till regeringens tjänst. Detta råd har att bland annat avgiva yttrande i frågor, som av justitiedepartementet eller annat ämbetsverk remitteras till detsamma, även koncessionsfrågor, att hos justitiedepartementet framlägga förslag över eller anföra be-

svär i ärenden, som beröra författares eller skådespelares konstnärliga eller ekonomiska intressen samt att inför departementet uttala sig i principfrågor av konstnärlig, ekonomisk och social natur. Rådet står också direkt till allmänhetens tjänst i frågor, som falla inom dess intressesfär och befogenhet. Rådet består av två skådespelare, två författare, två teaterdirektörer. Som en ledande princip i hela koncessionssystemet gäller att endast skådespelare, regissörer och dramatiska författare eller med andra ord teaterkunniga personer erhålla koncession. Antalet koncessioner i Danmark är icke begränsat att gälla endast visst antal teatrar. Envar som har pengar till förfogande äger rätt att ställa sig som ekonomisk garant till teaterföretag, men den konstnärliga ledningen måste ligga i händerna på en teaterman. Ty endast denne har förmåga att till alla delar förstå de mångskiftande problem, som uppstå vid en teaters drivande. I samband med koncessions beviljande måste sökanden ställa en kaution, vars storlek bestämmes av teaterrådet för varje teater och som i regel motsvarar en månads lön för de anställda. Vid de flesta större teatrarna i Köpenhamn är kautionssumman 15 000 kronor.

Rörande förhållandena i övriga länder ha vi ännu ej lyckats inhämta fullständiga upplysningar. Vi ha i början av detta år avlätit skrivelse till Internationella skådespelarunionen (Internationale Union der Bühnenangehörigen) i Wien, till vilken de allra flesta av Europas och Amerikas fackliga teaterorganisationer äro anslutna. Då något svar ej ingick å denna skrivelse, avsände vi en ny skrivelse, vilken emellertid återsändes genom posten såsom obeställbar, beroende på de i Wien rådande politiska förhållandena. Därefter ha vi från Internationella skådespelarunionen mottagit närslutna skrivelse, som vi bedja få återropa, då i densamma direkt utsäges (3 st.), att unionen i princip företräder den åsikten, att teater endast bör få drivas av den som erhållit myndighets tillstånd (koncession), varjämte skrivelsens innehåll bekräftar riktigheten av vad ovan anförts angående förhållandena i olika länder.

För att härefter återkomma till förhållandena inom teatern i vårt land äro vi alltjämt övertygade om att åstadkommande av statlig kontroll av *all* teaterverksamhet — oavsett om den är statsunderstödd eller ej eller ansluten till riksteatern eller folkparkerna och vare sig det gäller Stockholm eller landsorten eller fast eller ambulerande teater — är det enda medlet att införa och vidmakthålla ordnade förhållanden inom ifrågavarande område. En effektiv statlig kontroll kan enligt vår mening åstadkommas endast genom införande av koncessionssystem, vilket för att tjäna sitt ändamål ej behöver uppställa andra fordringar på sökandens person än att han skall råda över sig och sitt gods och ej hava undergått bestraffning för svårare brott. För erhållande av koncession bör emellertid fordras godkänd borgen för utbetalningen av lönerna under en månad till de vid företaget anställda. Skulle den som fått tillstånd att driva teater handla i strid mot de för erhållande därav uppställda villkoren eller skulle eljest mot honom framkomma befogade grava anmärkningar i fråga om den konstnärliga eller ekonomiska skötseln, bör tillståndet kunna återkallas.

Frågor om beviljande av koncession torde böra avgöras av Kungl. Maj:t efter hörande av ett s. k. teaterråd.

Beträffande den praktiska lösningen av ovanberörda förhållanden avgiva vi efter moget övervägande följande förslag:

En lag stiftas av innehåll att envar som vill driva teaterverksamhet skall därom göra ansökan hos Kungl. Maj:t, som avgör ärendet efter hörande av ett teaterråd. För att erhålla tillstånd att driva teaterverksamhet fordras att vara svensk undersåte, att råda över sig och sitt gods samt att ej hava undergått bestraffning för svårare brott. I denna lag intages ett stadgande, att närmare bestämmelser om rådet och dess sammansättning meddelas av Konungen.

Rådets funktion bör alltså regleras på *administrativ väg*.

I en kungl. kungörelse upptagas bestämmelser om rådet och dess sammansättning. Härutinnan framhålla vi följande.

Rådet bör utses av Kungl. Maj:t. I detsamma böra teaterledare, skådespelare och författare vara företrädde. Dessas organisationer, i den mån sådana finnas, skola beredas tillfälle att avgiva förslag, innan Kungl. Maj:ts förordnande meddelas.

Rådet skall ha att avgiva yttrande rörande ansökningar om tillstånd att driva teater samt förslag om den tid, tillståndet bör omfatta, och de villkor, som böra gälla för tillståndet.

Rådet bör noga följa företeelserna inom svensk teater, särskilt med sikte på att företagarna ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som meddelats dem vid tillståndets erhållande.

Ovannämnda förslag är uppgjort efter, i tillämpliga delar, de regler, som under många år varit gällande i Tjeckoslovakien och Danmark och som där prövats och visat sig vara till gagn och stöd för teaterkonsten och dess utövare.

Man bör sålunda först göra klart för sig, huruvida behovet av att fordra koncession för teaterdrift föreligger. Går man in för en sådan ordning, är, såvitt vi kunna finna, den av oss anvisade vägen den enklaste och ändamålsenligaste. Vi hava utgått från att författarna, skådespelarna och teaterledarna böra vara representerade, emedan dessa skapa teaterföreställningen och göra det möjligt för publiken att tillgodogöra sig densamma.

Att uppställa villkor för koncessionens erhållande liksom för rätten till dess utövande borde vara självklart även då det gäller teater. Man mötes emellertid, då statlig kontroll eller koncession för teaterdrift föres på tal, alltför ofta av invändningen att denna yrkesgren bör få sköta sig själv, utan inblandning av stat eller kommun såsom ovidkommande parter, medan man finner det fullt i sin ordning, att rätten till yrkesutövning å snart sagt alla andra områden underkastats inskränkningar till skydd för såväl de arbetsanställdas som samhällets intressen. Föreställningen att teatern härvidlag bör komma i undantagsställning därför att den har sin uppgift på det konstnärliga området är i grunden felaktig. Lika felaktig är uppfattningen, att de teateranställda ej kunna eller böra till fullo likställas med andra arbetsanställda därför att de ej såsom t. ex. kontors- och fabriksanställda ha en överlag fastställd arbetstid, och det må här erinras, att genom Kungl. Maj:ts dom (H 1928: 162) — med-

delad i tvist i A.B. Albert Ranfts Teatrars konkurs — skådespelare tillerkänts förmånsrätt för lönefordran i likhet med nyssnämnda anställda.

Med hänsyn till den stora mängd medborgare, som ha sitt levebröd av teatern och på grund av dess stora uppgift i kulturens och folkbildningens tjänst och de många egenartade förhållanden på teaterns område, vore en särskild teaterlagstiftning väl motiverad.

Stockholm den 14 april 1934.

För Svenska Teaterförbundet och dess Sociala Sektion:

Per-Axel Branner.

Ulf von Konow.

U t k a s t
till
L a g
om rätt att bedriva yrkesmässig teaterverksamhet.

1 §.

Yrkesmässig teaterverksamhet må ej bedrivas av annan än den som därtill erhållit Konungens tillstånd (*teaterkoncession*).

Teaterverksamhet är att anse såsom yrkesmässig, därest under en månad samma teaterstycke framföres minst tre gånger eller samma trupp giver minst tre föreställningar samt för verksamhetens bedrivande antingen avgift i någon form utgår eller understöd lämnas.

2 §.

Teaterkoncession skall avse viss tid, högst ett år, samt må meddelas allenast svensk man eller kvinna, som råder över sig själv och sin egendom.

Innehavare av teaterkoncession skall vara underkastad de särskilda föreskrifter Konungen i koncessionen finner skäligt meddela.

3 §.

Ansökning om teaterkoncession ingives till ett av Konungen tillsatt teaterråd, som har att skyndsamt med eget yttrande till Konungen överlämna ansökningen.

Närmare föreskrifter om teaterrådets sammansättning och verksamhet meddelas av Konungen.

4 §.

Den som bryter mot det i 1 § stadgade förbud dömes till dagsböter.

Överträder någon sådan särskild föreskrift, som jämlikt 2 § andra stycket meddelats, straffes med böter från och med tio till och med trehundra kronor, och må, där omständigheterna sådant föranleda, teaterkoncessionen i slutliga utslaget förklaras förverkad.

5 §.

Den som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse mot denna lag, fortsätter samma förseelse skall för varje gång åtal därför anhängiggöras fällas till särskilt ansvar.

6 §.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

7 §.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i denna lag sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

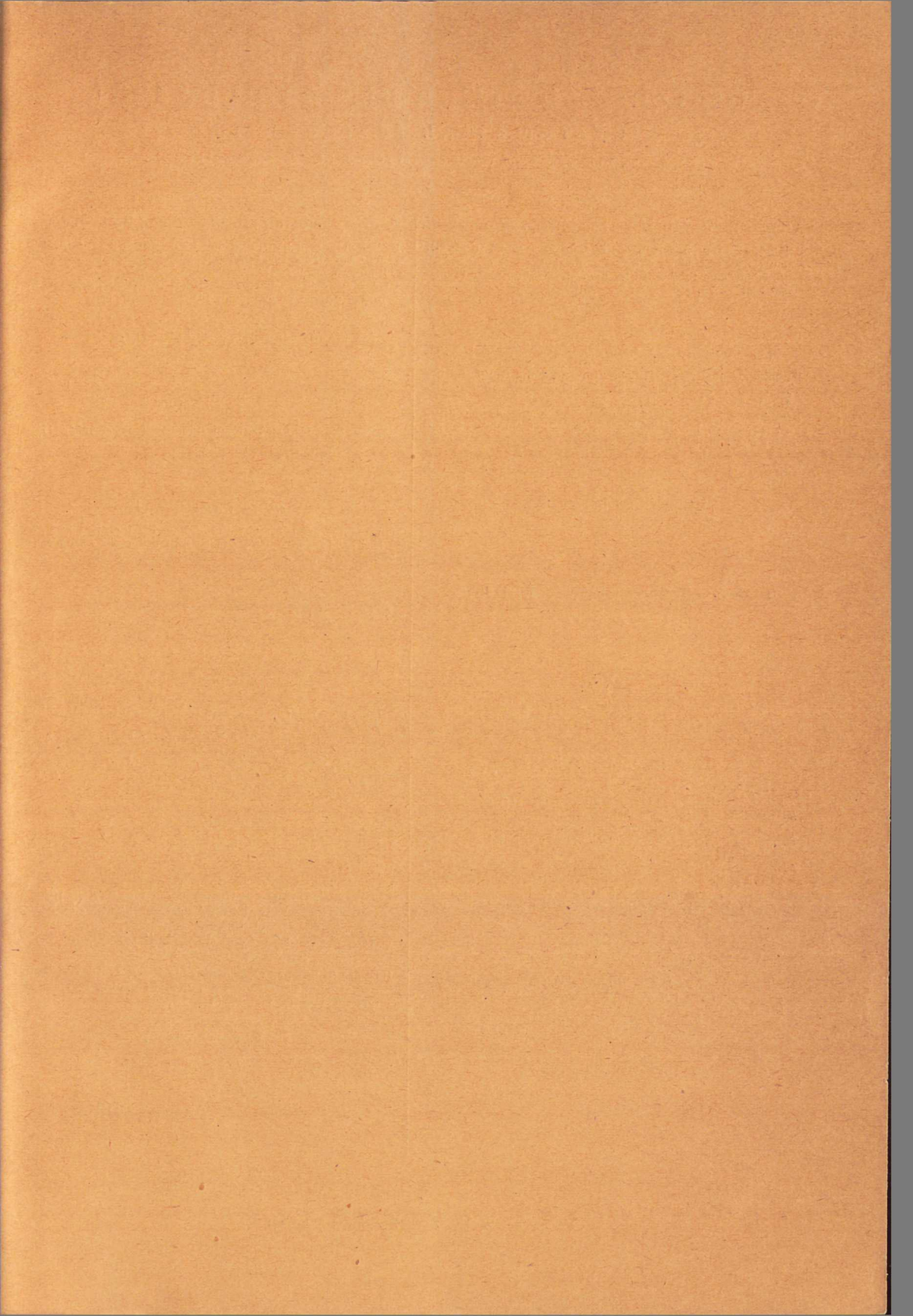
Åtal för sådan förseelse anhängiggöres vid allmän domstol.

Denna lag träder i kraft den .

Böter som skötsas enligt denna lag i tillfälle kända, skötsas till
börernas gällande, förvaringens de enligt nämnda lagstiftning.

Allmän skötsel för att inte i förskott betala i denna lag skötsas
angivna skötsel av skott.
Ätal för sådan förskott, angivna vid nämnda skötsel.

Denna lag träder i kraft den

Statens offentliga utredningar 1934

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Utlåtande över utredningen ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. [10]
Betänkande med förslag till lag ang. vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. [16]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till bestämmelser ang. upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens och kommunala inrättnings behov. [15]
Betänkande med förslag till bestämmelser ang. upphandling av inhemskt motorbränsle för statens stationära anläggningar m. m. [20]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2. Finanspolitikens ekonomiska verkningar. [1]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3. Löneutvecklingen och arbetslösheten. [2]
Utredning ang. åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. [11]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 4. Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet. [12]
Undersökningar ang. det sociala hjälpklientelet. [14]

Hälso- och sjukvård.

Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser ang. statsbidrag till avlöning åt distriktsköterskor m. m. [9]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. [4]
Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Statliga cement- och betongbestämmelser av år 1934. [17]

Handel och sjöfart.

Betänkande med förslag ang. frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. [6]
Betänkande med förslag till sjöarbetstidslag. [8]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. [7]
Stadshypotekssakkunnigas betänkande med förslag till förordningar ang. konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt ang. grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m. [18]

Försäkringsväsen.

1923 års pensionsförsäkringskommitté. Betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. [18]
Pensionsförsäkringsreformen. Kortfattad framställning av 1928 års pensionsförsäkringskommittés förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. [19]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatrarna. [3] Del 2. Utredning rörande teaterförhållandena i riket. [21]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.